

Irina Gordienko

S.O.P. - mit i stvarnost

Da bi se dobio savršen rezultat potrebno je stvoriti savršen razlog. Od sjemena čička ne rastu ruže. Intelktualno znanje - to je kuća na pijesku, koja ne vrijedi ništa, kao i psihičke snage ako se ne postave na temelj unutarnjeg otkrivenja univerzalnih principa duhovne etike.

Visoko gore u planinama nedostupno ljudskom pogledu, daleko od mjesta gdje još nitko nije išao, među golim, snijegom prekrivenim sjenovitim padinama, stara je ruševna koliba. U njoj za okruglim stolom sjedi sedam staraca. Njihova bijela raspuštena kosa doseže tlo. Na njima je jednostavna odjeća od platna, a iz njihovih transparentnih očiju mekano svjetluca neobjašnjiva jasnoća i razumijevanje.

Njihovi kapci su napola zatvoreni, ruke položene na stol, prekrivene plavom tkaninom. Ispred njih, na sredini stola, prozirna je staklena kugla, koju promatraju s kraljevskim odmakom. Sve što se događa u svijetu - događaji, misli, osjećaji i djela ljudi, poput višebojnog svijetla, lebde u kugli pred njihovim očima. Ne postoji ništa na ovom svijetu što bi moglo izbjeći njihovoj neprestanoj i indiferentnoj pažnji. Oni vide svih zajedno i svakog pojedinačno. Kratkotrajni snovi u njihovu umu, poput prostora, postaju predmet života onih na kojima se na trenutak zaustavio njihov pogled. S vremena na vrijeme neki čovjek odjednom počinje osjećati pažnju jednog od njih, a događaji iz njegova života otkrivaju suptilan i nevjerovatno vješt način mišljenja nevidljivog režisera. Tada čovjek započinje ono što se naziva potraga za duhovnom stazom.

Prolaze stoljeća ili tisućljeća - ne postoji vrijeme za stare ljude, uronjene u kontemplaciju - i iscrpljeni putnik u otrcanoj odjeći diže se do praga njihova doma i licem u lice, konačno se susreće s onima čiji ga je tihi poziv prisilio da prekine normalni tok života i krene na dugačko i teško putovanje. "Dobrodošao brate" - kažu starješine, ustajući i klanjajući se pred gostom, a zatim ga pozivaju za stol. Bez obzira koliko ljudi sjeda za taj stol, i koliko god ih sjedilo u budućnosti, za mudrace, uronjene u kontemplaciju, nema ni vremena ni zbroja, a za stolom ih sjedi uvijek sedmero. Doista, tko god je sjeo za taj stol, odmah je dokazao da je jedan od sedam. I nitko drugi nije bio niti će ikada biti u ovom svijetu, komadu kojeg oni kontempliraju.

Irina Jurijevna Gordienko

Tako čitajući ovu knjigu Prokofieva, nabasamo na višestruke izjave koje lebde stranicom i našim mišljenjem, otkrivajući što je Prokofievo polusvjesno mišljenje kombiniralo i pregrupiralo (izmišljajući nešto novo i vjerojatno iluzorno) iz Steinerovih izjava koje su različite ali za koje on vjeruje da ih razumije i onda ih kombinira. Ne mogavši disciplinirati svoj um na način kako podučava prava znanost introspekcije, te klimave asocijacije postaju manjkave i pogrešne koncepcije koje je Gordienko otkrila i dala u njenoj knjizi - knjizi koja je bila ozbiljno ignorirana od antropozofa širom svijeta, a na njene izazove nikada nije odgovoreno niti od Prokofieva niti od drugih na odgovornim položajima u Dornachu.

Ovo neodgovaranje na njen rad je možda jedan od najtragičnijih događaja u našem Društvu, sve od raskola koji se dogodio prije Drugog svjetskog rata. Dok je na površini ona na odgovarajući način kritizirala Prokofieva, zapravo je također kritizirala (opet s pravom) i sam Dornach za neznanstveni pristup antropozofiji.

Joel Wendt

Hvala Davoru na podršci i Zlatku na pomoći oko ruskog jezika.

SADRŽAJ

	<u>Predgovor autorice</u>	5
1.	<u>Kako se mit pojavio</u>	14
1.1	<u>"Lohengrin" 20-og stoljeća</u>	14
1.2	<u>Pitanje metode: okultna autobiografija Prokofieva</u>	19
2.	<u>Prokofiev koncept evolucije</u>	35
2.1	<u>Novi "zadatak" (misija) Zemlje</u>	35
2.2	<u>Peteročlani superman zemljina eona. Od individualne smrti do grupne slobode</u>	40
2.3	<u>Svitanje svijetle budućnosti</u>	46
3.	<u>Duhovni svijet i njegova bića po shvaćanju S. Prokofieva</u>	53
3.1	<u>Koji narod ima veću dušu?</u>	53
3.2	<u>Mentalna aritmetika kao sredstvo uvođenja reda u andeoske svjetove</u>	57
3.3	<u>Od aritmetike do algebre. Duhovna bića u promjenjivim količinama</u>	62
3.4	<u>Okultni materijalizam ima svoj début u antropozofiji</u>	68
4.	<u>Prokofiev kao propagandista i učitelj morala</u>	72
4.1	<u>Nekoliko poučnih generalizacija</u>	72
4.2	<u>Teorija okultnog ne-opraštanja</u>	75
4.3	<u>Od doživljavanja do "prevladavanja" duše svijesti</u>	76
4.4	<u>Okultno-ideološki odjeci kategoričkog imperativa</u>	81
4.5	<u>Cilj opravdava sredstvo</u>	84
5.	<u>Kristologija u potpuno novom svijetlu</u>	87
6.	<u>Prokofiev kao metapovjesničar i istraživač karme svijeta</u>	94
6.1	<u>Spasilačka misija boljševizma u Rusiji</u>	94
6.2	<u>"Karmička biografija" Karla Marxa i Friedricha Ebgelesa, kreatora "metapovijesti"</u>	102
7.	<u>Prokofiev kao obnovitelj misterija</u>	108
7.1	<u>Prva žrtva na oltaru "novih" misterija: biografija Rudolfa Steinera</u>	109
7.2	<u>Božićno zasjedanje - pogled iz zemlje iza ogledala</u>	116
7.3	<u>Utrka za budućnost - "Rasa koja dolazi"</u>	118
7.4	<u>Metamorfoza Prokofieva: antropozofija - teozofija - teologija - ideologija</u>	121
8.	<u>Antropozofija ili jezuitizam</u>	126
	<u>Zaključak autorice (prevedeno s ruskog rukopisa, nije u originalnom izdanju)</u>	139
	<u>Kratki osvrt prevoditelja s engleskog</u>	141
	<u>Dodatak 1: Iz časopisa <i>Erde und Kozmos</i> br.2/1983, najava recenzije H.Finsterlina u slijedećem broju</u>	151
	<u>Dodatak 2: Iz časopisa <i>Erde und Kozmos</i> br.3/1983, H.Finsterlinova recenzija prve knjige Prokofieva</u>	142

Irina Gordienko:

S. O. Prokofiev – mit i stvarnost

Predgovor autorice

Čitatelji radova Sergeja Prokofieva spadaju u tri kategorije. Prvi (i najbrojniji) su uvjereni da njegovi spisi ubrzavaju proces stjecanja znanja u Antropozofiji i, zahvaljujući efikasnijoj metodi, više produbljuju nečije razumijevanje nego što to čini čitanje vlastitih djela Rudolfa Steinera. Još k tome vide Prokofieva kao okruženog određenom aurom duhovne prisutnosti.

Druga, manje oduševljena, grupa (brojčano manja) analizira tekstove Prokofieva, uspoređuje njegovo pisanje s onim od Rudolfa Steinera, prema čijoj percepciji stalno prave odnos.

I konačno treća (također mala) kategorija u njegovim djelima analizira unutarnju strukturu, logiku, stil, način prezentacije, stav usvojen od autora, itd. U druga dva slučaja učenik čini iznenađujuća, dapače, potresna otkrića, i kao rezultat toga osjeća nagon da ta otkrića prenese čitateljima prve grupe a također i onima koji su još početnici u proučavanju radova Prokofieva. To je inicijalni razlog zašto je autor odlučio napisati ovu knjigu.

Drugi razlog je pasus u knjizi Herberta Wimbauera „Slučaj Prokofiev“ (1995), u kojoj Wimbauer u vezi s Prokofievom govori o opasnosti koja prijete, sa Istoka, misija Srednje Europe (poglavlje 8), i gdje Prokofieva okarakterizira kao, iznad svega, predstavnika „tog istočnog, ruskog teozofskog misticizma“ (str. 173).

Bez želje da krenemo u raspravu o osnovama s Herr Wimbauerom, željeli bi potvrditi da u ovom posebnom slučaju niti Istok niti samu Rusiju ne treba kriviti, jer fenomen Prokofieva s njegovim značenjem kao „znanost“ i za „Društvo“ čisti je proizvod Zapada i samo Zapada. Tamo je on bio njegovan i – svim mogućim sredstvima – podržan. Njegova „slava“ je bila – na našu veliku nesreću – ponovno uvezena u Rusiju.

Ta činjenica ne može biti dovedena u pitanje. U vezi prvog motiva, autorica bi ovdje željela postaviti središnje pitanje za koje se nada da ga čitatelj neće lakomisleno odbaciti kao paradoks. Ako bi se to dogodilo, tada knjigu ovakve vrste ne bi trebalo pisati. Ipak će čitatelj dosta često moći vidjeti da se mnoge vidljive i očigledne stvari unutar antropozofskih krugova ne gledaju kao takve.

Naše pitanje je slijedeće: U onom što zovemo antropozofska „sekundarna literatura“, da li smisao i sadržaj djela ima središnji značaj, ili su ona samo sekundarna, esencijalne čimbenike trebalo bi tražiti drugdje? Ako bi ovo drugo bio slučaj, tada bi morali priznati da u tom slučaju nemamo ništa od stvarne važnosti za reći – zaista, osjećali bi se neskloni uopće započinjati takvo istraživanje. Ali mi smo uvjereni da je u knjigama napisanim u ime antropozofije, iznad svega proučavanje sadržaja fundamentalno. Međutim, ako netko želi prosuditi sadržaj, tada kriterij za to mora biti izveden iz tradicionalnog znanstvenog traganja za znanjem. I ovdje smo stigli do točke gdje bi željeli upoznati čitatelja s našom osnovnom polaznom točkom, znanstvenom procedurom, uz čiju pomoć želimo analizirati rad Prokofieva. Obično se kaže da je razvoj antropozofije počeo godine 1902, kada je osnovana njemačka sekcija teozofskog društva. Međutim, treba imati na umu da je temelje cjelokupnog razvoja antropozofije Rudolf Steiner položio u svojim spisima o teoriji znanja, kao što su: „Pregled teorije znanja goetheovske koncepcije svijeta“ (1886), „Istina i znanost“ (1892), „Filozofija slobode“ (1893), itd.

Posebnu pažnju treba obratiti na činjenicu da je, u vrijeme kada je pisao ove radove, Rudolf Steiner imao vlastita nadčulna iskustva. Pred njegovim unutarnjim okom duhovni svijet je stajao kao stvarnost koja se podignula izvan svake sumnje. I unatoč tome on je započeo svoju znanstvenu aktivnost ne s opisima vlastitih okultnih iskustava, već je usmjerio pažnju na univerzalno ljudsko pitanje njegove epohe – ono koje se odnosi na krizu znanja. Esencijalna priroda te krize – koja se nastavlja u naše vlastito vrijeme – sastoji se u činjenici da čovjekova snaga spoznaje, kakva se razvila u zadnjih nekoliko stoljeća, dokazuje da nije u stanju odgovoriti na pitanja koja se odnose na oblast duše i duha. Posljedica toga je bila da su svi aspekti koji se odnose na egzistenciju duše i duha, na temelju toga što su bili nepoznatljivi, povjereni sferi religije. Individualna misleća svijest čovjeka sve je više ograničena na uski, čisto materijalni interes, dovodeći konačno do potpunog poricanja duhovne stvarnosti, što je sa svoje strane rezultiralo u općem trijumfu materijalističkog pogleda na svijet.

Iz tog razloga Rudolf Steiner je započeo s temom koja je potpuno nedostajala u interesima popularnog misticizma – naime, s istraživanjem zakona spoznaje, s nadom za otvaranje mogućnosti ukazivanja na sredstva s kojima mogu biti prošireni, tako omogućujući da granice čulno opazivog svijeta budu prijeđene. Sve dok taj zadatak nije bio ispunjen u ključnim elementima, Rudolf Steiner nije pristupio teozofskom društvu i osnovao njegov njemački ogranak.

Uvjeti za taj korak leže u činjenici da je teozofsko društvo moralo izvršiti isti zadatak kao i teorija znanja Rudolfa Steinera, i to nije iznenađujuće, jer je u oba poduhvata jedan te isti duhovni impuls bio na djelu, stajali isti inicijatori.

Taj zajednički zadatak bio je prevladati dihotomiju između duhovnog svijeta i današnje svijesti civiliziranih ljudi, koja sve dublje uranja u materijalizam.

Međutim, u stvarnom kulturalno-povijesnom procesu, stvari su se razvile na takav način da je sve što je stajalo na početku teozofske aktivnosti bilo preuzeto od suvremenog načina razmišljanja kao nešto vanjsko. To je bila TheoSophia, prvobitna božanska mudrost, kojoj je na početku evolucije Zemlje bilo povjereno vođenje predstavnika ljudske rase, što je čuvano u okultnim školama, misterijskim centrima, i iz generacije u generaciju bilo prenašano učenicima. Osnivač Teozofskog društva, H. P. Blavatsky, poduzela je zadatak širenja i populariziranja tog okultnog znanja.

Nasuprot tome, u antropozofiji je polazna točka uzeta u onom što svako ljudsko biće može prepoznati i promatrati unutar sebe. Za antropozofiju je, od samog početka, Anthropos, ljudsko biće, stajalo u fokusu pažnje – prije svega čovjek današnjice; a nakon toga Sofija, ona mudrost koju može steći u procesu postajanja 'Ja'. Na ovaj način, od trenutka njenog pojavljivanja, antropozofija je organski učlanjena u živu struju općeg razvoja čovječanstva. Ona počinje u onoj točki gdje ljudsko biće današnjice traži put u duhovni svijet – s obzirom i na njegovu unutarnju duševno-duhovnu konstituciju i na svijet oko njega.

Neko vrijeme se antropozofija razvijala u vezi s teozofskim pokretom. Kasnije, kao rezultat povlačenja Rudolfa Steinera iz teozofskog društva, antropozofski pokret se odvojio i postao nezavisan; u isto vrijeme je predstavljao direktni nastavak teozofskog društva. Ali trebalo bi opet podvući da je antropozofija započela, ne sa teozofijom Blavatsky, već s teorijom znanja Rudolfa Steinera koje sa svoje strane ima duboki korijen u europskom kršćanskom ezoterizmu.

Ono što smo upravo kazali ima značaj ne samo za povijest, već prije s obzirom na temeljne principe. Ako bi se antropozofija odvojila od svojih stvarnih temelja – spisa Rudolfa Steinera o teoriji znanja – riskirao bi se gubitak uvida tog najvažnijeg aspekta koji je razgraničava od drugih duhovnih struja prošlosti i sadašnjosti, naime posebnog metoda spoznaje koji je svojstven samo njoj. Zahvaljujući tome ljudsko biće ima mogućnost spoznaje duhovnog svijeta jednako pouzdano i objektivno kao što je to slučaj u fizičkom svijetu s metodama prirodne znanosti. Kada je isticao mogućnost egzaktnog znanja o duhovnom, Rudolf Steiner je okarakterizirao antropozofiju također kao znanost duha ili znanost o duhu.

Naravno postoji također fundamentalna razlika između duhovno i materijalno orijentirane znanosti, koja ne leži toliko u objektu koliko u metodi. Razlika posebno postaje vidljiva u naše vrijeme, kada su znanstvenici prisiljeni, pod pritiskom dokaza, priznati postojanje duhovnog i pokušati mu pristupiti metodičkim istraživanjem; iz tog razloga su razvijene posebne grane znanosti, kao što je parapsihologija, izvan-osjetilno istraživanje. Kako znanost povećava njeno polje istraživanja i pokušava napredovati u svijet nevidljivog slijedi

„opsežnu“ stazu preko pronalazaka novih tehničkih sredstava za opservaciju koji mogu biti upotrijebljeni kao vrsta produžetka čovjekovih osjetilnih organa, ali posjeduju bolju pouzdanost. Preko tehnologije elektronskih kalkulatora (kompjuterske tehnologije) pojedine funkcije čovjekova mišljenja mogu biti izvršene efikasnije nego je to moguće za ljudsko biće. Na ovaj način znanost usavršava obje strane čovjekove spoznaje: percepciju a također i mišljenje. Međutim, to je napravljeno na potpuno izvanjski način, bez da utječe na samu čovjekovu kognitivnu sposobnost. To samo unaprjeđuje tehničke procedure. Materijalistička znanost je stoga osuđena, unatoč njenim ponekad fantastičnim postignućima, da sakuplja znanje isključivo unutar granica fizičkog plana; kaleidoskop takozvanih paranormalnih pojava do sada zapisanih također pripada toj sferi. Antropozofija ili duhovna znanost slijedi drugačiji put. Od gotovo središnje važnosti za nju je razvoj kognitivne sposobnosti samog ljudskog bića kao subjekta i objekta znanosti. Dok je za materijalističku znanost nebitno koji unutarnji put razvoja slijedi znanstvenik do trenutka kada je napravljeno znanstveno otkriće, to je kod duhovne znanosti sasvim različito. Put spoznaje je ovdje, u isto vrijeme, duhovni put razvoja istraživača. Rudolf Steiner je rekao da duhovna znanost „teži ... preko striktno kontroliranog razvoja čisto psihičke percepcije, doći do objektivnih, točnih rezultata s obzirom na nadčulni svijet ... [i] priznaje valjanost samo onih rezultata koji su dobiveni preko psihičke percepcije u kojoj je duševno duhovna organizacija gledana jasno i točno kao što je matematički problem. Dakle za [duhovnog istraživača] ... znanstvena metoda je najprije primijenjena za pripremu koja leži unutar njegovih duhovnih- organa” (GA 25, p. 7- 8). Antropozofska metoda istraživanja u duhovnom svijetu uključuje napomene dane od Rudolfa Steinera u vezi ezoterijskog razvoja učenika, i temeljena je potpuno na epistemološkim principima njegove filozofije, u kojoj je priroda ljudske spoznaje kao takva razotkrivena. Sastoji se u ujedinjavanju percipiranog, s odgovarajućim konceptom pomoću mišljenja, aktivnosti ‘Ja’, koje je dano u iskustvu. Tijekom ezoterijskog školovanja ljudsko biće razvija unutar sebe nove, duhovne organe percepcije, čime opseg njegovih percepcija doseže izvan granica čulnog iskustva. Iz intelektualne sposobnosti da poveže zajedno koncepte i napravi logične zaključke, mišljenje se podiže do direktnog promatranja ideje i sada počinje, u sferi koja se stalno širi, uključivati koncepte koji mogu dohvatiti esenciju onog što je duhovno promatrano. Iako se percipirano i mišljeno mogu kvalitativno promijeniti, sam spoznajni karakter ne dopušta promjenu. Kao središnja točka kognitivnog procesa tamo uvijek ostaje samosvjesno ‘Ja’, u koje ono percipirano – bilo da je čulno ili nadčulno – ulazi u uniju s konceptima koji odgovaraju njihovoj esencijalnom biću.

Tako objektivno znanje u duhovnom svijetu ima svoj temelj u kognitivnoj sposobnosti razvijenoj od ljudskog bića u fizičkom svijetu. Stoga je razumljivo da su dani tako strogi zahtjevi, s obzirom na njegovo mišljenje i njegovo opće stanje psihičkog zdravlja, osobi koja želi kročiti antropozofskom stazom znanja. I te zahtjeve treba ispuniti prije nego student počinje ezoterijske vježbe koje vode do otvaranja organa nadčulne percepcije. Tako jasno možemo vidjeti

kako su obmanuti oni koji vjeruju da je moguće izvršiti ozbiljno, nezavisno, duhovno-znanstveno istraživanje bez sposobnosti logičkog, dosljednog mišljenja koje ostaje vjerno stvarnosti, te imati objektivno znanje u fizičkom svijetu, ali bazirano samo na nekoj drugoj duševno-duhovnoj dispoziciji. Stoga je praktični trening snage misli koja je izgrađena na stvarnosti „važan, posebno za one koji rade na osnovu antropozofije“, Rudolf Steiner naglašava (18.1.1909, GA 108).

Antropozofski put treninga je od prvih koraka strukturiran tako da student koji ga želi slijediti može steći dosljedno i objektivno znanje o duhovnom svijetu. Na antropozofskom putu okultno iskustvo kao takvo nije cilj samo po sebi, a zadovoljenje znatiželje i sklonost nekih individualnosti prema mističnom iskustvu i neregularnim stanjima svijesti ne pripadaju zadatku antropozofije. Njeni zadaci stoje u vezi s objektivnim znanjem o duhovnom svijetu, a nadčulno iskustvo je samo jedan od preduvjeta za to znanje.

U vezi s time, pitanje na koji način je iskustvo stečeno je od krucijalne važnosti. Temeljito proučavanje, razumijevanje i striktno pridržavanje svih uvjeta antropozofske metode spoznaje, stoga je primarni zadatak (ne stvar osobnog ukusa), i osnovni je uvjet kojeg treba ispuniti ako će antropozofija moći ispuniti njenu misiju u svijetu. Njenu metodu je razradio Rudolf Steiner u točnoj korespondenciji prema njenom zadatku. U antropozofiji sam kognitivni proces postaje misterij koji nosi univerzalni ljudski značaj; kroz nju je popločan put za uzlazni razvoj ljudske kulture kao cjeline, i taj put treba biti položen ispravno i treba se pridržavati svih zakona evolucije svijeta i čovjeka.

Proučavanje duhovno znanstvenog sadržaja na osnovu kognitivne sposobnosti koju ljudsko biće posjeduje u njegovoj običnoj svijesti početna je točka antropozofskog puta i prvi stupanj ezoterijske prakse. Znanje koje je stečeno preko mišljenja, prije nadčulnog iskustva, u vezi bića i zakonite strukture duhovnog svijeta, apsolutni je preduvjet za ulazak u taj svijet koji je ispravan i bez opasnosti za ljudsko biće; dok greške na putu okultnog razvoja, koje dolaze od nedovoljnog ili nekorektnog znanja, mogu imati dalekosežne posljedice za njegovu sudbinu, ne samo gledajući psihičko zdravlje ljudskog bića u njegovoj sadašnjoj inkarnaciji, već za njegovu cjelokupnu buduću sudbinu. Stoga je posebno važno izbjeći sve distorzije antropozofskog znanja. Svatko tko u antropozofskom pokretu polaže pravo na status nezavisnog istraživača duhovne oblasti, i drugima predaje duhovno znanje koje je stekao, najprije mora jasno navesti koja je metoda duhovnog istraživanja primijenjena.

Baš kao i u svakoj drugoj znanosti, ne može sve postati sadržaj znanosti duha bez da je najprije testirano. Duhovno-znanstveno istraživanje mora, da bi bilo priznato kao takvo, ispuniti određene uvjete u pogledu metoda i sadržaja. Dakle ne smije biti nikakvih internih kontradikcija niti se bilo što suprotstavljati prenesenom od Rudolfa Steinera ili opće prihvaćenim i neospornim činjenicama u vanjskom svijetu; zadovoljavanje samo ovog

zahtjeva bitno bi smanjilo količinu antropozofske sekundarne literature, s njenom tendencijom da se umnožava izvan svih okvira, i glave bi time bile manje prepunjene svakakvim krivim i beznačajnim koncepcijama. Tijelo (posvećeno tom zadatku) ne bi ni na koji način postavljalo granicu individualne slobode, ništa više nego je to slučaj s aktivnošću znanstvenih komisija i povjerenstava za donošenje presude.

Svrha takvih institucija je zaštititi granu znanosti za koju su odgovorne od pogrešnih koncepcija, distorzija, loše prakse, krivih optužbi itd., i čuvati znanstvene udruge o kojima se radi od aktivnosti diletanata i šarlatana.

Konačno, treba prepoznati koliko je problematično da u antropozofskom društvu, gdje ljudi traže istinu u ne samo praktičnim, već također i duhovnim stvarima, pitanje koje se tiče kredibiliteta različitog duhovnog sadržaja, do današnjeg dana, jedva da je postavljeno!

Kada se pogrešna ili nedokazana tvrdnja pojavi u znanstvenom tisku, to je uzeto kao signal za otvaranje znanstvene debate, koja se nastavlja dok se stvar ne riješi, čak iako treba provesti daljnje istraživanje. Sasvim je drugačija situacija u antropozofskim medijima. Tamo netko može pisati što god želi, pod uvjetom da nikakav interes nije ugrožen i da je korištena poznata terminologija. Svaki pokušaj da se kritiziraju takve napisane izjave osuđen je iz pogrešnog etičkog principa: tolerancija prema osobi je pobrkana s tolerancijom njenih grešaka. Ideal bratske ljubavi počinje značiti malo više nego održavanje „diplomatskih odnosa“ sa susjedom, dok se ostaje indiferentan za njegovu duhovnu sudbinu.

Ovakva situacija, po našem mišljenju, nikako nije znak neodgovornosti – to je tek sekundarno – već je prije izraz materijalizma koji je duboko ukorijenjen u svijesti, inklinirajući nekog da međuljudske odnose u sadašnjosti doživljava kao apsolutno stvarne, dok je djelovanje suprotnih sila koje stoje iza svake laži ignorirano ili u najboljem slučaju prođe kao apstraktna teorija, o kojoj se mogu voditi pametne rasprave, ali koje će, čim se netko vrati stvarnosti života, biti zaboravljene. „Nekorektan rezultat istraživanja u duhovnom svijetu je živo biće. To je tu; treba mu se oduprijeti, to najprije mora biti iskorijenjeno“ (22.10. 1915, GA 254).

Šaroliki rojevi takvih bića prijete progutati antropozofski pokret ako se sadržaji knjiga i predavanja danas aktivnih antropozofa nastave primati na tako nekritičan način. Znanost duha riskira biti preplavljena priviđenjima, osobnim mišljenjima, subjektivnim iskustvima i drugim neprobavljivim sadržajima svjesnog i nesvjesnog uma njenih sadašnjih „adepta“, i time izgubiti njen znanstveni karakter. „Uskršnja konferencija“ 1997 u Berlinu bila je jasna ilustracija ovoga.

Oni ljudi koji svjesno ili nesvjesno gaje želju za nepogrešivim duhovnim učiteljem, oni kojima nedostaje snaga u njihovu ‘Ja’ i koji nemaju hrabrosti

stati na vlastite noge; oni koji čekaju šansu da odgovornost za vlastiti razvoj smjeste na tuđa leđa – svi oni stvaraju atmosferu posvećenosti i slijepog vjerovanja koje okružuje one osobnosti u antropozofskom društvu koje znaju kako doći do slave i zakoračiti u centar pažnje.

Sadržaj ove knjige će pokazati da ove riječi kritike adresirane na Antropozofsko društvo nisu prazne i bez osnova.

Baviti ćemo se samo jednim primjerom, ali koji je dovoljno težak i otkriva dovoljno da opravda ono što smo gore kazali, i potakne članove antropozofskog društva da ozbiljno razmisle o slijedećem pitanju: Da li žele usmjeriti pozornost na neke druge sadržaje? Ako je to slučaj, tada bi društvu trebalo dati drugačije ime i portreti koji vise na njihovim zidovima trebali bi biti zamijenjeni drugima. Ali ako članovi žele ostati vjerni antropozofiji i ispuniti njen zadatak, onda bi sada bilo vrijeme da ostave po strani pseudo- moralne predrasude, duhovnu pasivnost i navodljivost, i sentimentalnu upečatljivost duše, i upitaju se ozbiljno pitanje: Kakvo je značenje „istine“ s duhovno-znanstvenog stajališta, i kako se do nje dolazi, kako se razvija, čuva za nas same i buduće generacije, jer se u sadašnje vrijeme protiv nje odvija izuzetno snažna i subverzivna kampanja?

U ovoj knjizi mi pokušavamo kritičko istraživanje, minimalne dužine, (opsežno bi zahtijevalo previše godina rada i ispunilo police debelim tomovima) svijeta ideja Prokofieva – čovjeka čije književne kreacije su ga već učinile vrstom antropozofskog klasika, čija predavanja privlače brojne slušatelje po cijelom svijetu, i čija reputacija je u nekim krugovima takva da mnogi ljudi u njemu vide „Gurua“ a svaku kritiku njega osuđuju kao svetogrđe. Konačno, njegova aktivnost također u velikoj mjeri određuje sudbinu antropozofije u Rusiji.

Pokušati ćemo razumjeti koje metode je primijenio u istraživanju, kakva je interna logika njegovih pogleda, i u kojoj mjeri se podudaraju s činjenicama koje su nam poznate. Koliko je to moguće, izbjeći ćemo prosudbe osobne prirode, i pokušati usporediti ono što predstavlja kao duhovno-znanstveni sadržaj s onim što nam je poznato iz priopćenja Rudolfa Steinera. U našem istraživanju koristiti ćemo samo snagu obične logike, znak zdrave ljudske sposobnosti prosudbe. Naše stajalište nalazimo potvrđeno i potkrijepljeno u slijedećim riječima Rudolfa Steinera: *„Zdravo ljudsko razumijevanje, ako nije zavedeno pogrešnim prirodnim ili socijalnim idejama današnjice, može samo za sebe prosuditi postoji li istina u onome što netko govori. Netko govori o duhovnim svjetovima; treba samo uzeti sve zajedno: način govora, ozbiljnost s kojom se stvari razmatraju, logiku koja je razvijena, i tako dalje – onda će se moći prosuditi da li je ono što je doneseno kao znanje o duhovnom svijetu šarlatanstvo, ili ima svoj temelj. To svatko može odlučiti“* (14.12. 1919, GA 194).

Naša je želja da ovaj rad može služiti čitatelju kao stimulans za unutarnju aktivnost, za nezavisnu potragu za istinom i budnost misli, za opreznost svijesti i za daljnji razvoj i jačanje osjećaja za istinu; i to da također može pomoći da prevlada pravda – da lažni autoriteti budu zbačeni s njihova pijedestala. Njeguemo nadu da možemo doći do stvarnog uzajamnog razumijevanja i plodne suradnje s onima, na Istoku i na Zapadu, koji uz pomoć duhovne znanosti teže dati zdravi doprinos čovjekovu razvoju.

**Napomena:*

Dalje autorica I. Gordienko citira iz originalnog ruskog teksta iz brojnih objavljenih radova Prokofieva:

I Rudolf Steiner i osnivanje novih misterija

II Ciklus godine kao put inicijacije ...

III Dvanaest svetih noći ...

IV Duhovno porijeklo Istočne Europe ...

V Okultni značaj opraštanja

VI Istraživanje karme Rudolfa Steinera i zadaci antropozofskog društva

VII Ciklus godine i sedam slobodnih umjetnosti

VIII Duhovni zadaci Srednje i Istočne Europe

IX Slučaj Tomberg

Upućujemo na njih pomoću rimskih brojeva. Riječi, fraze itd. sadržane u ruskom, koje su izostavljene u njemačkim prijevodima [zajedno s brojevima stranica u originalnom tekstu], ovdje su tiskane u uglatim zagrada [..]. Ako nije naznačeno drugačije, sve što je sadržano u (okruglim) zagrada unutar navodnika komentar je **Irine Gordienko**.

1. Как создавался мир.

1.1. "Лоэнгрин" XX века.

Nie sollst du mich befragen,
noch Wissens Sorge tragen,
woher ich kam der Fahrt,
noch wie mein Nam' und Art!

R. Wagner. Lohegrin. Akt 1.

Антропологический дебют Прихорова состоялся в 1981 г., когда была написана его первая книга с многообещающим и даже, можно сказать, эпохальным названием: "Рудольф Штайнер и краеведческие мистерии нашего времени." Несмотря на молодость автора — ко времени написания книги ему было 26 лет — с первых же страниц книги становится ясно: он пришел в Антропософию не как ученик, но как самостоятельный исследователь и даже учитель. Тут стоит обратить внимание хотя бы на непривычный в антропософской среде подход, с которым он представляет читателю в отношении задач, стоящих перед всеми Антропософскими обществами и перед каждым антропософом в отдельности". Читает он при этом чрезвычайно многому: что

1. poglavlje: Kako se mit pojavio

1.1. „Lohengrin“ 20-og stoljeća

*Nikad me ne trebaš pitati
Niti se trudi da saznaš
Koji put me doveo ovamo
Niti za moje pravo ime i porijeklo*
R. Wagner, *Lohengrin*, Čin 1

S. O Prokofiev je svoj début kao autor antropozofskih tema imao 1981, kada je objavio svoju prvu knjigu pod značajnim, zaista ozbiljnim naslovom „Rudolf Steiner i utemeljenje novih misterija“ (Stuttgart 1982). Unatoč mladoj dobi autora – tada je imao 26 godina – od prvih stranica je bilo sasvim jasno: Ovdje je netko tko je došao u antropozofiju, tko je namjeravao ići korak naprijed ne kao učenik, već kao nezavisni istraživač i čak kao učitelj. Zapanjujuće je s kakvim polaganjem prava, neobičnim za antropozofske krugove, on upućuje čitatelja (u autoritativnim tonovima) u zadatak antropozofskog društva i svakog pojedinog antropozofa. Postoji velik broj uputa koje smo pozvani da slijedimo: čega svaki antropozof mora biti svjestan, koja je duhovna misija antropozofskog društva, koji su uvjeti za njenu realizaciju, o čemu daljnji razvoj kršćanske kulture zavisi, itd. itd. Pošto Prokofiev, već u predgovoru, ocrta temu njegove knjige na tako grandiozan način, otkrivamo da nije temeljena, kao što bi netko pomislio u ovakvom slučaju, na proučavanju priopćenja Rudolfa Steinera o temi, već na sadržaju njegovih vlastitih predavanja čiji je cilj bio – ni manje ni više – „predstaviti esencijalni značaj božićnog zasjedanja ... kao kulminaciju (Höhepunkt) životnog puta Rudolfa Steinera, i, u isto vrijeme, kao najvažniji događaj koji se dogodio u 20-om stoljeću“ (I, p. 12, 375).

Nije neprirodno, kada netko čita ovakve izjave, upitati: Kada i na koji način može ljudsko biće koje još nije doseglo dob duše intelekta, prodrijeti u značaj ovog zaista izvanrednog događaja i pretpostaviti da ga „otkriva“ drugima, najprije na predavanjima i potom u ovoj knjizi? Čitajući dalje, zaprepaštenje još više raste čuti kako autor namjerava opisati biografiju Rudolfa Steinera kao „arhetipsku sliku modernog puta inicijacije“ (ibid., str. 19), i objasniti „ulogu koju će tijekom njegova života imati za čovječanstvo u cjelini“ (I, str. 19). Prokofiev nastavlja uvoditi vlastiti koncept biografije Rudolfa Steinera – i pored toga također njegovu vlastitu „arhetipsku sliku“ novog puta inicijacije?!

Gledajući glavni dio knjige, nalazimo da je tijekom života Rudolfa Steinera potrebno podijeliti u sedam-godišnje periode. Sve do najmanjih detalja nalazimo opisano kako i kada je koje duhovno biće inspiriralo Rudolfa Steinera, koji procesi su se odvijali u njegovim „ovojima“, i kada je stekao koji

stupanj inicijacije. I ovdje se ne možemo ne upitati: Koju uzvišenu točku promatranja je autor postigao, koja mu omogućuje da u jednom pogledu razgleda duhovni put individualnosti kakva je Rudolf Steiner, i sa nepokolebljivom sigurnošću opiše okultnu pozadinu svakog stupnja? U drugom dijelu knjige Prokofiev daje izvještaj o njegovu vlastitu gledanju na božićno zasjedanje, kroz koje je otkriveno njegovo „najdublje biće“, i gdje nam kaže, između ostalog, da je Meditacija kamena temeljca ništa drugo nego „[novi] Mihaelski gral“ (ibid., str. 385), koji je sišao tijekom božićnog zasjedanja. Ovdje on preporučuje njegovu **vlastitu** imaginaciju grala, kada objavljuje da ona – t. j. njegova imaginacija – želi postati stvarnost u dušama ljudskih bića! (ibid., str. 381).

Na ovaj način Prokofiev obvezuje ne samo antropozofe, već ljudska bića općenito, da imaju povjerenja u njegovu imaginaciju, tako da mogu imati udjela u novom kultu Grala proglašenom od njega.

Stajalište usvojeno od Prokofieva u njegovoj percepciji događaja, on opisuje kao „krajnje okultno“ (ibid., str. 491). Njegove misli su predstavljene na način koji se jedino može nazvati „dogmatskim“. On također isključuje mogućnost da se bilo kakva sumnja može pojaviti u umu čitatelja.

Sa zanosom proroka (to uzimamo iz sadržaja a to znači ne s osudom), on antropozofima objavljuje pravi smisao njihove prošle i buduće sudbine, razotkriva tu i tamo kao još neprepoznato značenje nekih izjava Rudolfa Steinera, oertava perspektive razvoja antropozofije u vezi sa sudbinom čovjekove kulture kao cjeline. Ovdje naznačene tendencije su prenesene dalje u druga djela Prokofieva.

U svakom od njih on pretendira biti u posjedu apsolutnog, sveobuhvatnog stajališta, i neumorno zapanjuje čitatelja stalno novim okultnim priopćenjima, iako bez da nas informira o njihovu izvoru ili objasni kako da sami dođemo do njih.

Tako u „Ciklus godine kao put inicijacije“ (II), koji je napisan kratko nakon „Osnivanje ...“, opisuje nam što se dogodilo eterskom tijelu Rudolfa Steinera nakon njegove fizičke smrti, i što se trebalo dogoditi tom eterskom tijelu tijekom 20. stoljeća (II, str. 259). Polazeći od toga suočava antropozofe s hitnim i [najvažnijim] zadatkom (II, str. 259 [str. 266]). Ali kako možemo preuzeti takav zadatak, ili ispuniti ga, ako – ponavljamo – ne poznajemo kako je postao svjestan tih pojedinosti u vezi sudbine Rudolfa Steinera nakon njegove smrti?

U poglavlju 5 iste knjige čitatelj može naći nagovještaj za izvore uvida Prokofieva, kada elaborira njegovo gledanje na događaje u Palestini i djela duše Natana. On sumira ovako: „Ovo je [ukupna slika] tih događaja sa [stajališta] kozmosa“ (II, str. 188 [str. 196]). Kako je moguće da kozmos koji se, slijedeći naznake Rudolfa Steinera, sastoji od mnoštva različitih duhovnih bića

– koja su, u skladu s njihovim položajem uključena u sukobe jedna s drugima – da dođe do jedinstvenog stajališta? – Pošto se odgovor na to ne može naći u knjizi Prokofieva, nemamo alternative nego potražiti sami. Kakav god uzrok bio: taj kozmos je Prokofievu otkrio sebe. I naravno onaj tko pregledava događaje sa tako uzvišenog stajališta i daje saopćenja u vezi sudbine velikih posvećenika nakon njihove smrti, sve više je kvalificiran da daje izjave o zadacima običnih antropozofa. Takva je logika knjige.

U knjizi o Rusiji „Duhovno porijeklo Istočne Europe i buduće misterije Svetog grala“ (Dornach 1989; IV) Prokofiev preuzima na sebe „da objasni“ značenje ruske povijesti „sa [najvišeg i u isto vrijeme najduhovnijeg stajališta, naime] sa stajališta sveobuhvatne moći svjetske karme“ (ibid., str. 372 [str. 348]). Kakva su vrsta bića te moći Prokofiev nam ne govori, ali čitatelj koji je pripremljen za autorovo izlaganje vjerojatno neće biti iznenađen da je stajalište tih bića njemu poznato. Treba postaviti pitanje: Kako autor zna što je „najviše“ i „najduhovnije“? – To bi tražilo sposobnost za prožeti duhovni kozmos s nečijom Ja-sviješću, sposobnost preuzimanja stajališta samog Stvaratelja.

Da je to ostvarivo spremno bi se složili ako bi Prokofiev nastavio dalje da nas obavijesti koje zadatke „više upravljačke snage evolucije Zemlje“ moraju ispuniti, i u kojoj točki vremena (ibid., str. 383), bez da pitamo, naravno, kako je došao do toga da i to zna.

U kakvim familijarnim odnosima Prokofiev stoji s uzvišenim duhovnim bićima ilustrirano je u slijedećoj izjavi: „Vodeći duh ezoterijskog kršćanstva je odlučio, u vrijeme kada su se duhovi forme pripremali da puste da njihove snage utječu u 11 ljudskih bića oko godine 1250, [kao krajnje rijetka iznimka] da učini javnim dio tajnog znanja u vezi misterija grala“ (ibid., str. 109 [str. 105]). To je dakle kako stvari stoje! Ako čovjek ima odgovornost za sve što piše i objavljuje, tada ono što piše mora biti transparentno – ne možemo stoga drugo nego prihvatiti da Prokofiev točno zna kakvu odluku su donijela duhovna bića o kojima se radi u kojoj točki vremena; on također zna u koju su aktivnost duhovi forme bili uključeni u to vrijeme. On također zna da je netko ta duhovna bića pitao za dozvolu, koja je dana, ali kao krajnje rijetka iznimka, iz čega zaključujemo da Prokofiev zna pravila koja uobičajeno slijedi to duhovno biće, a također i iznimke koje ponekad dopušta. Također je jasno da Prokofiev zna tko namjere ovih bića proglašava na Zemlji, i na koji način. Na str. 103 on piše: „U strogo skrivenim (ali njemu dostupnim) krugovima ezoterijskog kršćanstva odlučeno je da se učine javnim neke od tajni misterija grala u formi egzoterne legende“.

Ovdje se može dodati da čitatelj, u vezi s temom grala iznesenom od Prokofieva, može učiti o daljnjim senzacionalnim otkrićima koje je napravio autor. Kaže nam, na primjer, da kupola ruske crkve odgovara astralnoj imaginaciji pehara grala (ibid., str. 71). Ovdje nas upućuje na Rudolfa Steinera, koji je objašnjavao da se svi procesi u astralnom svijetu javljaju u zrcalnom

obliku. Prokofiev iz toga zaključuje: Da bi se došlo do astralne imaginacije pehara, dovoljno je okrenuti je naopako! – Prokofiev vuče ideju o kupoli kao o invertiranom peharu grala, iz nama poznatog izvora, ali kojeg on ne spominje. To je članak od Nikolai Belotsvyetova o ruskom gralu, kojeg Prokofiev čita prije nego je knjiga o kojoj se radi napisana. Također je zanimljivo napomenuti da je Belotsvyetov bio prijatelj i revan učenik Valentina Tomberga, kojeg je Prokofiev ljuto kritizirao zadnjih godina. Pojavljuje se pitanje: Kako je Belotsvyetov shvatio značaj kupole pravoslavnih crkava? – Ali kao što sam priznaje – samo mu se učinilo da je tako! I tlo Prokofieva još je prodrmano.

Usporedba kupole s peharom je bezopasna i u isto vrijeme neznanstveni izraz umjetničke slobode; ozbiljnije su brojne druge tvrdnje Prokofieva u vezi s temom grala. Tako on piše: „... mnogi od tih izabranih živih mrtvaca (odnosi se na izabrane duše mrtvih kao čuvare svetog grala) ... [bili su] u njihovu prošlom životu utjelovljeni unutar istočnih slavenskih naroda“ (ibid., str. 100). Za jednog takvog čuvara Prokofiev tvrdi da je grof Yuri Vzevolodovich, čije iskustvo nakon smrti on opisuje. Već za vrijeme njegova života, Prokofiev kaže, „ovaj grof je, zajedno s njegovim ujakom Andrei Bogolyubsky-m, stavio svoje omotače na raspolaganje vitezova grala tako da su oni mogli raditi kroz te ruske plemiće“ (ibid., str. 101- 103). Stječe se dojam da je Prokofiev iniciran ne samo u sudbine pojedinaca, već također i u misterije grala. On nam kaže da „u misterijima grala ima takoreći tri kruga za razgraničiti u duhovnim svjetovima“, i daje egzaktne opise tih grupa; također ukazuje na konkretne pojedince koji su pripadali ovoj ili onoj grupi (str. 101), ali i ovdje zaboravlja, također, otkriti izvor njegovih informacija.

Neki čitatelji će misliti, možda, da smo upali u ironičan ton. Zapravo mi samo pokušavamo ne izgubiti naš osjećaj za humor u licu onoga što neki ljudi sebi dopuštaju u baratanju dragocjenim nasljeđem Rudolfa Steinera.

Prokofiev izričito od nas traži da u njemu vidimo povratak Lohengrina (spominjanje kojeg imena očito nije slučajno), i time mu vjerujemo svaku riječ i priznamo ga kao duhovnog vođu; ali esencijalna stvar je da nam nikada nije dopušteno pitati o njegovu „imenu i porijeklu“ – t. j. izvoru njegova okultnog znanja, koje je očito bezgranično.

Sada dodajmo još jedan primjer našim otkrivenjima. Ovdje također ne vjerujemo u čudesan splet okolnosti ili providenje, već prepoznamo Prokofievu namjeru na mjestu gdje – citirajući konverzaciju Rudolfa Steinera s grofom L. Polzer-Hoditz – opisuje na koji je način Rudolf Steiner namjeravao postaviti ezoterijsku školu osnovanu na božićnom zasjedanju. I onda se pokazuje da ta institucija točno korespondira onom što je Prokofiev – bez da navede izvor – ranije opisao kao misterije grala u duhovnom svijetu (ibid., str. 102, 478).

Unatoč tome, on zaključuje da je ezoterijska škola trebala biti kao „zrcalni odraz“, u ovozemaljskoj oblasti, misterija grala. Ta tvrdnja nije nova, jer je već u 1-oj knjizi „Kamen temeljac“ rečeno da će biti novi gral!

Kako Prokofiev računa s dobrom memorijom od strane čitatelja, on sam naglašava zapanjujuće podudaranje okultnih činjenica iznesenih od njega i daje sljedeću referencu: U vezi božićnog zasjedanja 1923- 24 kao suvremenog otkrivenja misterija grala na Zemlji, vidi – „Rudolf Steiner i osnivanje novih misterija“ dio III (ibid., str. 478).

U knjizi o Rusiji Prokofiev razotkriva dalje, dotada nepoznate, okultne činjenice, u nekim slučajevima ne govoreći ništa o izvorima (što znači da su vrlo vjerojatno njegovi vlastiti), i u drugim nastavljaajući na sličan ne znanstven i neadekvatan način; takvi propusti rezultiraju ne samo gubitkom povjerenja, već također i autoriteta. Tijekom izlaganja Prokofiev povremeno citira izjave Rudolfa Steinera i daje reference na takav način da je čitatelj vođen da povjeruje da i ostatak teksta također dolazi od tog predavanja. Možda on ne želi da čitatelj pita „zabranjena pitanja“, koja mogu razotkrit njegovu – Lohengrin – tajnu.

Ali u jednoj prilici skliznulo mu je s jezika. To se dogodilo na mjestu gdje je tema ponovno bila struja grala, što je on tada povezivao s radom Skythianosa, navodeći da su najnapredniji i posebno dobro pripremljeni učenici Skythianosa bili Josip od Arimateje i Nikodem. On detaljno opisuje način njihove inicijacije i povjerene im zadatke (ibid., dio 3). Ovdje Prokofiev odlučuje dati neka objašnjenja, i usputne opaske da „ova naznaka ... nije direktna komunikacija (‘naznaka’ nije ‘komunikacija!’) od Rudolfa Steinera, već rezultat meditativnog rada autora kroz mnogo godina” (ibid., str. 439). Dakle čujemo da je Prokofiev bio meditativno aktivan mnogo godina, tako da možemo pretpostaviti da su i druge komunikacije također plod tog rada i rezultat njegova nezavisnog istraživanja u duhovnom svijetu – počevši od samog prvog predavanja i knjiga. U antropozofskom društvu ima još jedna osoba koja se pojavila tako mlade dobi kao nezavisni istraživač i učitelj: Valentin Tomberg. Tada je Marie Steiner dala sljedeći komentar: „Da li je zamislivo da tako mladi čovjek kao herr Tomberg, koji je prije kratkog vremena navršio 35, ima neophodnu zrelost za okultnog učitelja? (Podsjećamo čitatelje da je Prokofiev držao predavanja u kojima je imao namjeru, na osnovu vlastitog istraživanja, otkriti dublji smisao božićnog zasjedanja, u 1979 – t. j. u dobi od 25!). Dr. Steiner je često naglašavao da on sam nije istupio kao okultni učitelj prije dobi od 40, i da to odgovara ezoterijskom zakonu. Zakon postupnog sazrijevanja izvana i iznutra također poziva na suzdržanost. Označio je kao kriterij za nivo zrelosti osobe koja vjeruje da se treba predstaviti kao duhovni istraživač, da treba imati strpljenja čekati, i stalno iznova testirati, i ne smije pretpostaviti da prije tog vremena može procijeniti vlastitu sposobnost spoznaje“ (Marie Steiner, „Pisma i dokumenti“, Dornach 1981, str. 324- 325).

Sada smo došli do točke gdje moramo postaviti pitanje: Kakva je priroda sposobnosti spoznaje Prokofieva, i što u vezi toga on sam vjeruje? Sudeći po važnosti činjenica koje otkriva, širini njegove perspektive, dubokom uvjerenju koje odjekuje u svemu što kaže, netko može povjerovati da imamo posla s okultistom visokog stupnja, s posvećenikom koji je potpuno svjestan svog ranga, i polaže pravo da u skladu s tim djeluje. Ako, s druge strane, ispitujemo plodove – stablo se prepoznaje po plodovima – t. j. njegovim brojnim djelima, tada smo vođeni do uvjerenja da izlaganja, gdje je u pitanju mišljenje, nisu jasno razrađena, već su nedosljedna; postoji velika količina logičkih apsurdna, nedostatka jasnoće, i kontradikcija.

Te slabosti autora na nivou mišljenja stoje u striktnom kontrastu s njegovom prezentacijom. Ako će što biti prikazano u sljedećim poglavljima ove knjige, u njegovim radovima će se naći kontradikcije ne samo s izjavama Rudolfa Steinera, već također s povijesnim činjenicama i zdravim razumom. Koja je, u tim okolnostima, vrijednost njegovih mnogih godina meditativnog rada; na kojoj vrsti komunikacije su bazirana iskustva; i, konačno, koja je priroda njegove kognitivne metode? Jer ako je u njegovim istraživanjima koristio istu metodu kao i Rudolf Steiner, nije mogao doći do rezultata i sudova koji su kontradiktorni onima od Rudolfa Steinera. Možda on sumnja u mogućnost stjecanja objektivnog, pouzdanog uvida u duhovni svijet preko antropozofske metode, i ne koristi je; da bi to mogao biti slučaj sugerira činjenica da u njegovim djelima ne daje nikakav znak da ima veze s tom metodom – zaista, uopće nema spomena o metodi; on obznanjuje rezultate njegova okultnog istraživanja kao nešto prirodno i očito što mora biti prihvaćeno od antropozofskog čitateljstva „kao nešto što se uklapa i odgovara“.

Našoj teoriji je dana dodatna težina, zahvaljujući okolnosti da je jednom netko pitao „zabranjeno pitanje“.

1.2. Pitanje metode: okultna autobiografija Prokofieva

Prigodom 40-te obljetnice osnivanja njihove izdavačke kuće, osoblje Verlag Freies Geistesleben pristupilo je g. Prokofievu s zahtjevom za opis načina na koji je nastao sadržaj njegove prve knjige. Odgovorio je autobiografskim esejom dajući izvještaj o njegovom duhovnom putu razvoja. To se pojavilo u jubilarnom broju („Čitajući antropozofsku knjigu – Almanah“, Stuttgart 1987) pod naslovom „Moj put do knjige ‘Rudolf Steiner i utemeljenje novih misterija’“.

S obzirom na činjenicu da se mogućnost stjecanja znanja u duhovnom svijetu može, kako smo već napomenuli, jedino steći na putu unutarnjeg razvoja, ovaj članak je za nas od velikog interesa. U njemu opisan put trebalo bi razmatrati s gledišta ispunjenja zahtjeva traženog od ozbiljnog duhovnog

učenika. Tu iznad svega spada stjecanje balansiranog, zdravog duševnog života koji ostaje u dodiru sa stvarnošću, odricanje od uzaludnih snova, lažnog misticizma i fantazija, razvoj logički strukturiranog mišljenja koje je usmjereno na stvarni svijet, i nadilaženje jednostranih, ishitrenih i proizvoljnih prosudbi; a također i opsežna, produbljena samospoznaja, čiji klimaks je stečen susretom s Čuvarom praga. – Ovaj susret se ovdje mora imati na umu, jer ćemo uskoro govoriti o nezavisnom okultnom iskustvu.

U ovom članku opisani su utisci (Erlebnisse) veoma mlade osobe, činjenica koja čitatelja može prikloniti blažoj prosudbi. Ali u slučaju koji se razmatra blagost ne bi bila odgovarajuća, pošto su upravo te impresije put koji vodi onom okultnom iskustvu koje daje temelj za cijeli kasniji rad Prokofieva u antropozofiji. Pošto je to tako, obvezni smo ih gledati u svijetlu svih zahtjeva unutaršnjeg puta. Još k tomu, ne smije se zaboraviti da govorimo ne o mladenačkim dnevničkim zapisima, već o „Rückschau“ 32 godine starog čovjeka koji se podigao do značajne slave u antropozofskim krugovima. Način na koji Prokofiev evaluira iskustva njegova djetinjstva i mladosti, kakve zaključke iz njih izvlači, daje nam efektnu ilustraciju njegova odnosa prema sposobnosti spoznaje, ne samo u odnosu na njega, već također općenito.

Na početku eseja Prokofiev priznaje da je u početku imao namjeru odbiti zahtjev da ga napiše, jer „uvijek mi je bio cilj isključiti sve što je ‘osobne’ prirode iz mog rada“ („Moj put do knjige ...“, str. 79).

S druge strane pisanje knjige je bilo „vezano s određenim duhovno-okultnim iskustvima koja kao takva ne mogu biti objavljena u eseju“ (ibid.).

Razmatrajući prvu izjavu autora, ispada da cijeli sadržaj eseja služi da to opovrgne, jer se kao najvažniji faktori koji vode Prokofiev na put knjige pokazuju kao razne vrste tajnih slutnji, nejasnih unutaršnjih osjećaja, osobnih dojmova i iznenadnih udara emocija, mladenačkog entuzijazma i mističnih komunikacija, ukratko: svi oni elementi subjektivnog, koji su potpuno osobni sadržaj unutaršnjeg života idealistički naklonjene mlade osobe. Autor ipak nastavlja, na osnovu svih tih iskustava, s kojima je svatko upoznat iz mladosti, izvlačiti dalekosežne, sveobuhvatne zaključke, posebno s obzirom na njega samog.

Ovdje imamo posla sa specifičnom osobnom tendencijom. Ali kako to povezati s tvrdnjom da sve što je „osobne“ prirode mora biti isključeno? Da bi razumjeli taj paradoks može nam pomoći izjava Rudolfa Steinera: „U antropozofskom pokretu osoba radi s drugima ... ali u taj rad unosi osobne ambicije, osobne namjere, osobne kvalitete ... Mnogi ljudi ne znaju da su one osobne ... Mnogi ljudi gledaju na ono što rade kao na neosobno, jer se obmanjuju u vezi toga što je osobno ili neosobno“ (GA 261, p. 306).

S obzirom na ona njegova „okultna iskustva“, koja kao takva ne mogu biti objavljena u eseju, treba dati odgovor, pošto ovdje imamo posla s knjigom u

kojoj autor čitatelju prenosi učenja o krucijalnim stvarima povezanim s razvojem antropozofije. U tijeku toga on daje seriju izjava u vezi nadčulnih činjenica, čiji izvor, međutim, nije rezultat istraživanja Rudolfa Steinera. Ako su, stoga, te izjave temeljene na individualnim okultnim iskustvima samog Prokofieva, tada ih treba javno objaviti, tako da mogu postati predmet otvorene rasprave. Samo na taj način čitatelj može steći osnovu za prosudbu u pitanju koliko su ta iskustva kredibilna i udovoljiti zahtjevima za objektivnost koji su od znanosti duha postavljeni za nadčulno iskustvo.

U vezi zadatka antropozofskog društva koje je osnovano tijekom božićnog zasjedanja, Rudolf Steiner je rekao slijedeće: „Mora nam biti sasvim jasno da će naše Društvo posebno imati zadatak kombiniranja najveće moguće otvorenosti za javnost (Öffentlichkeit) s pravim i izvornim ezoterizmom“ (26.12. 1923, 10 a. m., GA 260). Primjeri za takvo kombiniranje to dvoje nalaze se u mnogim predavanjima samog Rudolfa Steinera, u kojima, za razliku od Prokofieva, on nalazi da je prikladno slušatelju dati ne samo opise njegova okultna iskustva, već također razotkriti i metodu koju koristi u njegovim istraživanjima u višim svjetovima.

Sada dalje slijedimo put Prokofieva, tako da točnije saznamo njegove osobine, i pokušajmo shvatiti kvalitetu njegovih iskustava da bi u njima, možda, našli tragove izvornog znanja i samospoznaje; također ispitajmo njegovo gledanje na okultno iskustvo i dokučimo kolika je njegova sposobnost i sklonost da to radi ispravno. Ukratko: usporedimo njegov put s zahtjevima koji su postavljeni za duhovnog učenika.

Prokofiev nam kaže da je u njegovom djetinjstvu primio duboke impresije od glazbe Richarda Wagnera, posebno njegova „Parsifala“. U njegovu članku prema toj činjenici odnosi se kao prema dijelu svog puta. Ne možemo očekivati da kaže: „Uživao sam u glazbenim dramama Wagnera, zanimalo su me i ostavile me s ovim ili onim dojmom“. – To bi bila gesta skromnosti, premda mnogi ljudi znaju dubinu osjećaja, raznolikost i veličanstvenost likova, doista uzvišenu inspiraciju i uzburkanost slutnji koje se mogu doživjeti zahvaljujući Wagnerovu glazbenom stvaralaštvu. Zaista, mnogi ljudi su morali imati takva iskustva, ali pitanje ostaje: Kako se odnositi prema njima? Treba li ih samo priznati kao doživljaje čovjekove duše, ili im pripisati značenje koje ne posjeduju? Prokofiev bez oklijevanja govori o njima kao o „susretu (Berührung) sa strujom ezoternog kršćanstva ... tu nastaje, nakon što je impuls primljen (u njega), pitanje koje je ispunilo cijelo moje biće: Gdje se danas može naći nastavljanje, u suvremenoj formi, ove duhovne struje?“ („Moj put ...“, str. 81). Ne zaboravimo da mi ovdje govorimo o djetetu između 7 i 14 godina. Reći nešto takvo o sebi ne bi došlo ni Richardu Wagneru u njegovoj zrelosti, premda ni on nije optužen za lažnu skromnost; iako je on stvarno primio taj impuls u sebe, i u svom stvaralaštvu izvlačio iz izvora uzvišene inspiracije, radeći to, kako on sam svjedoči, potpuno svjesno. Dakle Prokofiev je, kada je tek završio svoju izmjenu zuba, mogao u njegovu dušu primiti impuls ezoternog

kršćanstva. Tada je njegova duša bila ispunjena s „novim, unutarnjim stremljenjima“ (ne govori ništa o prethodnim, starim), koja su ga upoznala s istočnom mudrošću. U tome je otkrio – to, također, u ranom djetinjstvu – „duboko ezoterijsko znanje“, premda je nastavio osjećati da su u kršćanstvu „sadržana još više i obuhvatnija blaga mudrosti nego u religijskim i filozofskim sustavima Istoka“ (ibid., str. 81- 82). Tako postaje jasno da se u njemu u veoma mladoj dobi pojavila sposobnost da pravi usporedbu između blaga univerzalne ezoterijske mudrosti, u pogledu njihova opsega i njihova sadržaja.

Kada je Prokofiev imao oko 14 obuzela ga je knjiga Rudolfa Steinera „Kako se stječu spoznaje viših svjetova“, i tu se nešto osobito dogodilo. Zadnja dva poglavlja pobuđuju u njemu „osjećaje drugačije vrste“.

S jedne strane „osjećaj moje vlastite unutarnje nesavršenosti“, izazvan „opisom susreta duhovnog učenika s nižim Čuvarom praga“ (ibid., str. 83). Koliko je često Rudolf Steiner ukazivao da ljudsko biće koje je, na ovaj ili onaj način, prodrlo u duhovni svijet bez susreta s Čuvarom praga, postaje žrtva njegovih vlastitih iluzija i suprotstavljenih snaga koje leže čekajući na granici između svijeta čula i nadčulnog svijeta. On naglašava da je susret s Čuvarom praga stvarna, okultna činjenica, konkretno iskustvo u stanju nadčulne percepcije; nešto te prirode ne može se doživjeti samo u imaginaciji (Vorstellung). Na jednom predavanju Rudolf Steiner kaže: „Susret s Čuvarom praga je tragičan događaj, životna borba, s obzirom na sve zakone spoznaje, i s obzirom na sve veze ljudskog bića s duhovnim svijetom, s Ahrimanom i Luciferom.

Ova životna katastrofa se mora dogoditi, ako netko želi susresti Čuvara praga. Ako se to nadovezuje na ljudsko biće samo u snolikoj imaginaciji, tada to znači da netko želi udobno krasti prošlost, da bi imao zamjenu – ljudi danas veoma vole zamjene – san o Čuvaru praga“ (6. 8. 1918, GA 181). Kao što smo vidjeli, u slučaju Prokofieva nemamo posla čak ni sa snolikom imaginacijom, već s osjećajem koji se pojavio dok je knjiga bila čitana. On doživljava susret – ako se to može zvati susret – s Čuvarom samo na nivou fantazije (Einbildung). I u tom slučaju kako možemo umanjiti mogućnost da su sva njegova kasnija „okultna iskustva“ proizvod fantazije (Einbildung)?

Trebamo imati na umu, naravno, da je događaju opisanom od Prokofieva bio pridružen proces samospoznaje. Ali taj proces slični na sitni oblak koji prolazi preko zračćeg svoda, toliko beznačajan da u svakom trenutku može nestati bez traga; tako da o njemu nema više ni spomena. Upravo suprotno, tijekom ovog eseja slika idealnog ljudskog bića se pojavljuje pred našim unutarnjim okom; može se čak reći bića koje je postalo idealno već kroz naslijeđe, ako se uzme u obzir kako je njegova vlastita obitelj okarakterizirana. Poštovanje i zahvalnost prema nečijoj vlastitoj obitelji su same po sebi prirodne i hvalevrijedne osobine, premda je u slučaju autora koji je odrastao u takvim privilegiranim okolnostima nejasno što želi reći govoreći da je rođen i

odrastao „u veoma teškim duhovnim uvjetima koji su prevladavali u Istočnoj Europi“, ali je – usprkos svemu tome – „našao put ne samo do antropozofije općenito, već do onih posebnih pitanja koja su, u određenom smislu, središnja“ („Moj put ...“, str. 78- 80; t. j. božićno zasjedanje).

Što on stvarno zna o onim teškoćama duhovne, duševne i materijalne prirode koje su njegovi sunarodnjaci u to vrijeme trebali izdržati? U autobiografskom eseju to uopće nije spomenuto. Niti je izgovorena ni jedna riječ koja ukazuje na vezu sa sadašnjom situacijom; nema nikakvog nagovještaja o bilo kakvom životnom iskustvu u vezi toga, čak ni bilo kakvog interesa za stvarnost oko njega.

U knjizi Rudolfa Steinera „Znanje o višim svjetovima“ pokazano je kako duhovni učenik može razviti nužne duševne osobine prolazeći kroz iskušenja koja mu je donijela sudbina. Bilo je, i još uvijek ima, veoma mnogo ljudi u Rusiji koji su morali, ili još i danas moraju, proći kroz takvu tešku školu života. Taj pehar je Prokofieva mimoišao. Ali u takvom slučaju učenik mora razviti potrebne duševne osobine preko svjesnog rada na sebi. „To je jedan od neizbježnih zadataka“, kaže Rudolf Steiner, „kojeg treba ispuniti svaki duhovni učenik, da mukotrpno mora raditi na sebi, tako da ne postane fantast, osoba koja pada kao žrtva bilo kakve obmane, samoobmane“ (sugestija i autosugestija) (GA 13, str. 382).

U vezi koraka koje je za okultni razvoj nužno slijediti potpuno konzistentno, i koji vode do osnaženja zdrave sposobnosti prosudbe, osjećaja i karaktera, Prokofiev nema ništa za reći. Baš suprotno, unatoč pozadini s nedostatkom životnog iskustva i bilo kakve odgovarajuće pripreme, on se laća ozbiljnih ezoterijskih vježbi. To se događa na slijedeći način: Slično tome u dobi oko 14 Prokofiev postaje upoznat s francuskim izdanjem „Osnove tajne znanosti“. Pošto taj jezik ne poznaje dovoljno dobro ne čita cijelu knjigu, ali u njoj odmah otkriva opis meditacije ružina križa. Njena imaginativna forma čini na njega duboki utisak – što je sasvim razumljivo, uzimajući u obzir da na tom stupnju razvoja djeteta imaju posebno jak utjecaj te snage, na kojima počiva sposobnost imaginacije. On počinje meditirati. One snage koje su potrebne za izgradnju njegove duševne i tjelesne organizacije, preusmjerene su u smjeru okultne prakse.

Nakon toga, nabavlja „Tajnu znanost“ na ruskom. Upravo u toj dobi, nakon oslobađanja astralnog tijela od njegove veze s roditeljima, mlada osoba stječe posebnu sposobnost da ima odnos prema slikama prirode ideala (Vorbilder), a također i sklonost fantaziji (c. f. 4.1.1922, GA 303): „... slika cjelokupne evolucije svijeta promatrana u duhu“, kako je opisana u Tajnoj znanosti, čini na njega snažan utisak. Držimo ga za riječ, ali bi željeli dodati da je njegov članak napisao, ne u toj nježnoj dobi, već nakon što je navršio njegovu 32-gu godinu. To ga ne sprječava da objavi da je najznačajniji rezultat čitanja „Tajne znanosti“ bio **ulazak** – ne upoznavanje, znanje ili proučavanje, već **ulazak**! –

„u novi duhovni kozmos, koji u veličini i uzvišenosti nadmašuje sve što sam do tada doživio“ („Moj put ...“, str. 84; on ni ovdje ne govori ništa, o „starom duhovnom kozmosu“, ili što je do tada doživio). S njegovom „Tajnom znanošću“ namjera Rudolfa Steinera nije bila predstaviti čitatelju konačan „duhovni kozmos“. Kasnije je rekao da to nije bilo više od „usjeka“, i da će čitatelj morati izraditi cijeli sadržaj napornom unutarnjom aktivnošću da bi došao do cjeline (4. 5.1920, GA 334). Prokofiev je bio zadovoljan s vjerskim zanosom, i on ga je ponio. Kasnije nikada nije popravio ovaj propust u djetinjstvu. Kao što ćemo vidjeti kasnije, „Tajna znanost“ je za njega ostala nepročitana knjiga.

Sada napravimo pauzu u našoj kritičkoj analizi i razmislimo o nekritičkim ljubiteljima okultnog dara Prokofieva; ti obožavatelji su sigurno ogorčeni našom „heretičkom“ knjigom. Ali ukazali bi na slijedeće: Ako netko piše autobiografiju i objavi je, čitatelju daje pravo da razmišlja o sadržaju i tako pokuša shvatiti osobu koja ju je napisala. Jedino legendama o svecima se pristupa drugačije – ali one nisu autobiografije!

Ali nastavimo. Nakon što je Prokofiev u njegovoj imaginaciji susreo Čuvara praga, ušao je – opet u njegovoj imaginaciji – u novi duhovni kozmos. Po njegovu mišljenju proces spoznaje napreduje veoma uspješno, kao što je pokazano činjenicom da, kada je jedva započeo, brzo dovodi do velikog vrhunca. I kojeg znanja? – Znanja da je „kozmički Krist središnja točka duhovnog kozmosa. Tu je zatim raslo zajedno s unutarnjim osjećajem, kao da je živjelo u mojoj duši [od ranog djetinjstva] (sic!), da je ta činjenica neosporna istina ... sigurno i sveobuhvatno znanje [o tome]“ („Moj put ...“, str. 84). Sada se moramo upitati koliko je velikih duhovnih figura postiglo takve izvanredne rezultate na putu spoznaje – znanja o duhovnom kozmosu – i to već u njihovoj najranijoj mladosti (između njihovih 14 i 19 godina), i štoviše bez ikakvog posebnog truda ili pripreme? U ovoj točki se, tako nam izgleda, od čitatelja antropozofskog eseja traži da ostane pognut u tihom strahopoštovanju.

Osjećaj za njegov vlastiti uzvišeni poziv, o kojem nije sklon razmisliti, zaživio je u cijelom njegovom biću: „... u periodu između mojih 14 i 19 godina [bio sam u stanju] upoznati osnovne radove Rudolfa Steinera, i drugih duhovno-okultnih djela autora sa istočne, teozofske, mistično-crkvene škole misli. Tih pet godina sam uglavnom proveo u duhovnoj samoći ... Tijekom tog perioda, podržavan jedino vlastitim unutarnjim snagama i mojom potragom za odgovorom na životno pitanje s kojim sam bio suočen ... Trebao sam odabrati antropozofiju kao zadatak mog cijelog života, kao moju sudbinu u svijetu“ (ibid., str. 86).

Koje „unutarnje snage“ mogu dati potporu još uvijek nezrelog mladoj osobi? Ali čujmo svejedno što Rudolf Steiner kaže o zdravom razvoju ljudskog bića u toj dobi: „U pubertetu ljudsko biće je izbačeno iz duhovnog i duševnog života svijeta, i potisnuto je u vanjski svijet, koje može percipirati samo s njegovim

fizičkim, njegovim eterskim tijelom“ (4. 1.1922, GA 303). U slučaju Prokofieva slušamo suprotno: U toj dobi, prema njegovim vlastitim riječima, on ulazi u „duhovni kozmos“. Kada je mlada osoba u normalnom tijeku razvoja izbačena iz duševno-duhovnog života svijeta, ona uspoređuje „svijet u koji ulazi ... sa svijetom kojeg je prije imala unutar sebe“, i postaje svjesna kontrasta između njih. Stoga je potreban „metež“, „koji se pojavljuje u međugri između čovjeka i svijeta u periodu između 14-te /15-te godine i početka 20-ih. Taj metež mora biti tu ... [mora] se nužno pojaviti. Ljudi koji su možda previše skloni melankoliji mogu zamišljati da bi bilo dobro ljudsko biće poštediti tog meteža. Ali na taj način se postaje njegov najgori neprijatelj. Ne smije se ljudsko biće poštediti tog meteža“ (ibid.). Prokofiev je bio pošteđen tog meteža, tog unutarnjeg preokreta. To u njemu nije probudilo zdrav odnos prema vanjskom svijetu, ili bilo koji njegov živi doživljaj; stoga nema kontrastnih osjećaja, nema preokreta. On ostaje pod činama njegovih subjektivnih iskustava. Nova „otkrića“ nisu više od „konačne potvrde“ njegova „predosjećaja“, koji je u njegovoj duši živio od ranog djetinjstva; svijet njegovih snova protječe u predivnoj harmoniji, i upoznavanje s antropozofijom samo budi nejasne osjećaje koji su dugo snivali u njegovoj duši.

Nasuprot pozadine te sve veće ekstaze, pošto je gore spomenuta faza u zdravom razvoju zaobiđena, razvoj nezavisne moći prosudbe kojoj je kod mlade osobe pridruženo odlučno raspoloženje protesta protiv autoriteta svake vrste se ne događa i on ne iščekuje da dođe njegovo vrijeme, autor dolazi do presudnog zaključka u vezi njegove više misije u svijetu, svijetu o kojem, kako bi nas izvještaj o njegovu životu vodio da pretpostavimo, on ima veoma malo pojma.

„I tek ... kada ja ... mogao doživjeti“, piše on, „da je moj život dobio novi smisao i novi cilj (i opet moramo pitati: Što je, dakle, bio prethodni ‘smisao’ i ‘cilj’ u životu ove mlade osobe?), i tako sam svjesno počeo služiti onim idealima koji su dotad živjeli nesvjesno (untergründig) u mojoj duši, i koji su, zahvaljujući znanosti duha, sada za mene postali potpuno svjesna stvarnost ...“ („Moj put ...“, str. 86). Kakvo bi to svjesno služenje moglo biti, u nekom tko nije postao svjestan sebe, u kome (u skladu s njegovom starošću) duša osjećaja još nije potpuno razvijena?

Ovdje bi neki čitatelj mogao prigovoriti: Zašto sve ovo sistematsko razmišljanje? U životima velikih pojedinaca stvari sigurno mogu ići drugačijim smjerom. Mi ovdje ne raspravljamo kako visoko realizirani, utjelovljujući se u fizičkom tijelu, mogu zaobići opće zakone razvoja. Samo podsjećamo da je sam Prokofiev u njegovoj knjizi uklopio život Rudolfa Steinera u shemu na potpuno isti način, smještajući sve događaje njegova života i njegova duhovnog razvoja u odgovarajuće sedmogodišnje faze, i ne praveći „posebne olakšice“ za Rudolfa Steinera kao za istaknutu osobnost. Ali nitko na to nije imao primjedbu. Ako netko drži mišljenje da Prokofiev stoji na višoj razini nego Rudolf Steiner, tada može osporiti naše pravo da nastavimo s njime na isti način.

Nakon toga Prokofiev upoznaje cikluse predavanja Rudolfa Steinera. Slijedeće riječi nam kažu kakvo je značenje to imalo za njega: „Preko ovog ciklusa za mene se opet otvorio sasvim novi svijet“ (ibid., str. 87). Ali kako se može, još jednom, sasvim novi svijet otvoriti, i na koji način može taj „sasvim novi svijet“ biti otvoren za čovjeka koji je već u posjedu „neosporne istine“ i obuhvatnog znanja o duhovnom kozmosu? Na to pitanje ima samo jedan odgovor: broj svjetova koji se mogu doživjeti subjektivno, u fantaziji, neiscrpan je. Tu se čak može novi svijet otkriti za nekog svaki dan. I ako ovdje nismo u pravu, onda možemo izjaviti samo sljedeće: Prokofiev sam ne shvaća što zapisuje, koje riječi koristi itd.

U svom razmišljanju Prokofiev slijedi njegova duševna iskustva, neumorno i bez kontradikcije – ali nisu mu poznati vlastiti motivi. Na osnovu entuzijazma i zanosa kojeg doživljava čitajući knjige i predavanja Rudolfa Steinera, u svojoj fantaziji gradi stalno nove svjetove, unutar kojih sebe doživljava na poseban način kao izabranu letjelicu. I za njega to je najvažnija stvar. Ta činjenica najjasnije dolazi do izražaja u slijedećem pasusu: Antropozofski prijatelj Prokofieva preporučuje mu tri dobro poznata predavanja iz Arnheima iz šestog toma Karme, „napominjući nekako misterioznim izrazom da je tamo nešto veoma važno a što se tiče karme antropozofa, t. j. naše vlastite karme“. Pri tome Prokofiev je nadjačan neobičnim stanjem uznemirenosti, zahvaćen je – kao i često prije – „obiljem novih osjećaja“, i čak ostaje „gotovo bez teksta“ ... Ali on ne pokušava bilo što da povрати duševnu ravnotežu – upravo suprotno, on opravdava i pozdravlja njegovo stanje, koje naziva „duhovni entuzijazam“, izvor kojeg vidi da dolazi „iz sjećanja, skrivenog u najdubljim dubinama duše, na događaj tamo doživljen“ (ibid., str. 89). Kakva je priroda tih događaja, i što on „čuva“ u dubinama njegove duše? – Nakon čitanja predavanja on vidi sebe kao jednog od onih koji su se, u 15-om stoljeću, okupili oko Mihaela u njegovoj nadčulnoj školi, i u duhu gleda kako prva hijerarhija prenosi kozmičku inteligenciju iz kruga druge hijerarhije u glave ljudskih bića. S kakvim opravdanjem dolazi tako brzo i s takvom sigurnošću do ovog značajnog zaključka u vezi sebe? – Ovdje opet, isto kao i prije: samo na osnovu osjećaja koji mu dolazi dok čita predavanja.

Ovdje se susrećemo s zapanjujućim kvalitetom ovog autora. Prima u sebe opis događaja svjetskog značaja, koji daleko nadilaze prosječnu ljudsku moć razumijevanja. Ali sa gledišta znanja za to ne pokazuje interes, ne dolazi mu ni jedno pitanje, nikakva želja da pronikne u to što se tamo dogodilo i na koji način; niti njegova duša ima ikakve želje da ono što je doživio dovede u vezu s onim što već zna iz antropozofije. On jednostavno sve prihvaća kao „njegovo vlastito“, i nastavlja se potpuno koncentrirati na njegovu vlastitu osobnost. Međutim, „dok god ljudsko biće još ima tendenciju“ – Rudolf Steiner piše u „Teozofiji“ – „da se precjenjuje na uštrb svijeta oko njega, pravi prepreke na njegovu putu do višeg znanja. Tko god se preda zadovoljstvu ili bolu koji se u njemu javlja u vezi sa svakom stvari ili događajem u svijetu, uhvaćen je u tolikom precjenjivanju sebe. Jer njegovo zadovoljstvo i njegova bol ne govore

mu ništa o stvarima, već mu jedino govore nešto o samom sebi“ (GA 9, p. 178-179).

Jedva da je prošla besana noć, u kojoj je Prokofiev čitao ova predavanja, a on odmah dolazi do zaključka: „Sada sam poznavao duhovno biće kojem sam oduvijek služio (kada?) i kojem sam želio predati cijelo moje biće“ („Moj put ...“, str. 90; on spominje arhanđela Mihaela). Ali zašto „poznavao“? Na koji je način to znanje stečeno? – Ovdje postaje jasno da Prokofiev pod „znanje“ misli – proizvoljni zaključci (također, kada se pojavi takav slučaj, u odnosu na sebe), izvedeno na osnovu neodređenih, ali turbulentnih težnji u njegovoj duševnoj sferi. „Za mene“ – nastavlja on – „to iskustvo predstavljalo je vrstu unutaršnjeg odgovora na nužnost o kojoj je Rudolf Steiner govorio na početku predavanja u Arnheimu – ‘predstaviti se u životu kao pravi predstavnik antropozofskog pokreta’, ‘predstavljati antropozofiju u svijetu preko vlastite osobnosti’.“ (ibid.).

Kakvo mišljenje o sebi! – U čitatelju se pojavljuju jedino osjećaji nelagode, koji počinje doživljavati nagrizajući sram u piščevo ime.

Nakon što je Prokofiev prepunio sebe s takvim osjećajem njegove važnosti, slijedi još jedna „odvažna“ misao, naime da čak ni Rudolf Steiner nije dovoljno velik da traži nešto od njega, Prokofieva. – Kako drugačije objasniti činjenicu da on Rudolfa Steinera svodi na nivo – oprostite mi –, „mikrofona“, jer kategorički izjavljuje: „Doživio sam s apsolutnom sigurnošću da taj zahtjev [biti predstavnik antropozofije] u stvari ne dolazi od Rudolfa Steinera, već **kroz** Rudolfa Steinera od samog **Mihaela**, i da je u tom trenutku bio usmjeren meni osobno“ (ibid.; istaknuo S. O. P.). Kakvo mišljenje o sebi!

I sada, nakon što je (u ovom nadahnutom stanju) iz duhovnih visina čuo osobni poziv, on osjeća neodoljivu želju da odgovori što je brže moguće, i tako odlučuje izraziti njegovu „neugasivu“ lojalnost (Treue) u obliku zavjeta. Kako bi taj zavjet mogao konkretno izgledati, o tome ni riječi. Ali to ga ne odvraća od toga da izvlači paralelu između sebe i Rudolfa Steinera, i tako piše: „Takve prigode u životu su trenuci kada je napravljen unutarnji zavjet ili ‘obećanje’. I mi smo zadivljeni čuti da Rudolf Steiner također govori na tom predavanju u Arnheimu o njegovom obećanju duhovnom svijetu i snagama koje ga vode, a također i o ‘neugasivoj’ lojalnosti (Treue) prema obvezi koju je preuzeo“. (Ovdje je navedeno, kao usput, da je Rudolf Steiner djelovao ne nezavisno, iz vlastite slobode, već da je jednostavno bio vođen od određenih „snaga“. Ali ako je to bilo tako, zašto je morao, dodatno, dati im obećanje?) – „U to vrijeme još nisam mogao izraziti riječima (znači: nije shvaćao) što je Rudolf Steiner mislio sa tim ‘obećanjem’, ali osjećao sam mutno (još jedan nejasan osjećaj) da je moj ‘zavjet’ bio na misteriozan način vezan s **njegovim**...“ (ibid.; istaknuo S. O. P.). Dakle u duboko misterioznoj atmosferi i s nejasnim romantičnim osjećajima Prokofiev, pokoravajući se impulsima njegova nesvjesnog bića, daje zavjet čije značenje on sam ne razumije.

Prokofiev predstavlja ovo iskustvo „u noći“ kao njegov prvi susret s „esencijalnim bićem“ (Wesenskern) božićnog zasjedanja. (Nije čudno da je to „esencijalno biće“ pokazano u njegovoj prvoj knjizi kao čin inicijacije izvršene na antropozofima koji su u to vrijeme „spavali“ – ali više o tome kasnije.) I kako stiže do takve koncepcije? Dakle, povlačeći analogije sa sobom. – „Nakon božićnog zasjedanja“, on razmišlja, „u antropozofskom pokretu i antropozofskom društvu sve postaje različito. ‘Gledajte, činim sve stvari novima’ (Otk. 21; 5) – ova je tema iz predavanja odjekivala posebnom snagom, i našla snažnog odjeka u mojoj duši. Od sada nadalje, tako sam osjećao, sve je u mom životu moralo postati novo, jer ja sam ‘dao zavjet’, prvi svjestan zavjet u mom životu“ (ibid., str. 91).

Ali kakve čudne stvari on ovdje govori! – Najprije, ako u antropozofskom pokretu i društvu sve postaje drugačije, to znači da je čak i antropozofija različita nakon božićnog zasjedanja; i čak su i duhovna bića koja su do tada vodila antropozofski pokret, zamijenjena drugima; i da možda Rudolf Steiner nije više sam? ... Ili Prokofiev ovdje govori o složenoj duhovnoj metamorfozi čiji esencijalni karakter bi mi trebali prepoznati? Ako je tako, mi ne trebamo navući plašt „nespoznatljivosti“ (iza kojeg Prokofiev ima utočište na njegovom putu spoznaje) da bi postavili jasnu granicu između sebe i intelektualnih amatera. Da li je moguće izraziti se dovoljno jasno o tako temeljnim pitanjima?

Drugo, Prokofiev nam prije kaže da je on već, oko godinu dana prije ovdje opisanih događaja, izabrao „antropozofiju kao zadatak (njegova) cijelog života, kao (njegovu) sudbinu u ovom svijetu“ (ibid., str. 86). Kako bi trebali shvatiti njegovu izjavu o tome da bi od tada sve u njegovu životu trebalo biti transformirano? Ako usvojimo stajalište Prokofieva, da druga točka proizlazi iz prve. – Ako se, nakon božićnog zasjedanja, pojavljuje potpuno nova i drugačija antropozofija, koju Prokofiev sada otkriva za sebe, tada to znači da treba napraviti novi zavjet i sve u njegovu životu treba biti promijenjeno! Koliko ta tvrdnja nije slučajna, ogleda se u njegovoj daljnjoj aktivnosti. Dok on tobože služi impulsu božićnog zasjedanja, on dalje nastavlja razvijati antropozofiju koja se u stvarnosti pokazuje kao nešto posve drugačije.

Rasprava o svim ovim pasusima u „Autobiografiji“ Prokofieva sa stajališta okultnog školovanja je strahovito težak poduhvat, jer nema takvog puta (kao što je onaj opisan od Prokofieva – Prevoditelj.); međutim, to ne ometa Prokofieva da sebe portretira kao ezoterijskog učenika Rudolfa Steinera. I to se događa na slijedeći način: Nakon što je proučio događaje božićnog zasjedanja on čita knjigu koja opisuje teškoće koje se javljaju u antropozofskom društvu nakon smrti Rudolfa Steinera – i to ga čini bolesnim. Razlozi za fizičku bolest mogu biti mnogi i različiti, uključujući neke sasvim prozaične. Ali on izabire onaj koji mu omogućava da situaciju okruži maksimalnim stupnjem romantizma: on tu bolest povezuje s čitanjem knjige o kojoj se radi, dajući kao razlog da su dva događaja došla u isto vrijeme. Može lako biti da je u slučaju upečatljive duše kakva je Prokofiev (kao što se vidjelo u prethodnim opisima),

nešto takve vrste moguće. Ali netko treba imati sasvim poseban odnos prema sebi, i izgraditi vlastiti sud potpuno na tome, da izvuče ovako ishitrene i dalekosežne zaključke iz neraspoloženja koje je trajalo samo par dana. On to opisuje ovako: „Knjiga je napravila takav utisak na mene, da sam nekoliko dana bio fizički bolestan. Ovo [teško] iskustvo prenijelo mi je, iako samo kao maglovit nagovještaj, kako sam objasnio, ipak veoma stvarnu sliku onog što je značilo za Rudolfa Steinera 1923 preuzeti karmu društva. Nadalje, upoznao sam preko vlastitog iskustva što znači biti učenik Rudolfa Steinera, i u ovoj sferi također. Shvatio sam, sada da sam to doživio (što, dakle?) upravo u mom fizičkom tijelu, da nije moguće tražiti odgovor na takva pitanja kroz vanjsku potragu za onima 'kriv' ili 'nije kriv' s obzirom na događaje u prošlosti. [Prava] stvarnost onog što se dogodilo leži daleko dublje, i to treba **otrpjeti**...“ (ibid., 98- 99; istaknuo S. O. P.).

Nakon par dana bolesti Prokofiev vjeruje, bez da za to potraži drugi razlog, da on pripada zajednici onih koji moraju nositi karmu antropozofskog društva, i „trpjeti“ pravu stvarnost. Time je izbjegao potrebu da dođe do jasnog znanja o tome. Dovoljno je, da bi dokučili „pravu stvarnost“ problema antropozofskog društva, čitati knjigu na tu temu, „oslušivati“ utiske, i posvetiti dodatnu pažnju vlastitom stanju tjelesnog zdravlja? Prokofiev ide i dalje, jer vjeruje da je to dovoljno da ga kvalificira kao ezoterijskog učenika. Moguće je da su sve prethodne koncepcije ezoterijskog školovanja time okrenute naglavce. Prisiljeni smo priznati da ovdje zaista imamo posla s nečim potpuno novim!

A ipak se pitamo: Kako je Prokofiev došao do takvog zaključka o sebi? – Dakle, na osnovu, kao i obično, subjektivnih osjećaja: „Međutim, meni se otvorilo nešto sasvim novo kao rezultat ovog bolnog iskustva, jer sam odmah nakon toga imao **osjećaj** da mi je duhovna forma učitelja došla još bliže nego prije, i da sam **tek sada mogao smatrati** sebe u punom smislu za njegova ezoterijskog učenika“ (ibid., str. 99; istaknula I. G.). Sasvim je jasno da on sebe vidi, u punom smislu, kao jednog od ezoterijskih učenika Rudolfa Steinera.

Stoga smo se okrenuli riječima Rudolfa Steinera u pogledu uvjeta za ezoterijsko školovanje. „Slijedeća pravila trebaju se promatrati na takav način“ – piše on u njegovim „Uputama za ezoterijsko školovanje“ – „da svaki ezoterijski učenik tako usmjeri svoj život, da stalno promatra sebe i provjerava u njegovu unutaršnjem biću da li slijedi očekivane zahtjeve. Sve ezoterijsko školovanje, posebno kada se podiže u više oblasti, može dovesti jedino do štete i konfuzije učenika ako se ne pridržava ovih pravila ... Mnogi učenik sebe obmanjuje u pogledu toga. On kaže: Želim biti uključen u najčistija stremljenja. – Ali ako bi sebe bolje ispitao primijetio bi veliki udio egoizma, suptilni sebični osjećaj koji vrebava u pozadini; upravo takvi osjećaji veoma često stavljaju masku nesebičnog stremljenja i obmanjuju učenika. Nikad se ne može previše često ispitivati sebe pomoću samopromatranja, da bi dokučili da li netko, konačno, ima takve osjećaje skrivene u unutaršnjim oblastima duše.

Netko će se sve više oslobađati takvih osjećaja, kroz odlučno pridržavanje pravila koja će se ovdje raspravljati. Ta pravila su, najprije: **nikakvoj nekontroliranoj misli nije dopušteno ući u moju svijest**“ (GA 245, str. 22).

Pitamo se da li su ove riječi Rudolfa Steinera dijagnoza „Puti“ Sergeja Prokofieva.

Koncepcije (Vorstellungen) formirane od Prokofieva na osnovu knjiga i predavanja Rudolfa Steinera, on ne propituje. Mogao je odlučiti da ih ispita i, na primjer, usporediti nove s onima formiranim prije; ali tog pitanja nema; radije suprotno: on oduševljeno svaki puta otkriva „nove svjetove“; i činjenica da su oni uvijek „novi“ njega ne smeta. (Još jedan „svijet potpuno nove duhovnosti“ – t. j. ne onaj koji se otkriva kroz knjige i predavanja Rudolfa Steinera – on otkriva kada se upoznao s njemačkim tekstom meditacije kamena temeljca.) On ne „promišlja“ samokritično koncepcije (Vorstellungen) koje je jednom formirao, već nakon što ih je, takoreći, prisvojio on odmah skreće pažnju na sentimente i osjećaje koje su u njemu prizvale. Ali čak i misli (Vorstellungen) koje se javljaju iz nesvjesnog, i koje prihvaća bez kritike kao nešto prirodno i očigledno, on pozorno slijedi. Ovoj tendenciji, primjetnoj već u njegovoj mladosti, da slijedi sve osjećaje i misli (Vorstellungen) koje se javljaju u njegovoj duši, dopušteno je da se razviju jer su ostale nesvjesne i daju svoje plodove u njegovom kasnijem radu. Kao što možemo vidjeti u njegovim knjigama, on na uzak i jednostran način u svojoj duši razvija koncepcije o ovoj ili onoj duhovno-znanstvenoj temi, i ne pokušava utvrditi njihovu ispravnost, bilo u odnosu na činjenice vanjske stvarnosti, ili na priopćenja Rudolfa Steinera.

Rudolf Steiner navodi sljedeće pravilo: „Nužnost mora stajati pred mojom dušom na živ način, da stalno širi zbroj mojih koncepcija (Vorstellungen)“ (ibid., str. 24).

Težnja Prokofieva za znanjem ograničena je samo na antropozofiju. Rijetke činjenice iz vanjske kulture i povijesti koje uvodi u svoje knjige, nisu iznad nivoa školskih udžbenika. U antropozofiji je zainteresiran samo za ono što se uklapa u njegove koncepcije (Vorstellungen). Na taj način se razvija znanost koja je temeljena na metodi baruna von Münchhausena. Prokofiev piše: „U početku bez potpore od izvana (ipak, njegov djed je bio antropozof, nap.izd.), imao sam zadatak naći, polazeći jedino od mojih unutarnjih doživljaja u vezi s meditacijom kamena temeljca i bez ikakvog vanjskog utjecaja, moj vlastiti osobni odnos s božićnim zasjedanjem kao najvažnijim duhovnim događajem na fizičkom planu u 20-om stoljeću“ (t. j. on čak unaprijed određuje kakav osobni odnos to mora biti). I tek „nakon što je ta veza uspostavljena iz mojih vlastitih kognitivnih snaga (Erkenntniskräfte), i dalje bila transformirana u nepokolebljivu unutarnju sigurnost (na osnovi čega, moglo bi se pitati?), moja daljnja potraga me vodila, kasne 1978, rane

1979, do otkrića, jedne za drugom, tri knjige o božićnom zasjedanju“ („ Moj put ...“, str. 96).

Ipak u tim knjigama dozvoljava pristup njegovoj svijesti jedino s onim koncepcijama, koje su u skladu s njegovim osjećajima; sve druge nisu od interesa. – Čitanje predavanja (autorovo ime nije spomenuto) u kojem je predstavljen drugačiji pogled na božićno zasjedanje, ne daje mu razloga za razmišljanje. Ali predavanje, piše on, „temeljeno jedino na špekulativnom i vanjskom dokazu, nije moglo utjecati na ono što je, za mene u to vrijeme, već bila činjenica mog vlastitog osobnog iskustva“ (ibid., Fusnota str. 96- 97).

Prokofiev apelira na njegovu „vlastito osobno iskustvo“. Ali iskustvo nije znanje. Iskustvo je – uključujući duševna iskustva – samo ono što je neposredno „dano“. Vanjska pojava stvarnosti, koja nam je dana u iskustvu, nije njena prava slika, jer se to može pojaviti tek uz uvjet da je aktivirano mišljenje, koje nepotpuni doživljaj dovodi do potpunosti preko razotkrivanja njegove prave prirode. To su najelementarnije istine goetheanizma.

Ali Prokofiev ne žudi za znanjem, on ne postiže spoznaju; on jedino prima iskustvo. Problemi duhovno-znanstvene spoznaje, njena metoda, njena pouzdanost, njena prava priroda – te stvari za Prokofieva ne postoje. Začudo, u njegovoj prvoj knjizi on spominje „Filozofiju slobode“. To bi značilo da je na „Putu do knjige“ on nju barem pročitao. Ali nakon što je portretirao svoja stanja duševne opijenosti i nabrojio sve tekstove Rudolfa Steinera koji su u njemu izazvali ta stanja, u njegovu autobiografskom eseju nema više spomena o „Filozofiji slobode“. Može se samo pretpostaviti da na njega nije ostavila nikakav „utisak“, nije ostavila nikakvog traga u njegovoj duši, i nije ga navela na razmišljanje – ukratko, da nije igrala nikakvu ulogu u njegovu duhovnom razvoju.

Iz nevoljkosti Prokofieva da se zanima za ono što potječe iz života mišljenja oslobođenog čula, proizlazi zanemarivanje sljedećeg pravila, koje kaže: „Obvezan sam prevladati moju averziju prema onom što je poznato kao ‘apstraktna misao’“.

S tim pravilom Rudolf Steiner ukazuje na nužnost da se razvije sposobnost mišljenja oslobođenog čula. Kao što se može vidjeti iz njegova autobiografskog eseja i njegove knjige Prokofiev nije napravio nikakav napor da razvije tu vrstu mišljenja, ili mišljenja uopće. Niti se može reći da je prošao neki viši trening, koji bi mogao njegovati razvoj mišljenja; od ranog djetinjstva postao je antropozof i nije pokazao interes za bilo što drugo. Ali u samoj antropozofiji on zanemaruje mogućnost za temeljito obrazovanje u mišljenju, što bi za njega značilo proučavanje djela Rudolfa Steinera o teoriji znanja. On za to nema interesa. U konačnici mišljenje je moglo biti trenirano kroz proučavanje ostalih knjiga i predavanja Rudolfa Steinera. Ali ni njih također Prokofiev ne proučava, već ih doživljava na duševnom nivou.

Situacija nije različita što se tiče teme božićnog zasjedanja. On vjeruje da je dovoljno pročitati tri knjige – čak i ako jedna ima samo djelomično znanje antropozofije – da bi se razumjela središnja ezoterijska istina božićnog zasjedanja i objasnila drugim ljudima. Bez da se potruži da stekne dodatno znanje on temelji sadržaj na prvom emocionalnom utisku primljenom dok je čitao, i opet u njemu nalazi poziv osobno upućen njemu:

„Iz tog bola (koji rezultira iz nelagode), od kojeg sam još osjećao tragove unutar mene, sve veća (veća od čega?) snaga morala se pojaviti za borbu da shvatim impuls božićnog zasjedanja, kao najvažniji duhovni impuls našeg vremena ... I taj bol nas mora voditi **‘da preuzmemo naš zadatak sa sve većom snagom volje’** – te riječi Marie Steiner (iz predgovora zapisnika božićnog zasjedanja – I. G.) za mene postaju vrsta lajtmotiva u mom životu ...“ (, Moj put ...“, str. 99; istaknuo S. O. P.).

Bez zadovoljavanja i jednog zahtjeva napravljenog od Rudolfa Steinera za njegove ezoterijske učenike, Prokofiev sebe prima u rang ezoterijskih učenika i imenuje sebe ratnikom za stvar realizacije impulsa božićnog zasjedanja, ali u stvari za njegovu ekstremno osobnu, sasvim specifičnu, više teološku nego duhovno-znanstvenu interpretaciju, koju je predstavio u njegovoj prvoj knjizi.

U slijedećem tekstu Prokofiev osjeća da je on već uzdignut iznad uobičajene čovjekove sposobnosti prosudbe, i pretendira da komunikaciju u vezi božićnog zasjedanja prima direktno iz duhovnog svijeta: „Ovakav doživljaj božićnog zasjedanja“ – piše on – „koji proizlazi iz njegova duhovnog, moglo bi se reći ezoterijskog, bića, ne može biti prenesen na izvanjski način s riječima, ili na papiru, onim ljudima koji nisu imali takav doživljaj; još manje (može biti prenesen) onima koji, kao rezultat različitih ljudskih nazora, prave nesavladive prepreke na njihovu vlastitom putu u odnosu na to što je Marie Steiner željela zapravo reći članovima antropozofskog društva kada je odlučila, ne dugo prije njene smrti, objaviti sav materijal koji se odnosi na božićno zasjedanje. Pustiti da govore, ne različiti ljudski nazori, već samo božićno zasjedanje – to bi značilo pustiti da govore ne samo iz stenografskog izvještaja i zapisnika sastanaka, već, uz pomoć njih, pustiti da govore kao ‘glas iz zemlje duha’ ... to je adresirano na sve antropozofe ..., i zatim primiti te glasove u potpunoj unutarnjoj slobodi od predrasuda i u dubokom poštovanju, stojeći stvarno u tom trenutku samo pred duhovnim svijetom i duhovnim snagama koje vode antropozofski pokret“ (ibid., str. 100; kako onda drugačije?).

To bi moglo biti točno kada bi dolazilo iz usta nekog tko je zaista ispunio zahtjeve napravljene za učenika na antropozofskom putu razvoja, tko je zaista doživio susret s Čuvarom praga, i kome je od njega odobreno ući u duhovni svijet, da bi došao barem na nivo inspirativne svijesti. Od usana Prokofieffa, međutim, sva ova retorika u najboljem slučaju zvuči kao prazne fraze. U našim krugovima ljudi često govore na ovaj način, ali bez da se u isto vrijeme diče ulogom ezoterijskog učitelja ili posvećenika.

Prema njegovu vlastitom izvještaju Prokofiev je prešao Prag, ali mi sebi dopuštamo, u svijetlu onog što je rečeno, da mu ne vjerujemo. Ali naša nevjera malo na njega djeluje! On tvrdi da bi on sam morao dati opis života Rudolfa Steinera sa stajališta božićnog zasjedanja, „to u izvjesnom smislu znači (ali u kojem smislu, točno?) sa stajališta iza Praga ...“ (ibid., str. 103). Kroz karakterizaciju božićnog zasjedanja kao događaja iza Praga i predstavljajući njegov doživljaj kao nešto što se ne može izraziti izvana riječima, Prokofiev traži za sebe povlasticu objašnjavanja njegova „esencijalnog bića“; i to zapravo nastavlja raditi, i u tome je potpomognut nepromišljenošću, pasivnošću i lakovjernošću antropozofa. Ali nastavimo do pitanja: Na koji način je Prokofiev prešao Prag duhovnog svijeta? U vezi toga prisjećamo se upozorenja Rudolfa Steinera u „Tajnoj znanosti“, gdje kaže: „Tijekom školovanja koje zanemaruje sigurnost i čvrstoću prosudbe, i život osjećaja i karakter, može se dogoditi da viši svijet pristupa učeniku prije nego on ima nužne unutarnje osobine ... Ali ako bi sastanak [s Čuvarom praga] bio izbjegnuto potpuno, i ljudsko biće vođeno u nadčulni svijet, tada bi ono jednako malo moglo doći do znanja o tom svijetu u njegovom pravom obliku. Jer bi bilo sasvim nesposobno razlikovati između ono što ‘vidi u’ stvarima i onog što one stvarno jesu. Ta distinkcija je moguća jedino ako se percipira vlastito biće kao sliku s njenim vlastitim pravom i time okruženje oslobađa svega što emanira iz nečijeg unutarnjeg bića. Ako bi ljudsko biće, bez susreta s Čuvarom praga, ušlo u duhovni i duševni svijet, moglo bi padati iz jedne obmane u drugu ... Ali čim netko uđe u imaginativni svijet slika u njemu su one izmijenjene kroz utjecaj takvih želja i interesa, i pred sobom se ima ono što izgleda stvarnost, nešto što je sam formirao, ili pomogao da se formira“ (GA 13, str. 380- 382). Trebamo li, s ovog gledišta, pogledati zaključni pasus ovog autobiografskog eseja, u kojem Prokofiev govori o njegovu okultnom iskustvu, do kojeg stiže putem različitim od onog opisanog od Rudolfa Steinera? – „Trenutak“ – piše Prokofiev – „u kojem mi se, dok sam radio na mojoj prvoj knjizi, otkrila prava priroda dodekaedronskog kamena ljubavi **u stvarnom duhovnom doživljaju** kao imaginacija mihaelskog grala, jedan je od najvećih trenutaka mog života ... Tko god ga je jednom vidio [Gral] u imaginativnoj formi kamena temeljca, prestaje imati bilo kakvu intelektualnu sumnju u vezi ezoterijskog značenja božićnog zasjedanja za naše vrijeme ...“ („Moj put ...“, str. 104; istaknula I. G.).

Tako je antropozofija pomogla Prokofievu da svoje snove iz djetinjstva odjene u imaginativnu formu; na taj je način sebi krivotvorio put od oduševljenja glazbenim dramama R. Wagnera do doživljaja sebe kao današnjeg viteza grala – kao novog Lohengrina koji je donio poruku iz udaljenog Montsalvata u kraljevstvo Brabanta. Tu leži porijeklo njegova predivnog, romantičnog „Lebenstraum“, koji nema veze s današnjom stvarnošću, i o kojem na kraju njegova autobiografskog eseja kaže: „Osnivanje moderne Mihaelove zajednice na Zemlji čija je misija u naše vrijeme da postane novo bratstvo vitezova i čuvara Svetog grala – to mi je izgledalo kao glavni zadatak antropozofskog društva na ezoterijskom planu“ (ibid., str. 104- 105). Međutim ovdje je slučaj, ne razumijevanja, već željenog sanjanja koje je potrebno

razjasniti. Jer ako netko sada želi govoriti o zadacima antropozofskog društva, i to u vezi s misterijima grala, tada je nužno ispuniti brojne ekstremno teške uvjete: unijeti volju u mišljenje, razviti dušu svijesti, potpuno razumjeti vrijeme u kojem se živi, i ovladati moralnom metodom rada. Tek kada je sve to izvršeno, a ne prije, ljudsko biće može doći do objektivnih imaginacija, što pretpostavlja razvoj lotosovih cvjetova, pojačanu kontrolu svjesnosti, i još mnogo toga. Ali čak ni objektivne imaginacije nisu, prema Rudolfu Steineru, jamstvo objektivnog nadčulnog znanja. Od ovdje nabrojanih osobina, koje su apsolutno potrebne na putu ezoterijskog školovanja, Prokofiev ne posjeduje, što je jasno iz njegova autobiografskog eseja, niti jednu jedinu. Rudolf Steiner je morao svjesno raditi na njihovu postizanju.

Prokofieva slava počiva na mitu koji je mogao nastati iz težnji mnogih antropozofa za blistavim predstavnikom „samo-objelodanjenog“ duha, a koja paralizira sposobnost razlučivanja. Trijumfalni ulazak Prokofieva u Zemlju antropozofa podsjeća na priču o trojanskom konju. „Iznutrice konja“ izbacile su se u obliku bezbrojnih predavanja, brošura i debelih tomova (proizvedenih na metre), kao da su iz roga obilja, u glave antropozofa, u njihovu djevičansku nevinost o stvarima duhovnog znanja (da nije bila djevičanska stvari koje smo opisali ne bi se mogle dogoditi).

U poglavljima koje slijede ispitati ćemo što neki od tih „darova Danajaca“ stvarno znače.

2. poglavlje: Prokofiev koncept evolucije

Znanost inicijacije, koja čini glavnu jezgru svih Misterija, razrađena je sa striktnim podudaranjem sa zakonima razvoja ljudskog bića. Karakter koji su preuzeli misteriji u nekoj epohi određen je nivoom razvoja postignutog od ljudskog bića, njegove svijesti, a također i budućim zakonima evolucije. Dakle svaki iskaz o misterijima i inicijaciji mora pretpostaviti produbljeno razumijevanje ljudskog bića i zakona evolucije. Tako nam kao veliko iznenađenje dolazi kada nađemo da kada Prokofiev u svim njegovim knjigama uzima temu o inicijaciji i novom osnivanju misterija on ignorira temu evolucije (s izuzetkom možda šeste epohe, od njega proširenu s „beskrajnim ponavljanjem“). Ali ne bismo toj činjenici posvetili cijelo poglavlje da za to nije bio poseban razlog. U knjigama Prokofieva je, razbacano kroz mnogo stranica, veliki broj pojedinačnih izjava koje, gledane kao cjelina, ukazuju na neku vrstu koncepta evolucije, koji je fundamentalno različit od antropozofskog, premda izvana među njima postoji izvjesna sličnost. Prokofiev pogled na evoluciju nigdje nije formuliran otvoreno i jasno, i stoga nije lako prepoznat, ali njegov učinak je sve više štetan, jer ga čitatelj prima postupno i stoga gotovo nezamijećeno; javlja se kao fragment, pojavljuje pojedinačno i često u sekundarnom kontekstu i, bez da je percipiran, priziva konfuzno stanje uma. Glavna osobina tog koncepta je isključenje principa individualnog ‘Ja’ iz opće slike evolucije čovjeka, u korist višeg principa, onog o Duhu-samom. U ovom poglavlju ćemo pokušati rekonstruirati tu fiktivnu teoriju evolucije i dovesti je na svijetlo dana; kao i za Prokofievu koncepciju novih misterija, koja je temeljena na ovoj teoriji, poduhvatiti ćemo se egzaktno analize do kraja ove knjige.

2.1. Novi „zadatak“ (misija) Zemlje

Prokofievo neprimjereno gledanje na evoluciju čovjeka formulirano je već u njegovoj prvoj knjizi i pojavljuje se u sažetoj formi u pasusu poglavlja 4; zbog važnosti ovog pasusa citirat ćemo ga u cijelosti:

„[Tako je čovječanstvo zaista stajalo, u epohi koja je neposredno prethodila ‘prekretnici vremena’, na početku puta koji bi ga neumoljivo vodio u oblast smrti, s rezultatom da mu ne bi bilo moguće doći do **višeg ‘Ja’**, kojega je **potpuni razvoj** u pojedinom čovjeku **misija (glavni zadatak) Zemlje**]. Drugim riječima, čovječanstvo je kao cjelina stajalo pred stvarnom opasnošću da značenje zemaljskog razvoja bude izgubljeno. Samo ga je jedna stvar mogla spasiti: uvođenje Misterija, kroz koje je **otkrivena** misterija transformacije nižeg, smrtnog ‘Ja’ u **više besmrtno ‘Ja’**, t. j. u **Duh sam**“ (I, str. 152 [str. 171]; istaknula I. G.).

Veoma spretno i neprimjetno Prokofiev nastavlja ovu obmanu. Njegova izjava izgleda jedva primjetna u poglavlju posvećenom Goetheanumu, gdje je

čitateljeva pažnja usmjerena na sasvim druge stvari. – Kod čitanja Prokofieva treba upotrebljavati nepopustljivu budnost da se ne bude uhvaćen u tkivo lažnih koncepcija koje su antropozofiji strane. Tako on kaže, na primjer, umjesto „razvoj individualnog ‘Ja’ u ljudskom biću“: „razvoj višeg ‘Ja’ u individualnom ljudskom biću“. Netko je u iskušenju misliti da se radi samo o promjeni redoslijeda riječi. Ali što je to u stvari može se otkriti samo pobližim ispitivanjem. Pristup Prokofieva je reći, ne odmah, već samo nekoliko redaka kasnije, a i tada samo usput, da sa „više ‘Ja’“ misli na Duh sam. I toga se nepokolebljivo drži u ovoj i svim njegovim kasnijim knjigama. Moramo zaključiti da je glavni zadatak zemljina eona potpuni razvoj Duha samog u ljudskom biću; i ne samo razvoj, već transformacija, s čime se mislilo na proces transupstancijacije.

Začuđujuće je da Prokofiev ne uočava očitu posljedicu njegove teze, naime, da je Zemlja u okultnom smislu ispražnjena od ljudskih bića; „čovjek“ na ovom planetu je ono biće koje ovdje razvija njegovo individualno ‘Ja’. Tako, na primjer, današnji anđeli bili su „ljudska bića“ eona Mjeseca, gdje su razvili njihovo ‘Ja’ i postali individualna bića; i sa njihova stajališta zadatak eona Zemlje zaista je „potpuni razvoj“ višeg člana, Duha samog, „u individualnom anđeoskom biću“. Kod Prokofieva, međutim, izgleda da na Zemlji i ljudska bića i anđeli razvijaju Duh sam! – Kao rezultat stvarna „ljudska“ vrsta na Zemlji nedostaje.

Nekompatibilnost ove teze Prokofieva s duhovno-znanstvenim konceptom ne treba više demonstrirati. Treba samo moći brojiti do pet, da bi se shvatio slijedeći osnovni princip evolucije. Pojednostavljeno, može se reći: U svakom eonu sedmerostrukog planetarnog niza – od Saturna do Vulkana – novi član je dodan onima koji su već stečeni na prethodnim planetarnim stupnjevima. U otvaranju tog novog člana i njegovog djelovanja zajedno s onima već prisutnim, sastoji se evolucijski zadatak eona o kojem se radi. Eon Zemlje sastoji se od razvoja Saturna, Sunca i Mjeseca kao četvrtog člana u tom nizu. Prema tome, četvrti član ili princip pripojen je ljudskom biću na Zemlji, kroz kojeg mu je po prvi puta dana mogućnost njegove individualne ‘Ja’-svijesti i u sebi ostvarivanje slobodnog duha. Ovaj četvrti princip, koji je izvorno darovan, kao grupno-‘Ja’, cijelom čovječanstvu od Duhova forme, došao je u interakciju s tri tjelesna ovoja čovjeka razvijena u prethodnim eonima, i sada radi na otvaranju trostruke duše. Postiže konačnu individualizaciju u njenom najvišem duševnom članu, duši svijesti. Razvoj trostruke duše, i ‘Ja’-svijesti koji se odvija na temeljima koje pruža, zajedno čine glavni zadatak Zemlje (sa stajališta čovjeka). Ali što sa petim principom, Duhom samim? To će postati vlasništvo pojedinog ljudskog bića tek u slijedećem eonu, onom od Jupitera. Zadatak ljudskih bića u tom eonu – a uopće ne na Zemlji – biti će potpuni razvoj Duha samog.

Rudolf Steiner je naglasio da treba razlikovati ovu veliku evolucijsku struju planetarnih utjelovljenja od one intimnije, koja se odvija u periodu post-

atlantskog razvoja Zemlje i povezana je s finijom razradom različitih članova ljudske prirode. – Prokofiev nije u stanju shvatiti tu distinkciju. Tijekom post-atlantskog perioda ljudsko biće, iz njegovih vlastitih ‘Ja’- snaga, nosi svoj razvoj dalje sve do duše svijesti. Prema Rudolfu Steineru ovaj razvoj neće biti završen sve dok u 6-oj post-atlantskoj epohi više načelo, Duh sam, ne uđe u ljudsko biće. Međutim, zemaljski čovjek, ne može to razviti sam; on treba pomoć viših bića. Rudolf Steiner je to izrazio ovako: „Sve do kraja zemaljske evolucije ljudsko biće bi trebalo razvijati njegovo ‘Ja’. Imati će priliku to ostvariti unutar oblasti osjećajne, intelektualne i duše svijesti. No stvarni Duh-sam postati će vlasništvo čovjeka tek na kasnijem Jupiteru; tek tada će stvarno pripadati ljudskom biću. Na Jupiteru će ljudsko biće stajati u odnosu na Duh sam, na približno isti način na koji na Zemlji stoji u odnosu na ‘Ja’ ... Mi govorimo o našem ‘Ja’: to je ono što smo mi sami ... Kada u slijedećoj, 6-oj post-atlantskoj epohi, Duh-sam dođe do izražaja, mi se nećemo moći obratiti tom Duhu-samom kao sebi-samom, već ćemo reći: Da, naše ‘Ja’ se razvilo do određenog stupnja, tako da, kao iz viših svjetova, naš Duh-sam može sijati dolje kao vrsta anđel-bića, koje nismo mi sami ... I tek će se na Jupiteru pojaviti kao, da je to naše vlastito biće, kao naše ‘Ja’“ (9. 1. 1912, GA 130).

Na trenutak ostavimo ovaj problem i vratimo se na izjavu Prokofieva koju smo gore citirali. Da li je stvarno tako da se u periodu koji je prethodio „prekretnici vremena“ dogodio događaj koji on opisuje? Pokazuje se da je ovaj paragraf u njegovoj knjizi ništa drugo nego drugačije formuliranje izjave Rudolfa Steinera, ali s promjenom značenja. Da bi omogućili čitatelju da se uvjeri da je to tako, citiramo Rudolfa Steinera u cijelosti: „... u isto vrijeme kada su se odvijali događaji u Palestini, i ljudska rasa je krećući se Zemljom stigla na mjesto gdje je to propadanje fizičkog tijela imalo svoj vrhunac, i gdje je iz tog razloga bila opasnost za cjelokupan razvoj čovječanstva da ‘Ja’-svijest, glavno postignuće razvoja Zemlje, može biti izgubljena. Da ništa nije dodano onom što je bilo tamo do događaja na Golgoti, proces bi se nastavio – sve više destruktivan element bi ušao u fizičko biće čovjeka, i ljudska bića rođena nakon događaja na Golgoti morala bi živjeti s još više prigušenim osjećajem njihova ‘Ja’. Ono što zavisi o savršenosti zrcaljenja od fizičkog tijela sve bi više postajalo tupo“ (11.1.1911, GA 131).

Čitalatelj sada može usporediti dva teksta i razmisliti o valjanosti ovakvih „interpretacija“ izjava Rudolfa Steinera. On ovdje govori o gašenju individualne ‘Ja’-svijesti a ne o „nemogućnosti dosezanja do Duha-samog“. Koji bi Duh-sam to mogao biti, i to **za čovječanstvo**, u vrijeme kada ono još nije razvilo čak ni dušu intelekta, a put do Duha-samog će za njega biti otvoren u 6-oj kulturalnoj epohi? Zašto Prokofiev također ne govori o nemogućnosti dosezanja do Životnog duha i Duhovnog čovjeka, jer to ne bi bilo posebno više dodatno udaljeno od stvarnosti?

On također drži da je bilo moguće ispraviti situaciju kroz otkrivenja misterija transformacije (transupstancijacije) nižeg ‘Ja’ u Duh-sam. Ako je, kao

što tvrdi u njegovu autobiografskom eseju, pročitao „Tajnu znanost“, onda bi trebao biti svjestan da je Duh-sam astralno tijelo koje je preuzeto i transformirano od ‘Ja’ (GA 13, poglavlje 2), t. j. astralno tijelo koje je transformirano kroz ‘Ja’-aktivnost, a ne ‘Ja’ koje je pretrpjelo **transupstancijaciju**. Ili Prokofiev sa niže ‘Ja’ misli na astralno tijelo? Kakvo pravo ima nazvati ga ‘Ja’, doduše niže? Iz toga bi slijedilo da su ljudska bića već u eonu Mjeseca posjedovala ‘Ja’!

Zašto u tom slučaju netko ne bi s jednakim pravom zvao ‘Ja’ etersko ili čak fizičko tijelo? I gdje je, onda, individualno ‘Ja’, četvrti princip čovjeka? – Prokofiev šuti o ovom pitanju. Nedostatak koncepta individualnog ‘Ja’ ne smeta mu u svim njegovim konstrukcijama; za njega je dihotomija **nižeg i višeg** ‘Ja’ sasvim adekvatna, po čemu **više** ‘Ja’ uvijek predstavlja Duh-sam, a niže bog-zna-što (ovaj problem će biti detaljnije obrađen u 2. 2.). ‘Ja’ kao takvo nigdje se ne može naći!

Ali što se stvarno dogodilo kroz Misterij na Golgoti? Objašnjenja Rudolfa Steinera zvuče sasvim drugačije od onih od Prokofieva. Rudolf Steiner kaže da je zametak ‘Ja’ bio položen u ljudsko biće već u periodu Lemurije, ali da se mogućnost da zaživi svjesno ‘Ja’ pojavila tek prema kraju atlantskog perioda i od tada postepeno razvijala. – „Da bi mi stekli ‘Ja’-svijest na Zemlji, naše fizičko tijelo s organizacijom mozga mora funkcionirati kao zrcalni aparat“ (11. 10. 1911, GA 131). Lucifersko djelovanje je imalo određeni destruktivni utjecaj na fantoma (tijelo duhovnog oblika) čovjekova fizičkog tijela. I taj fantom je spašen od Krista. Nakon Misterija na Golgoti „duhovna tijela, fantomi svih ljudskih bića, imaju svoj izvor u onome što se pojavilo iz groba ... I moguće je uspostaviti taj odnos s Kristom preko kojeg zemaljsko ljudsko biće ulijeva u to inače raspadajuće fizičko tijelo tog fantoma koji se pojavio iz groba na Golgoti ... Kroz proces ulijevanja u sebe tog neuništivog tijela on će doći do toga da, s vremenom, učini njegovu ‘Ja’-svijest sve jasnijom i jasnijom ...“ Dakle Misterij na Golgoti je „spasenje čovjekova ‘Ja’“ (ibid.). Stoga moramo imati posla s ‘Ja’ i ‘Ja’-svijesti, ne s Duhom-samim.

Ali to kako Prokofiev govori o „uvođenju novih misterija za čovječanstvo, koje sadrže misterij transformacije [transupstancijacije] nižeg ‘Ja’ u Duh-sam“, usporedimo s time što Rudolf Steiner govori o promjenama u životu misterija nakon Misterija na Golgoti:

„... Esencijalna priroda Krist-događaja je slijedeće: Onaj čovjekov razvoj na koji smo referirali kao na živi uspon (Hinaufleben) duše u oblasti duha, koji je u pretkršćanska vremena mogao biti postignut jedino unutar misterija, i zahvaljujući činjenici da je ‘Ja’ na neki način – u mjeri u kojoj je bilo razvijeno u normalnoj ljudskoj svijesti – bilo prigušeno dolje; taj čovjekov razvoj je trebao primiti takav impuls da – premda najvećim dijelom ovo još spada u budućnost – **može sačuvati** za ljudsko biće **tu ‘Ja’-svijest** koju u naše vrijeme **posjeduje jedino za fizički čulni svijet**. Taj napredak u čovjekovoj

evoluciji, koji je došao preko Krist-događaja, u isto je vrijeme i najveći napredak koji je ikada napravljen, i ikada će biti napravljen, u zemaljskom razvoju i čovjekovoj evoluciji“ (9. 9. 1910, GA 123).

Ovdje je opet napravljena referenca na ‘Ja’-svijest kako se otvara u normalnom čovjekovu životu, na ono ‘Ja’ koje Prokofiev zove, za razliku od Duha-samog, „niže Ja“. Ova individualna ‘Ja’-svijest koju ljudsko biće posjeduje na fizičkom planu, ima mogućnost, nakon Misterija na Golgoti, podržati sebe u duhovnim svjetovima, i to predstavlja najveći napredak u zemaljskoj evoluciji. Ono što bi Prokofiev već trebao znati, je činjenica da je u misterijima najvažniji cilj bio razvoj ‘Ja’-svijesti. Jedini racionalni smisao koji se može naći u izjavi Prokofieva u vezi transformacije (transupstancijacije) nižeg ‘Ja’ u Duh-sam, leži u činjenici da ljudsko biće Duh-sam počinje doživljavati kao njegovo ‘Ja’; ali to ga, kao što smo rekli, vodi izvan granica zemaljskog razvoja. Takvo stanje biti će žig normalno razvijenog čovjeka Jupitera, ali na Zemlji to vrijedi jedino za visoke posvećenike, uopće ne za čovječanstvo u cjelini.

Stupanj u kojem interpretacija Misterija na Golgoti od Prokofieva odstupa od pravog razumijevanja njegova značenja za evoluciju Zemlje; koliko je daleko on sa svojim preranim Duhom-samim od stvarnosti, i od razumijevanja značenja razvoja Zemlje, može se ilustrirati izjavom Rudolfa Steinera u vezi Krist- bića: *„Dakle Krist je biće četverostruke prirode – baš kao što je i ljudsko biće, na nivou mikrokozmosa. Kada se spustio na Zemlju sve u Njegovu biću je podešeno na takav način da Njegov četvrti princip dođe do izražaja u najsavršenijem mogućem obliku. Sada, između makrokozmosa i mikrokozmosa postoji duboka unutarnja veza između svakog numeričkog principa i onog što se s njime podudara, noseći isti broj, na drugoj strani. Četvrti makrokozmički princip u Kristu odgovara četvrtom mikrokozmičkom principu u čovjeku, a peti u Kristu će odgovarati (na Jupiteru) Duhu-samom u čovjeku. Krist je biće koje se razvilo makrokozmički sve do četvrtog principa, i koje će tijekom prolaza kroz Zemlju razviti njegov četvrti princip kroz davanje svega da bi čovjek mogao razviti njegovo ‘Ja’ ... To neće biti Krist koji će, recimo to tako, potaknuti ljudska bića da u budućnosti izraze bilo što drugo osim stvarno ‘Ja’, najdublju esenciju ljudskog bića na sve veći nivo ...*

... Krist dolazi na Zemlju s nečim što je usko vezano s čovjekovim četvrtim principom. – Nije u Njegovoj prirodi da ljudsko biće vodi izvan sebe, već samo dublje u njegovu vlastitu ljudsku duševnu prirodu ... Sve veće pounutrašnjenje ljudske duše u neograničene dubine, to bi bio dar Krist-impulsa“ (9.1. 1912, GA 130).

Tako vidimo da već u njegovoj prvoj knjizi Prokofiev radikalno odstupa od ezoterijskog kršćanstva u njegovu gledanju na cilj zemaljskog razvoja. Bez sumnje je bez presedana govoriti o razvoju petog principa kao o g l a v n o m

zadatku četvrtog, eona Zemlje; još jedan razlog zašto bi trebao osnovati vlastitu okultnu školu, koja se, međutim, uvelike razlikuje od škole antropozofije.

2.2. Peteročlani superman zemljina eona. Od individualne smrti do grupne slobode

Prokofiev je u velikoj žurbi da u ljudsko biće pripoji peti princip; po njegovu mišljenju misija Zemlje je potpuni razvoj Duha-samog – pola eona Zemlje je već prošlo. Sada je stvarno zanimljivo primijetiti da se ta težnja podudara s interesom brojnih luciferskih bića koja su u eonu Mjeseca zaostala iza; Rudolf Steiner o njima govori na predavanju koje smo već citirali (9.1.1912), gdje kaže da oni u ljudsko biće usađuju, na parazitski način, njihov još ne potpuno razvijen, viši mikrokozmički princip (peti, šesti ili sedmi, u skladu s njihovim stupnjem razvoja), i koriste ljudska bića koja su tako zaposjednuta, za njihov vlastiti daljnji razvoj pod zemaljskim uvjetima. I dok Krist ohrabruje ljudsko biće samo da otvori njegovo vlastito 'Ja', ta bića teže na neprirodan način da **vode** ljudska bića **izvan njih samih**, da ih nadahne da postanu supermeni, da već dosegnu do **sedmog principa** tijekom razvoja Zemlje (GA 130).

I sada otkrivamo da se u knjizi Prokofieva „Duhovno porijeklo Istočne Europe i buduće misterije Svetog grala“ (IV), peteročlani zemaljski čovjek pojavljuje u svojoj potpunosti. Autor nabraja slijedećih pet [glavnih] članova čovjekova bića: fizičko tijelo, etersko-tijelo, astralno tijelo, 'Ja', i Duh-sam (više 'Ja') (IV, str. 53 [ibid.]). Gdje je našao takvo ljudsko biće? Zemaljski čovjek ima četiri člana, i to sada sve do šeste post-atlantske kulturalne epohe. Uoči toga, Prokofiev piše da će u šestoj epohi „peti član, Manas ili Duh-sam, biti probuđen u ljudskom biću“ (ibid.), ali to nije točno. Napomenu Rudolfa Steinera koja se na to odnosi već smo citirali: U šestoj kulturalnoj epohi Duh-sam nije probuđen u ljudskom biću, već ga zasjenjuje kao anđel-biće, i stoga se ne može govoriti kao o [glavnom] članu čovjekova bića. *U eonu Jupitera Duh-sam će zaista biti probuđen u ljudskom biću, ali ne samo kao dodatak već razvijenim članovima. U tom periodu ljudsko biće će prolaziti kroz fundamentalnu metamorfozu. 'Ja'-svijest će obitavati u astralnom tijelu. U omjeru u kojem se 'Ja' sa svojom samosviješću transformira i zaživi u astralnom tijelu ono će se promijeniti u Duh-sam, ne odjednom, već cijelim tijekom eona Jupitera. Međutim, Prokofieva knjiga, opisuje eon Zemlje a ne onaj od Jupitera.

Jedna od glavnih slabosti Prokofieva mišljenja je ta da nije ni analitičko ni sintetičko, već „afirmativno“, „pokazuje put“, t. j. Prokofiev nije toliko mislilac koliko je ideolog. Dakle, ne samo da mu je stran koncept znanstvene metode, već nema osjećaja za nijanse i recipročne odnose koji su od posebne važnosti u priopćenjima Rudolfa Steinera.

*On čak citira izjavu Rudolfa Steinera koja je u očitoj kontradikciji s njegovom vlastitom tezom: „... može se [Duh-sam u šestoj kulturalnoj epohi] spustiti u ljudsku zajednicu koja je prožeta bratstvom“ (IV, str. 94; citat iz predavanja 15.6.1915, GA 160).

Ako netko sada pokuša proniknuti u to zašto Prokofiev daje takav naglasak na razvoj Duha-samog u eonu Zemlje, mogao bi se sjetiti mjesta u predavanju Rudolfa Steinera održanog 16. 5. 1908, gdje on kaže: „Međutim, ljudska bića, koja nisu prihvatila priliku na Zemlji da razviju petog člana, pojaviti će se na Jupiteru u njihovu razvoju kao prirodni-duhovi“ (GA 102). Nema sumnje da je Prokofiev pročitao ovo predavanje, ali nije primijetio da ovaj citat anticipira još jedan: ‘... Ljudsko biće će razviti peti član njegova bića, Manas, na stupnju Jupitera.’“

Naš je cilj ovdje bio pokazati da su elementi evolucije otkriveni unutar koherentne cjeline, s čime treba napraviti jasnu distinkciju između onog što je još na pripremnom stupnju, i onog što još treba dovesti do kraja. Jasno je da ako ljudsko biće ne stvori nužan uvjet za razvoj Duha-samog na Jupiteru, tamo će se pojaviti kao nazadno biće. I u ovom slučaju preduvjet leži u razvoju autonomnog ‘Ja’ u trostrukoj duši, i u tome doživljaj moralne intuicije kao rezultat toga da je zasjenjena od Duha-samog. Neporeciva je činjenica da je Rudolf Steiner okarakterizirao, s cjelokupnim sadržajem znanosti duha, razvoj ‘Ja’ u eonu Zemlje kao zadatak od najvišeg značaja. Zašto Prokofiev to ne shvaća potpuna je zagonetka.

Ali nastavimo do slijedeće hipoteze. Je li moguće da Prokofiev želi predstaviti ljudsko biće kao cjelinu, u skladu s njegovim arhetipom koji se otkriva po stupnjevima i u najrazličitijim aspektima tijekom svih sedam eona, od Saturna do Vulkana? Međutim, u tom slučaju, ljudsko biće bi imalo, ne pet, već sedam članova, pošto je sjeme za tri najviša duhovna člana postavljeno u njegova tri tijela u tri prethodna eona. Zašto onda ne obraća pažnju na Životni-duh i Duhovnog-čovjeka? Zašto to stalno naglašavanje Duha-samog? To je fanatična i slijepa fiksacija na peti princip čovjekova bića, koja se pojavljuje u svim njegovim knjigama i sasvim je neprikladna u naše vrijeme. On Duh-sam naziva [najviši duhovni] ideal (IV, str. 113 [str. 119]), time obezvređujući dva još viša duhovna člana. Radeći tako on zaboravlja da je za obično ljudsko biće **najviši** duhovni ideal sam Krist, a ne apstraktno shvaćen peti mikrokozmički princip. Kako se ne sjetiti upozorenja Rudolfa Steinera u gore citiranom predavanju, gdje kaže da će u ne tako dalekoj budućnosti biti ljudskih bića koja će se, u kratkovidnosti, prikloniti onim luciferskim bićima koja ih žele prerano obdariti s višim principom, jer vjeruju da su ona duhovno važnija nego makrokozmičko Krist-‘ Ja’. Prokofiev stalno govori o Kristu, ali, kako smo vidjeli iz jednog primjera (paragraf 2.1.), on razvija jednostranu i tendencioznu vlastitu kristologiju, koju sklapa iz kristologije Rudolfa Steinera i potpuno stavlja u službu Duha-samog. Nadalje, on je razvija na ekstremno

nekonzistentan, kaotičan način, čak i u „Duhovno porijeklo Istočne Europe [Rusije] ...“, gdje postulira peteročlano ljudsko biće. Tu bez objašnjenja deklarira: „**Da je princip Duha-samog** još u višim svjetovima i ne može se postići u punoj svijesti od bilo koga od onih utjelovljenih u fizičko tijelo“ (str. 123); da će se stvarni ulazak Duha-samog u evoluciju čovječanstva tek dogoditi u eonu Jupitera (str. 122), što znači, dakle, nakon što ljudska bića to **potpuno razvijaju** u eonu Zemlje – ali ne u punoj svijesti, samo u spavanju ili, možda, stanju transa. Stječe se dojam da se vlastita svijest Prokofieva razdvaja na dva dijela: s jedne strane sve ono što izvlači od Rudolfa Steinera, i sa druge ono što sam kaže, premda nespojivost to dvoje – prisiljeni smo zaključiti – od njega ostaje nezapažena.

Da bi se dobio uvid u bizarne zaključke do kojih nedosljednost Prokofieva vodi kada utvrđuje svoja vlastita stajališta, osjećamo da je došao trenutak za pitati: na što on misli s „nižim Ja“? Na ovaj problem smo već aludirali s ironičnom primjedbom (paragraf 2. 1.). Po mišljenju Prokofieva glavni zadatak Zemlje sastoji se u potpunom razvoju individualiteta koji su već sada visoko razvijeni, a također i anđela. Drugim riječima, time sama Zemlja postaje planet supermena, što je već konstatirano od Nietzscheova dobro znanog junaka Zaratustre – a ipak koliko mnogo puta pogrešno interpretirano! – Ali uzmimo točku po točku. Iz razloga orijentacije uzeti ćemo onu definiciju „nižeg Ja“ danu od Prokofieva u „Okultni značaj oprastanja“ (V), gdje kaže: „... samo iz [snaga] potpuno razvijenog **individualnog ‘Ja’**, koje se **otvara unutar duše svijesti**, i otuda traži put do višeg ‘Ja’ [može] pravo djelo oprastanja ... biti izvršeno ... Taj odnos nižeg i višeg ‘Ja’ u činu oprastanja naznačen je sa ...“ (str. 17 [str. 13]; istaknula I. G.).

Tu imamo tvrdnju: niže ‘Ja’ je potpuno razvijeno individualno ‘Ja’, koje se otvara u duši svijesti (više ‘Ja’ = Duh-sam). Drugdje u istoj knjizi Prokofiev pripisuje nedostojnost i loše osobine nižem ‘Ja’, i opominje nas da ih prevladamo. Evidentno on više ne misli na ono ‘Ja’ na koje se, na početku knjige (kako je gore citirano), referira kao individualno i kao da posjeduje vlastitu moralnu volju. Ili je u konačnici isto? Kako Prokofiev koristi nejasnu terminologiju kod čitatelja se može javiti dojam da opisuje različite nijanse samo-otkrivajućeg čovjekova ‘Ja’. Međutim, kada se pogleda поближе otkriva se da on čitatelja vodi – a možda i sebe – nosom. Koristi četiri različita izraza koja se odnose na jedan te isti koncept. Ponekad govori o ‘Ja’, zatim o nižem ‘Ja’, o normalnom svakodnevnom (gewöhnliche) ‘Ja’, i o individualnom ‘Ja’ – za njega su to sve sinonimi. Ali ako ih koristi u izmjeni jednog s drugim, oni završe poništavajući jedan drugog, time ostavljajući ljudsko biće bez individualnog ‘Ja’. S jedne strane Prokofiev posuđuje koncept ‘Ja’ iz poglavlja 2 „Tajne znanosti“, gdje čitamo o četvrtom principu, obdarenom sposobnošću pamćenja koje daje stvarni temelj za budnu ‘Ja’-svijest. Ova činjenica je citirana u poglavlju 4 gore spomenute knjige (V), da bi na tom osnovu izgradio njegovu teoriju oprastanja. Ali ‘Ja’ pamti, i prekidi u pamćenju podrazumijevaju prekide u ‘Ja’-svijesti. U njegovoj potrazi za izlaz iz ove dileme Prokofiev stiže

do zaključka da prekid do kojeg je došlo preko posredovanja Duha-samog ne šteti 'Ja'-svijesti: „Dakle samo više 'Ja' čovjeka, ili Duh-sam, može raditi na svakodnevnom (gewöhnliche) 'Ja' bez da mu šteti– naprotiv, time promovira njegov daljnji rast i razvoj“ (str. 55).

Kako vidimo, on zove 'Ja' svakodnevno 'Ja'. Nekoliko linija dalje čitamo: „Ljudsko biće može oprostiti samo, t. j. iz vlastite slobodne volje i bez da i najmanje naštetiti sebi prekinuti tok sjećanja koji nosi njegovo individualno 'Ja', kada pušta da zračenje njegova višeg 'Ja' zasvijetli u njemu ...“ (str. 56) – ovdje isto 'Ja' – naziva „individualnim“; i dalje: „... u pitanju opraštanja kao takvog uzajamni odnos višeg i nižeg 'Ja' je već sadržan“ (ibid.); ovdje je postalo „niže“. U slijedećem poglavlju konačno se vraća izrazu „niže Ja“ (ili „svakodnevno Ja“), opetovano ističući, da je **njegova najvažnija osobina žudnja za osvetom** (takva je metamorfoza koju je pretrpjela „sposobnost za opraštanje“ tijekom njegova izlaganja). Na ovo pitanje ćemo se osvrnuti detaljnije u paragrafu 4, ali za sada tvrdimo da smo dovoljno pokazali da Prokofiev sa „nižim Ja“ misli na četvrti princip ljudskog bića. Po njemu postoji niže i više 'Ja', i time je sve rekao o individualnom 'Ja', razvoj kojeg je središnja misterija eona Zemlje. Ali svatko tko ne posjeduje barem elementarno, izvorno duhovno-znanstveno znanje o tom misteriju trebao bi se suzdržati od toga da radi nezavisno istraživanje u antropozofiji. To je kao da bi netko želio prakticirati kemiju bez da poznaje Mendeljejev periodički sustav, ili komponira glazbeno djelo bez znanja nota.

„Ja sam alfa i omega, početak i kraj“ (Otk. 1, 8), tako je Krist, 'Ja' makrokozmosa i Bog čovjekova 'Ja'. Ako netko ne zna što 'Ja' jest, ako ga netko proučava u banalnoj dvosmislenosti radije nego u višeslojnoj prirodi u njegovim konkretnim manifestacijama, tada to znači da ne razumije Krista – ili, posljedično, evoluciju Zemlje. Stoga nas ne bi trebalo iznenaditi kad otkrijemo da nas primitivna shema postavljena od Prokofieva, koja prije ima religijsko-dogmatski nego antropozofski karakter, i u kojoj zemaljsko, palo, niže, smrtno ljudsko 'Ja' stoji u opoziciji prema višem 'Ja', ne može dovesti nigdje. Sjećamo se što je Prokofiev napisao o transformaciji nižeg, smrtnog 'Ja' u više, besmrtno 'Ja', t. j. Duh-sam (cf. Para. 2.1.). Iz toga je netko prisiljen zaključiti da je Duh-sam prvi besmrtni član čovjekova bića, dok je niže 'Ja' smrtno – i u međuvremenu smo otkrili prirodu tog 'Ja'. To bi značilo, prema Prokofievu, da zemaljski čovjek, koji je četveročlano biće, ne može steći individualnu besmrtnost! Iz ovoga zaključujemo da će prema kraju eona Zemlje sva ljudska bića, s izuzetkom nekoliko odabranih supermena, umrijeti; protivno svim zakonima razvoja oni će steći kontrolu petog principa, i odbaciti četvrti. Zbog tih usamljenih i smionih likova – rasa smrtnih ljudi je trpjela i patila.

Antropozofija nam daje sasvim drugačiju perspektivu na individualnu besmrtnost. Prema Rudolfu Steineru 'Ja', a također i dio astralnog tijela ljudskog bića, prelazi od jedne inkarnacije do druge. Premda astralno tijelo

ostavlja veliki dio u kamaloki, sačuvano je sve što je u danoj inkarnaciji postignuto moralno, intelektualno i estetski. „Ono što je pravi napredak održano je na okupu snagom astralnog tijela, nošeno je iz jedne inkarnacije u slijedeću, i takoreći nakalemljeno u ‘Ja’ koje prelazi, kao ono fundamentalno vječno u nama, iz inkarnacije u inkarnaciju“ (9. 10. 1911, GA 131). Bilježimo pokušaj Prokofieva da odstrani čovjekovo ‘Ja’, koje je uvijek bilo prepreka na njegovu putu, ali u svijetlu činjenica moramo priznati da je, u nedostatku bilo kakvog osnova, taj pokušaj osuđen na propast. Međutim željeli bi postaviti dodatni argument. U njegovoj knjizi „Duhovno porijeklo ...“ (IV), Prokofiev piše potpuno u duhu njegove doktrine da je „prvi od ‘božanskih’ članova ljudskog bića“ Duh-sam, „koji će sići na Zemlju (u 6-oj kulturalnoj epohi), i u njemu će biti mikrokozmička refleksija svjetskog-stvaralačkog-duha“ (str. 135). To znači da je zemaljski čovjek smrtnan i da u njemu nema ništa od božanskog. Ovdje shvaćamo da Prokofiev nije pročitao „Tajnu znanost“, unatoč njegovim brojnim referencama na nju u autobiografskom eseju i citatu iz poglavlja 2. Jer upravo u tom poglavlju 2 čitamo slijedeće: *„Ovdje [u duši svijesti] je ‘skriveno utočište’ duše. U njega može tražiti ulaz samo biće, s kojim duša dijeli zajedničku prirodu ... Bog koji živi u ljudskom biću govori, kada duša sebe poznaje kao ‘Ja’. Kao što duša osjećaja i intelektualna duša žive u vanjskom svijetu, tako je treći član duše apsorbiran u božansko kada dođe do percepcije svog vlastitog esencijalnog bića ... ‘Ja’ je od iste prirode i bića kao božansko ... Kao što kap stoji u odnosu prema oceanu, tako stoji i ‘Ja’ prema božanskom. Ljudsko biće božanski element može naći unutar sebe, jer je u najdubljem, izvornom biću on sišao od božanskog... prava priroda ‘Ja’ najprije je otkrivena u duši svijesti“ (GA 13, p. 67, 69).*

Baš kao što Rim poriče duh čovjeka, ali pripisuje duši neke duhovne osobine, tako spiritualizam Prokofieva poriče dušu; ne dušu kao takvu, već kao otkrivenje duhovnog i božanskog u zemaljskom eonu. Premda izvana stoje u opoziciji jedno s drugim, oba smjera slijede isti daleki cilj: voditi čovjeka na stranputicu u pogledu prave prirode njegovog ‘Ja’ i voditi ga na pogrešan put razvoja.

Ali kakve izglede Prokofiev daje „smrtnom“, četveročlanom ljudskom biću? – Da se odrekne vlastite volje i to povjeri višem, hijerarhijskom anđeo biću: „**Jer ljudsko biće je slobodno tek kada njegova volja potpuno proizlazi od njegova višeg ‘Ja’, i od njega je vođena**“ (V, str. 122). Drugim riječima: „**Ne Ja, već Duh-sam u meni**“ riječi su sv. Pavla, **izmijenjene od Prokofieva u duhu Lucifera.**

Nećemo se zadržavati na tako očitim detaljima kao što je pitanje: Kako „njegova volja“ može proizlaziti iz nečega što leži izvan njega, i o kakvoj vrsti slobode možemo govoriti u ovakvoj situaciji? Sada, Prokofiev nije prijatelj logike, ali u slučaju o kojem se radi čak ni to nije bitno. –Anđeo pravilnog razvoja neće od čovjeka prihvatiti žrtvovanje njegove volje, jer On vodi do nezavisnosti, do slobode volje – „... zahvaljujući činjenici da hijerarhija anđela

radi u **našem duševno-duhovnom biću (našem 'Ja' i našem astralnom tijelu)**, mi sebe osjećamo kao slobodnu osobnost“ – kaže Rudolf Steiner (7. 9.1918, GA 184).

Nasuprot tome, luciferski anđeli nastoje ugaziti 'Ja' i individualnu volju u čovjeku. Kao dodatno žele ga baciti natrag u ranije stanje, kada su njegova djela bila inspirirana odozgo i bio je vođen od bića hijerarhija. U vezi onih vremena Rudolf Steiner kaže: „Ljudsko biće nije imalo vlastitu volju. Ono što je radilo bio je izraz božanske volje.

Korak po korak ... mi smo stekli našu vlastitu volju, čije vrijeme počinje otprilike prije pet stoljeća“ (GA 26, str. 82). Religiozno predavanje višim duhovnim bićima, kako propovijeda Prokofiev, ne podudara se s evolucijskim zadatkom pete kulturalne epohe, u kojem ljudsko biće mora učiti djelovati „potpuno iz svojih vlastitih snaga“. Stanje zaposjednutosti od viših snaga koje rezultira takvom predajom nije ideal ljudske slobode. „... Sve s čime se ljudsko biće susreće u ovom petom post-atlantskom periodu mora biti stavljeno na kušnju mjerilom ljudske slobode. Jer ako bi snage ljudskog bića oslabile, sve bi moglo skrenuti na najgore. Ljudsko biće ovog petog post-atlantskog perioda nije u položaju da ga se vodi kao dijete“ (19.11. 1917, GA 178).

Preko razvoja duše svijesti ljudsko biće postepeno stječe sposobnost da od anđela (Duha-samog) primi moralne intuicije koje mogu inspirirati njegova djela. „Slobodne misli moraju ... animirati (impulsieren) volju, tada je ljudsko biće slobodno“ (17.2.1924, GA 235). Ali kada je to slučaj, ono će postupiti iz njegova vlastitog 'Ja', to je aktivnost 'Ja' a ne anđela. Ne poricanje nižeg 'Ja' i nečije vlastite slobodne volje – što Prokofiev napominje u njegovoj knjizi „Okultni značaj opraštanja“ – niti potraga za vodstvom odozgo, nisu zadatak 5 epohe – upravo suprotno: odlučan, svjestan rad na svestranom razvoju, i to je jačanje 'Ja'. Odricanje od vlastite volje je samo zadnja linija otpora; to znači povratak u prošlost, i stoga je previše lako rješenje. Ako bi ljudi slijedili taj put, kako preporučuje Prokofiev, šesta epoha bi također za njih bila epoha regresije, „ukidanja Ja“. **„U 5 epohi“, kaže Rudolf Steiner, „ljudska bića su imala zadatak da se uzdignu do 'Ja'. Ali to 'Ja' može opet biti izgubljeno ako ga stvarno ne bi tražila kroz unutarnji napor“ (8. 2. 1916, GA 166).**

Vođeni smo upravo u smjeru „ukidanja Ja“ preko ovog odvratanja pažnje od 'Ja' i duše svijesti prema Duhu-samom – koje Prokofiev stalno propovijeda. Njegova koncepcija, s obzirom na zadatke evolucije, nije samo apstraktno-teoretska pogreška, već sadrži stvarnu snagu dezintegracije; jer ako bi bila prihvaćena bila bi iskušenje da se napusti staza evolucije – povratak na svijest grupne duše i „vječno djetinjstvo“. Ova tvrdnja je potvrđena s posebnom jasnoćom kada razmotrimo što Prokofiev govori u još jednoj njegovoj knjizi – „Duhovni zadaci ...“ (VIII). Tu tvrdi da je duša-naroda zbroj svih anđela čuvara sadržanih u danom narodu. Direktni zaključak koji se može izvući iz ovoga bio

bi: ljudska bića bi morala, u ime slobode, predati njihovu individualnu volju, i opet postati grupna bića koja su iz duhovnog svijeta vođena od ukupnosti njihovih anđela čuvara.

2.3. Svitanje svijetle budućnosti

U ovom proučavanju postavili smo sebi zadatak analiziranja najgorih i najupečatljivijih pogrešaka Prokofieva. Gdje se bavi temom 6-te kulturne epohe najprije vidimo „samo“ njegovu jednostranost. Ali treba shvatiti da je ovo „samo“ relativno. „Ono što može najviše naštetiti duhovnom pokretu je jednostranost“ – kaže Rudolf Steiner (GA 284, str. 154).

Pošto je po Prokofievom gledanju razvoj Duha-samog, u svakoj namjeri i svrsi, najvažniji zadatak eona Zemlje, on fokusira njegovo zanimanje na 6-tu kulturalnu epohu. On to objavljuje i veliča na svaki zamislivi način, posvećuje tome s entuzijazmom mnoge stranice, dok aktualni zadaci 5-te epohe jedva da ga uopće zanimaju. Kada pak govori o njima, radi to samo općenito i ograniči se na nekoliko općih mjesta. Dakle on manifestira jednostranost, u tome što gleda na 5-tu epohu kao na ništa drugo nego vrstu predigre, pripreme za šestu; naglasak cijelog post-atlantskog razvoja je pomaknut na 6-tu epohu, i u njoj vidi skorašnju kulminaciju najvećih težnji čovječanstva. Nadalje, ako je vjerovati Prokofievu, tada neće samo 5-ta epoha biti priprema za šestu. Promišljena i svrhovita priprema za 6-tu kulturalnu epohu, zaobilazeći 5-tu, počela je mnogo ranije. Natrag u danima mongolsko-tatarske invazije Rusije – t. j. u četvrtoj kulturalnoj epohi – ljudi koji su pretrpjeli smrt mučeništvom ujedinjeni „... s onima koji (već tada) rade (ovo on zna iz vlastitog iskustva) u nadčulnim svjetovima na pripremi onoga što će postati zemaljska stvarnost za čovječanstvo u cjelini u 6-oj kulturalnoj epohi“ (IV, str. 117- 118). Čak su i autori stare ruske legende o „Gradu Kiteshu“ bili dobro obaviješteni o 6-oj kulturalnoj epohi. Prokofiev tvrdi da su je svjesno pripremali. On nam kaže da „... put do 6-te kulturne epohe – prema dubokom uvjerenju onih u istočnoj Europi koji su jednom u duhovnoj viziji, stvorili legendu o Kiteshu – može se naći samo ako sva ljudska bića uspiju ući u skriveni Grad“ (ibid., str. 123).

Sadašnja, 5-ta, epoha je od Prokofieva okarakterizirana kao epoha koja će pripremiti princip Duha-samog (I, str. 371). On kaže da bi već sada, ili točnije, od 1879 (ibid., str. 408) „... tranzicija os duše svijesti do Duha-samog trebala biti ostvarena (ibid., str. 371); tada će cilj postavljen za 5-tu epohu od božanskih duhovnih snaga koje usmjeravaju razvoj Zemlje – potpuno oduhovljenje duše svijesti – biti postignut“ (IV, str. 373). Čovječanstvo kao cjelina, počevši u naše vlastito vrijeme, prelazi „prag koji leži između najvišeg duševnog člana [duše svijesti] i najnižeg duhovnog člana [Duha-samog]“ (V, str. 124 [str. 99]) itd. Prokofiev posebno žudi da pronade, također i u predavanjima Rudolfa Steinera, nagovještaje o „mogućnostima pripreme“

epohe Duha-samog „već u naše vlastito vrijeme“ (V, str. 162). Nitko neće dovesti u pitanje da može postojati takva mogućnost, i da postoje „već u naše vlastito vrijeme“ ljudi koji čak pripremaju sedmu epohu, ili preciznije, poseban aspekt te epohe, naime, „rat svih protiv svih“. Pitanje je, na **koji način** 6-ta epoha treba biti pripremljena. Da li je to uopće moguće, dok god zadaci 5-te epohe nisu ispunjeni? Rudolf Steiner, u svakom slučaju, govori o tome s nepogrešivom jasnoćom:

„Vrhunac post-atlantske kulture trebao bi biti dosegnut već u 5-oj post-atlantskoj kulturalnoj epohi. Ono što će slijediti u 6-om i 7-om kulturalnom periodu biti će kretanje prema nazadovanju“ (15. 6. 1915, GA 159). Mi ne možemo točno odrediti što za koga vrijedi, ali za antropozofa to je bez sumnje temeljna istina.

Ali tko bi nam mogao objasniti koliko se tvrdnja Prokofieva da čovječanstvo u cjelini već prelazi prag između duše svijesti i Duha-samog, razlikuje od ideologije onih okultnih bratstava koja, preko medija najrazličitijih vanjskih institucija, žele na svijet utisnuti ideju da doba Vodenjaka samo što nije počelo?

Iz antropozofije nam je poznato da je do sada prošla tek jedna četvrtina pete kulturne epohe, i da će njen glavni cilj biti realiziran tek kada, u znanosti i kulturi, dođe do izražaja goetheanizam, kojega će daljnji razvoj pratiti individualno **otvaranje** duše svijesti kod ljudskih bića – ne njenom potpunim oduhovljenjem – ali što bi se u tom slučaju trebalo produhoviti? Prokofiev to vidi sasvim drugačije; on kaže: „Jedina ispravna tranzicija do Duha-samog može se naći kada je postignut stupanj oduhovljene duše svijesti (čemu nužno prethodi razvoj racionalne ili intelektualne duše) – nema drugog načina“ (IV, str. 124). Ovdje postavlja tezu koja je istinita, ali koja, dolazeći od njegova pera, zvuči neistinito. Jer u slučaju Prokofieva to nije više od apstraktne fraze. Ispitajmo je detaljnije. U njegovim radovima koncept razvoja duše svijesti kao takve potpuno nedostaje. On pravi skok od intelektualne duše do **produhovljene** duše svijesti. A što može biti ta duša svijesti, koja će primiti impuls Duha-samog – t. j. onaj koji će biti primjeren tek u 6-oj epohi?

U stalnom ponavljanju, bez smisla ili sadržaja, Prokofiev koristi riječi „produhovljenje duše svijesti“ i potiče nas da pitamo: što je to zapravo što treba biti produhovljeno? Rudolf Steiner je govorio o produhovljenom m i š l j e n j u. To znači razvijanje jasno razumljivih ideja i koncepata, oslobođenog svake čulne stvarnosti, ali koji se njihovim otvaranjem pokazuju sposobni dohvatiti duhovni sadržaj. Uz pomoć njih ljudsko biće se može uzdići od shvaćanja činjenica i zakona fizičkog svijeta do jednako jasnog i konkretnog razumijevanja zakona duhovnog svijeta. To je ispravan razvoj, organska komponenta razvoja duše svijesti u 5-oj epohi, i ostvaruje se, ne u religijskim težnjama prema duhovnim visinama, koje susrećemo na doslovno svakoj stranici knjiga Prokofieva, već na putu planskog i sustavnog proučavanja

duhovne znanosti, i razvojem socijalnog razumijevanja. On bi želio stići direktno od duše intelekta 4-te epohe do potpuno produhovljene duše svijesti 6-te epohe. Međutim, takav „let bez zaustavljanja“ je, moguć jedino za mišljenje koje je daleko od stvarnosti.

Ako, kao što tvrdi Prokofiev, mi već stojimo na pragu epohe Duha-samog, tada ćemo pitati što se dogodilo u prvoj četvrtini 5-te epohe. „Otvaranje materijalizma“, Prokofiev odgovara. I dakle „... [akumulirana] negativna karma materijalizma narasla je u toj mjeri ... da, kao rezultat te karme, na kraju tamnog perioda Kali Yuge u 1899 i na početku nove, svijetle epohe, čovječanstvo neće biti u stanju ispuniti zadatke 5-te post-atlantske epohe u onolikom stupnju koji je neophodan“ (IV, str. 378).

Kakav stav da usvojimo, u ovom slučaju, prema goetheizmu? – željeli bi pitati. Što reći o Goetheu, Schilleru, Hegelu, Fichteu itd.? Kakvo značenje da im damo?

Ako bi sada poslušali odgovor Prokofieva, shvatili bi da je čovječanstvo počelo rješavati zadatke 5-te epohe tek sada kada je on, Prokofiev, počeo naviještati 6-tu epohu i uspon do Duha-samog. Ali to nije glavni zadatak 5-te epohe; to se sastoji od osnaženja ‘Ja’-svijesti na novom i višem nivou, što se jedino može postići u procesu razvoja duše svijesti. Jer samo tu „‘Ja’ postaje, takoreći ... čisto, može postati potpuno svjesno sebe“ (8. 2. 1910, GA 116). Taj razvoj počinje razradom nezavisnog mišljenja od ljudskog bića. „Mi ne možemo razviti dušu svijesti u 5-om post-atlantskom periodu, bez da razvijemo snagu razumijevanja“ (24. 10. 1920, GA 200). Rudolf Steiner ukazuje na to, i ono što slijedi: „Sposobnost prosudbe mora, u konkretnom razvoju u 5-om post-atlantskom periodu, uvesti ‘Ja’ u dušu svijesti“ (21. 8. 1917, GA 176). U našem dobu potreban način mišljenja je razvijen u procesu shvaćanja zakona materijalnog univerzuma. Jednako tako u skladu sa zakonom i u skladu sa zadatkom evolucije, materijalistički pogled na svijet također dolazi na svoje. Priznat je od božanskih duhovnih snaga, kojim se Prokofiev stalno obraća. Rudolf Steiner kaže: „Od 16-og stoljeća imamo novog duha-vremena (Zeitgeist). Ovaj duh-vremena ima vlastiti sasvim određeni zadatak. Njegov zadatak je ranijim impulsima razvoja dodati potpuno materijalističke vještine (Können) i razumijevanje svijeta. Zato je materijalistički element u svijetu imao tako veliki napredak od 16-og stoljeća. Ne trebamo stoga gledati na materijalističko shvaćanje stvari kao na inferiorno ranijem načinu shvaćanja, dok god se s njime ne identificiramo na jednostrani način“ (13.5. 1915, GA 159).

Identificirati se s nečim na način koji nije jednostran, problem je s kojim se Prokofiev očito ne može nositi: tako se on identificira sa spiritualizmom. U intelektualnom razvoju on vidi samo negativnu stranu, sam intelekt vidi kao čisto ahrimanski; duhovni pristup koji on favorizira – onaj koji je dijametralno suprotan intelektu – odvlači ga dalje od Zemlje u širine kozmosa. Da ne bi

došao u otvoreni sukob s Rudolfom Steinerom on priznaje objektivnu nužnost pojave materijalizma, ali ne može prevladati duboku antipatiju prema njemu, i karakterizira ga bezuvjetno kao „masovnu laž“ koja je bila nadaleko raširena i na najradikalniji način, koja vidi fizički čulni svijet i njegove zakone kao jedinu stvarnost i na sve duhovno gleda – Prokofiev ovdje koristi marksistički izraz – kao na nestvarnu „nadgradnju“ (IV, p. 378; istaknuo S. O. P.).

Ovdje također Prokofiev griješi, brkajući sociološko učenje Marxa, njegov „**historijski** materijalizam“ koji govori o „temeljima“ i „nadgradnji“, s prirodo-znanstvenim materijalističkim pogledom na svijet. Ali unutar konteksta ovog pogleda na svijet (koji je, slučajno, bio nadahnut bratstvom Christiana Rosenkreutza), razvila se prirodna znanost koja je u cijelosti opravdana u njenoj vlastitoj sferi, i o čijem se dubokom znanju u oblasti čulne stvarnosti ni na jedan način ne može govoriti kao o „masovnoj laži“. Prokofievu s njegovim militantnim spiritizmom nije palo na pamet da, „tijekom četiri stoljeća najbolja vježba za duhovnost je bila ona koja je natjerala ljudska bića na prirodo-znanstveno mišljenje“ (1. 6. 1913, GA 146). Materijalizam nije laž, premda je pogrešan u pogledu svjetskog poretka. Tako je Rudolf Steiner upozorio antropozofe: „Materijalizam ne može biti pobijen“ (5.5.1923, GA 225).

Zadaci 5-te epohe su zaživjeli prije našeg vlastitog vremena. Ispravan razvoj duše svijesti u 5-oj epohi zavisi o postizanju dvije sposobnosti u ljudskom biću. Jedan je stvarno čista percepcija čulnog svijeta – zadatak ispunjen od goetheanizma. Drugi je Rudolf Steiner okarakterizirao kao sposobnost za „slobodne imaginacije, unutar kojih se netko kreće slobodno kao što se inače kreće jedino u moći razumijevanja“. To toga smo vođeni od duhovne znanosti (17.9.1916, GA 171).

Za goetheanizam Prokofiev ne pokazuje interesa. Čini se, barem što se tiče plodova njegova vlastitog istraživanja, da on nema pojma o postojanju duhovno-znanstvene metode koja njeguje razvoj slobodnih imaginacija. On potpuno gubi iz vida dušu svijesti. Ona se dijeli u dva ekstrema – jedan koji je produhovljen, i onaj koji je demoniziran (kroz materijalizam) (IV, str. 126), slično kao ‘Ja’ koje gubi u neobjašnjenom dualizmu nižeg i višeg ‘Ja’.

Veslajući od ovog nestabilnog dvostrukog terena on plovi prema 6-oj kulturalnoj epohi, gdje „svjetlost osvita zore“ sjaji prema njemu „iz dubina još nejasne budućnosti“ (ibid., str. 125). I što se uzdiže pred njim iz te „nejasne“ ali neupitno svijetle budućnosti, na čijem pragu on već stoji? To ponavlja stalno: „svjesna veza sve većeg broja ljudi sa oblašću Sofije“ (ibid., str. 134); otvaranje mogućnosti nalaženja puta do kozmičke sfere Marija-Sofije (ibid., str. 139), itd. Ali zašto **kozmičke** sfere? U izjavama Rudolfa Steinera citiranim od Prokofieva kao potpore njegove tvrdnje nema spomena o „kozmosu“.

Evandjelje po Ivanu govori kako je Krist, kada je vidio njegovu majku kako stoji pred križem s Ivanom – prema Rudolfu Steineru ona je bila nositelj božanske mudrosti, Sofija – rekao majci: „Ženo, evo ti sina“. I zatim je rekao učeniku: Evo ti majka. I od toga časa uzme je učenik k sebi“ (Ivan 19, 26- 27). Zar ove riječi nemaju značenje za Prokofieva? Tek u dalekoj 6-oj epohi će, drži on, „... po prvi puta u cjelokupnom razvoju Zemlje biti dana mogućnost [silama kozmičke Sofije] da se inkarniraju na Zemlji“ (IV, str. 94). I tek tada će „Krist impuls raditi unutar čovječanstva uz pomoć i putem kozmičkih snaga Sofije“ (ibid.). Sa slijepom upornošću Prokofiev nastavlja tražiti mudrost, kao u prekršćanskoj davnini, vani u kozmosu. Znanje istine je, sa stajališta Prokofieva, isto kao i „svjesno ujedinjenje sa sferom Sofije“ (ibid., str. 133). – Tek nakon trijumfalnog ujedinjenja cijelog čovječanstva s „... kozmičkom sferom Sofije“ u 6-oj epohi biti će dana mogućnost spoznati istinu. Iz tog razloga će se, ne samo materijalizam već i mnogo prijetnije stvari također – u stvari, gotovo sve, što je iznjedrilo naše vrijeme, koliko god se trudili da nađemo iznimku, u konačnici pokazati kao laž, bilo da je kolektivne ili individualne prirode. Možda baš zato jer je Prokofiev iniciran u ovu potresnu istinu, tako je opušten po pitanju istinitosti njegova vlastitog književnog stvaralaštva, koje cilja na ispunjenje samo jednog zahtjeva, naime, da treba zvučati bahato uzvišeno, i potaknuti ljude da usmjere njihove poglede u svijetlom ispunjenu budućnost i time koliko je god moguće zaborave sadašnjost.

Istina je da se, dolaskom Krista, božanska mudrost također spustila na Zemlju i približila čovjeku. Cijela situacija s ljudskim znanjem se odlučno promijenila na bolje, i nesretna je okolnost da Prokofiev to nije mogao shvatiti. Pošto „Pad u grijeh“ stoji u vezi sa znanjem, preko znanja će biti savladan. Međutim, ovaj zadatak prevladavanja „Pada“ pomoću znanja mora biti ispunjen, ne od 6-te post-atlantske epohe, već od 5-te, kroz znanost duha.

Moćan impuls uspona do duhovne mudrosti – ali ne individualiziran – dogodio se kroz Misterij na Golgoti, već u 4-oj kulturalnoj epohi. Rudolf Steiner kaže da posvećenici prekršćanskih vremena, premda su mogli prodrijeti u duhovne svjetove, „[nisu imali] unutar [njihova vlastita] ‘Ja’ ... sposobnost za prosudbu, niti razumijevanje, viših svjetova ... Sa svim snagama koje pripadaju ‘Ja’, ljudsko biće prije Misterija na Golgoti nije se moglo ujediniti s duhovnim svjetovima. To je tajna koja je ljudima trebala biti razjašnjena kroz krštenje od strane Ivana, da je sada došlo vrijeme kada nebeska kraljevstva trebaju zračiti dolje u ‘Ja’, trebaju doći sve do ‘Ja’, zemaljskog ‘Ja’“ (21.9.1912, GA 139). Ta tajna Prokofievu nije postala jasna. On ne vidi kako je Krist impuls aktivan u razvoju 4-te i 5-te epohe, kako individualna ljudska mudrost postupno sazrijeva, stupanj po stupanj, u tim kulturama. U njegovu gledanju na stvari sve najviše i najbolje teži prijeći u 6-tu epohu – uključujući znanje o istini i iskustvo slobode.

„Spoznati ćeš istinu, i istina će te osloboditi“ (Ivan 8, 32).

Prokofiev je citirao ove riječi Krista, sa slijedećim komentarom: „I to znači da **znanje o istini** (istaknuo S. O. P.) ili, **što je isto** (istaknula I. G.), svjesno ujedinjenje sa sferom Sofije, tako pročišćava i produhovljava dušu svijesti, da ljudsko biće zaista postaje sposobno u sebi doživjeti impuls slobode, što uvijek ima moralni karakter“ (IV, str. 133). Dakle pokušava ojačati njegovu vlastitu fiks ideju citirajući tekstove Svetog pisma i koristeći okolnosti da se nitko neće usuditi da to dovodi u pitanje. I jedva da je itko u stanju rasplesti demagoške suptilnosti u koje su ti tekstovi utkani, jer ovdje imamo posla, ne s logičkim greškama, već s nedostatkom logike, akumuliranjem proizvoljnih asocijacija koje uspijeva spojiti samo u vanjskom obliku, uz pomoć gramatike i izraza koji se lako previde kao što je „što je ista stvar“; izjava tako preuzima oblik očigledne i općenito priznate. **To je jedan od jednostavnih ali veoma efikasnih načina koje Prokofiev koristi da obmane čitatelja.** Tako nalazimo da vješto kombinira citate iz evanđelja s izjavama Rudolfa Steinera, i time suptilno sugerirajući čitatelju da će ljudska bića morati čekati na znanje o istini, i time i na iskustvo impulsa slobode, i konačno na osnivanje zajednica prema načelu etičkog individualizma! – sve do 6-te epohe, da bi se tada ujedinili sa sferom Sofije (ibid., n.pr. str. 133). I ova cijela konstrukcija se drži na jednoj „kuki“ – izrazu „isto“.

Znanje istine omogućava nam da postanemo slobodni. Ali biti slobodan nije identično s iskustvom impulsa slobode. Upoznavati istinu (a također i postajati slobodnim) složen je proces koji se otvara s vremenom i neodvojivo je povezan s tijekom ljudske evolucije, i ne počinje niti završava simultano s izlivanjem „Vode kozmičke mudrosti“ na početku 6-te epohe. Ali s obzirom na impuls za individualnom slobodom, doživljavanje ovoga se mora, kao što znamo iz antropozofije, odvijati u periodu duše svijesti, i, nadalje, pod uvjetima odvajanja ljudskog bića od kozmičkih sfera – obično se nazivaju duhovne hijerarhije – i razvoja „mrtvog“, apstraktnog mišljenja, koje postaje objektno orijentirano (gegenständlich) u procesu spoznaje materijalnog svijeta – i, tek nakon toga, je produhovljeno. **„Moj napor u razvijanju prirodno-znanstvenih koncepata“ – Rudolf Steiner kaže u njegovoj „Autobiografiji“ – „konačno me doveo da u aktivnosti čovjekova ‘Ja’ vidim jedinu moguću polaznu točku za izvornu spoznaju“ (GA 28, poglavlje 3). Gubljenjem iz vida čovjekova ‘Ja’ Prokofiev je izgubio „jedinu moguću polaznu točku za izvornu spoznaju“, i našao se bez izbora nego da traži tu „izvornu (wahr) spoznaju“ u dalekim kozmičkim sferama.**

Rudolf Steiner je izrazio tajne dolazeće 6-te kulturalne epohe jezikom ružokrižarske Legende o hramu (GA 93). Ta legenda je za Prokofieva ostala nedohvatljiva. Duhovni hram čovječanstva kakav on predviđa stvoren je isključivo iz [nebeskih] Sofija-snaga, snaga kozmičke, ženske, svećeničke Abel-mudrosti (IV, poglavlje 14 i napomena 233 na str. 482). Iz predavanja Rudolfa Steinera od 22. 5. 1905 on pažljivo bira samo one pasuse vezane s ženskim principom i božanskom mudrošću (IV, str. 134), i očigledno ignorira ono što je

na tom predavanju rečeno o radu sinova Kaina, preko čijih je snaga hram izgrađen z a nebesku mudrost sinova Abela. U Zlatnom trokutu, koji simbolizira Atma-Buddhi- Manas, sadržano je više 'Ja' čovjeka, znanje kojeg „će sadržaj biti obnovljeno kršćanstvo 6-te pod-rase“ (t. j. 6-te kulturalne epohe; 4. 11. 1904, GA 93). Od ovog trokuta Prokofiev priznaje samo jedan kut – naime Manas. U njegovom „moru od bronce“, iz kojeg će „nastati kombinacija, koju se može prenijeti u doba koja slijede“ (ibid.), postoji samo Voda, stara nadahnuta mudrost sinova Abela, ali ne i Vatra, osnovna snaga sinova Kaina, vatra spoznaje i ovladavanje zemaljskim planom. U tom je smislu simptomatično da Prokofiev, u njegovoj knjizi o Novalisu („Vječna individualnost“, Dornach 1987), 6-tu epohu karakterizira kao vrijeme čiji početak je obilježen „za čovječanstvo izlijevanjem V o d e nove kozmičke mudrosti“ (str. 216; istakla I. G.). – Kako se ne sjetiti pomoćnika u Legendi, preko čijih intriga je voda izmiješana u lijev mora od bronce, što je gotovo sve upropastilo?!

Može li Solomon sam, bez pomoći Hirama, izgraditi hram? Zar se Prokofiev ne boji da bi od hrama moglo ostati ne više od kozmičkog projekta, od kojeg će teško i sjećanje preživjeti do vremena 6-epohe ako izbaciti graditelje hrama?

Ako bi željeli formirati mišljenje o ovoj depresivnoj slici ljudskog razvoja, slijedeće riječi Rudolfa Steinera mogu nam pomoći. On kaže: „Luciferska bića“ mrze Zemlju, „teže je odbaciti, odbaciti Zemlju, odbaciti sve zemaljsko iz ljudskih bića, i ljudska bića potpuno produhoviti, tako da na njih ne djeluje ništa zemaljsko, tako da nisu prožeta i ojačana zemaljskim. Željeli bi da u sebi ima samo kozmičko biće ... Da bi to postigli luciferska bića stalno pokušavaju automatizirati inteligenciju koju imamo kao ljudska bića, i u nama žele potisnuti slobodnu volju ... Tada bi ono što trebamo napraviti mogli napraviti s automatskom inteligencijom, i djelovati, ne iz naše vlastite volje, već iz volje Bogova. Mogli bi postati čisto kozmička bića ... Njihovo stremljenje je, takoreći, da nas naprave čistim duhovima, obdarenim ne s vlastitom inteligencijom, već jedino s kozmičkom inteligencijom; bićima bez vlastite slobodne volje, ali u kojima sve prirode misli i djela funkcionira automatski, kao što je slučaj kod hijerarhije anđela, i u mnogim pogledima kod hijerarhije samih luciferskih bića ...“ (21.9.1918, GA 184).

Da li Prokofiev također želi ljudska bića lišiti njihove vlastite volje (cf. Para. 2.2., 4.1.), obdarujući ih kozmičkom mudrošću umjesto njegovih „lažljivih misli“ (cf. V, str. 66) koje ne mogu znati istinu; usaditi u njih **peti** princip umjesto individualnog, nižeg 'Ja'; napraviti ljudsko biće moralnim na luciferski način? To da je takva namjera objavljena **kroz** Prokofieva – u ime antropozofije – uz odobravanje nadmoćne većine antropozofa, zaista je izvanredna činjenica – „Dakle jao, ako nemamo na umu riječi (iz Goetheova „Fausta“ – Prijev.):

‘Obični ljudi ne mogu vidjeti vruga – čak i ako ih je zgrabio za ovratnik’
(17.6.1912, GA 130).

3. poglavlje: Duhovni svijet i njegova bića po shvaćanju S. Prokofieva

U duhovnom svijetu nema distinkcije između bića s jedne strane i prirodnih procesa s druge. Rudolf Steiner to objašnjava ovako: „U duhovnom svijetu jedino smo suočeni s bićima, i nasuprot tih bića nema ničeg što bi se moglo nazvati prirodni-proces. Sve što se susreće je biće ... i ne može se reći kao u čulnom svijetu: Ovo je životinja, a ono su vanjske stvari koje ona jede. Takva dualnost neće se tamo naći ...“ (29.8.1912, GA 138).

Iz tog razloga ne može se sažeti odnos prema svijetu duha iz odnosa prema njegovim bićima; ovdje su na djelu zakoni postojanja, razvoja, aktivnosti bića, i spoznaja duhovnog svijeta je uvijek onoliko konkretna koliko je i duhovna individualnost koja postaje objekt spoznaje.

Prokofieva djela imaju zalihu iznenađenja za čitatelja, i u ovoj oblasti također. U ovom poglavlju ćemo analizirati nekoliko primjera i pomoću njih pokazati kako proizvoljno i neodgovorno barata s onim konceptima koji se odnose na bića duhovnih svjetova. Takvo njihovo tretiranje je moguće jedino ako se na njih gleda kao na čisto nominalne koncepte lišene svakog stvarnog sadržaja; znanje o duhovnom svijetu je ovdje zamijenjeno apstraktnim konstrukcijama schema i definicija, koje stvaraju vanjski dojam duhovno znanstvenog istraživanja.

3.1. Koji narod ima veću dušu?

Na prvi pogled, to izgleda kao čudno i nerješivo pitanje. Da bi mogli odrediti što je veće ili manje, potrebni su mjera, broj i težina. Zamisliva je cijela paleta mogućnosti: od jednostavne kalkulacije do preciznih kvantitativnih metoda prirodne znanosti, i impresivnih metoda kalkulacije korištenih od primijenjene matematike; od najprimitivnije vage do najpreciznijih elektronskih mjernih instrumenata – sve su to postignuća znanosti. Međutim, postoji nešto što nedostaje svim ovim metodama i instrumentima koji su razvijeni za istraživanja u materijalnom svijetu: naime, nisu primjenjive izvan granica ovog svijeta.

Antropozofija Rudolfa Steinera je proširila sferu spoznaje, i pokazala da je spoznaja također moguća izvan ograničenja čulno-opazivog svijeta. Ali da bi se steklo znanje o duhovnom i ostalo unutar granica onog što je znanstveno, treba

smisliti metodu koja je jednako precizna, čak i ako se bitno razlikuje, kao i metode materijalističke znanosti. Ali sada na scenu dolazi nova generacija istraživača, najistaknutiji među njima je Prokofiev, i pokazuje se da ne samo preko spoznaje već preko kvantitativnih metoda znanosti – počevši s najjednostavnijom, naime statistikom – granice mogu biti prijeđene. Sasvim obična kalkulacija je dovoljna da se utvrdi veličina raznih „Duša-naroda“, i usporedi jednu s drugom. To je ekstremno jednostavno: Što je brojniji narod, veća je njegova „duša“; veličina bilo koje duše-naroda zavisna je o veličini populacije. Ali u pozadini svake metode je teorija, i mi ćemo sada to istražiti.

Osnovne konture ove teorije formulirane su u njegovoj knjizi „Duhovni zadaci srednje i istočne Europe“ (VII nije moguće navesti stranicu jer je knjiga objavljena u časopisu *Antropozofski glasnik*). Najvažnije je slijedeće: **„Njihova (anđela) ukupnost... čini ono što može biti nazvano ‘duša - naroda’**. Stoga tu pripadaju, u prvom redu, svi anđeli čuvati ljudskih bića koja su članovi naroda o kojem se radi; odnosno, koji čine njegovo fizičko (zemaljsko) tijelo“ (str. 118; istaknuo S. O. P.). Prokofiev njegovu teoriju izvodi iz „univerzalnog zakona podudaranja mikro i makro kozmosa“ (ibid.), i dodaje slijedeće razmišljanje:

Duša ljudskog bića djeluje kao posrednik između njegova duha i njegova tijela. Ako, dakle, prema Rudolfu Steineru, anđeli djeluju kao posrednici između arhanđela – duhova naroda – i ljudskih bića koja čine narod, tada – tako Prokofiev zaključuje – ukupnost anđela je duša-naroda. Zašto samo ukupnost anđela? Može se samom sebi dokazati da ova tvrdnja nije u skladu s istinom. Na primjer: Kada je vodeći političar nadahnut duhom naroda, tada on također djeluje kao posrednik između duha naroda i naroda. Slijedeći teoriju Prokofieva onda bi među sastavne dijelove duše-naroda trebalo uključiti ne samo anđele, već također i istaknuta ljudska bića kao što su državni funkcionari ili osobe u oružanim snagama.

Nadalje, on zakon podudaranja između mikro i makro kozmosa primjenjuje na proizvoljan i pogrešan način, kao da se nije potrudio da razmisli o odnosu između dijela i cjeline. Ljudsko biće kao mikrokozmos je „minijturna verzija“ (zrcalna slika) makrokozmosa, i između njih dakle postoji sličnost. Ali to ne znači da je mikrokozmos sličan bilo kojem proizvoljno odabranom fragmentu makrokozmosa; ako bi to bilo tako mogli bi ljudsko biće usporediti s bilo kojom zamislivom stvari. Ne postoji racionalno uvjerljiva analogija koja se može napraviti između duha, duše i tijela ljudskog bića, s jedne strane, i duha naroda, ukupnosti anđela, i samog naroda s druge strane. Čovjekova duša posreduje između duha i tijela, iza kojeg je duh također prisutan. Ali fizička tijela ljudskih bića koja, u njihovoj ukupnosti, čine narod, ne mogu činiti tijelo arhanđela, koliko god Prokofiev u to čvrsto bio uvjeren. Arhanđeosko tijelo je duhovne prirode. „Cijeli narod“, kaže Rudolf Steiner, „[je] takoreći ugrađen kao cjelina unutar duhovne supstance, i ta duhovna supstanca je tijelo vatrenog duha [arhanđela]“ (6. 8. 1908, GA 105). Dakle anđeli posreduju

između arhanđela i naroda, ne između duha i tijela arhanđela - stoga njihova ukupnost nije usporediva s ljudskom dušom kao što drži Prokofiev.

Ukupnost anđela sastoji se od mnoštva **autonomnih duhovnih individualiteta**, što se ne može reći za ljudsku dušu. Prokofiev je shvatio tu činjenicu, jedino što mu to ne smeta. On kaže da, kao i u duši-naroda, postoji također raznovrsnost i u individualnoj ljudskoj duši, izražena u tri osnovne snage, mišljenja, osjećanja i volje, „od kojih svaka obuhvaća mnoštvo složenih procesa“ (VIII, str. 121). Nešto analogno ovome vrijedi također za dušu-naroda ... Duša-naroda je uvijek mnogostrukost, ali ipak ne može biti sažeta kao trostrukost ... čine je tri glavne grupe anđel-bića“ (ibid., str. 122). Zatim, da bi pokazao važnost njegove analogije, on nastavlja opisivati te tri grupe, nesvjestan činjenice da u ovom slučaju analogija ne vrijedi. Iako je ljudska duša diferencirana ona živi kao jedna cjelina; njeni dijelovi nemaju vlastito individualno biće; duša-naroda, kako je opisuje Prokofiev, bila bi podijeljena u mnoštvo nezavisnih duhovnih individualiteta.

Prokofiev govori o „beskonačnom mnoštvu duševnih procesa“ (ibid., str. 121) u ljudskom biću s jedne strane, i o mnoštvu anđela u duši-naroda s druge (ibid., str. 122). Ali kako može usporediti nedefinirane procese koji se odvijaju unutar pojedinog individualnog bića, s nezavisnim anđeoskim duhovnim bićima? To može vrijediti samo ako je individualnost kao takva potpuno izostavljena.

Ako bi se, na primjer, dogodile velike migracije populacije, tada bi duh naroda Prokofieva stalno morao razmjenjivati članove koji mu pripadaju. Zar su ikada ljudska bića među njima razmjenjivala članove njihovih vlastitih duša? Ako čitatelj razmisli o ovim pitanjima, moći će sam naći dovoljno argumenata koji će pokazati neodrživost analogija Prokofieva.

Ali Prokofiev također ima neki problem s arhanđelom naroda. On kaže: „Ukupnost anđela čuvara ljudskih bića koji pripadaju narodu o kojem se radi [čine] takoreći dio nadčulnog duševnog tijela arhanđela koji vodi taj narod“ (ibid., str. 120). Ali, kako nam govori Rudolf Steiner, neka ljudska bića mogu također imati anđela čuvara luciferske prirode. Kao rezultat toga, vodeći arhanđel naroda bio bi nehotečno luciferiziran, jer bi njegovo duševno tijelo bilo prožeto luciferskim duhovima. Ljudsko biće, upotrebom slobodne volje, može se oduprijeti iskušenju Lucifera, ali arhanđel, za razliku od ljudskog bića, u tom slučaju bi bio u teškom položaju. Kao što znamo, ljudsko biće nastavlja iz jedne inkarnacije u drugu s istim anđelom čuvarom, i jednom kada se inkarnirao u danom narodu njegov anđeo također mora biti prihvaćen. Arhanđeo ne može odbaciti anđela ljudskog bića preko zapovijedi odozgo! – Dakle vidimo da Prokofiev mora još raditi na ovom pitanju. Pretpostavivši da se, iz nekog razloga, dogodila migracija u drugu zemlju od ljudskih bića s luciferskim anđelima čuvarima u velikom obimu, kakve posljedice bi to imalo na arhanđela te zemlje?

Sada bi neki čitatelji mogli odgovoriti da je logika jedno, ali da nadčulno iskustvo također treba uzeti u obzir. I Prokofiev se zaista na to poziva. On kaže: „I kada njihov (anđela čuvara) ujedinjeni rad poprима harmoničan tijek ... tada duhovna percepcija može vidjeti kako se duša-naroda u nekoj mjeri stapa u jedno s duhom naroda, postajući integralni dio njega“ (ibid., str. 120). S točke gledišta sadržaja, ova tvrdnja je primjer onoga što se ne smije napraviti ni reći u antropozofiji, a također i općenito u okultizmu; u ovom konkretnom slučaju izjava također ima vrijednost u tome što daje nagovještaj „duhovne percepcije“ Prokofieva i izvora njegova „znanja“ o takozvanoj „duši-naroda“.

U sljedećem paragrafu on ponavlja ono što smo upravo citirali, iznoseći iste analogije kod individualnih ljudskih bića, i kaže da, baš kao što kod vidovitog promatranja ljudska aura predstavlja sliku jedinstva duše i duha, takav je slučaj i s „anđel- dušom i arhanđel-duhom naroda, koji, za duhovnu percepciju njihova združenog djelovanja, čine nedjeljivu cjelinu“ (ibid.). Ovdje se suzdržava od zahtjeva za „posebnu harmonijom“; također ne postoji „integralni dio“, već jedino „nedjeljiva cjelina“; međutim, „duhovna percepcija“ je ista, naime Prokofieva vlastita. On je sve to „percipirao duhovno“. To je potvrđeno sljedećim riječima:

„Takva slika je predstavljena vidovitom oku kada te procese promatra više sa stajališta arhanđela pošto se on utjelovljuje u duši-naroda. Sa stajališta anđela koji to konstituiraju (dušu-naroda), javlja se nekako drugačije“ (ibid., str. 121). Sudeći prema kontekstu, prva rečenica gore citiranog pasusa može se odnositi na prije spomenutu naznaku Rudolfa Steinera, koja, međutim, ni na koji način ne potvrđuje tvrdnju Prokofieva. U drugoj rečenici Prokofiev misli ispraviti Rudolfa Steinera, preko opservacije tih stvari s njegovog vlastitog stajališta, naime onog od anđela.

Da ne bi više umarali čitatelja s kazuistikom vidovitosti Prokofieva, nećemo, u onom što slijedi, uzeti u obzir njegovu „duhovnu percepciju“, koja bi trebala podržati njegovu teoriju. Postoje izjave Rudolfa Steinera iz kojih netko može zaključiti da duša-naroda definitivno nije ukupnost anđela čuvara ljudskih bića koja čine narod. Po danu, kaže Rudolf Steiner, duša-naroda je ujedinjena s čovjekovom dušom.

„Svaki puta kada zaspemo mi napuštamo, takoreći, habitus duše-naroda kojoj pripadamo“ (27.11. 1914, GA 64). „Pri budnoj svijesti mi mijenjamo naše snage s našom vlastitom dušom-naroda“ (12. 12. 1914, GA 156). Odnos između ljudskog bića i njegova anđela čuvara izgrađen je na suprotan način u ritmu spavanja i budnosti. „Dok god je ljudsko biće budno, anđeo je u krilu ... viših duhovnih bića“ (17.7.1921, GA 205). Ali kada ljudsko biće napušta njegovo fizičko i etersko tijelo tijekom spavanja, pridružuje mu se anđeo (ako materijalističko gledanje ljudskog bića o kojem se radi to ne spriječi). „... Arhanđeoski princip je [povezan] s eterskom prirodom, ... anđeoski princip mora se takoreći pridružiti ljudskom biću iz jednog stanja u drugo i ponovno

natrag. Taj anđeoski princip, esencijalno biće anđela, mora se pridružiti ljudskom biću na njegovu putu u stanje spavanja i na njegovu povratku iz stanja spavanja“ (ibid.).

Sada bi ovo trebalo biti dovoljno da teoriju Prokofieva odvede „ad absurdum“. U budnom stanju duša-naroda je ujedinjena s ljudskom dušom, dok se anđeo odmara u krilu hijerarhija. Suprotno, pri spavanju ljudsko biće napušta fizičko i etersko tijelo – boravište duše-naroda – i ujedinjuje se s anđelom. Dakle duša-naroda je povezana s fizičkim i eterskim tijelom čovjeka, tako da anđeo ne može biti dio njega. Anđeo radi unutar čovjekova astralnog tijela i, za razliku od duše-naroda, prati čovjeka kroz spavanje. Postoji još jedna zanimljiva i nedvosmislena izjava Rudolfa Steinera u vezi duše-naroda: „Duša-naroda je stvarno biće, ali ono nema fizičko tijelo; njen najniži član je etersko tijelo ... ono se širi vani kao tijelo od izmaglice, i sva eterska tijela pojedinih ljudskih bića danog naroda ugrađena su unutar njega, i njegove snage teku u eterska tijela ljudskih pojedinaca“ (21.6.1907, GA 100).

3.2. Mentalna aritmetika kao sredstvo uvođenja reda u anđeoske svjetove

Kako duhovni zadaci srednje i istočne Europe mogu biti ispunjeni ako netko nije načisto s pitanjem što su zapravo duše-naroda? Prokofiev je naviknut duhovno-znanstvena pitanja rješavati brzo i bez napora, ali ovdje njegove ideje postaju neočekivano složene. Njegova duša-naroda je postala previše mnogoslojna i s mnogo aspekata. Ali stvari mogu postati neugodne i za arhandela također, pošto on sada posjeduje duševno tijelo koje se sastoji od mnoštva najrazličitijih i stalno mijenjajućih individualiteta. Kako Prokofiev razmatra stvari sa stajališta arhandela, zatim sa stajališta kozmosa, i konačno sa stajališta duhovnih bića koja vode čovječanstvo, pojavljuju se kontradikcije. I pošto ne bi trebalo doći do anarhije u duši-naroda onakvoj kako ju je on zamislio, on odlučuje napraviti red u anđeoskoj oblasti (a time također i u duši-naroda) preko raspoređivanja anđela u skladu s različitim sferama odgovornosti ili u više manje jednostavno pregledne „kategorije“. (Nečega takvog se bio poduhvatio Swedenborg, o kome znamo da je bio reinkarnirani Ignacije od Loyole.)

Najprije, on predviđa tri stupnja evolucije anđela (VII, str. 123). Princip po kojem se stupnjevi pojavljuju – oni su kategorije – je zabavan. Prvoj kategoriji pripadaju anđeli „običnih ljudskih bića i svim njihovim različitim gradacijama“ (ibid.). Ovdje bi Prokofiev trebao sebi postaviti pitanje: što, sa stajališta duhovne znanosti, znači „običnih ljudskih bića u svim njihovim gradacijama“? On ne radi ništa manje nego postavlja klasifikaciju po rangu unutar oblasti anđela! Na kakvu gradaciju se ovdje misli? Je li to u vezi socijalnog statusa, doktorata, ili vojnog čina? Takvi koncepti nemaju mjesta u antropozofiji Rudolfa Steinera.

Drugoj kategoriji pripadaju anđeli „istaknutih“ ljudskih bića (ibid., str. 124). A čak i koncept istaknutih ljudskih bića je nepoznat u znanosti duha. Iako možda vrijedi spomenuti da je Otto Weininger napisao knjigu pod naslovom „Genij i mentalna konfuzija“!

Trećoj kategoriji pripadaju, prema Prokofievu, anđeli posvećenika.

„Među njima se mogu naći“ – informira nas – „najviše razvijeni anđeli, na primjer, anđeo čuvar Rudolfa Steinera, a također i anđeli čuvari drugih vodećih posvećenika“ (ibid., str. 123). Da se treća kategorija ne bi preklapala s drugom (ili prvom), posvećenike ne bi trebalo ubrajati među istaknute – a još manje među obične – ljude. Da Prokofiev zna mnogo o posvećenicima čovječanstva u svakom slučaju ne bi više trebalo biti iznenađenje. Može se postaviti pitanje: kakva je vrijednost ovakve apstraktne sheme čijim konceptima potpuno nedostaje kontura? Da li napredak ljudskog bića treba biti određen, ne po njemu samom, naporima njegova individualnog ‘Ja’, već nivoom njegova anđela u nizu rangova postavljenih od Prokofieva? – Ili, obrnuto, da li se anđeo na uzlaznim ljestvama penje više kada je povjerenom mu ljudsko biće odradilo svoj put od kategorije „običnih“ do kategorije „istaknutih“ ljudi? Kakav kriterij određuje da li je ljudsko biće postalo istaknuto, ili je još obično? Da li je broj knjiga koje je osoba napisala, ono što je odlučujući faktor, ili je to njihova debljina? Po tom pitanju Prokofiev ne daje konkretne preporuke nebeskim silama vodiljama, i daje im prostora – unutar okvira koji daje – da djeluju po vlastitom nahođenju. U tom pogledu Prokofiev odstupa od katoličkog klera, koji sam odlučuje ovakve stvari, čak i ako se proces odluke može protegnuti stoljećima.

Prema Prokofievu prva kategorija anđela je još „na početku njihova razvoja“ (ibid., str. 124), dok se anđeli posvećenika pripremaju „da se popnu na slijedeći viši rang, onaj od arhandela“ (ibid.). Prema Steinerovom istraživanju karme, ljudska bića koja su, u jednoj inkarnaciji prošla inicijaciju, ne moraju se nužno odmah potom inkarnirati kao „istaknuta ljudska bića“ – da koristimo izraz Prokofieva – već ponekad kao „obična“, jer moraju ispuniti određene zadatke koji nisu u direktnoj vezi s njihovom prethodnom inkarnacijom. Ali što se događa anđelima? – Da li su, nakon što su gotovo postigli rang arhandela, učinili da se vrate na početak njihova razvoja? Prokofiev na to kaže: „U individualnom razvoju, a također i u općenitom povijesnom razvoju čovječanstva kao cjeline, te tri grupe duhova anđeoske oblasti odgovaraju **približno** stupnjevima razvoja duše-osjećaja, intelektualne ili duše razuma, i duše svijesti“ (ibid.). U ovoj izjavi ne može se pronaći greška, pošto je bez sadržaja. Ona dolazi od trivijalne činjenice da između dvije količine koje se sastoje od istog broja elemenata postoji numeričko podudaranje. S jednakom valjanošću se može držati da postoji podudaranje sa te tri anđeoske grupe u: glavi, ritmičkom i metaboličkom sustavu u ljudskom biću; Atma, Buddhi, Manas u odnosu a ljudski duh; lipanj, srpanj, kolovoz u odnosu na ljetne

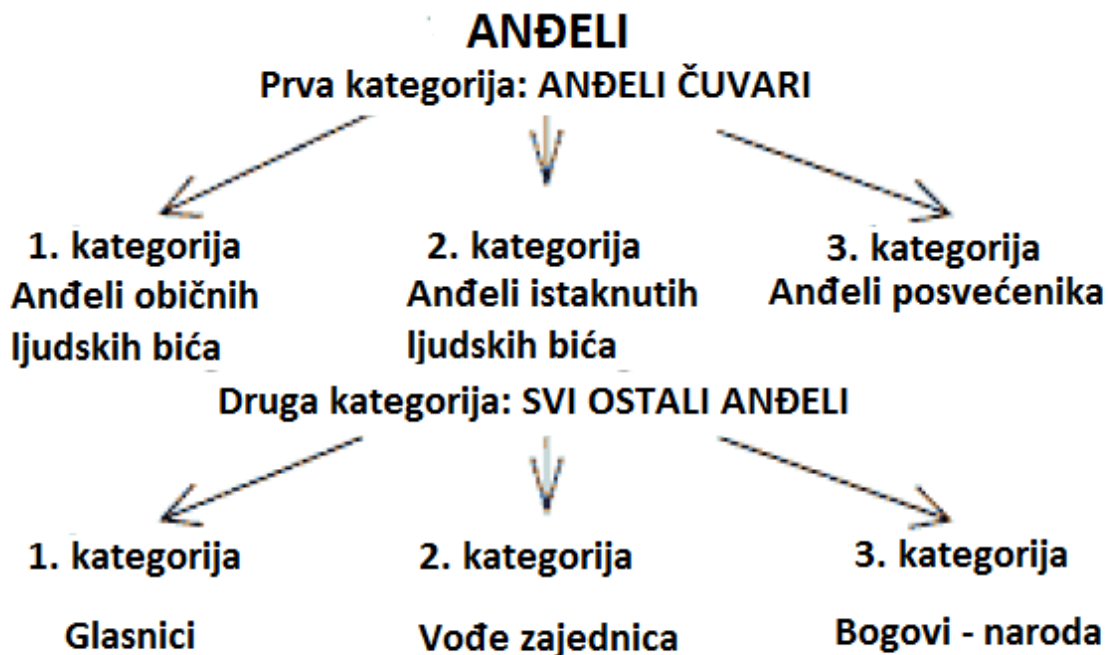
mjesece godine. I zašto formulacija „približno“? Da li je potrebna aproksimacija kada se računa do tri?

Ako njegovu zadnju tvrdnju razmotrimo s aspekta **razvoja pojedinca**, da li ćemo shvatiti da „obični“ ljudi razvijaju dušu osjećaja; posebno „istaknuti“ - kao što su Goethe i Schiller, preko čijeg se rada duh-naroda mogao obraćati ljudskim bićima (ibid., str. 123) – razvijaju dušu intelekta; a posvećenici dušu svijesti? Prema Rudolfu Steineru to nije tako, jer **obična ljudska bića** treće post-atlantske epohe razvijaju dušu osjećaja, ona četvrte dušu intelekta, a obična ljudska bića pete epohe razvijaju dušu svijesti. Posvećenici razvijaju još više članove.

Sada gornju izjavu pokušajmo ispitati s aspekta „povijesnog razvoja čovječanstva kao cjeline“ (ibid., str. 124). Kada Prokofiev drži da tri post-atlantske epohe o kojima se radi odgovaraju njegovim trima anđeoskim grupama, kome (ili čemu) odgovaraju prva, druga, šesta ili sedma post-atlantska epoha? Ako postoji podudaranje između epoha čovjekova razvoja i **grupa** unutar hijerarhija, tada i se u tim podudaranjima očekivala određena zakonita struktura, i sve hijerarhije epohe trebale bi imati dodijeljeno njihovo mjesto. Ali to nije slučaj.

Zaključujemo da je pokušaj Prokofieva da uvede novi poredak u anđeoski svijet neuspješan. Istražujući dalje shvaća se da, unutar druge kategorije, postoji još jedna druga kategorija, koja se sastoji od anđela „koji nisu anđeli čuvari pojedinih ljudskih bića“ (ibid.).

Ova druga, **druga kategorija** je opet podijeljena u tri kategorije: glasnici, vođe (ljudskih) zajednica (ibid.) i – nazovimo ih radi sažetosti – „Bogovi naroda“. Tako imamo treću **drugu kategoriju**: anđele zajednica. Dakle kako ne bi gnjavili čitatelja s verbalnim, cjepidlačenjem izvještavajući o kategorijama Prokofieva, pokušati ćemo pomoću dijagrama uvesti reda u njegove kategorije:

Koliko je kategorija Prokofiev ukupno „našao“? Njegov odgovor je: sedam, jer on kaže: „kod svih **sedam** opisanih anđeoskih kategorija ...“ (ibid., str. 125).

Da li on izostavlja veće „kategorije“ i broji samo manje u koje su one podijeljene? Ali ima ih samo šest. Ono što bi trebalo biti uključeno kao sedma kategorija on naziva, ne kategorija, već „grupa“. Ona se sastoji od bića koja zapravo „pripadaju hijerarhiji arhanđela“! Tako se sedma grupa anđela sastoji od onih arhanđela koji su „u duhu žrtve voljni raditi u duhovnom svijetu koji graniči s Zemljom, na istom nivou kao anđeli“ (ibid., str. 124). Shodno tome anđeoska oblast u shemi Prokofieva podijeljena je u šest (malih) „kategorija“ anđela i „grupe“ arhanđela – ne u sedam kategorija anđela.

Pogledajmo kako shvaća preostale tri ili četiri (ili što god je potrebno da ih dovede do broja sedam) kategorije anđela: „Anđeli-glasnici izvršavaju instrukcije duha-naroda u odnosu na razna ljudska bića koja pripadaju narodu“ (ibid.) – t. j. oni su nešto kao kozmički poštari. Ili bi anđeli čuvari također mogli preuzeti taj zadatak, možda? Zašto bi zasebna institucija anđela glasnika trebala biti postavljena? Rudolf Steiner ih ne spominje. On samo kaže da anđeli imaju odnos s čovjekovim životom duše, jer su „angažirani u transformaciju njegovog astralnog tijela u Manas ... ali još nisu završili taj posao.

Ljudska bića su na početku tog posla... Tako u potpunosti shvaćaju sve što ljudska osobnost može doživjeti kroz tugu i radost“ (9.6.1910, GA 121). A sve to vrijedi za anđele općenito, ne samo za posebnu grupu. Ali kako anđeli s njihovom sviješću također dosežu sferu arhanđela služe kao posrednici između

ljudskih bića i duha-naroda: „Oni primaju instrukcije duhova-naroda“ – kaže Rudolf Steiner – „i prenose ih u individualne duše...“ (ibid.). Nigdje ne govori o podjeli prema kojoj neki anđeli služe samo kao glasnici, a drugi kao anđeli čuvari.

U treću „drugu kategoriju“ anđela u sustavu Prokofieva spadaju „vođe ili ‘grupne-duše’ pojedinih ljudskih zajednica ili udruženja **unutar** sfere aktivnosti danog arhandela-naroda“ (VIII, str. 124; istaknuo S. O. P.). Obični anđeli djeluju zajedno s individualitetima, i njihov je zadatak raditi s ciljem individualizacije. Bića anđela rade u astralnom tijelu ljudskih bića; ako bi anđeli radili kao duhovi grupe, to bi im dalo mogućnost raditi na razvoju osobina grupne-duše, time stvarajući dominaciju svijesti grupne-duše u odnosu na individualnu. Međutim, to bi bilo u konfliktu s zadatkom naše epohe.

Samo luciferski anđeli rade na taj način. Da li Prokofiev misli na njih, možda? Raditi s grupama zadatak je arhandela, čija sfera aktivnosti je čovjekovo etersko tijelo. U naše vrijeme jedino nazadni duhovi se bave s razvojem grupne duševne prirode. (Postoje iznimke; ali njima bi se trebalo baviti odvojeno, i nisu povezani s temom Prokofieva.)

Daljnjoj trećoj kategoriji u sustavu Prokofieva pripadaju „oni anđeli čije djelovanje doseže izvan granica sfere aktivnosti Naroda“ (ibid.). Međutim, iz duhovne znanosti, znamo da tu nemamo posla ni s anđelima niti arhandelima, već s Arhajima. Kakvu vrstu aktivnosti Prokofiev pripisuje „anđelima“? On kaže: „Ti anđeli uspostavljaju vezu između raznih naroda na nivou anđela“ (ibid.). Što bi to moglo značiti? „Na ljudskoj razini“ takve veze su realizirane preko diplomatskih predstavnika – t. j. preko ambasada. Možda se „ambasade“, modelirane prema zemaljskima, pojavljuju također i u oblasti anđela, i Prokofievi anđeli treće kategorije su imenovani za njihovo osoblje?

Do zanimljive opservacije dolazimo ako ove „kalkulacije“ Prokofieva usporedimo s onim što o sebi kaže u knjizi „Duhovni zadaci srednje i istočne Europe“. On u predgovoru kaže: „Knjiga može [također biti gledana] kao zadatak dodijeljen mi od Sudbine, koja me je učinila posrednikom između dva naroda. Stoga uzajamno razumijevanje tih naroda vidim kao jedan od mojih najvažnijih zadataka“ (str. 12). Ovdje bi se moglo poželjeti upitati Prokofieva: Zar ne bi bilo jednostavnije kazati sasvim direktno –

„Moj anđeo čuvar nije anđeo kao kod drugih ljudi (obični, istaknuti, i inicirani), već anđeo (druge) treće kategorije, čija aktivnost prelazi granice naroda – drugim riječima, Arhaj“?

Zaista, nešto usporedivo s tim u vezi njegova odnosa s duhom vremena, Mihaelom, već je izraženo u njegovom autobiografskom eseju (cf. § 1.2.).

Zar ne bi mogli, pitamo se, kao dodatak Prokofievom osobnom „Arhaju-čuvaru“, također postojati i drugi „anđeli“ te vrste? Da, naravno. I Prokofiev nam o njima govori: „Toj grupi pripadaju mnogi od bogova, nama poznati u raznim mitologijama, koji su bili štovani od raznih naroda starine. (Tako je egipatski bog Tot bio štovan u Grčkoj kao Hermes a u Rimu kao Merkur“ (VIII, str. 124). Iz toga izvlačimo da je jedno te isto biće bilo poznato u Egiptu kao Tot, u Grčkoj kao Hermes, i u Rimu kao Merkur, t. j. to je Biće „ostvarilo vezu između različitih naroda“, i to radi do danas. Prema Rudolfu Steineru, Hermes – ili Tot, kako su ga zvali egipćani – bio je osobnost koja je jednom bila učenik Zaratustre, i od njega primila mudrost Sunca i moć prosudbe, i kasnije se pojavila u oblasti znanosti. Nakon toga ovaj učenik se pojavio u astralnom tijelu žrtvovanom od njegova učitelja, kao Hermes, veliki učitelj i mudrac egipatskih misterija (cf. 15.2.1909, GA 109 i 2.9.1910, GA 123). Da je Hermes anđeo koji uspostavlja vezu između naroda – o tome Rudolf Steiner nije rekao ništa, to je „otkriveno“ od Prokofieva. Ali Rudolf Steiner jest govorio nepogrešivim izrazima o biću hijerarhija koje je u drevnim religijama također bilo poznato kao Hermes ili Merkur (cf. 4.1.1918, GA 180).

On kaže: „Bog Merkur je arhandeosko biće“ (1.6.1924, GA 236). Tako se Prokofieva schema anđeoske oblasti, pri poblížem pregledu, rastvorila ni u što.

3.3. Od aritmetike do algebre. Duhovna bića u promjenjivim količinama

Duhovni svijet kako je opisan od Rudolfa Steinera predstavlja značajnu poteškoću za svakog tko ga želi shvatiti s pojednostavljenim dogmatskim i shematskim razumijevanjem. Postoje duhovna bića koja sebe izražavaju kroz druga bića; odnosi se rađaju u različitim formama na različitim nivoima hijerarhija; jedno služi kao model za mnogo toga što prolazi kroz metamorfozu i pojavljuje se pod raznim aspektima na raznim evolucijskim stupnjevima bića svijeta. Do višeslojnosti otkrivenja je došlo kroz aktivnost individualnih duhovnih bića koja su izvorna i konkretna kao i ljudska bića koja žive na Zemlji; jer duhovni svijet nije ni jednostavniji ni siromašniji po sadržaju od zemaljskog svijeta. Ali ovaj potonji je zamrznut u oštro oblikovane materijalne forme, i nikako ne može biti natjeran u određene nizove preglednih apstraktnih shema.

Za razliku od duhovnog svijeta, način na koji su pojave percipirane u fizičkom svijetu osigurava permanentnu korekciju njegovih shematskih i neispravnih predstavljanja. Duhovni svijet je ljudskom biću otkriven jedino u konceptualnoj formi osim ukoliko, kao u slučaju Rudolfa Steinera, pred njegovim unutarnjim okom nema neposredno opazivu stvarnost. Da bi to moglo shvatiti u punoj kompleksnosti ljudsko biće mora, s jedno strane, steći sposobnost unutarnjeg promatranja i, s druge – tako da bi moglo ispravno razumjeti ono što je promotreno – izvršiti koncentrirani rad u svom mišljenju, time postignuvši pomak granice razumijevanja i svijesti na nivo

inspiracije. Misaone forme u kojima se pojavljuje slika duhovnog svijeta ostavlja osobu slobodnu, a tako postoji također i put minimalnog otpora, koji odgovara urođenim snagama razumijevanja. U takvom slučaju ljudsko biće ostaje unutar njegovog svakodnevnog asocijativnog mišljenja koje samo daje osnovu za stjecanje toga (slike duhovnog svijeta – prevod.). Pomoću slijedećeg primjera ćemo ilustrirati kako to radi u praksi.

U predavanjima Rudolfa Steinera postoje naznake u vezi Bodhisattvi, individualiteta koji imaju značajnu „početnu prednost“ u napredovanju opće ljudske evolucije, i utjelovljuju se na Zemlji u skladu s određenim zakonima, ali ne po stereotipu. Postoje također priopćenja Rudolfa Steinera u vezi Učitelja mudrosti i harmonije osjećaja (Meister der Weisheit und des Zusammenklangs der Empfindungen), koji su ujedinjeni s Bijelom ložom vođa čovječanstva. U njihovom opisu postoji određena sličnost, paralelnost, ali postoje također i bitne razlike. U ovoj knjizi ne možemo ih pobliže istražiti, i umjesto toga zainteresiranog ćemo čitatelja uputiti na relevantna predavanja Rudolfa Steinera. Ovdje samo želimo pokazati kako se Prokofiev nosi s tim pitanjem.

U njegovoj prvoj publikaciji Prokofiev, pozivajući se na Rudolfa Steinera, dolazi do ishitrenog zaključka da su u Loži dvanaestorice čiji se učitelj pojavljuje kao trinaesti, Učitelji mudrosti i harmonije osjećaja – Bodhisattve (I, str. 73). Tu bi trebalo reći da nije sve što je analogno ujedno i identično – istina očito neshvaćena od Prokofieva. Također bi se moglo reći za učenike Krista da su, kao dvanaestorica, okružili njihova Učitelja kao trinaestog. Da li to znači da su oni bili iste osobe (uključujući Judu)?

U pokušaju da opravda svoje stajalište Prokofiev kaže: „Čak i ime ‘Učitelji mudrosti i harmonije osjećaja’ to izražava, jer prava ‘Harmonija osjećaja’ – osjećaj je iznad svega povezan s astralnim tijelom – moguća je jedino kada je potonje, kao što je slučaj s Bodhisattvom, bilo transformirano u duh-sam“ (ibid.). Ovaj „dokaz“ ne može izdržati kritiku. Jer što netko dokazuje govoreći, najprije, „osjećaj je iznad svega povezan s astralnim tijelom“? Iz ovog bi se moglo zaključiti da biljka nema, dok životinja ima, osjećaje. I što bi dobili iz ove igre asocijacija? I, kao drugo, kakvo je značenje izraza: „prava ‘Harmonija osjećaja’ moguća je jedino kada je astralno tijelo bilo izmijenjeno u duh-sam“? – Ovdje imamo najčistiju apstrakciju. Prokofiev bi morao objasniti što shvaća pod ‘Harmonija osjećaja’ i u kakvoj je to vezi s duhom-samim; ili kakva je razlika između **pogrešne** harmonije osjećaja i one prave. I kao treće, kako zna da se u slučaju Bodhisattvi odvija transformacija astralnog tijela u duh-sam? Prokofiev upućuje na str. 70 njegove knjige (I), gdje navodi da Bodhisattva radi s anđelima jedino na transformaciji njegova astralnog tijela u duh-sam, i da će on ostvariti puni razvoj duha-samog tek u njegovoj finalnoj zemaljskoj inkarnaciji – t. j. kada se popne na rang Buddhę. S druge strane, Prokofiev nam govori da je „prava ‘Harmonija osjećaja’“ jedino moguća kada je astralno tijelo „transformirano u duh-sam“ (ibid., str. 73), dakle, na Buddha a ne na Bodhisattva stupnju! Ali u tom slučaju kako Bodhisattve mogu u isto vrijeme biti „Učitelji mudrosti i harmonije osjećaja“? Da je zaista takav slučaj Prokofiev

zaključuje iz predavanja Rudolfa Steinera od 20.5.1913 (GA 152), gdje se kaže da anđeo stječe slobodu kada se ljudsko biće uzdiže od Bodhisattve do Buddha. Ali upravo taj argument ruši njegov „prikaz“. Jer bi to značilo da jedino Buddha poznaje „pravu Harmoniju osjećaja“, dok Bodhisattva, čiji duh-sam još nije razvijen, nije s tim obdaren, i stoga se ne može nazivati „Učiteljem mudrosti i harmonije osjećaja“. Prokofiev opovrgava sebe.

Čini se kao da je to i sam primijetio, i da se pokušava izvući iz ove neugodne situacije zaključujući svoj „prikaz“ na slijedeći način:

„U vezi ovog što je rečeno treba naglasiti, da kao dodatak [najvišoj i najosnovnijoj] definiciji (koju je sam smislio) ‘Učitelja mudrosti i harmonije osjećaja’ kao kolegama Bodhisattvi u sferi providnosti, postoje još i drugi učitelji čovječanstva (ovo je dakle ‘niža’ i ‘sekundarna’ definicija!) koji mogu biti nazvani ‘Učitelji mudrosti i harmonije osjećaja’ [u kršćanskom ezoterizmu]. Jer su i oni također inspirirani iz ove sfere i s njom imaju direktnu vezu“ (I, str. 74 [str. 86]. Prokofiev ovdje diže sebe iznad cijelog kršćanskog ezoterizma i pokazuje kako malo obzira ima za stvarnost onih koje imenuje ‘Učitelji mudrosti i harmonije osjećaja’. Jer ako ovdje imamo posla sa stvarnim individualnostima, tada može postojati samo definicija stvarnosti, bez obzira da li je „viša“ ili „niža“. Identifikacije ove (Prokofieve) vrste su normalne u apstraktnoj algebri - one su ono što je poznato kao „izomorfizam“, gdje se jedino brojevi elemenata koji čine kvantitetu uzimaju u obzir, a struktura njihovih povezanosti, „individualnost“ elementa potpuno izostaje. Mi se u antropozofiji iznad svega bavimo sa individualitetima a ne s odnosima, apstraktnim strukturama i brojevima. Ali za Prokofieva se čini da nema individualnosti. On tretira imena duhovnih bića kao promjenjive količine koje mogu, prema potrebi, biti napravljene da znače svakakve stvari tako da im se pridruži odgovarajuća **definicija**. I, kako navodi u njegovoj „Autobiografiji“, sve što Rudolf Steiner kaže o Bodhisattvama njemu je bilo „već poznato“, jedino što „do tada to nije mogao izraziti u mislima“ (“ Moj put ...”, str. 85).

Situacija izgleda još gore kada on govori o „grupnoj-duši“ antropozofskog društva. Toj „varijabli“ je pridruženo beskrajno mnoštvo različitih značenja, što je posebno skandalozno uzimajući u obzir da je tema o kojoj se radi Božićno zasjedanje, koje je izabrao kao njegovo najistaknutije životno djelo. U njegovoj prvoj knjizi on kaže: „Baš kao što je [u evoluciji] pojedino ‘Ja’ individualnog ljudskog bića upaljeno kroz kontakt s fizičkim planom, tako je i ezoterijsko esencijalno biće antropozofije [biće same antropozofije], njeno ‘Ja’, moglo potpuno ući u zemaljski razvoj tek kada su se antropozofsko-mihaelski impulsi, na božićnom zasjedanju, potpuno ujedinili s zemaljskim svijetom, kada su antropozofski pokret i antropozofsko društvo postali jedno. U tom trenutku, u 21-oj godini života pokreta (od 1902- 1923), **grupno** - ‘Ja’ nove zajednice mihaelita je zaista [stvarno] **rođeno**. Rođenje novog grupnog -‘Ja’ mihaelita kao duhovnog temelja njihove zajednice je ... [najdublja misterija] božićnog zasjedanja ... Ako se upitamo: Koje **biće** možemo dovesti u vezu s onim što je ovdje nazvano grupno-‘Ja’? Tada odgovor mora biti: To grupno-‘Ja’ [je vodeći

duh-vremena našeg doba – sam Mihael]“ (I, str. 346, [str. 381- 382]; naglasio S. O. P.). Iz ovoga se može izvući sljedeći zaključak: Najprije, Mihael bi tada bio ezoterijsko esencijalno biće, ‘Ja’ antropozofije, tako da čak i biće same antropozofije ne bi bilo ništa drugo nego Mihael, što znači da antropozofija nije ni znanost duha niti bilo što drugo, već jednostavno **vodeći duh doba** .

Kao drugo, iz onog što je rečeno proizlazi, da je Mihael mogao potpuno ući u zemaljski razvoj tek kao ezoterijsko esencijalno biće antropozofije zahvaljujući božićnom zasjedanju. Međutim, sadašnja epoha Mihaela nije započela 1924, već u 1879, niti je to prva. Još k tomu znamo iz priopćenja Rudolfa Steinera, o brojnim slučajevima konkretnih Mihaelovih **otkrivenja** u zemaljskom razvoju, koja su se dogodila daleko prije božićnog zasjedanja. Ali – možda se nije otkrio **potpuno**? Nažalost, Prokofiev nam ne otkriva što u ovom slučaju misli pod **potpuno**.

Treće, ako je ezoterijska esencijalna jezgra antropozofije došla do punog izražaja nakon božićnog zasjedanja, što je onda Rudolf Steiner razvijao do tog vremena? Možda to nije ni najviša a možda ni temeljna antropozofija, možda uopće nije antropozofija, pošto nije imala ezoterijsku središnju jezgru, i prava antropozofija počinje tek s božićnim zasjedanjem? Sjećamo se riječi Prokofieva u njegovom autobiografskom eseju: „Nakon božićnog zasjedanja ... sve postaje drugačije ... u antropozofskom pokretu“ (cf. § 1. 2.). Ako bi netko vjerovao, nasuprot ovome, da je antropozofija razvijana od Rudolfa Steinera prije božićnog zasjedanja bila prava stvar, tada bi u isto vrijeme morao priznati da je s božićnim zasjedanjem završila. Jer Rudolf Steiner nije kazao da je Mihael bio grupno-‘Ja’ antropozofskog društva, koje je u gore citiranom pasusu od Prokofieva opisano kao zajednica Mihaela.

Sada usmjerimo pažnju na pitanje grupne-duše antropozofskog društva, i ne budimo zbunjeni činjenicom da je, u citiranom fragmentu, Prokofiev zove grupno-‘Ja’. Oba termina su nam poznata i u osnovi su isto jer, kada okultizam govori o grupnoj duši, to ukazuje na konkretno duhovno biće koje ima individualno ‘Ja’, a ne apstraktnu **dušu**.

Ali kod Prokofieva cijela stvar opet skreće u apstraktno, pošto tvrdi da je Mihael grupna-duša; na drugim mjestima tu ulogu pokušava dodijeliti drugim bićima.

U „Okultnom značenju opraštanja“ (V) čitamo slijedeće: „Ovaj ‘Dobri duh Goetheanuma’ teži sve više postati vrsta (?) ‘grupne-duše’ Općeg antropozofskog društva ... U fizički vidljivom Goetheanumu ... vidljivom izrazu samog bića antropozofije“, itd. (V, str. 165). Kako je već objasnio, to „stvarno“ biće antropozofije je sam Mihael. Iz toga izvodimo zaključak da je Goetheanum vidljivi izraz Mihaela. I ako uzmemo u obzir ono što je gore rečeno, tada je to on koji na božićnom zasjedanju postaje grupna-duša antropozofskog društva. U očima Prokofieva, da li su Mihael i Duh Goetheanuma jedno te isto biće? Da li je Goetheanum vidljivi izraz Mihaela? - Ali zašto sve više postaje grupna-

duša? A ako su to dva različita bića, da li to znači da će antropozofsko društvo imati dvije grupne-duše, ili da će Mihaelovo mjesto biti preuzeto od Duha Goetheanuma?

Pokušajmo jasno navesti što Prokofiev shvaća pod „Duh Goetheanuma“. To neće biti lak zadatak. (Uvijek se mislilo na prvi Goetheanum.)

U njegovoj knjizi „12 svetih noći i duhovne hijerarhije“ (III) Prokofiev kaže: „Ovaj eterski razvoj koji se sastoji od tri uzastopna koraka, i ‘četiri duševne osobine’ koje to podupiru, bile su utjelovljene u formama, slikarstvu, i arhitekturi prvog Goetheanuma.“ Zatim nastavlja govoriti o Goetheanumu kao o „artističkom otkrivenju (objektivizaciji) – procesa inicijacije, koji su povezani s eterskim tijelom ljudskog bića.“ U ovom slučaju, Goetheanum se pojavljuje, ne kao „vidljivi izraz bića antropozofije“, već „stupnjevi, osobine i procesi“. On nastavlja:

„Ovaj duhovni Goetheanum (kojeg svako ljudsko biće preko razvoja lotus cvjetova može izgraditi unutar njegova eterskog tijela) nositi će ga (ljudsko biće) u svjetove kozmosa, u širine eterskog prostora, i gore u sferu gdje se sada može naći ‘makrokozmički Goetheanum’ ili ‘Duh Goetheanuma’, o čemu je Rudolf Steiner govorio na zaključnoj božićnoj zasjedanja“ (str. 134- 135).

Nećemo otežati da razmotrimo ovu izvanrednu apstraktnu ideju Prokofieva, koja opisuje tri viša lotus cvijeta eterskog tijela kao „duhovni Goetheanum“. Za nas je najvažnija činjenica da se, prema izjavi u ovoj knjizi (III), „duh Goetheanuma“ koji se može naći u širinama kozmosa, nije dakle **inkarnirao** na božićnoj zasjedanju, i nije postao grupna-duša antropozofskog društva; da sigurno nema namjere to učiniti premda bi, prema pasusu u drugoj knjizi (cf. gore navedeni citat: V, str. 165), to **trebao**.

Sada se okrenimo „... Osnivanju novih misterija“ (I), gdje Prokofiev kaže: „Goetheanum nam pokazuje sliku ljudskog bića u njegovom vječnom i božanskom aspektu ... Goetheanum [je također] pravi dom ‘Antropos- Sofije’, gdje mudrost čovjeka, rođena od Duha svetog, gdje ta kozmička mudrost po prvi puta postaje vidljiva također i zemaljskim ljudskim očima na fizičkom planu“ (I, str. 156). Zašto „po prvi puta“? Zar nisu svi hramovi i središta kultova prošlosti vidljivi izraz „kozmičke mudrosti“?

Prokofiev uporno ponavlja njegovu (po svoj prilici **najvišu i najtemeljniju**) definiciju antropozofije kao „mudrosti čovjeka, rođene od Duha svetog“. A kakvo bi moglo biti značenje: „ljudsko biće u njegovu vječnom i božanskom aspektu“? Na str. 163 (ibid.) on kaže „duša Natan Isusa ... ideal, kozmički arhetip čovjekove duše’ je „arhetip cijelog čovječanstva“. Dakle tko je zapravo „Duh Goetheanuma“ i grupna-duša antropozofskog društva“? –Natan duša? Ili Mihael? Ili Antropozofija (u nekom smislu te riječi)?

Na str. 157 (ibid.) čitamo: „Živa, eterska božanska Riječ, koja otkriva sebe u fizičkoj formi, ... takav je bio prvi Goetheanum. Bio je utjelovljenje same Antropozofije.“ – Sada ćemo na našu listu morati dodati: „eterska božanska Riječ“.

O Goetheanumu Prokofiev piše „da je on sam bio živo biće“ (ibid., str. 158). Što mu se dogodilo kada je bio zapaljen? - Od Prokofieva smo naučili da „nakon što je, kao živo biće, prošao kroz proces smrti i netjelesnosti [on] se otkrio tijekom božićnog zasjedanja kao čisto duhovna stvarnost, kao **Duh Goetheanuma**“ (ibid., str. 164; naglasio S. O. P.). Tko je bio onaj tko je prošao kroz utjelovljenje u formama Goetheanuma, kroz smrt, i uskrsnuće na božićnom zasjedanju? – Mihael? – Natan duša? – ili možda – **procesu inicijacije?**

Konačno, sam Prokofiev postaje umoran od ovog kaosa; u njemu prepoznaje „visoko značajan problem“, i postavlja pitanje: „Što je ovaj ‘uskrsnuli Goetheanum’ za nas sada? Kakvo je značenje ‘Duha Goetheanuma’? Kakav će biti njegov značaj za daljnji razvoj antropozofskog pokreta i antropozofskog društva?“ (ibid., str. 165). Ali njegov odgovor još više unosi zbrku: „U Goetheanumu imamo **prvo** veliko Mihael otkrivenje, napravljeno vidljivim fizičkom oku ljudskog bića ... Božansku Riječ ... ‘postade tijelom’ u punoj stvarnosti u formama Goetheanuma ...“ i „kada je unutar vatrenog elementa prolazio kroz svečani čin ‘transupstancije u velikom hramu kozmosa (?) [on postaje] čisti duh, duh Goetheanuma ... on prelazi, u skladu s karmom svijeta, u veliki hram kozmosa, identificirajući se s njime, i time postaje arhetip **drugog** velikog Mihael otkrivenja ... arhetip istinske zajednice, ‘početak kozmičkog kulta koji je prikladan za sadašnje čovječanstvo“ (ibid., str. 168; naglasio S. O. P.). Gdje smo sada? Zar nije postao grupna duša antropozofskog društva? – Ili bi se to tek **trebalo** dogoditi u **budućnosti**? Što sa prvim ili drugim Mihael otkrivenjem? – Što sa samim Mihaelom, Natan dušom, i samom božanskom Riječi?

S ovim vođenim obilaskom kroz labirint demagogije Prokofieva, pokušali smo naglasiti nerazumljivost njegove retorike. Ali ima još toga, u obliku konačne, depresivne formulacije njegove teorije o **Duhu Goetheanuma** i o pojavljivanju grupne-duše antropozofskog društva.

„Rudolf Steiner“ – navodi on – „intenzivno se bavi dubokim proučavanjem rezultata suvremene znanosti. Zatim ih kao posvećenik nosi gore bogovima u kozmos, i prima to znanje moderne znanosti – transformirano u jezik bogova – od njih natrag u obliku svjetske mudrosti ... On tu božansku mudrost zatim obdaruje tjelesnim plaštem u imaginativnim formama Goetheanuma ... ; tijekom požara te forme prolaze kroz supstancu toplinskog etera i vraćaju se astralnom svijetlu, zatim se šireći u udaljene oblasti kozmosa ... Otuda ih Rudolf Steiner ponovno prima, ali sada kao uzvišenu božansku Riječ, kao živi Duh Goetheanuma kako se vraća transformiran iz dubina kozmosa“ (ibid., str. 211).

Tako „znanje moderne znanosti“, koje je na opisani način pretrpjelo transformaciju, **sve više** treba **postati** grupna-duša antropozofskog društva ... – Zdrav razum nema više što reći.

3.4. Okultni materijalizam ima svoj début u antropozofiji

Epoha duše svijesti nužno je morala postati epoha materijalizma, pošto ispravan razvoj individualne ‘Ja’-svijesti treba potporu čulnog iskustva i znanja o zakonima materijalnog svijeta. U Prokofievu gledanju na stvari epoha materijalizma se već približila svom kraju, kako smo pokazali u 3.3. Od kraja Kali-Yuge a posebno od božićnog zasjedanja pobjeda univerzalnog produhovljenja trebala je početi, čije mnoge detalje on opisuje u poglavlju 7 njegove prve knjige (I). A u naše vrijeme, tako on nagovještava u kasnijoj knjizi (V), cijelo čovječanstvo stoji na **pragu između duše svijesti i duha-samog** (str. 124), tako da je kraj materijalizma blizu.

Ali kakva je stvarna situacija? Rudolf Steiner nas upozorava: Materijalističko gledanje je u porastu i nastaviti će i dalje rasti sljedećih četiri ili pet stoljeća (18.11. 1917, GA 178). Duhovi koji inspiriraju materijalizam nisu promijenili ni njihove namjere niti strategije, već samo taktiku. Oni više ne poriču duh, ali pokušavaju ga svijetu predstaviti s konceptima i slikama uzetim od fizičke stvarnosti. Na taj način pojavljuje se vrsta pogleda na svijet, koja sve objašnjava, uključujući i duh, s tehničkim terminima „materije“ i „energije“. Među takve pseudo-znanstvene okultno-materijalističke struje možemo ubrojiti parapsihologiju, ufologiju, izvan-osjetilna istraživanja itd., koja govore o apstraktnim, energetskim procesima, silama, poljima, supstancama duhovnog svijeta, i predstavljaju ih prema modelu pojava u fizičkom svijetu.

Da je Prokofiev također toga svjestan može se vidjeti u njegovim kasnijim spisima. Ali, za njega, čak i to znanje ostaje apstraktno. On polemizira protiv takvih okultnih struja i razotkriva njihov okultni materijalizam, ali sam podliježe njihovu utjecaju. Njegove materijalističke koncepcije duhovnog svijeta skrivene su iza koncepata koje posuđuje od duhovne znanosti.

Prvi simptom infekcije može se vidjeti u načinu na koji Prokofiev barata, kako smo opisali, s koncepcijama duhovnih bića, koja se pojavljuju u apstrakcijama nomenklature po modelu zemaljskih „ministara i službenih tijela“.

Njegov izmijenjeni koncept duše-naroda, koji sada, umjesto arhandela, uključuje numeričku ukupnost anđela, i njegovo objašnjenje o višeslojnosti takve duše pomoću analogija s procesima i osobinama ljudske duše, priziva slijedeće riječi Rudolfa Steinera: „Ako, kao duhovni znanstvenik danas, kažete ljudima da postoji duša-naroda koja je arhandel, i tako dalje, tada vas ismijavaju. Ono o čemu se u materijalizmu govori kao o duši-naroda samo je apstraktni skup osobina u posjedu članova naroda“ (18.5.1915, GA 159). S

njegovom teorijom, Prokofiev gradi čvrsto konstruirani most između duhovne znanosti i materijalizma, most koji će prvi prijeći.

U knjigama Prokofieva postoji progresivno de-personaliziranje duhovnog svijeta; umjesto konkretnih duhovnih bića uglavnom nalazimo bezimene moći.

Tako u „Duhovnom porijeklu Istočne Europe ...“ (IV) kroz veoma dugo poglavlje govori - opetovano, ne samo usput, već kao o esencijalnoj temi - o „duhovnim-božanskim moćima, koja upravljaju zemaljskim razvojem“ (str. 373); o „višim moćima koja usmjeravaju karmičke veze ljudskih bića“ (ibid., str. 379); o „višim vodećim snagama zemaljskog razvoja“ (ibid., str. 383), itd. Nigdje nam ne govori što podrazumijeva pod tim snagama. Na taj način njegova argumentacija nije ni duhovno-znanstvena niti religijska, jer čak i teolozi upućuju na ime bića o kojem govore.

Referenca od strane Prokofieva u vezi iste stvari, sa „nivoima metahistorijske stvarnosti“ - o kojoj ćemo govoriti kasnije (§ 6) – spada u istu kategoriju. Na tim „nivoima“ nema ni arhandela ni duhova-naroda, niti je tamo duh-vremena – uopće nema duhovnih osobnosti; on opisuje jedino „snage“, i „sveobuhvatne zakone“ (doduše također i „karmičku podstruju“), kao u dobro dizajniranom mehanizmu. U poglavlju 9 iste knjige odjednom se pojavljuje „neiscrpan izvor kozmičkih sila djetinjstva i vječne mladosti, u čijem su krilu sadržane sve velike mogućnosti za budućnost“ (IV, str. 60). Da li je iza svega ovoga, možda, skrivena zvijezda u kozmosu, koja zrači te pomlađujuće energije i svijetlom ispunjenu budućnost?

U knjizi „Okultni značaj oprastanja“ (V) Prokofiev izlaže njegovo materijalističko razmišljanje još očitije. Tu pokušava opisati „okultni mehanizam oprastanja“ (str. 58), koji radi ovako: „Posredstvom napora moralne volja koja izvire iz individualnog ‘Ja’ ... formirani u neprekinutoj struji sjećanja, prožimajući naše ‘Ja’ i noseći našu ‘Ja’-svijest, postoje ‘prostori koji su oslobođeni sjećanja’, takoreći, u koje se supstanca [s moći transformacije sveg zla], višeg ‘Ja’ ili duha-samog, može uliti. I ta supstanca duha-samog je dalje nošena strujom sjećanja, koja ga nosi u čovjekovo ‘Ja’, transformirajući i produhovljujući ga“ (ibid. [str. 46- 47]).

Kako se ovakva teorija može pojaviti, teško je reći. Iz razigrane fantazije, možda, ili praznog maštanja atavističke vidovitosti? Opis lako može nekog podsjetiti na proizvodnu liniju. Na što se mislilo sa ovim „struja-sjećanja“? Na početku poglavlja o kojem se radi Prokofiev pravi referencu na poglavlje 2 „Tajne znanosti“, gdje se kaže da čovjekovo ‘Ja’ ima sposobnost memorije. Nema spomena ni o kakvoj „struji-sjećanja“. Zatim Prokofiev nastavlja govoreći: „Upoznavši se s ovom uvodnom misli, sada proces oprastanja možemo razmotriti sa stajališta moderne znanosti duha“ (ibid., str. 54). I sada tu nalazimo ovu „struju-sjećanja“, o kojoj „stara“ znanost duha Rudolfa

Steinera ne zna ništa, ali koja je otkrivena tek kroz današnju „moderniziranu“ znanost duha Prokofieva.

Uz nešto napora ipak smo uspjeli u pronalaženju izvora iz kojeg Prokofiev vjerojatno izvlači, nesvjesno, ili bez jasnog razumijevanja onog što je rečeno. Na predavanju od 4.11.1910 Rudolf Steiner opisuje ‘Ja’- razvoj djeteta, i kaže da kada ‘Ja’ počinje biti svjesno unutarnjih predstava (Vorstellungen), „‘Ja’ se mora ujediniti s tekućom strujom, s onim što smo nazvali etersko tijelo... U trenutku kada dijete počinje razvijati njegovu ‘Ja’- svijest, struja duševnog života je napravila vlastiti otisak na etersko tijelo. Ali ‘Ja’- predstava (Vorstellung) također se javlja kroz ovaj proces... Dijete, prije nego ima ‘Ja’- predstavu ne može osjetiti njegovo vlastito etersko tijelo; u trenutku kada počinje razvijati ‘Ja’- svijest ono osjeća njegovo etersko tijelo i zrcali natrag u ‘Ja’ biće svog vlastitog eterskog tijela ... To je esencijalna osobina ‘Ja’- svijesti, da se etersko tijelo reflektira unutra“ (GA 115). Na taj način dolazi do sjećanja na doživljene događaje.

Prokofiev ne spominje ovo predavanje. Premda su u njemu korišteni slični izrazi, upravo ovaj pasusu pokazuje neodrživost konstrukcija Prokofieva. – On izjavljuje da ‘Ja’ preko napora moralne volje koja proizlazi iz individualnog ‘Ja’ mora napraviti malu rupu u eterskom tijelu! Za ovakve manipulacije, nužan je barem razvijen životni-duh. I neće automatski uspjeti u usađivanju supstance duha-samog u taj mali otvor: Duh-sam ima veliku sklonost prema astralnom a ne eterskom tijelu.

Čitatelj neće imati poteškoća u prepoznavanju razlika između tim opisa. Rudolf Steiner je konkretan, živ, shvatljiv kao cjelina, a tema je pokret u eterskom tijelu. Kod Prokofieva ne nalazimo ništa osim apstrakcija. Odakle i kamo **njegova** struja teče, u kakvom odnosu stoji prema nadčulnim članovima čovjekova bića, pripada li uopće nekom od tim članova, ili teče od **beskonačnosti** do **beskonačnosti** – Prokofiev o tome šuti; ali njegova **struja** nosi ‘Ja’- svijest, i može je potpuno prenijeti. Od čega je sastavljena njegova struja? Memorijske- supstance, možda?

I što bi to moglo biti? Iz njegova opisa postaje jasno, da ona teče unutra i van kroz ‘Ja’ (kao krv kroz srce?). I zatim to ‘Ja’, preko napora volje, negdje u struji pravi mali otvor, i pušta da supstanca duha-samog utječe u osobu o kojoj se radi. Sve se ovo događa **bez kontakta** s ‘Ja’, jer, kako zaključujemo iz citata, supstanca duha-samog je **nošena dalje** od struje-sjećanja, a tek potom prelazi u ‘Ja’. Pitamo slijedeće: Može li ‘Ja’- svijest, koja **nosi struju**, postojati negdje izvan ‘Ja’? I tko je taj misteriozni dobrotvor koji promatra obalu struje i iscjeljujuću supstancu ulijeva u otvor upravo u trenutku kada se pojavi? Prokofiev ne daje preciznu indikaciju. Po svoj prilici cijela stvar se odvija s kretanjem dobro funkcionirajuće pokretne trake – potpuno automatski.

I kako proces opraštanja napreduje, struja-sjećanja prima „zakrpe“ od duha-samog. Ta supstanca duha-samog strujom je prenesena u ‘Ja’, koje je time

transformirano. - Zanimljivo! Na sadašnjem stupnju evolucije ljudsko biće posjeduje samo zametak duha-samog, koji se počinje otvarati čim 'Ja' radi na astralnom tijelu. Prema Rudolfu Steineru duh-sam je astralno tijelo transformirano od 'Ja'. U teoriji Prokofieva događa se obrnuto: duh-sam radi na 'Ja'. Ali odakle taj duh-sam dolazi? Da li je duh-sam čovjeka anđeo čuvar? Ako je tako, anđeo čuvar treba pustiti da sve više supstance duha-samog utječe u ljudsko biće, što više ono oprašta. To za anđela može postati teško, pošto je njegov duh-sam uključen u proces razvoja koji će kulminirati tek krajem zemljina eona. Rudolf Steiner kaže da su za stvaranje Saturna duhovi volje žrtvovali njihovu supstancu; da su na Mjesecu n. pr. duhovi kretanja pustili da astralna tijela teku iz njihova bića u ljudska bića; i da su ga na Zemlji duhovi oblika obdarili s 'Ja'. Nezamislivo je da je Rudolf Steiner trebao reći da su na Zemlji anđeli u čovjeka usadili duh-sam. U 6-om post- atlantskom periodu anđeo će **zakriti** ljudsko biće s duhom-samim, ali čak ni tada neće postati njegovo vlasništvo. U vezi s Prokofievim pogledom na evoluciju prema kojem ljudska bića na Zemlji razvijaju duh-sam, daljnji komentar zaista nije potreban.

I ipak još stoji pitanje: kada je i kako Prokofiev sve to vidio? Kod elektroničkog kalkulatora takva stvar je moguća, kada je u radnom procesu bilo kakvog programa sadržaj memorijske ćelije izbrisan, a u „prostor slobodne memorije“ smješteni su novi podaci, a sve to je vođeno od **više**g programskog sustava. Svatko kome su poznate ove stvari zadivljen je sličnošću između Prokofievih **okultnih procesa** i onog što je poznato iz svijeta tehnologije.

Prokofiev fabricira lažne slike duhovnog svijeta. Njegovi slušatelji, nemajući vlastito nadčulno iskustvo, brzopleto otvaraju svijest ovakvim materijalističkim imaginacijama, koje su iste prirode kao i one s kojima Lucifer i Ahriman grade osmu sferu. Da bi prepoznali ovakvo lažno učenje **nikakvo nadčulno iskustvo nije potrebno**; dovoljno je sustavno proučavati, i razumjeti, ono što je dao Rudolf Steiner. Zadatak antropozofije može biti samo stjecanje objektivnog znanja o duhovnom svijetu, a ne nekakvog **iskustva** stečenog slučajno. Danas mnogo toga može zvučati antropozofski, premda može doći od sasvim drugog izvora. Opasnost koja nam prijete iz tabora okultnih materijalista i njihovih inspiratora zaista je velika. Ako ne razvijemo sposobnost da odbijemo te „viruse“ iz **osme sfere** – koji mogu mutirati za svačiji ukus – s jasnim uvidom u njihovu pravu prirodu, uvidom koji ne potječe od atavističkog iskustva već od svjesnog proučavanja znanosti duha, tada neće proći dugo prije nego što antropozofija postane oruđe onih duhova čiji je cilj „fizički plan napraviti apsolutno dominantnim. A duhovni svijet će biti spominjan onoliko koliko za otkrivenja na fizičkom planu bude potrebno“ (15.1.1917, GA 174).

4. poglavlje: Prokofiev kao propagandista i učitelj morala

Čovjek je nešto

Što treba biti prevladano

F. Nietzsche: Tako je govorio Zaratustra

4.1. Nekoliko poučnih generalizacija

Nema ničeg slučajnog u vezi Prokofievih grešaka; samo na prvi pogled izgleda da imamo posla s višestrukim pogrešnim izjavama razbacanim na kaotičan način. Zapravo sve one dijele jednu, duboko unificiranu tendenciju. Njegovo „učenje” ima jednu „stabljiku”, iz koje se „izdanci” njegovih koncepcija pružaju na sve strane. „Stabljika” je više manje prikrivena iza tih „izdanaka”, ali ne tako potpuno da je sasvim neprepoznatljiva. Postaje jasnije vidljiva u njegovoj koncepciji evolucije ljudskog bića; „stabljika” ima svoje „korijene” u „Autobiografiji” Prokofieva, i tko god nije podlegao intoksikaciji frazama i himnama Prokofievoj vlastitoj osobnosti neće imati poteškoća da pronađe te „korijene”.

Iz njegove „Autobiografije” učimo da je Prokofiev već u njegovoj mladosti počeo proučavati antropozofiju; dakle u vrijeme, kada nije stekao nikakvo životno iskustvo. Već je tada on počeo raditi ezoterne vježbe, bez da najprije čeka razvoj njegova vlastitog astralnog tijela. Ako je u početku to bila njegova mladalačka dob, onda je kasnije to bio njegov nedostatak interesa, koji ga je vodio da ignorira **jedan** element koji ima apsolutni prioritet za svako ljudsko biće 5-e kulturalne epohe: razrada uređene svijesti mišljenja. Spisi Rudolfa Steinera o teoriji znanja, koji daju temelj za razumijevanje individualnog ‘Ja’-bića i individualne slobode ljudskog bića, ostaju izvan djelokruga njegovih interesa.

Među radovima Rudolfa Steinera koji su na njega ostavili „utisak” „Filozofija slobode” se ne spominje. Nadalje, u njegovoj kasnijoj aktivnosti kao predavač i autor (na ovo ćemo se vratiti u poglavlju 7), nije bio na malim mukama da bi pokazao da ti radovi Rudolfa Steinera uopće nisu neophodni, da je njihovim pisanjem on samo napravio žrtvu da bi ispunio zadatak drugih, i stoga morao odgoditi njegov vlastiti. I, konačno, također možemo zaključiti iz Prokofieva autobiografskog eseja, da je bio u stanju doći do nadčulnih iskustava bez susreta s Čuvarom praga. Međutim, taj susret je, preduvjet za ispravan ulazak ljudskog bića u duhovne svjetove, i za njegovo učenje da razlikuje ono što dolazi od njegova vlastitog bića, od onog što dolazi da ga susretne izvana; drugim riječima, da može razlikovati ‘Ja’ od ne-‘Ja’ u duhovnim svjetovima.

Ljudsko biće ne posjeduje individualno ‘Ja’ od samog početka; njegova geneza unutar tročlane duše traži cjelokupni eon Zemlje. U sadašnjoj fazi razvoja ljudsko biće mora razviti njegovo ‘Ja’ kroz aktivni i smisleni napor, i razviti sposobnost samosvijesti, središnju točku čovjekova ‘Ja’. Ako to oslabi, ljudsko biće se gubi pred zaostalim bićima koja ga teže dovesti pod njihov

utjecaj. Ako ljudsko biće izvršava vježbe za stjecanje nadčulnih sposobnosti bez da je prije ojačalo njegovu 'Ja'-svijest, tada tim bićima dopušta ulazak u njegovu dušu.

Ljudsko biće može steći individualnu, objektno-usmjerenu 'Ja'-svijest jedino zahvaljujući njegovoj fizičkoj inkarnaciji. Dakle ako osoba nema interesa za činjenice i objekte svijeta koji je okružuje — ono što jedino životno iskustvo može dati — ona zatim neće moći razviti zdravo mišljenje i time će zapostaviti njen vlastiti 'Ja'-razvoj. Iz duhovnog svijeta od iskustva prije rođenja, o čemu je zadržao nejasna i napola svjesna sjećanja, Prokofiev nastavlja direktno do nadčulnog okultnog iskustva. On počinje s praksom u dobi kada je razvijeno astralno tijelo, i odmah potom stječe vidovitost koja mu otvara duhovni svijet, ne iz 'Ja'-snaga, već iz onih od astralnog tijela — što znači da je njegova vidovitost atavističke vrste koja nije pogodna za naše vrijeme. (Vidi predavanje Rudolfa Steinera od 6.12.1920, GA 124). Ta činjenica nalazi jedinstveni izražaj u njegovu gledanju na evoluciju, koja je, na kraju, refleksija njegove vlastite biografije.

Na stupnju Mjeseca ljudsko biće — kaže Prokofiev — razvija astralno tijelo; na stupnju Zemlje ima zadatak potpuno razviti duh-sam. Unutar njegova gledanja na evoluciju nedostaje razvoj individualnog 'Ja', baš kao što i u njegovu vlastitu razvoju to nema posebne važnosti u sadašnjoj inkarnaciji.

Gurajući na stranu problem 'Ja', i propuštajući prepoznati njegov jedinstven značaj, on također ostaje slijep na sve što je konkretne, individualne prirode. On vjeruje da, umjesto individualne volje, u ljudskom biću treba raditi volja anđela; izvor sve mudrosti on traži ekskluzivno u kozmičkim sferama, i odriče se individualne težnje za znanjem; njegov duhovni svijet je shematski i depersonaliziran, imena duhovnih bića pojavljuju se kao nominalni koncepti, i kao takvi su ugrađeni u njegove konstrukcije. Njegova sklonost shematiziranju, apstrakcijama, generaliziranju, izbjegavanje svega konkretnog (osobina luciferskog mišljenja — vidi predavanje Rudolfa Steinera od 14.11.1919, GA 191) vidljiva je čak i u njegovim etičkim pogledima. On govori, mnogim istinitim i uzvišenim riječima, o ljubavi, toleranciji, opraštanju, samožrtvovanju na oltaru čovječanstva itd., ali svugdje nedostaje ono bitno: razumijevanje za individualno ljudsko biće i njegov život duše. On stalno koristi riječ „čovječanstvo”; ali vrlo rijetko, a i tada jedino u formalnom smislu, riječ „ljudsko biće”. Upućujući apstraktno na „čovječanstvo kao cjelinu” on gubi iz vida pojedino ljudsko biće. Sve njegove izjave su pripisane „ukupnosti”. Odnose se na svakoga, a u isto vrijeme ni na koga.

Kao rezultat atavističkih iskustava on je inspiriran snom o osnivanju „Reda vitezova Grala”, i antropozofsko društvo bi trebalo biti sredstvo kojim bi se taj san realizirao (vidi paragraf 1.2.). Neumorno on propovijeda ideju o bratstvu i željno traži pasuse kod Rudolfa Steinera za koje vjeruje da će podržati njegove namjere. Ali nije nikada, ni u jednoj knjizi, citirao sljedeće riječi: „Netko se može slagati s mišljenjem da je nužno stalno naglašavati univerzalnu ljubav

čovječanstva, ili da treba težiti osnivanju udruženja posvećenih univerzalnoj ljubavi čovječanstva. Okultizam nikada tako ne misli. Upravo suprotno! Što ljudsko biće više govori o univerzalnom bratstvu i humanitarizmu na takav način da je s njim opijeno, ljudi će postati više egoistični. Jer baš kao što postoji čulno povlađivanje, postoji također i povlađivanje duše, i rafinirano samo-povlađivanje (Wollust) je reći: 'Želim se sve više moralno uspeti!' Naposljetku je to misao koja ne rađa običnim svakodnevnim egoizmom, već rafiniranim egoizmom koji se javlja iz takvog samo-povlađivanja" (5.6.1907, GA 99). I slijedeće: „U sferi morala teozofija (antropozofija) biti će prosvjetitelj čovječanstva u dužnosti prema istinoljubivosti" (30.5.19 12, GA 155). Riječ „istinoljubivost" ne pojavljuje se u radovima Prokofieva, i to je simptomatično. On nikada ne govori o dužnosti da se brani istina. Ali što bi se dogodilo ako bi ljudi počeli ozbiljno tražiti istinu i davali joj izričaj, ako ono što je skriveno postane osvjetljeno? — Da li bi zamišljeni Red vitezova Grala izdržao test takvog procesa? Bolje je, stoga, ne razmišljati previše o istini, i zadovoljiti se pričama o univerzalnoj ljubavi čovječanstva ...

Za Prokofieva etički individualizam, koji se javlja iz razumijevanja čovjekove 'Ja'-prirode, ostaje apstrakcija. U njegovoj knjizi „Okultni značaj opraštanja", koja je posvećena problemu morala, on se dotiče etičkog individualizma, bez sumnje iz razloga svrsishodnosti, jedino da bi nastavio razvijati gledanja koja su od njega daleko udaljena. Tako se ljudsko biće nađe uhvaćeno u nemilosrdnoj borbi između „nižeg" i „višeg", nižih zemaljskih sklonosti njegova vlastita 'Ja', i uzvišene moralne dužnosti na koju ga nadahnjuje anđeo. Moralno djelo izgleda kao plod ekstremnog samo-poricanja, udruženo s bolom i žrtvovanjem.

S kojim god predmetom da se Prokofiev bavi, uvijek se vraća njegovoj omiljenoj temi: patnji, žrtvovanju, mučeništvu. Vodeća misao u „Filozofiji slobode", prema kojoj moralna akcija proizlazi iz ljubavi prema tom činu, njemu je nerazumljiva. U svemu on naginje prema herojskoj tragediji, žrtvovanju, patnjom ispunjenom samo-poricanju — sve stvari koje potpiruju i tlače dušu. Uz njegovu sentimentalnost slijedeće riječi iz „Filozofije slobode" zvuče izrazito čudno: „Ali zadaci koje čovjek mora ispuniti, on ispunjava jer ih, zahvaljujući njegovoj vlastitoj prirodi, kada je zaista prepoznao njihovu prirodu, on želi ispuniti ... Ni jedan etički sustav ne može mu uzeti zadovoljstvo da iz tog ostvarenja proizlazi ono što on želi ... Tko god teži prema idealima uzvišene veličine radi to jer su oni sadržaj njegova vlastitog bića i njihovo ostvarenje će biti zadovoljstvo, u usporedbi s čime je uživanje dobiveno siromaštvom duše iz zadovoljenja svakodnevnih nagona, veoma sitna stvar. Idealisti duhovno bujaju u prenošenju njihovih ideala u stvarnost" (GA 4, poglavlje 13).

Prokofiev **propovijeda**. On ljudska bića želi učiniti moralnima na njegov način, podučiti ih kakvi bi trebali biti da bi se mogli nazvati pravi antropozofi. Ali nema ni traga antropozofskom duhu iza takvog stava. Antropozofija ne može biti ni religijska doktrina niti „večernja propovijed", pošto je to put

znanja. U njoj su proučavani zakoni života duha i duše. Zahvaljujući znanju neiskupljena ljudska priroda je potaknuta na „dragovoljnu predaju”, i razvijene su etičke ideje.

U nastavku ćemo se od naših općenitih zaključaka vratiti na analizu, i na prezentaciju činjenica koje ovo prvo čine nužnim.

4.2. Teorija okultnog ne-opraštanja

Teorija opraštanja Prokofieva je već dotaknuta u vezi nekih stvari. Sada je želimo ispitati pobliže. U suštini se sastoji u slijedećem:

Ljudsko ‘Ja’ ima sposobnost pamćenja, i na tome je temeljena budna ‘Ja’-svijest. Prekidi pamćenja, kaže Prokofiev, oštećuju ‘Ja’-svijest. Ali kako netko može oprostiti, pita on zaprepašteno, bez da time gubi svijest? Treba zaboraviti ono loše, ako će se oprostiti! Iz tog razloga, ljudsko biće ne može oprostiti iz njegove vlastite slobodne volje ... I Prokofiev kreće u potragu za čimbenikom koji na ‘Ja’ djeluje na takav način da može doći do oprosta bez da se ugasi svijest. On kreće od pretpostavke da se nužno mora djelovati na temelju nižeg ‘Ja’, a ono iz razloga egoizma na svaki mogući način odbija oprostiti (V, str. 89).

Ovdje pedagoški zakon Rudolfa Steinera iz tečaja kurativnog obrazovanja spašava situaciju. Tamo se kaže da članovi čovjekova bića aktivno rade od višeg na niže (cf. 26.6.1924, GA 317). Eureka! To je duh-sam! „U procesu opraštanja” — on nastavlja objašnjavati — [događa se] „djelovanje nečijeg višeg ‘Ja’ (duh-sam) ili, što je isto, nečijeg anđela čuvara [na svakodnevno čovjekovo ‘Ja’]” (V, poglavlje. 6, paragraf 4; [str. 87]). Praznina koja se pojavila u pamćenju zatvorena je preko činjenice da anđeo u nju ulijeva supstancu duha-samog, i svijest je tako održana.

Na površini sve izgleda u savršenom redu: ‘Ja’-svijest je uzeta u obzir i zakona se pridržavalo. Međutim, ono što on propušta shvatiti je, da je cijela teorija krajnja besmislica; a da bi se to vidjelo ne treba biti okultist. Dovoljno je nekome oprostiti i promatrati proces. Da bi se oprostilo nije nužno zaboraviti incident; to treba lijepo držati u sjećanju i u sebi naći snage da se prema tome izmijeni odnos. Za to ne treba praznina u memoriji. Ako se **zaboravi** ono što je bilo (t.j. kada se pojavi praznina, o čemu govori Prokofiev), tada to nije opraštanje. Kako se može oprostiti ono što je zaboravljeno? To nas podsjeća na izreku: „Sjećanje mora nestati, tek tada možeš oprostiti”! Po našem mišljenju ne treba se izrugivati stajalištima duhovne znanosti. Mišljenje i osjećanje nisu ista stvar. Sjećanje, na kojem je ‘Ja’-svijest temeljena, ima svoje korijene u mišljenju i povezano je s izgradnjom mentalnih slika. Ne moći oprostiti povezano je s **osjećajem**. Za oprostiti, treba izmijeniti osjećaje i ni na koji način ne stvarati prazninu u struji sjećanja. Opraštanje zahtijeva shvaćanje. Jedino shvaćanje motiva djela dopušta nam da izmijenimo naš stav prema njemu u sferi osjećaja. A shvaćanje je moguće jedino ako postoji sjećanje.

4.3. Od doživljavanja do „prevladavanja“ duše svijesti

Premda je konstrukcija Prokofieva umjetna, ona može pobuditi naš interes, pošto u njoj s posebnom iskrenošću otkriva i njegov odnos prema čovjekovom ‘Ja’ i njegove etičke poglede. U paragrafu 2.2. pokazali smo da su izrazi „individualno Ja”, „niže Ja”, „svakodnevno Ja”, za Prokofieva, sinonimi. On „niže Ja” definira kao potpuno razvijeno individualno ‘Ja’, koje se otvara u duši svijesti (V, str. 17 [str. 13]). Ove se pretpostavke treba sjetiti tijekom slijedećih razmatranja.

U paragrafu 2 smo pokazali kako Prokofiev isključuje razvoj individualnog ‘Ja’ i ‘Ja’-svijesti iz općenite ljudske evolucije i zamjenjuje ih s duhom-samim. U „Okultnom značaju opraštanja” otvoreno pokazuje njegovu duboku antipatiju prema ‘Ja’-principu. Nekoliko primjera toga uzeti ćemo iz knjige.

Na str. 66 [str. 53] on govori o „lažnom mišljenju”, o osvetoljubivosti i zavisti zemaljskog ‘Ja’ (koje on naziva ‘Ja’, „niže Ja”, itd.); na str. 89 [str. 71] čitamo slijedeće „... [niže ‘Ja’] zbog njegova egoizma zazire od opraštanja na svaki mogući način, grabeći bilo koju izliku ili opravdanje koje će mu omogućiti da ne poduzme ovaj unutarnji korak. Jer u samoj njegovoj prirodi niže ‘Ja’ je uvijek sklono inatiti se i, ne zaboraviti, ‘iz njegove vlastite slobodne volje’, pošto u zaboravljanju vidi ugrožavanje njegove vlastite čisto egoističke cjelovitosti”; na str. 90 opet čujemo o „teškoj borbi višeg i nižeg ‘Ja’”; a na str. 92-93 govori o „negativnim sklonostima nižeg ‘Ja’”, posebno o osvetoljubivosti i zavisti”, i o „egoističkim nagonima” nižeg ‘Ja’; na str. 107 opet govori o „aktivnom odbijanju opraštanja, koje se javlja u obliku osvetoljubivosti i zavisti”, itd.

„Nesposobnost oprosta”, i „zavist” spominju se pet puta zaredom na nekoliko stranica i opet na stranici 58 [str. 46]. Postoji li mogućnost da je netko ovdje uključen u duhovno istraživanje njegovih vlastitih problema? Na str. 66 [str. 53] Prokofiev objavljuje: „Sa duhovnog gledišta zavist je oblik osvetoljubivosti [nesposobnosti da se oprosti]” — čime su dvije negativne osobine transformirane u jednu!

Prokofiev nije napravio samo jedno otkriće, na polju ove „obnovljene” psihozofije. Premda se opaska koja će slijediti ne odnosi na pitanje opraštanja ona ima direktni utjecaj na temu, pošto još jednom ilustrira njegovu namjeru da ljudsko biće napravi medijem i moralnim automatom duhovnog svijeta. U „Duhovnom porijeklu Istočne Europe” on drži da se sumnja „uvijek javlja iz određene ‘neosjetljivosti’ duše” (IV, str. 117). On upućuje na predavanje Rudolfa Steinera koje, međutim, sadrži slijedeću izjavu: „Zapravo ne može biti moderna duša bilo koje dubine koja ne prolazi kroz nemir sumnje. Taj nemir sumnje moderna duša treba doživjeti iz prve ruke! Tek tada će se probiti, s neophodnom snagom, do duhovnog znanja koje je prikladno za dušu svijesti, i koje iz duše svijesti treba biti izliveno u razumsku ili dušu uma, da bi tamo

zavladao. Dakle sa sposobnošću rasuđivanja moramo pokušati prodrijeti u sve što je iz okultnog znanja ponuđeno našoj duši svijesti” (6.2.1913, GA 144). Ovdje Prokofiev mobilizira njegove „psihozofske” špekulacije i krilatice, za otvorenu bitku s dušom svijesti; u isto vrijeme nema grižnju savjesti u vezi korištenja izjava Rudolfa Steinera i okretanja njihova značenja i sadržaja u njihovu suprotnost.

U Prokofievu radu, što je više crnih i prijetećih oblaka okupljeno oko nižeg, palog, zemaljskog, egoističkog, veoma zavidnog i osvetničkog ‘Ja’ (koje se manifestira u duši svijesti), privlačniji je sjaj koji emanira od aureole koja okružuje nebeski, anđeoski, neumrljan, sveopraštajući (čak i mane nižeg ‘Ja’ — V. str. 55) duh-sam. Ljudsko biće izgleda kao uhvaćeno u nemilosrdan i tragičan konflikt između nižeg i višeg, zemaljskog i nebeskog, ali također — ako se uzme u obzir definicija Prokofieva — između duše svijesti i duha-samog. U slučaju ovo dvoje zadnje, čovjek treba napraviti jasan izbor. Ali kakvo to ljudsko biće stvarno mora biti, ono koje je bacano natrag naprijed između dva ekstrema, dva ‘Ja’ — o tome Prokofiev ne kaže ništa. Ali trebao bi nam reći, jer u njegovoj koncepciji ne postoji odredba, osim **nižeg i višeg** ‘Ja’, za bilo koji treći element. Dakle nema sredine, nema posrednog faktora ... Treba li objašnjenje tražiti kod onih s iskustvom razdvojene ličnosti?

Da je Prokofiev proučavao zakone čovjekova života duše, psihozofiju Rudolfa Steinera, ne bi bio konstruirao takav dualistički sustav za ponižavanje i sravnavanje čovjekova ‘Ja’. Ali tada bi bio shvatio da je takav očajnički konflikt između dobra i zla kakav opisuje, doživljen od ljudskog bića u duši intelekta — ne između duha-samog i duše svijesti. Ova činjenica je naznačena u Legendi o Gralu likom smrtno ranjenog Amfortasa. Prokofiev stalno iznosi temu Grala, i stoga bi trebao biti upućen u te stvari.

Ljudsko biće konstruirano od Prokofieva ne zakoračuje izvan granica racionalne duše, i unutar nje doživljava kontradikciju između sklonosti njegove žudeće prirode i čisto vanjske koncepcije (Vorstellungen) Boga — ali ovakve etičke norme nisu postale sadržaj njegove intuicije i on nema unutarnju potrebu, u smislu Filozofije slobode, da ih slijedi. Otuda agonija što odabirati (die Qual der Wahl). No u tom slučaju kakva korist od duha-samog?

Iz antropozofije znamo da je nositelj sve dihotomije i unutarnjeg konflikta u čovjekovoj duši njen srednji član, racionalna duša. To je onaj dio ljudskog bića o kojem se opravdano može govoriti kao o „nižem Ja”, koje bira između dobra i zla. I taj izbor se događa unutar duše i nije inspiriran od duha-samog (ili od anđela); upravo to je jamstvo činjenice da čovjek može postati slobodno biće. „Niže Ja” bira između dobra i zla, ne neko apstraktno ljudsko biće koje, prema Prokofievu, bira između duha-samog i duše svijesti. Odnos između nižeg i višeg ‘Ja’ nije određen kontradikcijom između dobra i zla, već razlikom između nivoa svijesti.

U duši svijesti, suprotnosti unutar racionalne duše dolaze do svoje opravdane sinteze. Tamo razumijevanje i znanje uzima mjesto izbora, konflikta, u racionalnoj duši. Ali za Prokofieva je načelo sinteze jednako strani element kao što je i znanje. Ako se netko ne može uzdići od konflikta u racionalnoj duši do znanja i uvida u duši svijesti, neizbježno će skliznuti dolje u instinktivnu religioznost duše osjećaja. Izlaz iz te dihotomije se potom traži u jednostranosti, u potpunoj i konačnoj pobjedi višeg 'Ja' (duha-samog), nad nižim 'Ja' (u duši svijesti). Ova misao je od Prokofieva razvijana korak po korak (baš kao što negativne osobine nižeg 'Ja' on pušta da se stalno penju do klimaksa), a na takav način da on postupno zadobije povjerenje čitatelja, koji je na koncu spreman prihvatiti preporuku autora — da se odrekne zemaljskog 'Ja' i individualne volje, i preda je u ruke viših, bića hijerarhije.

Prema Prokofievu više 'Ja' u početku utječe na niže jedino utoliko što prema njemu pokazuje suosjećanje i oprostaj. Međutim konflikt nakon toga postaje intenzivniji. Na str. 89 (V) on već govori o nužnosti za „barem djelomičnim prevladavanjem nižeg od strane višeg 'Ja'”, i na str. 90 o tome kako je teško „postići pobjedu u teškoj bitci višeg s nižim 'Ja'”; također i kako je čin opraštanja jedino moguć „**nakon** pobjede, odnosno, od samog višeg 'Ja'” (ibid.; naglasio S.O.P.). Ovdje se trebamo podsjetiti da u ovoj knjizi Prokofiev tvrdi da je više 'Ja' ljudskog bića identično s njegovim anđelom čuvarom (ibid., str. 56, 108). To znači da jedino anđeo može oprostiti, a ne ljudsko biće! Stalno i iznova, bez osjećaja za umjerenost, Prokofiev ponavlja da 'teškoća' ili 'lakoća' s kojom pravo ... opraštanje može biti postignuto ... zavisi ... od stupnja njegove (duha-samog) pobjede nad nižim Ja”; a dalje on opet govori o „nadvladavanju nižeg os strane višeg Ja”; i, pred kraj poglavlja, o „nužnosti u životu na Zemlji da stalno nadvlada sebe (da nadvlada niže 'Ja')” o „snazi ... na Zemlji da unutar duše stekne pobjedu višeg nad nižim 'Ja' ... Snazi da **nadvlada sebe**, što vodi do [vječne] pobjede višeg nad nižim 'Ja'” (ibid., str. 9 1-95 [str. 75].— Tautologija kao ratni poklič!

Na str. 149 (ibid.) on govori o „onoj polarizaciji i dihotomiji između višeg i nižeg Ja” itd., i na str. 156 o „problemu koji dolazi od samog života, o kontrastu i polarizaciji višeg i nižeg Ja”, itd. Tako on nastavlja gotovo bez kraja ...

Sada Prokofiev dolazi do nevjerojatne formule koju smo dijelom raspravljali u paragrafu 2.2.: „Ljudsko biće je slobodno kada njegova volja u potpunosti proizlazi iz njegova višeg 'Ja' (t.j. njegova anđela — vidi gore) i time je vođena” (ibid., str. 122; naglasila I.G.). Drugim riječima, ljudsko biće je slobodno jedino kada nema individualnu volju, već se kroz njega ispoljava volja anđela — inače, „čak i u najtrivijalnijem poticaju zla u duši, volja odmah gubi njenu slobodu i postaje slijepi instrument egoističkih nagona nižeg Ja” (ibid.). — Međutim mi još uvijek inzistiramo: Ljudsko biće utire put slobodi kada može, iz njegova nižeg 'Ja', nezavisno izabrati između dobra i zla.

Ni jedan pravilno razvijeni anđeo nema intenciju da na ovaj način kontrolira volju ljudskog bića pod njegovim vodstvom; njegov je zadatak da ga vodi do

nezavisnosti. Ali postoje mnogi nazadni duhovi koji bi željeli prema ljudskom biću djelovati upravo na taj način. Bez sumnje to su luciferska bića, ona koja — kaže Rudolf Steiner — „opstruiraju slobodnu volju čovjeka. Ona pokušavaju da kod ljudskog bića dovedu do nedostatka jasnoće u vezi upotrebljavanja njegove slobodne volje, u tome da ga pretvaraju u dobro biće — Lucifer zapravo želi, sa stajališta s kojeg se ovdje dotičem, dobro, duhovno, za ljudsko biće, ali ga želi napraviti automatskim, bez slobodne volje; ljudsko biće bi prema vidovitosti bilo vođeno u skladu s dobrim principima, takoreći automatski, ali luciferska bića žele ljudsko biće orobiti za njegovu slobodnu volju, za mogućnost zla. Žele ga oblikovati na takav način da ono djeluje iz duha, ali kao duhovna reflektirana slika, naime bez slobodne volje ... Ta luciferska bića imaju jak interes u zahvaćanju čovjeka tako da on ne dođe do slobode volje, jer oni sami nisu stekli slobodnu volju. Slobodna volja se može steći jedino na Zemlji. Ali ona ne žele imati ništa s Zemljom, ona žele samo razvoj Saturna, Sunca i Mjeseca, i tamo bi stali, ne imajući ništa s razvojem Zemlje. Ona takoreći, mrze slobodnu volju čovjeka. Ona djeluju na uzvišeni duhovni način, ali djeluju automatski — ovo je iznimno važno — i ljudska bića žele podići na njihove vlastite duhovne visine” (9.8.1918, GA 182).

Jesu li oni, možda, duhovi koji vode ruku Prokofieva dok piše, da bi ideje Rudolfa Steinera tako groteskno izobličili u njegovim knjigama? Ali čak i ako bi to pokazali na sasvim činjenični način, bili bi optuženi za predrasude. Stoga mi potičemo čitatelje, da točno usporede izjave Prokofieva s odgovarajućim izjavama Rudolfa Steinera. Čak i o pitanju opraštanja i slobode tražimo da pažljivo pročitate što kaže Rudolf Steiner, n.pr. 30.7.1922. Citiramo samo ulomak: „Ako bi kršćani bili u sebi svjesni, tada, svaki puta kada bi željeli biti dobri, morali bi ugasiti njihovu ‘Ja’-svijest da bi, preko gašenja te ‘Ja’-svijesti, u sebi probudili Krista. Oni ne bi bili u stanju sami biti dobri, već bi jedino Krist u njima mogao biti dobar. Ljudska bića bi trebali lutati okolo ovdje na Zemlji, Krist bi morao boraviti u njima, i kroz Krista koji koristi ljudska tijela, odvijalo bi se iscjeljenje tih ljudskih tijela. Ali dobra djela izvršena od ljudskih bića bila bi Krist-djela, ne ljudska djela.

To nije bio zadatak, misija, božanskog Sina, koji se preko Misterija na Golgoti ujedini s razvojem Zemlje. On je želio obitavati u čovječanstvu, ali nije želio zasjeniti ‘Ja’-svijest ljudskih bića koja se pojavljuje. To je jednom napravio u Isusu, u kojem je, od krštenja nadalje, tamo na mjestu ‘Ja’-svijesti živjela svijest Sina. Ali to se nije dogodilo s ljudskim bićima u budućim vremenima. Kod ljudskih bića budućnosti ‘Ja’ bi se podignulo pri punoj svjesnosti, a Krist bi ipak mogao prebivati u tim ljudskim bićima” (GA 214).

Da li treba dodati još nešto? Ovaj jedan izvod iz predavanja Rudolfa Steinera je dovoljan da potpuno potkopa teoriju opraštanja Prokofieva i njegovo razumijevanje slobode. Ali Prokofiev se čak usuđuje dovesti u pitanje misiju božanskog Sina. Iza toga je prikrivena želja da se što je brže moguće odbaci omraženo zemaljsko ‘Ja’ u njegovoj ugnjetavačkoj egoističkoj cijelosti, s njegovom sposobnošću da podlegne zlu, s njegovim očajničkim dvojbama koje

dolaze od tuposti duše! Daleko je bolje odmah kombinirati luciferski princip s dušom osjećaja, i uz pomoć Lucifera utopiti se u ništavilo u najvišim moralnim kozmičkim sferama! To bi bila sloboda u smislu: sloboda od sveg rintanja budućeg individualnog razvoja, slobodan let u ponor nesvjesnosti ...

Takav stav po pitanju ljudske slobode za antropozofiju je stran i s njom nema ništa zajedničko. U „Filozofiji slobode” Rudolf Steiner je jasno pokazao da čovjekova sloboda ima svoj temelj u sposobnosti da motive za djelovanje kreira iz elementa čistog mišljenja; tu sposobnost je nazvao „moralna fantazija”. Tu nema ničeg zajedničkog s moralnom samovoljom, a u praktičnom životu upošljava kompleksnu moralnu tehniku. Kada ljudsko biće posjeduje moralnu fantaziju ono sebi postavlja moralne ciljeve pri punoj svjesnosti i djeluje u skladu s time; tada je njegovo djelo slobodno. Ljudsko biće je slobodno, kaže Rudolf Steiner, jedino utoliko što unutar svoje vlastite svijesti može kreirati konceptualne motive za njegovo djelovanje (GA 5, poglavlje 2, paragraf 29). Dovoljno je ovu izjavu Rudolfa Steinera usporediti s gore citiranom maksimom Prokofieva da bi bez suvišnog tumačenja prepoznali da pred sobom imamo (ne možemo za to naći pogodan izraz) nevjerojatno falsificiranje koncepta ljudske slobode.

Jednako daleko udaljena od antropozofije je strastvena propovijed Prokofieva protiv egoizma. To može zvučati romantično, ali je ukorijenjeno u njegovu neuspjelom pokušaju shvaćanja, u kaosu duše, i u stalno prisutnom prijeziru prema ‘Ja’-principu. Ljudsko biće je, uostalom, ‘Ja’-biće i stoga ne može djelovati ne-egoistično; pitanje je samo što njegovo ‘Ja’ želi: služiti jedino interesima njegova vlastitog života, ili također i onima drugih ljudi, svijeta, kao da su njegova vlastita. Od ljudskog bića se ne traži da se oslobodi egoizma, već da ga transformira: „Proširite svoje biće’ — kaže Rudolf Steiner — „na biće svijeta, i zatim djelujte egoistično” (GA 30, str.431).

Kada su osobni interes, subjektivnost, sebičnost čovjeka tako oplemenjeni da se ne brine samo za svoju vlastitu osobu, već za cijeli svijet, samo je tu istina; kada je ljudsko biće toliko ograničeno u duši da se u šire koncepte svijeta može uključiti jedino kroz poricanje njegova vlastita interesa i njegove subjektivnosti, tada ono živi u najgoroj mogućoj laži egzistencije (GA 30, str. 429). Uništiti egoističku cjelinu ljudskog ‘Ja’, učiniti ljudsko biće automatom više volje, cilj je Lucifera a ne antropozofije.

U kategoriju „najgora moguća laž egzistencije” spada ideal Prokofieva: „izuzeti sve ‘osobno’ iz mog rada”, što on objavljuje na prvoj stranici njegove „Autobiografije”. Neprekidan govor o nesebičnosti i žrtvovanju oblik je rafiniranog egoizma, koji uključuje ne samo nemogućnost proširenja nećijih vlastitih interesa da uključe interese svijeta, već u stvari smještanje univerzalno ljudskih i svjetskih interesa u službu glorificiranja vlastite osobnosti; jer izvorno samo-žrtvovanje ne reklamira sebe.

U njegovoj knjizi Prokofiev skicira himnu hvalospjeva opraštanju. On tvrdi da onaj tko je prevladao i zaniijekao sebe i postao instrument volje drugog duhovnog bića sada može početi „prevladavati” druge. Na str. 106 (V) on govori pošteno i s dubokim uvjerenjem, o „mogućnosti da više ‘Ja’ (duh-sam) jednog ljudskog bića može raditi na nižem ‘Ja’ drugog, sve dolje do karmičkih temelja potonjeg” — drugim riječima, o mogućnosti (drži se da je poželjno) izvršavanja magijskog utjecaja na volju drugog ljudskog bića (jer su karmički temelji povezani sa sferom volje) ! — Odbijamo komentirati.

4.4. Okultno-ideološki odjeci kategoričkog imperativa

*Nešto krajnje zlo i opako je na putu
Parodija počinje: o tom nema sumnje
F. Nietzsche: Prolog „Radosna znanost ”*

Prokofiev neumorno i neprestano antropozofskom društvu dodjeljuje zadatke. To je otišlo toliko daleko, da on objavljuje programske članke u obliku brošure, u čijim naslovima se pojavljuje fraza „Zadaci antropozofskog društva”, ali stidljivo se skrivajući iza riječi: „Iz istraživanja karme od strane Rudolfa Steinera” (VI). On društvu nameće njegove vlastite osobne programe, kombinirajući zajedno izbor iz izjava Rudolfa Steinera i reinterpetirajući ih na svoj način.

U njegovim knjigama on objašnjava tko su pravi antropozofi, i u čemu leži stvarno i dublje značenje neke izjave Rudolfa Steinera; on odlučuje tko je ispravno shvatio značenje božićnog zasjedanja, ali također i tko ga ne razumije — a stoga i glavnu srž antropozofije — uopće [I, str. 454]; kaže nam kako bi trebali, kao pravi antropozofi, djelovati u vezi ovoga ili onoga; kako trebamo misliti; što bi trebali osjećati i raditi, a čak i što mi trebamo „da bi ispunili našu karmu” (VI, str. 30). On nas zatrpava raznim pozivima na djelovanje i sloganima, govoreći čas u ime Rudolfa Steinera, čas u ono od Duha vremena, čas u ono od samog Mihaela.

Ovdje bi željeli staviti samo jedan od tih grandioznih apela iz njegove prve knjige: „Aktivirajmo unutar sebe ‘mihaelovu misao’, tako da ona u nama može postati odjekujuća riječ svijeta, koja se izljuje od mihaelove halje od svijetla i u kojoj se on pred nama pojavljuje kao veliki [uzvišeni] vođa novih misterija, i, u našoj želji da položimo dodekaedarski kamen ljubavi u naša srca, poziva nas s njegovim ‘mudrim pokazivanjem’ [mudročću-ispunjen znak], njegovom gestom, opominjući nas: opet da doživimo blagdan Duhova kao svjetsku poruku antropozofije; da primimo ‘riječ ljubavi’ u naše duše, tako da ‘sveta volja svjetova’, u kojoj živi volja **eterskog Krista**, može biti realizirana na Zemlji.

[Ova činjenica (t.j. ovaj poziv)] je da će se **kulminacija** antropozofije dogoditi krajem ovog stoljeća kao svjetski dan Duhova, kao pravi blagdan Duha svetog ... Mi smo pozvani da svjesno sudjelujemo u toj kulminaciji” (I,

str. 381 [str. 419-420]; naglasio S.O.P.). S gornjim citatom nećemo nastaviti dalje, premda bi to bilo vrijedno. Čitatelj je pozvan da ponekad sam otvori knjigu i da samo iz ovog pasusa izvuče „prosvjećivanje”. Ako radeći to ne padne u san niti entuzijastički plješće, preporučili bi još nekoliko primjera, uzetih iz brošure „Zadaci antropozofskog društva” (VI).

Na str. 32 [str. 38] čitamo: „[I jedino kroz ispunjenje ovog zadatka za antropozofa će biti moguće vidjeti sebe kao] pravog Mihaelita, [kao sljedbenika i slugu Mihaela. Ali to se može postići jedino ako se sljedeće uzme u obzir]...” Prokofiev nastavlja propisivati kako se postaje „pravi Mihaelit”: „Mihael danas teži u Opće antropozofsko društvo unijeti snage karmičkog ostvarenja” (a on mu je to rekao „jučer”?). Na str. 33 [str. 39]: „I ako mi danas osjećamo da snage bratstva u [antropozofskom] društvu nisu dovoljno jake, tada smo obvezni (svi mi zajedno, pod pritiskom ‘našeg’ kolektivnog kategoričkog imperativa) iskreno priznati da još nismo proželi sebe (svi mi zajedno, kao grupna-bića) u dovoljnom stupnju s Mihael-voljom ... Jer ako smo uspjeli [kao antropozofi] tijekom faze našeg života od 28 do 49 godine [raditi s potrebnim intenzitetom na ispunjenju naše karme — i to posebno u shvaćanju] impulsa bratstva koji nas sve ujedinjuje (nova definicija koncepta karme), tada u slijedećem periodu od 42-ge [49-te] do 63-e godine ćemo moći, uz pomoć Druge hijerarhije, razviti golemu kreativnu snagu na svim poljima života, iznad svega u socijalnoj oblasti.” Tako piše osoba koja je jedva dostigla njenu 40-godinu.*

* Ovdje bi napomenuli da, dok se čitaju „radovi” Prokofieva uvijek se ima osjećaj, kada govori od sebe, da se sve to pročitalo negdje kod Rudolfa Steinera (i zato je površni čitatelj tako voljan vjerovati sve što Prokofiev podučava), premda u vezi drugog i s drugačijim značenjem. Ako se netko pita što je pročitao kod Rudolfa Steinera što ga podsjeća na stvari u gore citiranom pasusu, tada se sjeti da je Rudolf Steiner rekao da ljudsko biće u djetinjstvu živi u elementu jednakosti, sredinom života u onom od bratstva, a krajem života u elementu slobode; da je Krist gospodar karme i donosi impuls bratstva u socijalne odnose; da su se različite karmičke struje spojile u antropozofskom društvu, itd. Može se pojaviti utisak, da je netko napunio čipove humanitarnih informacija u kompjuter i potom na njih primijenio programe namijenjene za matematičke proračune.

Dakle, ako je karma impuls prema bratstvu koji će nas uskoro sve ujediniti, a impuls prema bratstvu koji će nas uskoro sve ujediniti — karma, onda bi svi od nas koji su mlađi od 49 željeli, kao antropozofi, nešto dodati sloganu koji poziva na ispunjenje karme u ime cvjetanja bratstva: „Živjela sloboda, jednakost — i karma!”

Str. 36 [str. 421 „[Iz onog što je ovdje rečeno (od Prokofieva) proizlazi na nas] najvažniji zadatak dodijeljen [svim] njegovim učenicima kroz istraživanje karme Rudolfa Steinera, i koji (u određenom stupnju) mora biti ispunjen prije

kraja stoljeća ... To je ono što Mihael danas očekuje od antropozofskog društva.” — Takav je zaključak izveden od Prokofieva u **njegovoj** brošuri.

Čitatelj neće imati poteškoća pronaći desetke ovakvih primjera u knjigama i predavanjima Prokofieva. Već njegova prva knjiga podsjeća na određena mjesta u programima objavljenim od vrhunskih političara prije izbora. Kroz njegove strastvene govore nepogrešivo svjetluca osobina ideologizirane svijesti; pojava koja možda nije tako dobro poznata na Zapadu, ali koju lako prepoznaju nekadašnji sovjetski stanovnici — oni, naravno, koji još nisu zbunjeni novom ideologijom. Pošto sloganima Prokofieva nedostaje kognitivni sadržaj, još bolje postižu svoj cilj. Jer cilj svakog slogana je paraliziranje individualne ‘Ja’-svijesti.

Tko smo to „mi” koji „moraju” napraviti ovo ili ono? U kojoj kozmičkoj sferi se može naći taj neiscrpan izvor kategoričkog imperativa koji nam, preko Prokofieva, dodjeljuje naše zadatke? Antropozofsko društvo ne bi trebala biti sekta koja izvlači grupna mišljenja i u kojoj se netko podčinjava kolektivnoj dužnosti, već zajednica u kojoj je ostvaren princip etičkog individualizma. Tu ljudsko biće stječe, putem duhovno znanstvene spoznaje, vlastitu moralnu intuiciju koja određuje njegova djela, odgovornosti za koje se osobno brine.

Rudolf Steiner: „Kada to ‘mi’ nestane, tada nemamo sve u društvu kako sjede takoreći na jezercu od kojeg je svatko podržan i na čiji autoritet se može pozvati kada je nužno. Međutim ako unutar društva mora predstaviti svoje mišljenje i, iznad svega, sebe, tada također osjeća odgovornost za ono što govori kao odvojena individua, kao individualnost” (16.6.1923, GA 258). Ovo je ono što je Rudolf Steiner očekivao od antropozofskog društva. Ali to društvo je pustilo da bude pretvoreno u stado ovaca. A danas se moramo upitati: Zašto sve ove godine nitko nije pitao Prokofieva: „Tko ti je dao autoritet da nam dodjeljuješ zadatke?”

Rudolf Steiner je to napravio s obzirom na antropozofsko društvo kao cjelinu. I osim toga, Rudolf Steiner je Učitelj (quod licet Jovi non licet bovi — što je dopušteno Jupiteru nije dopušteno volu). Ako netko želi ljudima dodijeliti zadatke, njegovo pravo da to radi mora biti jasno dokazivo. Izjave kao što je „ovo je ono što Mihael danas želi”, u ovom slučaju nisu dovoljne. Antropozof bi također trebao pružiti dokaz svoje kompetencije u osnovnim pitanjima znanosti duha prije nego mu je dopušteno govoriti o ispunjavanju dužnosti od strane drugih. „Onaj tko je sklon raditi osobnu promidžbu ne može, u isto vrijeme, biti okultist!” —kaže Rudolf Steiner (31.8.1912, GA 138). U slučaju Prokofieva to je davno riješeno. To na njega ne utječe ni na koji način.

4.5. Cilj opravdava sredstvo

Prokofiev je njegove etičke koncepcije najprije trebao staviti na test sa imaginarnim likovima, prije nego se latio da ih ilustrira s primjerima iz života Rudolfa Steinera. Moglo bi se tvrditi da je prostodušne članove antropozofskog društva pogodilo stanje moralnog sljepila, ako oni prolaze pored, kao da je norma, pojava o kojima se spremamo govoriti.

U njegovoj knjizi „Okultni značaj opraštanja” Prokofiev opisuje osnivanje Općeg antropozofskog društva od Rudolfa Steinera, navodeći to kao najviši primjer opraštanja i samožrtvovanja. On kaže da je Rudolf Steiner izvršio djelo čije posljedice mu nisu bile unaprijed poznate, i da je time **riskirao njegovu cjelokupnu duhovnu misiju**, jer bića koja vode antropozofski pokret su također mogla i ne prihvatiti njegovu odluku, i time bi izvori otkrivenja za njega bili zatvoreni. Sada tražimo da čitatelj slijedi liniju misli Prokofieva s posebnom pozornošću. On kaže: „Kroz činjenicu da se Rudolf Steiner ujedinio s zemaljskom institucijom Društva, direktno je ušao u sferu najgušćih snaga smrti, koje su aktivne u svakoj zemaljskoj instituciji. I ni jedno ljudsko biće ne može pobjeći iz te sfere naporom njegovih vlastitih snaga, ukoliko nije izvedeno vani od jedinog božanskog Bića koje je pobijedilo smrt” [V, str. 132]. Iz činjenice da izvor otkrivenja nije presušio Prokofiev zaključuje: „A to znači da je Krist bio najviša snaga, koju je Rudolf Steiner [slijedio kada je odlučio ući] svjesno [u oblast institucije koja je postala veoma zemaljska], oblast bespomoćnosti i smrti, iz koje je izveden — kao odgovor na žrtvu koju je dao, čiju dubinu jedva možemo shvatiti — od samog Krista — koji ga je vodio kao učenika koji je sve žrtvovao na putu njegova ‘imitatio’ (Nachahmung)” (ibid., str. 168 [str. 133-134]).

Što ovo znači? Prema Prokofievu svrha osnivanja Općeg antropozofskog društva bila je osnivanje novog misterijskog centra na Zemlji. Uzvišen cilj, bez sumnje. I da bi to ostvario Rudolf Steiner je poduzeo opasan poduhvat. Što je napravio? — On osniva zemaljsku instituciju, o kojoj mora znati barem jednako dobro kao i Prokofiev da je to sfera prožeta najgušćim snagama smrti.

Sada, ova institucija nije apstraktni stroj, već se sastoji od nekoliko stotina živih ljudskih bića. Tako svaki član ovog Društva osnovanog od Rudolfa Steinera ulazi u oblast bespomoćnosti i **smrti**. U to isto vrijeme, i on također (Rudolf Steiner) morao je biti svjestan da nitko ne može pobjeći iz te oblasti naporom vlastitih snaga. Tako on nije samo riskirao njegovu vlastitu duhovnu misiju, već također i sudbinu nekoliko stotina ljudskih bića. Ali kako je Rudolf Steiner učenik Krista, on će biti vođen od Krista, kao odgovor na žrtvu koju je napravio, van iz oblasti smrti. Kako dakle? Kroz njegovu tragičnu smrt? I što se događa sa svima ostalima? — Oni svi ostaju iza u oblasti smrti! Dakle u konačnici kakva je žrtva napravljena radi ovog uzvišenog cilja? — Žrtvovanje stotina ljudskih bića koji nisu bili u položaju da se oslobode i stoga su morali ostati u oblasti smrti, i također i oni koji nisu imali pojma o sudbi koja ih je čekala i nastavili su ulaziti u tu oblast. Na taj način antropozofsko društvo je

temeljeno — prema Prokofievu, naravno — na masovnoj ljudskoj žrtvi izvedenoj od strane njegova Osnivača! Ti i ja smo, cijenjeni čitatelju, među onim nesvjesnim žrtvama, ako si član antropozofskog društva. Što nam je činiti u tom slučaju? Naša jedina nada je da postanemo dostojni, tako da nas Krist može izvesti vani. Ali kako možemo biti spašeni, ako Opće antropozofsko društvo, ta oblast bespomoćnosti i smrti, nastavlja postojati? Jedino preko smrti, ili ... isključenjem iz Društva! (Jer da se sami izvučemo nije unutar naše moći ...)

Kako itko može promisliti ovakav scenarij? Ali Prokofiev ide i dalje. On čak povlači analogije između njegove monstruoze fantastične slike i Misterija na Golgoti. Ali zar nije Krist, pitamo, prihvatio smrt na križu samo za sebe, i sišao u pakao? I da li je žrtvovao i jedno ljudsko biće osim Sebe, kako bi misterij mogao biti izvršen?

Tako je od duhovne misije našeg Učitelja napravljeno ruglo, a i od najviših ideala kršćanstva. Zar ljudska bića nisu ništa više od anonimnih zubaca od kojih je napravljena vrsta dijaboličnog stroja da bi bio moguć Misterij na Golgoti? Svakom tko sumnja u našu interpretaciju preporučeno je da ponovno pažljivo pročita onu jednu i pol stranicu iz knjige Prokofieva.

Ali ovo nije jedina zlokobna bajka Prokofieva. Iz antropozofskog „materijala” on stalno prede čudne, tamne, duboko neistinite mitove (daljnji primjeri u paragrafima 6 & 7). Oni uglavnom dolaze kroz male, neprimjetne distorzije koje su razbacane svuda; on sve opisuje **gotovo** ispravno, a u isto vrijeme istina je uvijek za dlaku daleko od onog što je rečeno; on je „popravlja” s nekoliko „poteza kista” — malo tu, malo tamo — i konačno izobličuje izvan prepoznatljivosti; gdje i kada se to pojavljuje veoma je teško ustanoviti, i traži temeljito i pedantno istraživanje.

Antropozofsko društvo osnovano od Rudolfa Steinera nikako nije oblast bespomoćnosti i smrti; to je od njega stvorena forma za utjelovljenje antropozofije na Zemlji, forma u kojoj bi trebao živjeti impuls ezoterijskog kršćanstva, i koja u isto vrijeme može dovesti do obnove i pomlađivanja u svim sferama moderne kulture i u svakom ljudskom biću koje je povezano s tim impulsom. U predavanju od 25.10.1918 Rudolf Steiner kaže da će kroz objektivne uvjete svojstvene 5-oj epohi, smrt svugdje prožeti ono što je kreirano na fizičkom planu, „da se na fizičkom planu ne može nego stvarati pri punoj svjesnosti o činjenici da će — ono što netko stvara to i proći” (GA 185). Ali to nije ono što govori Prokofiev!

Odbojnost Prokofieva prema svemu zemaljskom potiče ga da koristi ovakve neprikladne izraze. To je slično osjećaju averzije Lucifera prema Ahrimanu, i pokazuje nemogućnost Prokofieva da nađe balans. Dok on u zemaljskoj formi Društva nesumnjivo prepoznaje nešto zlo, naime oblast bespomoćnosti i smrti, u isto vrijeme na svaki način teži konzervirati tu oblast, i u nju uvući koliko je god ljudi moguće.

„Naša percepcija vanjskog života”, kaže Rudolf Steiner, „mora postati takva da vani u okolni svijet zurimo hrabro i bez kukavičluka, i sebi kažemo: Rast i nestajanje, to je nešto što svjesno mora biti uvedeno u sve sfere života. Ništa socijalno ne može se izgraditi u apsolutnom smislu i za svu vječnost. Tko god radi na izgradnji socijalnog života mora imati hrabrosti da stalno iznova gradi nešto novo, ne da stoji na mjestu; jer ono što je izgrađeno stari, blijedi, mora odumrijeti; jer novo mora biti izgrađeno” (ibid.).

Forma sama po sebi nije zlo; to je ono što je apsolutno nužno za ostvarenje sadržaja. Ona postaje nešto zlo, oblast smrti, tek kada je njen razvoj ometen.

5. poglavlje: Kristologija u potpuno novom svijetlu

Sada bi veoma kratko željeli ukazati na još jednu granu kultiviranu od Prokofieva na njegovu stablu antropozofije na kojoj vješto kamuflirani „anorganski” plodovi pokušavaju rasti u sferi antropozofske kristologije. Autorova osnovna tendencija ovdje je upoznati s, radikalnim umanjivanjem vrijednosti ljudskog ‘Ja’ i podcijeniti njegov značaj; zamutiti pravu sliku zemaljskog ‘Ja’-razvoja, i nagovarati ljudska bića da se vrte u prvobitno, „rajsko” stanje — ono od grupne duhovnosti — u moralnost koja je diktirana odozgo, i ne-autonomno mišljenje.

U evoluciji nema „puta natrag”. Ono što je jednom bilo „rajsko stanje” stoga je sada moguće jedino u sferi zaostalih bića — u oblasti Lucifera, u koju mnogi ljudi u naše vrijeme pokušavaju pobjeći. Razumijevanje Krista, kakvo je dano u antropozofiji, stoji nasuprot toga. Nikakva invazija nije moguća, osim ukoliko se netko, takoreći, ne dodvori toj kristologiji kako bi je izobličio i oslabio od iznutra. Koristeći duhovno znanstvenu terminologiju i uz pomoć selektivno sakupljenih izjava Rudolfa Steinera, netko može sebe postaviti u službu drugih, sasvim tuđih, namjera, da bi time ljudska bića odveo daleko od značenja zemaljskog razvoja. Da bi bili kvalificirani kao instrument za realizaciju takvih ciljeva kakve imaju zaostala bića, nikako nije nužno biti zločinac koji je spreman lagati i svjesno falsificirati — takve ljude je lako prepoznali — već čisti idealist kojem međutim nedostaje, sposobnost objektivne samospoznaje i mogućnost razlikovanja između njegova/njenog višeg ‘Ja’ i luciferičke opsjednutosti.

Apstraktna referenca na Krista, i entuzijastičko ponavljanje iskušanih fraza ovdje nisu od koristi. Niti činjenica da osoba o kojoj se radi u osnovi priznaje razvoj duše svijesti u 5-oj epohi, a također i nužnost ljudskih težnji za slobodom. Prokofiev, na primjer, ispravne riječi koristi samo kao kamuflažu za potpuno ne-antropozofske koncepcije koje sustavno onečišćuju svijest onih koji, kao antropozofi, konzumiraju plodove koje je on uzgojio.

Preko njegovih jednostranih interpretacija on uništava jezgru ezoterijskog kršćanstva, kojeg transformira u vrstu crkvenog dogmatizma. Prokofiev je sklon ne samo formalno, već esencijalno, dijeliti gledišta s potonjom institucijom; za Crkvu, čovjekov zemaljski razvoj je stvarna dolina suza ispunjena grijehom i pogreškama, u koju su ljudska bića postala upetljena kao posljedica Pada, ali za koji se moraju pokajati kroz odricanje od njihove slobodne volje i kroz predaju volji Boga, da bi bili spašeni (u verziji Prokofieva to se događa prevladavanjem nižeg od strane višeg ‘Ja’). Da bi nekako koordinirao različite aspekte njegova religijskog pogleda na svijet, Prokofiev mora podvrgnuti temeljitoj reviziji priopćenja Rudolfa Steinera u vezi Krist-bića i uvjete Njegova utjelovljenja. Indikacije u vezi Natan-duše ovdje su mu posebno korisne. Preko stalnog naglašavanja principa nebeskog čovjeka — Natan duše — on Krist-princip gura u pozadinu; jezuiti do istog rezultata dolaze na sličan način, prenaglašavajući princip zemaljskog čovjeka Isusa.

Kao što znamo iz antropozofske kristologije, dva Isusa djeteta su inkarnirana na početku događaja u Palestini. U jednom, Natan Isusu, o kojem govori evanđelje po Luki, bio je inkarniran duševni dio starog Adama koji je bio sačuvan od „Pada u grijeh”, i ostao bez iskustva zemaljskih inkarnacija. To čisto, nebesko biće nosilo je u sebi sasvim neokaljane snage prvobitnog čovječanstva, ali nije pretrpjelo individualizirajući razvoj u materijalnom svijetu, i stoga nije posjedovalo ‘Ja’-princip kakav je razvijan od ljudskih bića od lemurijske epohe. To biće je bilo trans-personalno, i nije imalo sklonosti za fizički plan, čije snage nije imalo mogućnosti koristiti.

U drugom djetetu, Solomon Isusu, o kojem čitamo u evanđelju po Mateju, bila je inkarnirana individualnost Zaratustre, posvećenika davnine koji je, nakon brojnih inkarnacija i mnogostranih aktivnosti na materijalnoj Zemlji, razvio sposobnost da pripremi tjelesne ovoje koji mogu biti korišteni od Krist-bića. Zaratustra je — onoliko koliko je to uopće moguće za ljudsko biće — potpuno ovladao fizičkim planom.

U dvanaestoj godini njegova zemaljskog života individualnost Zaratustre, njegovo ‘Ja’, prelazi u Natan Isus dijete, čime ovo potonje prima zrelo, individualno ljudsko ‘Ja’ (ono od Zaratustre). Tijekom osamnaest godina to ‘Ja’, potpomognuto iskustvima njegovih zemaljskih inkarnacija, radilo je na Isus tijelu i pripremalo se primiti u sebe, u dobi od trideset godina krštenjem na Jordanu, makrokozmičko Krist-’Ja’.

Tako nalazimo da u Isusu od Nazareta rade zajedno dvije drevne duhovne struje koje su u njihovoj esencijalnoj prirodi suprotstavljene jedna drugoj; struje o kojima se govorilo u Legendi o hramu: onoj od Kaina i Abela. U toj točki se konačno susreću dva antipoda: jedan koji radi odozgo dolje, silazeći od duhovnih visina, koje je potpuno temeljeno na božanskom i nedodirnutu bilo čime zemaljskim — biće Natan duše; i biće Zaratustre koje radi, kreativno aktivno, odozdo gore, koristeći i transformirajući materijalne sile iz njegovog vlastitog individualnog ‘Ja’. Susret to dvoje može biti predstavljen križanjem silaznog i uzlaznog trokuta Solomonove zvijezde, koju Rudolf Steiner spominje kao simbol Svetog Grala. U nju je uliveno kao u kalež makrokozmičko ‘Ja’ Krista.

Znanje ezoterijskog kršćanstva potvrđuje da jedino u biću koje nalazi ravnotežu između „zemaljskog” i „nebeskog”, muškog i ženskog, i unutar sebe spaja kreativni aktivni Kain princip s Abel principom nebeskih otkrivenja, princip individualnog ‘Ja’ može zasjati u svojoj pravoj prirodi; postaje sve bliskije povezano s unitarnim makrokozmičkim Krist-’Ja’. U trojstvu: Zaratustra — Natan duša — Krist dva suprotstavljena principa su dovedena u sintezu preko trećeg, višeg, principa koji obuhvaća oboje i sjedinjuje ih unutar sebe.

Ova općenita razmatranja trebala bi biti dovoljna da učine vidljivim esencijalnu prirodu izobličienog gledišta Prokofieva. Pogledajmo što on predlaže. Kroz njegovu antipatiju za zemaljsko-ljudsko 'Ja' on razumljivo — kao što je slučaj i kod Crkve — ne iskazuje nikakvu simpatiju za taj događaj koji je položio prvobitni temelj za razvitak 'Ja'-principa: ono što poznajemo kao „Pad”. Njegova svijest se potpuno pokorava onom dijelu duše Adama koja nije učestvovala u „grijehu” —Natan duši — koja nam se pojavljuje u romantičnom zovu iz kozmičkih daljina. Patus u Bibliji gdje je Bog Otac u ljudsko biće udahnuo dah života, Prokofiev citira s komentarom: „Od tog vremena Natan duša je također živjela kao takva 'živuća duša' u kozmosu, dok je ostatak čovječanstva, koji je podlegao luciferskom izazovu i stalno dublje uranjao u materiju, u oblasti tame i smrti, prestao biti živuća duša” (II, str. 38; naglasio S.O.P.). U jednoj ovakvoj rečenici, koja negira načelo tročlane duše unutar koje se razvija individualno 'Ja', Prokofiev briše ne samo značenje evolucije, već također i značaj Misterija na Golgoti. U „palom” dijelu svijeta on vidi samo tamu i smrt, i ostaje slijep na Boga koji je izlio Sebe u „svijet” i ujedinio se s njim. Prokofiev se tvrdoglavo bori za njegov omiljeni koncept — onaj od dualizma.

Tijekom evolucije dihotomija Boga i svijeta, duha i materije, riješena je preko ljudskog bića koje podiže njegovu 'Ja'-svijest od zemaljskog do božanskog; za taj razvoj Krist je put, istina i život. Evolucijsko stajalište za Prokofieva je strano, i u pogledu njegove antipatije prema zemaljskom 'Ja', njegov dualizam je u opasnosti da ostane nerazjašnjen. On izlaz uvijek traži u vezi s jednim ekstremom i isključenjem drugog.

'Ja'-averzija Prokofieva i njegovo naginjanje u korist duha-samog posebno su primjetni kada se bavi središnjim objektom njegova religijskog poštovanja — Natan dušom. Ali čak i taj dio četvrtog principa koji nije podlegao grijehu alarmira ga, tako da piše: „U vezi ovoga može se također govoriti o 'Ja' Natan duše, ali s ograničenjem, da ono ima više originalne prirode (?) duha-samog ..., jer ... ono je obuzdano od zemaljskih inkarnacija” (ibid.). Zatim citira iz predavanja gdje Rudolf Steiner kaže da je 'Ja' Natan duše bilo „ono što je izliveno dolje od Duhova oblika, i sada teče dalje; osim što je nešto bilo, takoreći, zadržano od ulaska u tjelesne inkarnacije — 'Ja' koje se ne pojavljuje stalno kao ljudsko biće, ali koje je zadržalo onaj oblik, onu suštinu, koju je ljudsko biće imalo prije nego je napredovalo u njegovu prvu zemaljsku inkarnaciju” (Ibid.; 12.10.1911, GA 131). Na temelju ovog citata Prokofiev izjavljuje ništa manje nego da je duh-sam bio dan čovjeku od Duhova oblika tijekom eona Zemlje, i to nije ništa drugo nego 'Ja' koje nije prošlo inkarnaciju. Što nam preostaje za reći?! — Izjava Rudolfa Steinera u smislu da je duh-sam bio položen kao sjeme u astralno tijelo čovjeka na starom Mjesecu, sigurno je jedna od elementarnih istina antropozofije; također i činjenica da su Duhovi oblika obdарили ljudsko biće u eonu Zemlje s autonomnim **četvrtim principom**, koji se razlikuje i od tročlanog tijela i od trostrukog duha (Atma — Buddhi — Manas, koji su utisnuti u tri tijela u tri prethodna eona).

Sada, ovo je samo manja predigra za ono što nam Prokofiev dalje govori o Krist inkarnaciji. U njegovu izvješću Natan duša se pojavljuje kao najvažniji i gotovo jedini aktivni entitet; Krist biću je dodijeljena sekundarna, pasivna uloga, a individualnosti Zaratustre nije dana nikakva uloga, izuzev dvije usputne i nevažne reference, jedna u zagradama na stranici 180, gdje se kaže da je Isus iz Nazareta (uz isključenje svega drugog) Natan duša, dok je individualnost Zaratustre tijekom osamnaest godina nazočnosti samo **ojačala** Natan dušu! Prokofiev ističe esencijalni identitet Isusa i Natan duše, i još jednom pokazuje da za njega 'Ja'-princip nema značaja. — Ali Zaratustra-'Ja' je živjelo u Isusu, i Rudolf Steiner je bio na mukama da naglasi upravo tu okolnost. Tako on kaže, na primjer: „Kod povijesne osobnosti Isusa od Nazareta u prvom redu imamo posla s visoko razvijenim ljudskim bićem (t.j. s Zaratuстром), koje je prošlo kroz mnoge inkarnacije” (3 1.5.1908, GA 103).

Prokofiev Zaratustru ponovno spominje u napomeni na str. 440 (rusko izdanje), gdje navodi da je Isus od Nazareta u sebi sačuvao drevni ideal inicijacije. Ali čak i to on gleda kao nešto što je bilo od nje stečeno (Natan duša) kroz kozmičku aktivnost u proteklim dobima. Ipak on govori o Isusu prije njegove tridesete godine — t.j. Zaratustri, koji je u njemu bio inkarniran i čija osobnost je zadržala sjećanje na ranije inicijacije, također kao hijerofant. — Tako Prokofiev svejedno spominje Zaratustru! I ipak činjenica da se taj navod pojavljuje na kraju knjige, među napomenama malim slovima, i time daleko od aktualnog teksta, njemu izgleda adekvatno i sasvim opravdano.

Ali ova skromna gesta ne sprječava Prokofieva da potpuno umanja ulogu Zaratustre u događajima u Palestini. Tako on kaže da Natan duša „. . . u tridesetoj godini postaje, ne 'vanjski' **nositelj** Krista u makrokozmosu, već 'Krista-primatelj', prvo ljudsko biće koje će primiti Krista u najdublju jezgru vlastitog bića (na koju „jezgru” se ovdje mislilo? — Najdublja jezgra duše je 'Ja' — ali ono je upravo napustilo tijelo), tako da se krštenjem na Jordanu moglo ujediniti s [najdubljim bićem Natan duše] (?) i, tijekom slijedeće tri godine, moglo prožeti njegovo astralno, etersko i fizičko tijelo” (II, str. 186 [str. 193-194]; naglasio S.O.P.).

Tako je Natan duša primila Krista u njenu najdublju jezgru, time omogućivši da se ujedini s njenim najdubljim bićem. Da li je potreban dodatni komentar? Izgleda da je Prokofiev i sam primijetio da tu nešto nije u redu. Tako on opet uzima zraka i, na slijedećoj stranici, ponavlja gotovo istu stvar. On o Natan duši govori kao o „ljudskom biću prvobitnog početka, koje je [primilo u sebe] Sunce Krista u [takvoj] ponoći, [da mu je time data mogućnost da prožme] njegove ovoje sa supstancom 'božanske svjetlosti’” (ibid., str. 187 [str. 194-195]; naglasio S.O.P.). Ali to nas navodi na zaključak da u prvom citatu Krist sam prožima ovoje, dok u drugom Natan duša već to radi bez pomoći. Ako bi Prokofiev ponovio njegov „opus” dva ili tri puta s modifikacijama, na kraju bi čak i Krist prošao nespomenut. Natan duša bi sve sama sredila.

Prema Prokofievu inkarnacija Krista bila je moguća zahvaljujući jedino „četvrtoj žrtvi Natan duše”. To je bilo ono, što je učinilo mogućim Njegov ulazak u ljudsko ‘Ja’, tako da u njemu On može postati izvor čovjekovih intelektualnih i moralnih snaga” (ibid., str. 188). Tako kod Prokofieva sve stoji naglavačke. Ne Natan duša — ovdje je Krist onaj koji se žrtvovao. On, koji nije trebao žrtvu radi vlastitog razvoja, žrtvovao je sebe kada je on, Bog, preuzeo na sebe zemaljsku inkarnaciju i kao čovjek prošao kroz patnju i smrt. Drugo biće koje se ovdje željelo žrtvovati je bio Zaratustra. Nije Natan duša žrtvovala njeno ‘Ja’, već je ‘Ja’ Zaratustre Kristu žrtvovalo ovoje koji su bili pripremljeni tijekom osamnaest godina. Rudolf Steiner kaže: „Da individualnost Zaratustre nije prožela ove tjelesne instrumente sve do tridesete godine, njegove oči ne bi mogle izdržati supstancu Krista od tridesete godine do misterija na Golgoti; ruke ne bi mogle biti prožete supstancom Krista u tridesetoj godini. Da bi mogao primiti Krista, ovaj tjelesni instrument je morao biti pripremljen, biti proširen, kroz individualnost Zaratustre” (12.10.1911, GA 131). Pošto je Natan duši nedostajalo iskustvo s nižim načelima, mogla se pridružiti jedino kao promatrač rada Zaratustre.

Žrtvovanje je slobodan, svjestan čin, koji izvire iz snaga individualnog ‘Ja’; Natan duša nije posjedovala takvo ‘Ja’, pošto nije prošla ni jednu inkarnaciju. Ona je posjedovala samo njenu prvobitnu supstancu. Prokofiev ne može shvatiti tu činjenicu, on ponovno pokazuje svoje zanemarivanje ‘Ja’-principa. U onim procesima žrtvovanja Natan duša nije bila više od **posrednika**. Kažemo to bez namjere da umanjim njen značaj, već samo kako bi se suprotstavili krivoj interpretaciji događaja tog vremena.

Koliko god mala žrtva Zaratustre postojala za Prokofieva, upravo toliko malo uzima u obzir i utjecaj Bude na astralno tijelo Isusa od Nazareta. Čvrsto se drži Natan duše. Premda je to biće „bez grijeha”, ipak je ljudski entitet koji, u koncepciji Prokofieva, čak zamračuje samog Krista. Za njega ona je „... nebeski arhetip viših ciljeva [svih pretkršćanskih] misterija” (II, str. 185 [str. 193]), itd. — To on ponavlja nekoliko puta: monotono, uporno, utiskujući u čitateljev um, tako da se on/ona više nikada neće sjetiti da najviši cilj, sadržaj najviših težnji svih pretkršćanskih misterija (ne svih, već jedino svijetlih misterija) — prema Rudolfu Steineru — nije bila Natan duša, već Krist koji je boravio u sferi Sunca.

Ali Prokofiev ne ograničava sebe na drevne misterije. Natan duša je — „... istinski Antropos” (II, str. 180) — veliki arhetip čovjeka, koji je unutar sebe [potpuno] realizirao prvo nadčulno Krist otkrivenje ... arhetip ljudskog bića ... [prožetog od Krista], [arhetip budućeg razvoja sveg čovječanstva]” (ibid., str. 187-188 [str. 195]); „Natan duša je ljudski nositelj [tri ružokrižarska gesla]” (?! — ibid., str. 190 [str. 197]); [za sva buduća vremena arhetip krajnje svrhe (!) i najviših težnji svih pravih kršćanskih misterija, i iznad svega] ... [novih Mihael-Krist_misterija čiji temelj je] božićno zasjedanje godine 1923”, i to je također: „... najviši ideal novih misterija, pokazatelj na ljudsko biće prvobitnih početaka, koje je u sebe primilo Sunce Krista” (ibid., str. 189 [str. 195-196]); i konačno, „Natan duša dokazuje da nije samo arhetip najvišeg cilja novih

misterija, već i ono što direktno vodi prema njihovoj realizaciji” (ibid., str. 190).

Nakon ovakvih hvalospjeva ostaje jedno pitanje: Što nam, dakle, ova Natan duša **nije**? Ima li u duhovnom svijetu ičega bitnog osim Natan duše?

Kada Prokofiev predstavlja njegov ideal svih prošlih, sadašnjih, i budućih misterija, i cjelokupnog budućeg razvoja čovječanstva, on ne govori ni o Isusu iz Nazareta niti o Isusu Kristu, već o Natan duši. Identifikacija Isusa s Natan dušom zaista je ispravna u dva slučaja: najprije, kada se govori o Isus djetetu iz Lukina evanđelja, sve do trenutka kada se u njemu inkarnirala individualnost Zaratustre; i drugo, gdje razmatramo Isusa od Nazareta, kada je Zaratuštra-’Ja’ otišlo od njega — t.j. tijekom krštenja na Jordanu. Nakon toga već moramo govoriti o Isusu Kristu. Što se tiče prve situacije Rudolf Steiner kaže slijedeće: „razvijeno ‘Ja’ kakvo je evoluiralo kroz atlantske i post-atlantske periode, nije prisutno u Isus dječaku sv. Luke ... kod Isus dječaka sv. Mateja moramo računati s potpuno razvijenim ljudskim bićem; kod Isus dječaka Lukina evanđelja moramo računati s fizičkim tijelom, eterskim tijelom, i astralnim tijelom, uređenim na takav način da ona harmonično predstavljaju ljudsko biće kako se javlja kao rezultat Saturn, Sunce i Mjesec razvoja.” Ali što imamo pred nama u Isusu od Nazareta u trenutku kada je Zaratuštra otišao od njega? Rudolf Steiner kaže: „... niti adepta niti bilo što prirode višeg ljudskog bića ... Jer adept je adept pomoću činjenice da ima visoko razvijenu individualnost; ali to je upravo napustilo trostruki tjelesni instrument Isusa od Nazareta. Imamo samo trostruku tjelesnu organizaciju, koja je preko prisutnosti Zaratustre tako pripremljena, da može primiti Krist-individualnost” (12.10.1911, GA 131).

Vjerujemo da su ove karakterizacije dovoljne da razjasne Prokofieve „najviše ciljeve”: da apsolutno isključi individualnost, da je potjera iz misterija, i iz sveukupnog razvoja. (Ovdje bi se prisjetili priopćenja Rudolfa Steinera već citiranog na str. 103 u vezi luciferskih bića: „Ona žele samo Saturn, Sunce i Mjesec razvoj, i da tu stane; ne žele imati ništa s razvojem Zemlje.”) Ova namjera Prokofieva nema ništa zajedničkog s pravim ciljevima kršćanskih misterija, već prilično izravno s nečim različitim. Često smo govorili o luciferskom elementu koji prožima ovakve radove i određuje njihovu usmjerenost. Još nismo eksplicitno uputili na Ahrimana, ali i on je također ovdje umješan. U ovakvom slučaju Lucifer diktira opću tendenciju, usvojenu strategiju, dok je Ahriman — to je njegov „forte” — odgovoran za „tehnologiju” uporabljenu za njenu realizaciju. Ovdje primijenjena „tehnika” sastoji se u razgradnji mišljenja, izobličenju logike, potkopavanju zdravog razuma, i općoj korupciji snaga prosudbe. „Dakle za Ahrimana situacija je takva da se on nikad ne brine za podudarnost ideje (Vorstellung) s objektivnom činjenicom, već radije za njene učinke, s onim što se može postići” (28.8.1916, GA 170) — Rudolf Steiner objašnjava. Kada ljudsko biće slijedi Ahrimana on griješi protiv logike i zdravog razuma (19.5.1910, GA 120). S takvim „griehom” imamo posla od početka ove studije.

Kada Lucifer i Ahriman uzajamno ne isključuju jedan drugog, već, suprotno, jedan drugog podržavaju, tada to ima moćan ishod čiji konačni cilj je njihova sinteza. Ta sinteza je okarakterizirana od Rudolfa Steinera kao najgori od svih izazova koji čekaju čovječanstvo; to je iskušenje od asurskih duhova. Zlo kojim su ljudska bića pogođena preko Lucifera i Ahrimana može se potpuno kompenzirati u preostalim ciklusima razvoja Zemlje ali za zlo dovedeno od asurskih snaga ne može se na taj način iskupiti ” — upozorava Rudolf Steiner. Asure će pokušati napasti najdublje biće čovjeka, dušu svijesti i ‘Ja’, i uništiti ih. „Sve što padne kao plijen asurskih snaga biti će nepovratno izgubljeno ... Može se reći: Danas je još nekako teoretski reći da asurske moći iskušavaju ljudsko biće. Danas pred njega prizivaju iluziju da je njegovo ‘Ja’ samo nusproizvod fizičkog svijeta” (22.3.1909, GA 107). Cilj Asura je da izmijene smjer evolucije, da kreaciju odvoje od kreatora i sami nad njom zavladaју. Sredstvo korišteno za taj cilj je paraliziranje ‘Ja’-razvoja.

Jedino se ezoterno kršćanstvo može suprotstaviti tim namjerama Asura, najmoćnijim protivničkim snagama. Njegova snaga teče iz ujedinjenja dva principa u Isusu iz Nazareta: „S jedne strane stari Učenik (Zaratustra), koji je bio duboko povezan s fizičkim planom, koji je mogao raditi na fizičkom planu i svojim snagama držati ravnotežu; i, s druge strane, sam Krist, čisto duhovno biće. To je kozmički problem koji leži u temeljima kršćanstva” (10.6.1904, GA 93). Zahvaljujući jedino ovoj posebnoj konstelaciji snaga — tako Rudolf Steiner objašnjava u navedenom predavanju — Krist je uspio ukrotiti asurske snage. „One su bile, takoreći, držane pod kontrolom, tako da postaju nepokretne. To je bilo moguće jedino kroz činjenicu da se na njih djelovalo s dvije strane” (ibid.).

Asure su bile „sputane” kroz događaj koji nam je poznat kao „Kristov silazak u pakao”. Ali njihova letargija neće trajati vječno. Rudolf Steiner kaže da je Antikrist bio „okovan”, ali da će se opet podići ako mu se ne suprotstavi kršćanski princip u svojoj punoj snazi (ibid.). U sadašnje vrijeme asurski izazov se veoma približio čovječanstvu, njegov utjecaj se pokazuje malo ovdje, malo tamo, u svemu što se razvija u modernoj civilizaciji. Iz tog razloga antropozofija mora ljudskim bićima učiniti dostupnim one istine ezoternog kršćanstva koje će im omogućiti da prepoznaju zlo koje se prikriveno približava, i da mu se odupru. Svako falsificiranje ovakvih istina služi jedino da oslabi njegovu izvornu moć. Zaratustra princip je jedan od ona dva principa koja žive u Isusu od Nazareta, ali koji se jedino u njihovom udruženom djelovanju mogu oduprijeti Asurama; to je načelo ljudskog bića kao takvog, koje zapovijeda snagama na fizičkom planu. Međutim, ako je to isključeno, onda ostaje jedino Natan duša — biće bez iskustva na fizičkom planu. Ezoterno kršćanstvo unutar sebe sadrži snage koje mogu paralizirati Asure. — Ali ne smije biti zahvaćeno od virusa koji su skloni paralizirati te snage.

6. poglavlje: Prokofiev kao metapovjesničar i istraživač karme svijeta

U prethodnim poglavljima pokušali smo iz različitih uglova sagledati novo stablo antropozofije kultivirano od Prokofieva, i odrediti zakone njegova rasta i formiranja ploda. Vidjeli smo kako, iz debla u koje je utkana lažna koncepcija evolucije, izbijaju grane, koje se šire u razne oblasti duhovnog znanja. Sada ćemo se upoznati s jednom od tih grana. U paragrafu 2.3. vidjeli smo kako ga je njegova lažna interpretacija razvojnih zadataka eona Zemlje vodila do toga da temeljne zadatke 5-epohe vidi pogrešno. Tu počinje put koji ga vodi dalje do izobličavanja povijesnih činjenica.

Baš kao što i u pravoj antropozofiji sve stoji u međusobnoj vezi i uzajamnom potvrđivanju s drugim elementima, tako se isto i u antropozofiji Prokofieva događa nešto slično, ali ovdje na obmanjujući, čak i karikirani način. Jedna pogreška slijedi drugu, u lancu pogrešnih zaključaka ...

Kada je Prokofiev u njegovoj ranoj mladosti „doživio”, kao da je slučajno, nešto od ezoterijske prirode obnovljenih misterija, čuo je poziv Duha vremena — koji mu je prišao osobno — i osjećao je sebe kao njegova vjernog slugu i pomagača (cf. § 1.2.). Kao posljedica toga njegov cilj jest miješati se u sudbine ljudi kroz određivanje njihove zajedničke harmonije (IV); zatim postaje predstavnik Rusije u Europi, gdje objašnjava pravu prirodu njegova naroda i duhovne zadatke koji su mu dodijeljeni od „Rukovodstva svijeta” (IV). Konačno nastupa u ulozi interpretatora meta-povijesti i kao vjesnik zakona svjetske karme. U knjizi „Duhovno porijeklo Istočne Europe on odgovara na pitanje: „Kakvo je značenje povijesti istočnoeuropskih naroda” (u periodu) „od boljševičkog ustanka do danas, gledano sa [najvišeg] i u isto vrijeme [najduhovnijeg] stajališta — naime, sa stajališta sveobuhvatnih sila karme?” (IV, str. 372 [348]). Sada ćemo pokušati opisati kako to može biti gledano s apsolutnog, „najduhovnijeg” — i za nas nedostižnog — stajališta.

6.1. Spasilačka misija boljševizma u Rusiji

Već smo u mnogim prigodama ukazali da u [potpunom] produhovljenju duše svijesti Prokofiev vidi „primarni zadatak” pete post-atlantske epohe, ali da nije zainteresiran za njen stvarni razvoj. On izbjegava sve što ne može voditi do ispunjenja „njegova” primarnog zadatka (koji je kada se поближе istraži, težnja za ništa manje nego preuranjenom realizacijom duh-sam principa), jer bi to proizašlo iz vanjskog, površnog stajališta.

Prokofiev je prisiljen priznati nužnost razvoja materijalizma u 5-oj kulturalnoj epohi. Ali od tog visokog nivoa objektivne spoznaje on odmah klizi dolje na nivo emocionalnih, jednostranih prosudbi. Kada materijalizam karakterizira kao „[najdublje ukorijenjenu] masovnu — **laž**” (IV, str. 378 [str.

353]; naglasio S.O.P.), on propušta shvatiti da u filozofskom smislu materijalizam nije laž, već „pogreška”, i da je prirodna znanost koja se razvila unutar okvira materijalističkog pogleda na svijet također mnogo doprinijela s mnogo valjanog i značajnog, prema znanju o materijalnom svijetu.

Na bazi ovakvog jednostranog stava — uopće ne na osnovu znanja o sveobuhvatnim zakonima svjetske karme — Prokofiev gradi njegovu interpretaciju ruske povijesti, s kojom se bavi u poglavlju s naslovom „Duhovna sudbina Istočne Europe u svjetlu karme čovječanstva” (iz „Duhovnog porijekla Istočne Europe”). Misli Prokofieva ćemo slijediti uz pomoć izravnog čitanja ovog poglavlja, i biti ćemo zapanjeni mnogim detaljnim izjavama koje sadrži.

Populacija Istočne Europe, a posebno Rusije, kaže Prokofiev — za razliku od naroda Zapadne Europe i Sjeverne Amerike — nije bila prožeta impulsom materijalizma. Ako je to tako, u koju kategoriju treba smjestiti Herzena, Černiševskog, Pisareva, Bjelinskog, Tkačova — čak i Petra Velikog — to Prokofiev ne objašnjava. „Ako činjenice ne podupiru teoriju, tim gore za činjenice!” — trebalo bi dodati. Kako je marksizam — nastavlja on — plod zapadno europskog materijalističkog razvoja, i time stran ruskom narodu, u Rusiju je bio uvezen i time vodio do uspješne realizacije „socijalističkog eksperimenta”. — Ovakve izjave ne odgovaraju u potpunosti istini, blago rečeno. Marksizam je kao učenje prihvaćen od ruskih socijalista bez ikakve vanjske prisile. Ali ono što je uvezeno to je boljševička zavjera — uključujući njene vođe Lenjina i Trockog. Međutim, to su detalji koji se ne mogu prepoznati sa „veoma visokog stajališta”.

„Ali kakvo je dublje, **karmičko** značenje ovog kobnog ‘uvoza?’” (IV, str. 378, naglasio S.O.P.) - pita Prokofiev. Ovdje on podsjeća da je materijalizam laž, i stoga mora dovesti do loše karme. Kao na povremenog saveznika Prokofiev se poziva na Rudolfa Steinera, prema čijim istraživanjima zaista postoji „Karma neistine”, koja je u nekoj mjeri proživljena u Prvom svjetskom ratu. S naše strane mi ćemo se podsjetiti što je Rudolf Steiner rekao o tom ratu: „... činjenica je da je preko te katastrofe čovječanstvo bilo zaštićeno od strašnog nazatka u materijalizam i utilitarizam. Čak i ako se to danas ne može vidjeti, to će postati očigledno ...“ (21.12.1918, GA 186)). Prokofiev ne razmišlja o ovoj izjavi Rudolfa Steinera, ne traži vezu između nje i njegova vlastitog pogleda. Istraživanje Rudolfa Steinera koristi samo kao indikator postojanja karme neistine i, s jedva spomenutim Prvim svjetskim ratom, on sklanja to istraživanje na jednu stranu i to s zapovjednom gestom, tako stvarajući prostor za njegove vlastite teorije. (U tome nas podsjeća na ruskog socijalista i nihilista Bazarova u noveli Turgenjeva „Očevi i sinovi”, koji neprekidno ponavlja: „Ne dijelim ničije mišljenje; Imam svoje”.) I tako Prokofiev nastavlja: „Duhovna situacija u Europi i (sjevernoj) Americi zadnjoj trećini 19-og stoljeća je bila takva da je, sa stajališta viših, vodećih duhovnih snaga (to stajalište je Prokofievu poznato), čovječanstvo bilo sve više suočeno sa sasvim specifičnom opasnošću. Opasnošću da će negativna karma materijalizma postepeno postati

tako [tiranska], da čovječanstvo na kraju mračnog doba Kali-Yuge u 1899 možda neće biti u položaju da ispuni [glavne zadatke] 5-e post-atlantske kulturalne epohe u stupnju koji je bio nužan (od Prokofieva znamo da se čovječanstvo tijekom 500 godina još nije uhvatilo njegovih „glavnih zadataka”) ... i u isto vrijeme da nosi cijelo breme posljedica” (IV, str. 378 [str. 354]; naglasio S.O.P.).

Ovdje, kao i često ranije, smatramo se obveznim prekinuti autorov uzvišeni misaoni let, i podsjetiti ga da se goetheizam, koji zadatke 5-e kulturalne epohe pokušava ispuniti na veoma direktan način, pojavio u svijetu davno ranije; k tomu, kroz intenzivni rad napravljen tijekom zadnje četvrtine 19-og stoljeća, Rudolf Steiner je elaborirao epistemološke osnove goetheizma i, od 1902 nadalje, antropozofije. Dakle Srednja Europa je, i s njom, ostatak čovječanstva, počela ispunjavati duhovnu misiju 5-e kulturalne epohe davno prije početka „socijalističkog eksperimenta” u Rusiji, za koji bi Prokofiev želio dati „karmički temelj”. Ali ovakvu činjenicu je potpuno izgubio iz vida, jer bi inače opet stala na put njegovoj teoriji. I tako on nastavlja: „Dakle [opravdano je pretpostaviti] da su snage (koje snage?) koje vode [cijeli] razvoj Zemlje, zbog **moćnosti** da ovo [čovječanstvo] jednog dana bude u stanju (zašto jednog dana? cf. 2.2.) da dostigne cilj koji je postavljen, [morale] na neki način oslabiti učinak ... karme materijalizma” (ibid., str. 379 [str. 353-354]; naglasio S.O.P.; Kako netko može, kod ovako presudnog pitanja, jednostavno proizvoljno nešto pretpostaviti?).

Kao posljedica ovoga — još uvijek se držimo autorove linije misli — događa se nešto izvanredno: Prokofiev nas prihvaća u povjerenju i otkriva nam „[veliku] tajnu povijesnog razvoja zemaljskog čovječanstva”, koja je slijedeće: „U harmoniji s [višim karmičkim zakonima u našem kozmosu] posljedice djela koje smo izvršili nikada ne mogu, pod bilo kojim okolnostima, stajati same za sebe, već moraju **uvijek biti nošene** od konkretnog Bića ili grupe Bića u ovom ili u drugim svjetovima” (ibid., str. 379 [str. 354]; naglasio S.O.P.). Ova pretpostavka teško da može proći kao velika „misterija”, pošto se jasno pokazuje kao tautologija. — Što su, zapravo, posljedice naših djela? U fizičkom svijetu ona su daljnja djela ljudskih bića, ili prirodnih procesa, što neizbježno uključuje elementarna bića, i bića prirodnih carstava. U duhovnom svijetu ne postoji, bez iznimke, ništa osim Bića. Dakle kako netko može misliti da posljedice naših djela mogu stajati „same za sebe”, a ne da su nošene od Bića? Što je tu tajna ili misterija?

Čak i ako naša usporedba možda izgleda nategnuto, rekli bi da sve ovo podsjeća na čuveno pitanje Alise u zemlji čuda: „Može li smiješak češirske mačke postojati bez mačke?” — Ali avanture Alise u zemlji čuda se odlikuju finim i neusiljenim dosjetkama i genijalnošću, i u tome se radikalno razlikuju od Prokofieva „Zemlje antropozofije”, koja je opterećena s mračnom kobnom ozbiljnošću. Tako su zabavni i vedri problemi Alise u zemlji čuda od Prokofieva transformirani u velike misterije i uzvišene zakone djelovanja karme u našem

kozmosu. Ali ti zakoni su nužni jedino **njemu** — zapravo, za njegove daljnje izume.

„Stoga su” - nastavlja on — „više snage koje upravljaju karmičkim odnosima ljudskih bića, da bi ga oslobodile (t.j. čovječanstvo) barem u nekoj mjeri od posljedica negativne karmu koju je samo stvorilo, morale za nju naći drugog nositelja ..“ I s nepogrešivom logikom slijedi sljedeće otkriće: Te više snage morale su naći nositelja „izvan čovječanstva”, i našle su ga ... u Rusiji! Tko god taj ne-ljudski, „drugi” nositelj mogao biti, koji je izrastao u „enigmatskoj” Rusiji (to je možda biće nadčovjeka (Übermensch) čijih pet glavnih članova su nabrojani od Prokofieva na str. 53 iste knjige?), on je u svakom slučaju posjedovao dvije odgovarajuće kvalitete. Najprije, mogao je „čekati na ispunjenje njegove vlastite misije” i, drugo, imao je „brojne duševne osobine koje su mu omogućile da na sebe preuzme karmu drugog ... bez protesta ili otpora” (ibid., str. 379).

Ako je to bio slučaj, onda bi te „više snage” trebalo prekorigiti zbog nedostatka povijesnog uvida. Iz povijesti znamo kakav otpor je dao ruski narod protiv svakog osvajača i despota — na primjer, bitka na Kulikovom polju; u ratu iz 1812; i građanski rat, seljački ustanak protiv crvenog terora?! Da bi za taj narod pokornost napravio probavljivijom treba im reći da je to žrtva za tuđu karmu. Ali to nitko nije napravio. Građanski rat je bez sumnje zato — da li je Prokofiev ikada čuo za njega? — izbio ...

I sada Prokofiev odjednom gubi iz vida temu i govori o božićnom zasjedanju (njegovoj omiljenoj temi!) na tri stranice. Ali ponovno hvata nit i ponavlja: „Na početku ovog poglavlja govorili smo o tome kako je, krajem 19-og stoljeća, u Srednjoj i Zapadnoj Europi (sa sjeverno američkim produžetkom), došlo do duhovne situacije u kojoj je, za više vodeće snage zemaljskog razvoja, postalo nužno da dio karme materijalizma koja je prijetila daljnjem duhovnom razvoju čovječanstva ‘prenesu’ na drugi ili druge narode” (ibid., str. 383). — Na ovoj spojnici moramo ispraviti autora i ukazati da se o tome nije „govorilo”, već je jednostavno pretpostavljeno bez danog obrazloženja! Ili je nakon par stranica razmišljanja o božićnom zasjedanju njegova pretpostavka već postala činjenica, dajući mu pravo da nas informira da su istočnoeuropski narodi preuzeli posljedice karme uzrokovane od naroda zapadne i srednje Europe?

Ovdje bi bilo prikladno autoru postaviti pitanje, pošto se poduhvatio skidanja vela s tajni meta-povijesti sa stajališta duhovne znanosti: Na što misli govoreći da je narod na sebe preuzeo posljedice karme? Je li to djelo arhandela, duha-naroda, ili se duša-naroda (koja se po njegovu mišljenju sastoji od kolektiva anđela čuvara) konzultirala sama sa sobom i zatim donijela odluku, ili se narod okupio na „vijeću staraca”, „razbijao glavu”, i odlučio preuzeti karmu, bez obzira da li je njihova ili nije?! — Ali Prokofiev ne razotkriva misteriju, i ostavlja nas s golim činjenicama!

Kako je inicijalna pretpostavka Prokofieva postepeno bila transformirana u činjenicu, on se odlučuje spustiti u dublji sloj meta-povijesne stvarnosti (o tim slojevima ćemo govoriti na kasnijem stupnju), kako bi izmislio još jednu pretpostavku. Smijemo li ovdje dati jednostavnu izjavu o činjenici: Znanstveni, uključujući duhovno znanstveni rad, ne može se temeljiti na pretpostavkama; a još manje na zaključcima iz njih izvedenim. Kakva vrsta logičkih zaključaka je ovdje napravljena, vidjet ćemo kasnije. Ali ako bi Prokofiev želio pisati književna djela, onda bi trebao pokušati s povijesnom novelom. To bi mu dalo prostora za maštu, otključao bi mnoge misterije, i nitko mu ne bi trebao proturječiti. I umjesto pisanja i čitanja ovog mučnog kritičkog djela, ti i ja, dragi čitatelju, možda bi našli da je interesantno izvlačiti prosvjećivanje iz novela Prokofieva. Ali ne; on želi biti duhovni istraživač! Pošto je to tako, mi smo obvezni, htjeli ne htjeli, postati njegovi oponenti - radi potrage za istinom.

Ali vratimo se veličanstvenim pretpostavkama Prokofieva. „{Može se pretpostaviti da je] na najdubljem nivou meta-povijesne stvarnosti bilo tako, da su vodeći posvećenici tajnih loža Zapada koji su, u određenoj mjeri (autor je naravno potpuno informiran) postali medijumski upoznati s karmičkim posljedicama stoljetnog razvitka materijalizma u njihovom okruženju, koji je osobito prijetio zapadnim narodima, odlučili da pokušaju naći drugo mjesto — u obliku naroda Istočne Europe — gdje posljedice mogu biti istovarene ” (t.j. zahvate tu karmu i razmjestite je zemljopisno, pošto ti posvećenici mogu učiniti što god hoće s tim duhovnim „objektom“!). „[Za tu svrhu su izabrali istočnoeuropske narode.’ Isti okultni krugovi su zatim razradili plan] ‘socijalističkog eksperimenta’, koji je bio dizajniran da uzrokuje, na umjetan način, ‘proživljavanje’ karme materijalizma u Istočnoj Europi, [i time zaštititi] zapadne narode, po mišljenju zapadnih loža, od [njenih destruktivnih posljedica. Kada je Rudolf Steiner govorio o tome • . .]“ (IV, str. 384 [str. 359]). Ali Rudolf Steiner nije govorio o tome. On je rekao da se na zapadu Europe nije bilo spremno tolerirati „socijalistički eksperiment“. Prokofiev donosi taj isti navod. I pomoću toga, i još jednog iz drugog predavanja — gdje se opet ne kaže ništa kao potpora njegovoj tvrdnji — pokušava probuditi dojam da je njegova linija misli temeljena na Rudolfu Steineru. Bez sumnje je uvjeren u njegov uspjeh u tome, jer zaključuje izvlačeći oba citata zajedno: „I dakle, ono što se na Zapadu, u tajnim ložama englesko govorećih zemalja, **nije** željelo za sebe u bilo kojem obliku ili pod bilo kojom maskom, ali što nužno treba opteretiti čovječanstvo kao karma materijalizma, razmješteno je u Istočnu Europu u obliku socijalističkog eksperimenta” (ibid., naglasio S.O.P.). I s ovim jednim udarcem uspio je ujediniti namjere viših vodećih snaga s onima od loža i od boljševika.

- Ovdje također, Prokofiev gradi na pretpostavkama i konstruira apsurdnu radnju. Ako bi netko na taj način mislio o svakodnevnoj situaciji i pokušao je opisati, mogao bi izaći sa slijedećim: Gledano izvana, ovaj prolaznik izgleda kao da je jutros od njegove žene bio poslužen gorućom palačinkom, jer su nju žuljale cipele.

Nakon ove digresije Prokofiev se vraća njegovim uzvišenim visinama i kaže: „[Na ovom dubokom nivou meta-povijesne stvarnosti situacija je mogla dobiti drugačiji aspekt (ali kakav je on **zapravo?**): preko najvišeg] vodstva razvoja Zemlje [kao cjeline] (kao i uvijek nejasno nam je, što misli pod „vodstvo”), istočno-slavenski narodi [su bili pozvani (od koga? - arhanđela? - anđela?) da budu nositelj ove [najtegnije i] potpuno strane karme, da bi kroz tu žrtvu za zapadnoeuropske i srednjoeuropske narode bilo moguće da ispune njihovu [središnju misiju] u 5-oj post-atlantskoj epohi s jedne strane, i, s druge, da [sami] steknu one unutarnje duševne snage koje u duhovnom razvoju mogu teći jedino od [najčišće] i [najnesebičnije] žrtve” (ibid. [str. 360]). Da li bi iza ove cijele „litanije o žrtvovanju” mogla biti skrivena nesprijetnost da se vidi i razumije koliko je destruktivan, ubojit, „socijalistički eksperiment” bio za ne narode koji su mu bili podvrgnuti, posebno za ruski narod? Učinci se još i danas mogu osjetiti. Tko god nije u njih upućen — bilo da živi u Rusiji ili vani — pokazuje da nema interesa za sve te probleme!

Na slijedećoj stranici Prokofiev bez promjene ponavlja ono što nam je već rekao: „[Ali u isto vrijeme taj cijeli proces pokazuje se sa] višeg nivoa meta-povijesne stvarnosti ... kao žrtvujuće preuzimanje na sebe karme materijalizma koja potječe sa Zapada od strane] istočnoeuropskih naroda.” I zatim još jednom, ali s dodatnom napomenom da su istočnoeuropski narodi zgrabili karmu i, u isto vrijeme, „**mogućnost** da [jednog dana] (ovdje je opet — jednog dana) ... postanu živi svjedok povratka Krista u eterskom, i tako postignu ono što Rudolf Steiner opisuje riječima ...“ (ibid., str. 385 [str. 362]).

Rudolf Steiner je govorio o doživljavanju eterskog Krista, što bi trebalo postati moguće od tridesetih godina 20-og stoljeća, za sva ljudska bića bez obzira na nacionalnost i uključenost u revolucije; ali nećemo naći izjavu da će to iskustvo jednog dana biti moguće za istočne Slavene, ako na sebe budu preuzeli karmu materijalizma. To su bajke za odrasle koji ne mogu nadmašiti njihovo djetinjstvo; to nema baš nikakve veze s duhovnom znanošću Rudolfa Steinera, koji je govorio o ovoj temi, ali drugačije od Prokofieva. Unatoč tome on pokušava „potvrditi” njegove ideje upućujući na Rudolfa Steinera, i zaključuje da „ovo vidovito promatranje Krista, [‘pravi duhovni konačni rezultat’] ruske tragedije, m o r a [postati] ... plod žrtvujućeg preuzimanja na sebe i poniznog trpljenja zaista neizrecive patnje, koja je proistekla iz ostvarenja ‘socijalističkog eksperimenta’ u obliku neograničene dominacije boljševizma i njegove ideologije” (ibid., str. 388 [str. 362-363]; naglasio S.O.P.).

Povijest je tako od Prokofieva falsificirana dva puta jednim udarcem. Već smo ukazali da nije bilo nikakvog žrtvenog preuzimanja na sebe, nikakvog preuzimanja tereta „bez protesta ili suprotstavljanja”. U toj točki „nebeska povijest” Prokofieva značajno odstupa od zemaljske povijesti. Ova potonja potvrđuje da se ruski narod boljševizmu opirao sa svom njegovom snagom i veoma dugo vremena. Ali radeći tako to je bila, prema Prokofievu, pobuna protiv volje „vodećih snaga evolucije Zemlje kao cjeline”. Dirljivim riječima on govori o žrtvi i patnji ruskog naroda, ali istovremeno on implicitno prebacuje

na njega odgovornost za trijumf boljševizma u svijetu, i za sav jad koji je donio sa sobom. Stoga smo slobodni postaviti pitanje: Kakav je njegov stav prema ruskom narodu? Da li želi da sudbina tog naroda bude shvaćena na Zapadu? ... Ali ponizna pokornost Rusa nije ono čemu svijet „duguje” trijumf boljševizma. To je prije činjenica da iza njega rade okultne sile, koje Rusi nisu mogli nadjačati; kao dodatak tome postojala je aktivnost onih krugova koji su znali kako iskoristiti „pokornost” Rusa, nazivajući to cinično — premda naravno ne otvoreno — sklonost „servilnosti”.

Međutim ovo je samo jedna strana novčića. U povijesti Rusije je došao trenutak nakon boljševičkog ustanka, kada je otpor naroda bio slomljen. I što se dogodilo tada? Još uvijek „šutke podnošenje sve patnje”? Tko je uzrokovao svu patnju? — Je li moguće da je to bio apstraktni „boljševizam”? Kakve vrste apstrakcija su nam bile servirane? Tko je, dakle, izveo „socijalistički eksperiment” u Rusiji? Tko su bili uzorni nositelji ideologije boljševizma? Tko ga je doveo na vlast? Čije ruke su izvršile „crveni teror”? Tko je bio odgovoran za staljinističku represiju? Tko je progonio i osuđivao? Tko su bili ljudi koji su osnovali partiju i državne organe, nomenklaturu i sigurnosne službe? Tko je, bezbrojnim mitinzima, demonstracijama i okupljanjima podupirao režim i disidente žigosao „luđacima”? — Da li su to **isključivo** bile snage neba? A one koje su prepoznale prirodu sovjetskog režima i sakupile snage da ponude barem pasivni otpor njegovim mjerama — nakon Drugog svjetskog rata to je bila tek manjina — oni su bili oni koji su postali glasovi nacionalne svijesti, ne oni koji su strpljivo podržavali i konsolidirali sovjetski režim „bez protesta ili vođenjem borbe protiv njega”. Međutim, činjenice pokazuju, da Rusi nisu bili samo žrtve „socijalističkog eksperimenta”, već su također bili i oni koji su aktivno, dapače kreativno, podržavali ga i održavali! Da neki nisu u „socijalističkom eksperimentu” sudjelovali sasvim spremno i bez protesta, onda bi drugi bili pošteđeni „nesagledive patnje”. Ali ovdje razmišljanje Prokofieva ostaje uhvaćeno u istom pitanju: „Može li osmijeh Češirske mačke postojati odvojeno od mačke?” Iz kojeg god da je razloga, on izostavlja njegov „viši zakon”, i problem rješava ovako: boljševizam dolazi na vlast, ali ne postoje nositelji boljševizma, boljševici — samo njegove žrtve.

I nema skrupula u vezi sugeriranja analogije između načina na koji se ruski narod ponašao tijekom socijalističkog eksperimenta, i žrtve Krista. Zatim dva puta iznosi ono što je već ponavljao o poniznom trpljenju križa materijalističke karme. S njegovim beskrajnim ponavljanjima sve snažnije muti osjećaje strpljivog i poniznog čitatelja, da bi ga konačno doveo, iscrpljenog, do senzacionalnog zaključka: „Tako je na zapanjujući i paradoksalan način, proteklih 70 godina boljševičke vladavine u Istočnoj Europi bilo, u isto vrijeme, najradikalnije svjedočanstvo činjenice da danas još uvijek živi ‘Kristov-narod’, koji u naše vrijeme utire, na planu vanjske povijesti, put ponavljanja nadčulne sudbine Krista u višim svjetovima!” (IV, str. 391).

Tako su činjenice izobličene, zdrav razum izbrisan, premda je trebala biti postignuta najviša objektivnost i jasnoća misli, pošto je namjera da knjiga bude

impuls za „buđenje individualne i nacionalne samo-spoznaje” (ibid., str. 10). I s ovim mi pred nama imamo „najvišu objektivnost i jasnoću” u misaonom svijetu Prokofieva.

Ipak ćemo baciti još jedan pogled na najdublju jezgru teorije Prokofieva. Prema njoj, karma laži stvorena od zapadnog materijalizma iživjela se u Rusiji kroz „socijalistički eksperiment”. Ali kao rezultat boljševičkog grabljenja vlasti u Rusiji po prvi put u povijesti, materijalizam je postao državna ideologija — zapravo državna religija. Tijekom boljševičke vladavine gotovo cijela populacija Rusije je bila uvučena u tu religiju, a materijalizam je forsiran također i u drugim zemljama kao što su Kina, Kuba, Njemačka itd. ... Tamo je ta „laž” bila propagirana u školama i institutima; ljudi su s vlastitom djecom razgovarali jezikom te laži. Ovdje je ta laž bila stvorena, realizirana i stavljena u svakodnevnu praksu; ovdje postaje stvarnost ono što prije nikada nije postojalo, i ne bi moglo postojati da boljševici nisu došli na vlast. Stoga, kako netko može držati, da su se ovdje iživjele posljedice starog zapadnog materijalizma? Upravo suprotno, s velikim trudom i intenzitetom ovdje je stvorena nova i strašna karma. Rudolf Steiner kaže: „I ako bi danas pod barjakom realizacije socijalizma na istoku Europe strašna destruktivna sila bila oslobođena, tada bi sve što se doživjelo tamo kao strašna posljedica bilo preneseno u svjetove izvan Praga” (26.3.1922, GA 211).

Ako je ruski narod tu karmu uzeo na sebe u takvom duhu žrtvovanja, onda bi trebalo priznati da je nastavio s krajnjom velikodušnošću dijeliti s narodima Azije, Europe i Latinske Amerike. Nije tajna da je instaliranje komunističkih režima u svijetu orkestrirano iz Moskve, a otuda je dolazila i financijska i vojna pomoć.* Jedna izjava Rudolfa Steinera bi se mogla primijeniti na Prokofieva osobno u njegovom žaru kao istraživača: „Ovaj ruski boljševizam — ovo sam često prije govorio — ne podudara se s izvornim, esencijalnim osobinama ruskog naroda. On je uvezen izvana. Ali to nije od ključne važnosti ako se netko želi suočiti s činjenicama; jer je prisutan u velikim razmjerima u regiji koja je jednom bila carstvo Cara, i treba ga gledati kao prirodnu pojavu, kao prirodnu pojavu koja u sebi ima težnju da se sve više i više širi” (30.11.1918, GA 186).

* Ovdje bi Prokofiev morao objasniti kakvu ulogu u njegovoj karmičkoj shemi, igraju oni narodi koji su preuzeli boljševizam od Rusije.

Brzi pregled razvoja događaja u Europi u zadnjih 70-80 godina dovoljan je da pokaže apsurdnost tvrdnji Prokofieva, prema kojima je ono što zovemo proživljavanje karme materijalizma u obliku „socijalističkog eksperimenta” u Rusiji „za narode zapadne i srednje Europe stvorilo mogućnost da ispune njihov središnji zadatak”. Upravo pri izbijanju ovih događaja Rudolf Steiner je ukazao da Europa iz toga ne može očekivati ništa dobro: „Trockizam i lenjinizam” — kaže on — „znače bolest za cjelokupni kulturalni razvoj Europe. Istok će, ako je ostvaren marksizam, ako uspije u prodiranju u škole, umjetnim sredstvima odvesti do bolesti europske kulture” (1 1.5.1920, GA 301). Ili: „Iz materijalističkih učenja od sveučilišnih predavaonica pojavljuje se, kod

sljedećih generacija jedne za drugom, boljševizam. To je objektivna veza. I svatko tko želi nastaviti kultivirati materijalizam u potrazi za znanjem, treba uzeti u obzir činjenicu predviđenu od duhovne znanosti, da priziva stanja - nakon dvije generacije biti će daleko gore - koja su daleko gora nego što vidimo sada ... u Rusiji” (9.7.1920, GA 198). A s obzirom na svijet kao cjelinu, on upozorava: „Ako bi one stvari koje su sada u Rusiji na početku bile realizirane u praksi, onda bi to značilo da je Zemlja izgubila svoj zadatak, izgubila pravo na njenu misiju, bila izvađena iz kozmosa i ahrimanizirana” (22.8.1919, GA 294).

Ali Prokofiev je u kontradikciji ne samo s povijesnim činjenicama i naznakama Rudolfa Steinera; on je također u kontradikciji sam sa sobom. Na str. 242 iste knjige on kaže n.pr. da je totalna izolacija Rusije koja je slijedila, omogućila zapadnim državama da nesmetano igraju vodeću ulogu Europi, i prisile Njemačku da prihvati Versajski mirovni ugovor ... koji je kasnijem političkom i socioekonomskom razvoju Srednje Europe dao smjer koji bi prije ili poslije nužno vodio do katastrofe 1933 i sljedećeg svjetskog rata (IV).

Iz povijesti znamo da je Hitler podržan od Nijemaca jer se proglasio neprijateljem boljševizma. Prva fašistička organizacija je osnovana kao grupa otpora protiv komunista. Daljnji tijek događaja, uključujući Drugi svjetski rat, podjelu Njemačke, i amerikanizacija Srednje Europe koja je slijedila učinila je za nju iznimno teškim da ispuni njene duhovne zadatke — tako se dogodilo upravo suprotno od onog što se tvrdi u teoriji Prokofieva. Sam ‘Ja’-razvoj je bio ugrožen u 5-oj kulturalnoj epohi. Ali ta vrsta razvoja — kako smo u međuvremenu naučili — nije briga Prokofieva. Ovo je, dakle, meta-povijesni koncept Prokofieva. Ali vratimo se stablu antropozofije, i pogrešno tumačenom smislu evolucije, koji formira njeno deblo.

Teorija Prokofieva je bazirana na onom što on zove „slojevi” meta-povijesne stvarnosti. Vjerovanje da oni postoje nezavisno jedan od drugog i od povijesnih činjenica, čista je apstrakcija. Mogući su jedino u mišljenju koje gradi sheme i izgubilo je vezu sa stvarnošću; u živoj stvarnosti ništa takvog se ne može naći.

Ali pogledajmo поближе te „slojeve”.

6.2. "Karmička biografija" Karla Marxa i Friedricha Engelsa, kreatora "meta-povijesti"

Ako čitatelj koji poznaje antropozofiju — t.j. osoba kojoj se Prokofiev obraća u njegovoj knjizi „Duhovno porijeklo Istočne Europe” — uzme ovakav njegov rad, onda on ima pravo očekivati da će se sa meta-poviješću baviti sa stajališta antropozofije. Čitatelj će pretpostaviti da iza povijesnih sudbina naroda stoji aktivnost njihova arhandela, duha naroda, preko kojeg je određen prvi sloj meta-povijesnog procesa. Jedan stupanj više stoji vodeći Duh-vremena koji je odgovoran za zadatke kulturalne epohe. Tako je klasifikacija meta-povijesnih

nivoa koja je uobičajena u antropozofiji veoma konkretna. Temeljena je na aktivnosti Bića hijerarhija koja u različitim stupnjevima izvršavaju njihov utjecaj tijekom kulturalno-povijesnog razvoja čovječanstva.

Takvo gledanje na stvari čitatelj također očekuje da će naći u Prokofievom pristupu temi meta-povijesti. Ali njegova očekivanja neće biti ispunjena. Kao što smo već vidjeli, Prokofiev govori čas o apstraktnim „silama”, čas o narodu općenito, i konačno također i o „višim zakonima kozmosa” iza kojih — tako moramo zaključiti — ne stoji ništa konkretne prirode. Njegovoj meta-povijesti nedostaje individualni element, i stoga se ne može opisati kao antropozofska. On uvodi koncept meta-povijesnih slojeva, ali radeći to upotrebljava maglovite principe klasifikacije, čiju središnju ideju (ako uopće postoji) on nigdje ne razjašnjava.

Prvom (počevši odozgo prema gore) sloju stvarnosti pripada, prema Prokofievu, vanjska ili čisto zemaljska povijest, t.j. sve što se može znati iz vanjskih dokumenata. Slijedeći sloj on zove „okultno-povijesna stvarnost”, međutim, bez da ga, karakterizira na bilo koji način. U uvodu u njegovu klasifikaciju on također govori o „dubljim temeljima ruske povijesti” (IV, str. 240); zatim se njegov horizont progresivno sužava i konačno fokusira na temi ruske revolucije. Preko simultanog pomicanja fokusa na Zapad, ovaj cijeli okultno-povijesni sloj pokazuje se nošen isključivo aktivnošću englesko govorećih okultno-političkih loža. Unutar trećeg sloja — to je prvi meta-povijesni — njegova konstrukcija doživljava kolaps. On, slično, nije karakteriziran detaljnije, i kao jedini sadržaj pred nama stoji „karmička pozadina osnivača **boljševizma**” (ibid., str. 250). Zatim ispada da postoje samo dvojica vrijedna razmatranja: K. Marks i F. Engels. Prije se na njih gledalo kao na osnivače **marksizma**, što nije potpuno ista stvar.

Može se naravno prigovoriti da je to sasvim očito, onoliko dugo dok je problem ograničen na meta-povijest ruske revolucije i nije primijenjen na opću meta-povijest. Ali što reći o četvrtom sloju koji, u njegovu sustavu slojeva, leži neposredno iznad trećeg — t.j. iznad „karmičke pozadine osnivača boljševizma”, i u isto se vrijeme pokazuje kao najuzvišeniji, najduhovniji, i nastanjen sveobuhvatnim silama karme, najvišim vođama čovječanstva, koji određuju sudbinu svijeta? — U tom sloju meta-povijest završava, ne može se dosegnuti više. Na str. 249 Prokofiev ovaj zadnji sloj zove četvrti i najdublji u meta-povijesti „ruske revolucije”! (Ovdje se možemo podsjetiti da su interesi boljševika u skladu s onima od „najviših vodećih snaga” — cf. § 6.1.).

Ovdje ne možemo napraviti reda, niti izraditi i jedan element zakona u ovoj meta-povijesnoj konfuziji. Stoga se ograničimo na treći sloj, i fokusirajmo na karmičku biografiju Marxa i Engelsa koju je Prokofiev **konstruirao**. On počinje s netočnim sažetkom onog što nam je Rudolf Steiner rekao u njegovim predavanjima o karmi o utjelovljenju ova dva individualiteta u sjevernoj Francuskoj u 8-9 stoljeću, i opisuje to na sljedeći način: U toj inkarnaciji buduća individualnost Marxa je, preko posebnog djelovanja raznih okolnosti,

odjednom izgubila sve obiteljsko nasljeđe, dvorce i imanja, i osjećala krajnju mržnju „za one koji su ga lišili svega što je posjedovao. Ta goruća mržnja se pojavila u 19-om stoljeću u osnivača marksizma kao nemilosrdno neprijateljstvo prema takozvanoj (?) ‘klasi izrabljivača’ [ibid., str. 236]. Dvije stranice dalje on dodaje: „mržnja prema ‘vladajućoj klasi’ i poricanje duha bila je osobina njih obojice (budućih Marxa i Engelsa) od samog početka” [ibid., str. 238] * — i na tome on gradi njegov argument. Ali što želi implicirati s frazom „od samog početka”?

* Ovi pasusi se mogu naći jedino u zadnjem ruskom izdanju; možda su nedavni rezultati istraživanja Prokofieva.

Sada se okrenimo istraživanju karme Rudolfa Steinera, na koji je Prokofiev uputio jedino na nemaran i tendenciozan način. Najprije, kod Rudolfa Steinera ne nalazimo ništa o poricanju duha od individualnosti Marxa i Engelsa u njihovu utjelovljenju u to vrijeme. Drugo, on ukazuje da su individualiteti tada pripadali vladajućoj klasi. Stoga teško da su je mogli toliko mrziti. I u svakom slučaju, tko je mrzio koga? To je od Prokofieva zaglađeno, inače njegova teorija ne bi bila održiva. U to vrijeme dogodilo se slijedeće: „Marx” tog vremena je (zvat ćemo ga tako, pošto njegovo ranije ime nije poznato) izgubio njegove posjede, ne kroz nepoznato „posebno djelovanje okolnosti”, već na sasvim konkretan način. „Engels” tog vremena je zgrabio njegovo imanje uz pomoć naoružanih trupa **kmetova**. I „Marx” je mrzio onog („Engelsa”, a ne **onog**, kako bi htio Prokofiev) tko je zgrabio njegovo vlasništvo (6.4.1924, GA 236). „Engels” tog vremena nije imao potrebu mrziti bilo koga! Tako nije postojala „klasna mržnja” „od samog početka”, već konflikt između dvije osobnosti koje su, razumljivo, morale proći određenu metamorfozu nakon njihove smrti da bi u slijedećoj inkarnaciji našli njen specifični izraz: svijetu su postali poznati kao Marx i Engels. Rudolf Steiner govori o ovome u njegovim predavanjima o karmi.

Dakle što Prokofiev misli sa „od samog početka”? To nije prazno pitanje, jer na tome počiva cijela struktura teorije Prokofieva. Da li su individualnosti Marxa i Engelsa poricali duh i mrzili vladajuću klasu još od stvaranja svijeta? To bi bila činjenica velikog svjetskog značaja!

Umjesto da daje odgovore, Prokofiev se počinje pitati da li su te individualnosti bile inkarnirane u vrijeme ekumenskog koncila 869 ili nisu. Pošto nema autoriteta za posavjetovati se o toj stvari, trebati će, htio ne htio, sam odlučiti za sebe. Konačno on zaključuje da je bilo bez posljedica, bilo da su bili inkarnirani ili ne, pošto „to nije od presudne važnosti za slijedeća razmatranja” (?) [IV, str. 237]. Glavna stvar je, da bi oni trebali kod svih događaja učestvovati na koncilu. Ali kako?

Također i u ovom slučaju ne može se slijediti rasprava Prokofieva bez da se bude duboko potresen. Ako su bili inkarnirani - tako on razmišlja - tada je period proveden u duhovnom svijetu nakon prethodne inkarnacije morao biti

kratak. Ali „život u nadčulnim svjetovima između dvije inkarnacije (osim u slučaju visokih posvećenika) skraćen je jedino za one ljudske individue koje u sebi nose previše (?) od demonske prirode. Nakon njihove smrti obvezni su se vraćati na Zemlju češće nego je to uobičajeno, pošto su odbačeni od samog duhovnog svijeta’ [ibid., str. 237]. Od pretpostavke da su individualiteti **moguće** bili inkarnirani u vrijeme koncila, on stiže do **zaključka** da je u njima bilo „previše od demonske prirode”, iz kojeg razloga su bili odbačeni od duhovnog svijeta. Ovo se ne može nazvati antinomija ili sofizam. Ovdje Prokofiev pokazuje da je kao, mislilac, sasvim jedinstven.

Kako smatra da je demonski karakter ove dvije individualnosti sada dokazan, prelazi na alternativnu mogućnost, naime da ta dvojica **nisu** bila inkarnirana u vrijeme koncila. Međutim, pošto su bili odbačeni od duhovnog svijeta kao „demonizirana bića” imali su otvorenu samo jednu opciju: „oni postaju sluge ahrimanskih snaga u duhovnoj oblasti koja graniči s zemaljskom, i uz pomoć tih duhova mogli su intervenirati direktno u događaje na Zemlji”. — Prava kazuistika!* „U potonjem slučaju” — nastavlja on — „gore imenovani individualiteti bi bili sposobni nadahnuti onu grupu (bili sposobni? — ili su ih stvarno nadahnuli?) koja je najaktivnije radila na ‘aboliciji duha’, i to je radila s takvim intenzitetom da privremeno utjelovljenje u jednog od najviše revnih učesnika ne može biti isključeno kao mogućnost” [ibid.).

* Opet se ne može ne misliti na sliku zapaljene palačinke i žuljavih cipela.

Dakle, da sumiramo: Osoba može biti negdje, ili možda ne, i radeći izuzetnom snagom može vršiti odlučan utjecaj na tijek svjetske povijesti. Da bi to potkrijepio, Prokofiev donosi naznake koje izgleda da, ali u stvarnosti ne, potječu od Rudolfa Steinera. On kaže: „Rudolf Steiner upućuje na mogućnost ovakve (?) privremene inkarnacije, na predavanju od 18.7.1924 (GA 240), gdje je dan primjer (ali u pozitivnom smislu) iz 19-og stoljeća!” — Sada, na tom predavanju Rudolf Steiner nije govorio o **takvom** utjelovljenju, već o drugačijem, i sve skupa o sasvim drugim stvarima. Ali to je za Prokofieva dovoljno. Ako su utjelovljenja u principu moguća, onda su također moguća i u slučaju Marxa i Engelsa — posebno uzimajući u obzir da, u 9-om stoljeću kada je koncil održan, to se moglo — tako on pretpostavlja — dogoditi mnogo lakše nego u 19-om stoljeću; jer u to vrijeme nije još bilo ni materijalizma [ibid., fusnota 166, str. 485]. A poricanje duha im je bilo svojstveno „od samog početka”.

Sada se Prokofiev neočekivano vraća na njegovu inicijalnu pretpostavku i kaže: „U slučaju njihove nove inkarnacije i njihove fizičke prisutnosti na Koncilu (**dvije** proizvoljne pretpostavke: nova inkarnacija i njihova prisutnost na Koncilu), bili su **bez sumnje** (bez sumnje, zaista!) najmlađi i najfanatičniji predstavnici grupe koja se borila za potpuno ukidanje duha, i koja je formalno izvojevala pobjedu” [ibid., str. 237] *. A sada, krećući u 19-o stoljeće, on kaže: „I pošto su nosili mržnju prema ‘vladajućim klasama’ i zanijekali duh od samog početka, također su bili obvezni, da bi provodili namjere onih snaga pod

čijim su utjecajem **već** stajali u duhovnom svijetu ... (tako tvrdi Prokofiev), da ukinu dušu" [ibid., str. 238]. — Da nije bilo izvorne mržnje ni poricanja već smo pokazali.

* Proširimo našu analogiju: Palačinka je zapaljena; ženine cipele su žuljale, bez sumnje jer je Međunarodni monetarni fond oklijevao da dade zajam Rusiji. I to se sve moglo vidjeti površnim pogledom.

Otkuda cijela ova mračna fantazija dolazi? Zar nije nepristojno na ovaj način dati oduška nečijoj antipatiji prema povijesnim ličnostima? — Stvoriti za njih ovako užasne karmičke biografije, kombinirajući sve to s duhovno-znanstvenim špekulacijama? Također nam se čini pogrešno kriviti „više vodeće snage" da su nanijeli teret marksizma na ruski narod ...

Ali popratimo daljnje izlaganje Prokofieva. Nakon rezimiranja onog što on zna od Rudolfa Steinera o akademiji Gondishapur, on opet izvlači zaključke o zlom znamenju, koji su ništa više od pretpostavke: „Participirali su na Koncilu - prisutni fizički ili nadčulno — dva individualiteta koji su na Zemlji (!) a također i u oblasti duha koja s njom graniči, bili posebno spremni (?) sluge i podložni posrednici svih impulsa volje onih - u najvišem stupnju — ahrimanskih bića nadljudske prirode koja u nadčulnim svjetovima stoje iza aktivnosti akademije Gondishapur godine 666 ..." (ibid.; ovdje se misli na Demona Sunca). — Ali u tom slučaju, trebali bi zaključiti, „Engels" na Zemlji u inkarnaciji iz 8-9-og stoljeća ugrabio je „Marxovo" imanje pod direktnim vodstvom Demona Sunca!

I sada iz stranice u stranicu Prokofiev „podiže" mračni okultni rang Marxa i Engelsa, da bi nas konačno informirao da su ti individualiteti bili ništa drugo nego **glavni inspiratori** iza 8-og ekumenskog koncila [ibid., str. 243]. Ako naša volja da se odupremo nije do sada potpuno ugašena, sjetiti ćemo se da je Rudolf Steiner provodio temeljito istraživanje o duhovnoj, povijesnoj i karmičkoj pozadini marksizma i o aboliciji duha na 8-om ekumenskom koncilu, i da je otkrio vezu i kontinuitet između dvije pojave. Detaljno je opisao ranije inkarnacije Marxa i Engelsa, i ukazao na vezu između njih i na karakter pogleda na svijet i aktivnost obojice ljudi u 19-om stoljeću. Kako je propustio da nam otkrije tako krucijalnu činjenicu kao što je uloga individualnosti Marxa i Engelsa kao „glavnih inspiratora" 8-og koncila? Zašto je, nakon opisa tih inkarnacija u 8-9-om stoljeću, direktno prešao na onu u 19-om stoljeću, bez spomena o ovoj strahovito važnoj i odlučujućoj interventnoj inkarnaciji — ili utjelovljenju — u vrijeme 8-og koncila?

Pozorno slijedimo riječi Rudolfa Steinera: „Sada ... te dvije ličnosti tog vremena otišle su njihovim individualitetima kroz vrata smrti, sudjelovale, u duhovnom svijetu između smrti i novog rođenja, u svemu u čemu se moglo sudjelovati od tog vremena nadalje, i opet se pojavile u 19-om stoljeću. Onaj koji je izgubio kompletno imanje i postao vrsta kmeta pojavio se kao Karl Marx, osnivač modernog socijalizma. A drugi, koji je ranije od njega ukrao

njegovo imanje, pojavio se kao njegov prijatelj Engels. Ono što su u to vrijeme zajedno radili, tijekom dugog putovanja između smrti i novog rođenja bilo je transformirano u impuls da se uravnoteži ono što su jedan drugom napravili” (6.4.1924, GA 236).

Postoji li ovdje i najmanja sugestija da su te duše bile izbačene od duhovnog svijeta, da su brzo bile inkarnirane ili utjelovljene ponovno, imale udjela u 8-om ekumenskom koncilu, i vjerno služile ahrimanske duhove? Moramo opet pitati: Kako Prokofiev stiže do ovakvih koncepcija? Da li je on novi duhovni istraživač? Da li stvara „novu” znanost duha, koja čak pretječe onu od Rudolfa Steinera? Već u njegovoj prvoj knjizi on iz „ptičje perspektive” gleda na životni put Rudolfa Steinera. Izgleda kao da zna stvari o kojima Rudolf Steiner nema pojma! Jer jedino ako uzmemo u obzir njegovu — Prokofieva — teoriju dublje značenje riječi Rudolfa Steinera može se shvatiti [IV, str. 244]. Ali koje je dublje značenje riječi Rudolfa Steinera? To je, naravno, ono što im je dodano od Prokofieva.

Rudolf Steiner se poduhvatio precizne sociološko-povijesne duhovno-znanstvene analize teorija Marxa i Engelsa, i otkrio porijeklo tih teorija i čimbenike koji su pridonijeli njihovom širokom prihvaćanju u 19-20-om stoljeću (cf. n.pr. 16., 17., 22.11.1918, GA 185a). Međutim, Prokofiev, koji sebe naziva učenicom Rudolfa Steinera, nije želio slijediti taj teški put spoznaje. Jer da bi dali doprinos pravom razumijevanju duhovno-povijesnih temelja marksizma i boljševizma, koji bi mogli pomoći da se dođe do tako hitno potrebnog razumijevanja kritične faze ruske povijesti kroz koju sada prolazimo, trebali bi slijediti rad Rudolfa Steinera. Umjesto toga on je smislio strašne, mračne bajke kojima nedostaje sve da bi ih okarakterizirali kao znanje; bajke koje ipak snažno rade na podsvjesnom i na emocijama onih koji nekritički slijede Prokofieva. Ali to je u osnovi u kontradikciji s naznakama Rudolfa Steinera, jer u epohi duše svijesti moramo učiti suditi na osnovu razumijevanja, ne iz osjećaja, instinkta i predrasuda.

U njihovoj osnovnoj tendenciji — ovo moramo stalno iznova naglašavati — njegovi spisi premještaju središnji zadatak razvoja Zemlje, to jest, razvoj ‘Ja’-svijesti, u pozadinu. Oni to uopće ne spominju. Ne samo teoretski, već također i praktično, Prokofiev cilja u tom smjeru; čas vodeći čitatelja u snove o „kozmičkim” visinama duha-samog, čas pokušavajući „ispraviti” njegovu volju, ili „izvršiti pritisak” na njegove osjećaje.

7. poglavlje: Prokofiev kao obnovitelj misterija

Prokofiev je mišljenja da su misteriji 5-e post-atlantske kulturalne epohe utemeljeni od Rudolfa Steinera na božićnom zasjedanju 1923-24. U skladu s njegovim gledištem on na zasjedanje gleda kao na kulminaciju životnog puta Rudolfa Steinera i razvoja antropozofije.

Ako Prokofievu produkciju gledamo kao cjelinu, otkrivamo kulminaciju u njegovom tretiranju teme božićnog zasjedanja što nas ne bi trebalo zadovoljiti a ni iznenaditi, jer mi smo ovdje kao vrsta „zrcalne zone”. Kulminacija „puta” podudara se s njegovim početkom, sa svim posljedicama koje to donosi ...

Ova stvarno originalna procedura, koja uključuje „namatanje svega unatrag” od kraja (da bi se na život na fizičkom planu eventualno utisnuo zakon astralne struje vremena), već je od Prokofieva primijenjena u njegovoj knjižici „Istraživanje karme od strane Rudolfa Steinera i zadaci antropozofskog društva”. U njoj antropozofima preporučuje da prate put Rudolfa Steinera u obrnutom smjeru [VI, str. 31 -32].

U našoj raspravi o ovome mi bi vratili prirodan niz i kulminacijsku temu smjestili na kraju, ali tada bi bili obvezni da se vratimo na početak, na prvu knjigu Prokofieva, iako na novom nivou, pošto smo kušali plod njegovog novog stabla antropozofije, kojeg sjeme susrećemo u svim njegovim spisima. Doduše, radeći tako, mi se rugamo proceduri od njega preporučenoj, prema kojoj se interpretira „kulminacija” prije nego se o tome stekne znanje. — Tako smo počeli strpljivo proučavati njegovo stablo antropozofije i, počevši od korijenja, penjali se po deblu, probijajući se između grana koje grebu, i riskirali da budemo zaraženi od slatkih otrovnih mirisa njegovih blijedih cvjetova. Ali „spustili” smo se neozlijeđeni na „vrh” stabla, i tako stigli u magični vrt. Uskoro će biti vrijeme da ga opet napustimo. Sretan je onaj koji ne podlegne njegovim kušnjama!

Za osnivanje novih misterija Rudolf Steiner je napravio — prema Prokofievu — četiri velike „životne žrtve”. Ali Prokofiev također nastupa kao utemeljitelj (i time riskira da sve okrene naopako u njegovom „zrcalnom svijetu”). Već imamo nagovještaj središnje jezgre, dok za našu individualnu ‘Ja’-svijest pokušava propisati „skicu zaborava”. Vjerujemo da smo također otkrili i četiri žrtve Prokofieva: odricanje od istinskog razumijevanja za: 1. tijek života Rudolfa Steinera, 2. pravo značenje božićnog zasjedanja, 3. središnji duhovni impuls našeg vremena, i 4. duhovnu znanost kao takvu.

Prve dvije žrtve ćemo ispitati, ne iscrpno, ali detaljnije sa stajališta tendencije koju smo već naznačili. Zadnje dvije smo već raspravljali; preostaje nam samo da jedan određeni aspekt bolje rasvijetlimo.

7.1. Prva žrtva na oltaru "novih" misterija: biografija Rudolfa Steinera

Već u njegovoj prvoj knjizi Prokofiev počinje uvoditi novi ideal inicijacije. Na njegovu putu do tog ideala ljudsko biće se sve više mora odricati njegove individualne svijesti, da bi postalo visoko moralni robot, vrsta medija za duhovna bića, preko kojih oni njihovu volju mogu provesti u djela. Tako Prokofiev biografiju Rudolfa Steinera interpretira na taj način da ona odgovara arhetipu ovog ideala. Da bi preduhitrio bilo kakav element iznenađenja ili protesta koji bi mogao doći od njegova čitatelja on skreće pažnju na neobičnu prirodu njegova pristupa i objavljuje da je vidio “kroz veo vanjskih događaja” i kao svoju polaznu točku uzima “one kozmičke snage” koje su “kontinuirano djelovale” u životu Rudolfa Steinera [I, str. 20]. Odatle, iz kozmosa, Prokofiev opisuje “arhetip novog, modernog puta inicijacije... kojeg današnja civilizacija kao cjelina mora slijediti” [ibid., str. 99]. Iz te nedokučive visine Prokofiev gleda dolje na biografiju Rudolfa Steinera, baš kao da leži na dlanu njegove ruke i pojavljuje se u obliku pojednostavljene sheme koja se sastoji od niza sedam-godišnjih perioda. U vezi s periodima četiri do sedam u toj shemi Prokofiev razvija gledište o četiri životne žrtve Rudolfa Steinera, ili četiri stupnja njegova puta žrtvovanja. Sada to ispitajmo – sa “kozmičkog” stajališta.

U poglavlju 2 njegove knjige Prokofiev kaže da je 1899 Rudolf Steiner imao osobni susret s Kristom u sferi intuicije, i iz toga zaključuje: “U trenutku kada je Rudolf Steiner, na kraju njegove velike epohe Sunca, svjesno živio kroz pavlinski doživljaj pred Damaskom i tako shvatio riječi ‘Ne ja, već Krist u meni’, napravio je istinsku duhovnu žrtvu: **kao posvećenik njegovo zemaljsko 'Ja' žrtvovao je Biću Krista. U tom djelu imamo prvi stupanj velikog puta žrtvovanja Rudolfa Steinera...** Od tada nadalje sam Krist radi kroz 'Ja' Rudolfa Steinera” (ibid., str. 61; naglasio S.O.P.). I odmah objašnjava: “Ako se ... upitamo što te riječi Sv. Pavla znače u okultnom smislu, tada moramo reći: ljudsko biće koje to shvaća unutar sebe time je ponudilo svoje zemaljsko 'Ja' kao žrtvu Kristu” [ibid., str. 72].

Kratko i jasno i sa zapovjedničkom gestom Prokofiev ovdje pogrešno predstavlja najdublju prirodu kršćanskih misterija. Ako imamo na umu ono što je već opisivano, nije teško prepoznati tu distinkciju. – I mi pitamo: Zar nije sam Krist, radi spasenja, razvoja i ojačanja **zemaljskog** ljudskog ‘Ja’ – tog slobodnog ‘Ja’, koje stoji na vlastitom tlu, i djeluje iz sebe -napravio jedinstvenu, najveću, žrtvu u povijesti čovječanstva kroz njegovo izvršenje Misterija na Golgoti? Od tada nadalje ljudsko biće je obdareno mogućnošću ujedinjenja njegovog ‘Ja’ s Kristom i time shvaćanja prave prirode njegova ‘Ja’. “Preko primanja Krist-impulsa u čovjekovu prirodu... ta priroda će biti još više produbljena; ta čovjekova priroda će stalno primati više svjetla i ljubavi u svoje vlastito biće, tako da će svjetlo i ljubav ljudska priroda morati doživjeti kao nešto veoma vlastito. Pounutrašnjenje čovjekove duše u beskonačne

dubine, to će biti dar Krist impulsa” (9.1.1912, GA 130). Tako govori Rudolf Steiner, a mi također pitamo: Tko se žrtvovao kome? Zahtijeva li Krist natrag ono što je jednom dao ljudskom biću? Nikada Krist ne radi kroz ljudsko 'Ja' kao da je ono instrument, već On živi unutar njega kao njegova vlastita, najdublja bit. Zar apostol Pavao kaže: “Ne, ja, već Krist **kroz** mene”?! Kao što je bio u drevna, pretkršćanska vremena, Krist za Prokofieva ostaje čisto vanjsko, kozmičko biće, kome se može prinijeti žrtva, Biće koje čovjeku pristupa odozgo i radi kroz njega. Javlja se utisak da esencijalna priroda Misterija na Golgoti, kao rezultat kojeg je Krist ujedinio sebe s Zemljom, za Prokofieva uopće ne postoji. Jer za ljudsko biće doživljaj Krista mora postajati sve više unutarnji. Rudolf Steiner je na to ukazao u mnogim prigodama.

Kako nas Prokofiev uvjerava u njegovoj “Autobiografiji”, on je već u njegovom djetinjstvu kada je čitao knjigu “Znanje o višim svjetovima” shvatio ... da je susret opisan u njoj, učenika s Velikim čuvarom praga, susret sa samim Kristom. On kaže: “Međutim, za mene osobno, bila je činjenica od velike važnosti da sam otkrio, ne iz ‘Tajne znanosti’ već iz intenzivnog doživljaja sadržaja ‘Znanja o višim svjetovima’, tko se otkrivao u slici Velikog čuvara praga” (“Moj put. ..”, str. 83).

Sasvim je jasno da je Prokofiev imao intenzivni doživljaj nečeg drugačijeg, i susret sasvim druge vrste. Ako se netko okrene odgovarajućem pasusu u knjizi Rudolfa Steinera to će prepoznati bez poteškoća. Veliki čuvar ne traži od učenika da žrtvuje svoje zemaljsko ‘Ja’; upravo suprotno, on izaziva učenika da žrtvuje njegove egoistične težnje, da bi ušao u više oblasti svijeta duha (- onog “duhovnog kozmosa”, onih “najviše uzvišenih, najviše duhovnih” kozmičkih sfera, prema kojima Prokofiev neprestano teži), da bi trebao napraviti žrtvu poradi njegovih drugova ljudskih bića koji su još okovani čulnim svijetom, i svih živih bića u cijelom svijetu! Nije Krist onaj za kojeg učenik čini žrtvu, već za sva stvorenja koja pate na Zemlji, i on ne žrtvuje njegovo ‘Ja’, već jedino njegovu egoističnu želju da sam ostvari uspon.

Krist žrtvuje sebe za ljudska bića. On kaže: “Sin čovječji ne dolazi da bi bio služen, već da služi, i da preda svoju dušu za iskupljenje mnogih ” (Matej. 20; 28). I dalje: “Zaista, kažem vam, što učiniste najmanjem od moje braće, to ste učinili meni” (ibid., 25; 40). Žrtva ovakve vrste u ime naših bližnjih, koja predstavlja stvarno “imitatio Christi”, ono je o čemu bi se trebalo govoriti s obzirom na život Rudolfa Steinera. Ali ne zaboravimo: Prokofieve namjere nisu povezane s potragom za istinom, već je u njima prikrivena strastvena želja za naviještanjem poricanja individualnog ‘Ja’.

Ako ljudsko biće preda svoje vlastito ‘Ja’ ono postaje medij. I ako ćemo vjerovati Prokofievu, to je upravo ono što se dogodilo Rudolfu Steineru; kroz njegove “ovoje” počinju raditi bezbrojna druga bića. Može se biti uvjeren u neutemeljenost teorije Prokofieva čak i ako se ništa ne zna o samom Rudolfu

Steineru; treba samo ispitati teoriju kao takvu da bi se otkrilo da joj nedostaje konzistencija i logika; sličan je slučaj s obmanjujućim “argumentima” koje iznosi kao njenu potporu.

Dok Prokofiev nastavlja opisivati slijedeće djelo žrtvovanja, zaboravlja ono prethodno. Jer ako se pretpostavlja da je Rudolf Steiner žrtvovao njegovu 'Ja' Kristu koji je od tada nadalje radio kroz njega, tada bi posljedica toga bila da Rudolf Steiner nije sam napravio sljedeću žrtvu ovoja, već Krist **kroz** njega.

Može li išta biti apsurdnije? Unatoč tome, Prokofiev nam svečano otkriva “jednu od najvažnijih misterija životnog puta Rudolfa Steinera”, koja se sastoji u činjenici da “od određenog trenutka njegovog života. .. Biće novog Bodhisattve postupno počinje raditi kroz njega” [I, str. 82]. Tako je napravljena druga žrtva astralnog tijela. Ovdje je Prokofiev entuzijazam pojačan do te mjere da on podrazumijeva da potvrđuje priopćenja Rudolfa Steinera, uz pomoć njegovih (Prokofievih) pretpostavki: “Tako možemo pretpostaviti da je prožimanje astralnog tijela Rudolfa Steinera od novog Bodhisattve započelo u periodu oko 1902-1903. ..To je u isto vrijeme daljnja potvrda riječi Rudolfa Steinera u smislu da je Bodhisattva **već** bio inkarniran, i da je bio rođen početkom 20-og stoljeća” (ibid., str. 71; naglasio S.O.P.). Ako se kaže da pretpostavke ne mogu dati potvrdu, već da potvrdu same trebaju, kako se ovdje može izjednačiti “prožimanje astralnog tijela” s “rađanjem” ili “utjelovljenjem”? Tko je, dakle, osoba koja sve to opisuje u knjizi Prokofieva? Da li je to sam Prokofiev, koji je bio rođen, ili netko drugi, koji je prožeo njegovo astralno tijelo i piše kroz njega? Da li je to sve jedno te isto?

I sada Prokofiev bestidno traži da čitatelj shvati u punoj svjesnosti “da je ova veza (napravljena od njega samog) između Rudolfa Steinera i novog Bodhisattve (što je prije bilo pretpostavka) stvarna okultna činjenica”. Iz visina na koje se sada popeo sada počinje “bacati potpuno novo (?) svijetlo na određene dijelove biografije Rudolfa Steinera”. Osjećaj autorove superiornosti u odnosu na čovjeka na kojeg drugdje upućuje kao na “mog učitelja”, ne može se previdjeti (ne zaboravimo da je ovo njegova prva knjiga). Namjera je, dakle, baciti “potpuno novo svijetlo” na slijedeće pasuse u Autobiografiji Rudolfa Steinera: “... vrijeme u kojem sam sa svim mojim **duševnim snagama** stajao pod utiskom činjenica i **Bića** svijeta duha koja su mi **prišla**” (I, str. 72; naglasio S.O.P.). U ovoj točki počinje fabricirati dokaze pomoću verbalne manipulacije: “Ako postanemo svjesni činjenice da ‘duševne-snage’ moraju biti dovedene u vezu s, iznad svega, astralnim tijelom (?), i ako sasvim doslovno uzmemo izjavu ‘Bića svijeta duha koja su mi prišla’ (t.j. pristupamo im na način na koji im je pristupio Rudolf Steiner, na primjer u njegovim predavanjima o evanđeljima -kakve usporedbe!), tada nam cijela slika postaje mnogo jasnija” (ibid., str. 72).

“Jasnija”, ali još uvijek ne potpuno jasna. Zašto je Rudolf Steiner koristio riječ Bića u množini ako je, kako nas Prokofiev želi uvjeriti, ukazivao na Bodhisattvu? Prokofiev nema poteškoća da se pomiri s time. On pribjegava dobro iskušanom postupku: ne pripisuje nikakvu nezavisnu vrijednost pojedincu i tretira ga kao instrument **kroz** kojeg (riječi “kroz” je od Prokofieva obično dan nježni naglasak) djeluju druga bića, kroz koja pak drugi. ..Dakle imamo stalnu struju bezlične duhovnosti koja teži prema beskonačnosti “kozmosa žudnji” gdje sve konačno gubi svoju “egoističku cjelovitost”. Na Bodhisattvu također treba gledati kao na ne više od medija **kroz** kojeg radi kolegij Bodhisattvi; i postaje nam puno jasnije da se prema njemu treba odnositi u množini – konačno, mi smo svi, bez iznimke, grupna bića (cf. § 5.4.)

Moglo bi se prigovoriti da se s metodom koju je ovdje primijenio Prokofiev, sve može dokazati. To je bez sumnje točno. Tu leži tajna njegove “moći”. Pomoću nje Prokofiev “srećom” mora “dokazati” samo priopćenja Rudolfa Steinera plus tucet njegovih vlastitih apsurdnih teorija; a tu i tamo on “dokazuje” da među njima postoji veza. Ovdje on “dokazuje” da su Učitelji mudrosti i harmonije osjećaja, Bodhisattve (raspravljali smo o njegovu “dokazu” u § 2.3.), a zatim donosi, kao konačnu potvrdu medijumstva Rudolfa Steinera, slijedeće riječi iz ezoterijske lekcije: “Veliki Učitelji mudrosti i harmonije osjećaja, vode nas u našim unutarnjim težnjama za znanjem” (14.11.1906, GA 245).

Rudolf Steiner kaže “vode”, a ne “utječu” ili “prožimaju astralno tijelo”, ali to Prokofievu ne smeta. Kako, međutim, vidjeti “nas”, množinu, kada Rudolf Steiner govori o sebi? Ovdje Prokofiev čini sljedeću lakrdiju, ali ovog puta obrnutu: usputno miješajući množinu i jedninu. On čitatelja upućuje ovako: “Treba sasvim jasno shvatiti (ne, uzeti u obzir ili pretpostaviti, već sasvim jasno shvatiti!) da se u tim riječima *regal plural*, [retoričko] ‘nas’ u ovom slučaju može odnositi ponajprije na Rudolfa Steinera (t.j. on je zapravo želio reći “mene”, ali nije se mogao, kao **predavač**, natjerati da to učini!), i njihovo značenje postaje sasvim očigledno (u to nema sumnje!). To izražavanje je daljnji dokaz (gdje su ostali?) činjenice da je kroz budućeg Maitreya Buddhu **cijeli** krug Bodhisattvi, velika loža ‘Učitelja mudrosti i harmonije osjećaja’ radila na Rudolfu Steineru” (I, str. 74 [str. 87]; naglasio S.O.P.).

I kao da nije dovoljno Prokofiev dvanaestorici dodaje još pet učitelja, samo da bi u zaključku svečano objavio: “I svi su ti uzvišeni učitelji čovječanstva od tada nadalje radili na Rudolfu Steineru, i kroz njihovu inspiraciju učinili mogućim rođenje antropozofije na Zemlji” (ibid., str. 87).

Zaista su moćni naponi bili potrebni da Rudolfa Steinera motiviraju da antropozofiju donese na svijet! Do tada je on tvrdoglavo radio na Teoriji znanja, Goetheizmu i Filozofiji slobode – teme koje nisu bile od koristi

nikome osim Schroeru i Hartmannu, i odbijao je shvatiti što su uzvišeni vođe od njega željeli!

Na kraju Prokofiev čitatelju obećava da će pokazati pasus iz predavanja “gdje Rudolf Steiner kaže, u obliku u kojem nema drugog objašnjenja, da kroz njega novi Bodhisattva [zajedno s ostalim velikim učiteljima] radi inspirativno.” Kako zanimljivo! Ali što dolazi sada? Dakle, isto kao i prije: “Samo treba smjestiti na mjesto [uobičajenog] ‘mi’ (*regal plural*), (normalno ljudsko) ‘Ja’ (on bi radije bio rekao “fabricirati”), [i pravi smisao postaje jasan]” (ibid., str. 75 [str. 87]. Preostaje nam samo zahvaliti Prokofievu za otkrivanje **pravog smisla** riječi Rudolfa Steinera, koje je govornik od nas prikrivio njegovim govorničkim trikovima!

I sada, tiskano s posebnim naglaskom, tako da se lakše utisne u čitateljevu memoriju, čitamo slijedeće: **“Rudolf Steiner je žrtvovao ...njegovo zemaljsko astralno tijelo, dajući ga na raspolaganje uzvišenom duhovnom biću Bodhisattvi i, time, cijelom krugu gore imenovanih individualiteta Učitelja, koji su od tada nadalje govorili kroz njega.** ...riječ ‘moj’ (iz naslova knjige “Moj životni put”) može se stoga primijeniti ne samo na njega kao zemaljsko ljudsko biće, već također i na kozmička bića koja kroz njega rade. Od tada nadalje (1907) bića Bodhisattvi su [zaposjedala] astralno tijelo Rudolfa Steinera sve jače” (ibid., str. 76/77 [str. 89]).

Čak i “pobožnom” antropozofskom čitatelju, koji poznaje osnovne istine koje se tiču prirode modernih misterija, što može biti utemeljeno na individualnom čovjekovom ‘Ja’, i koji također zna što Rudolf Steiner kaže o medijumstvu – nelegitimni ulazak u duhovni svijet **pomoću snaga astralnog tijela** – i upoznat je s prirodom čovjekove slobode, individualnom stvaralačkom snagom itd., kosa tog čitatelja trebala bi se “nakostriješiti” pred gornjim izjavama. Ali zašto se ništa takvog ne događa? Zar nitko nije pročitao knjigu Prokofieva? Ali napravili smo još jedno zapanjujuće otkriće, naime da sada Prokofiev ulazak bića kozmičkog ranga – posebno Bodhisattve – u astralno tijelo Rudolfa Steinera, smješta u godinu 1907 umjesto u godine 1902-1903 kao što je to napravio ranije. S ovime, sve što se pojavilo prije 1907 nije bila antropozofija. Veoma zanimljivo! Što je to dakle bilo?

Prokofiev konačno zaključuje da je Rudolf Steiner u potpunosti žrtvovao sve plodove njegova individualnog razvoja (uključujući ispunjenje riječi “Ne Ja, već Krist u meni”) duhovnoj struji koje se ulila kroz njega. Tako se individualnost Rudolfa Steinera rastopila u bezbrojne struje kozmičke duhovnosti (uključujući “Krista u njemu”).

Ovdje Prokofiev stavlja izvanrednu fusnotu koja počinje ovako: “Ove riječi ne treba uzeti tako kao da znače da **cijeli** sadržaj antropozofije teče [od inspiracije ovih Učitelja čovječanstva]” (ibid., str. 396, fusnota 39; [str. 442,

fusnota 46]). U čitatelju niče sjeme nade, da bi Rudolfu Steineru ipak moglo biti dopušteno da igra određenu sporednu ulogu u biću antropozofije, ali se pokazuje da je to bez osnova! [Ta Bića] od sada nadalje rade” – Prokofiev nastavlja – “primarno kroz astralno tijelo Rudolfa Steinera ... Kroz njegova druga tijela rade ostale **snage svijeta** (!) ... u različitim periodima života Rudolfa Steinera, različita bića rade na njemu s promjenjivim intenzitetom ... Izmjena utjecaja može se vidjeti u njihovim različitostima ako se netko upozna s kretanjem osnovnih tema koje se provlače kroz cjelokupnu predavačke aktivnost Rudolfa Steinera” (ibid.).

Zaista nam nije zadovoljstvo pratiti sadržaj ove svetogrдне i cinične “biografije”. Njen osnovni princip bi do sada trebao biti sasvim jasan: Rudolf Steiner jednostavno nije postojao; postojale su samo “kozmičke struje” koje su kroz njega radile. **Možda ne postoji niti “Prokofiev”, jedino “struje” rade kroz njega?**

Na trećem stupnju njegova puta žrtvovanja, Rudolf Steiner prinosi njegovo etersko tijelo. Tvrdi se da je Natan duša koristila ovu žrtvu. ” Dakle može se reći kategorički: ” – tako smo uvjereni da baš kao što na Zemlji imamo četiri evanđelja, po Ivanu, po Luki, Marku i Mateju, tako je i u petom evanđelju, evanđelju onog bića koje Rudolf Steiner naziva nebeska duša Natan Isusa, ono biće zahvaljujući kojem je peto evanđelje moglo doći na Zemlju kroz Rudolfa Steinera” (ibid., str. 86-87 [str.99-1 00]). I opet je Rudolf Steiner samo posrednik, medij. Za razliku od Ivana, Luke, Marka i Mateja, koji su priznati kao pisci evanđelja, Prokofiev ne postavlja pitanje autorstva Rudolfa Steinera – već samo onog od Natan duše, i na njega odgovara – kao što smo možda pogodili –negativno: “U tom smislu Natan duša se ne pojavljuje kao autor petog evanđelja, ali [kroz Natan dušu također je radilo] ...” (ibid.). Ali zašto beskrajna rasprava? Zašto ne usvojimo “najviše”, “najduhovnije”, “**apsolutno** stajalište” “samog” Prokofieva, i potpuno shvatimo činjenicu da je izvor svega Stvaratelj univerzuma, a sve drugo samo su stvorenja, mediji i imitatori!

Sjećamo se da je Rudolf Steiner, na prethodnom, drugom, stupnju njegova puta žrtvovanja – prema Prokofievu – već bio predao sve plodove njegova individualnog razvoja, tako da mu ništa nije ostalo. Koliko je naše zaprepaštenje, stoga, kada sada čitamo: ”To je treći stupanj [uzvišenog] puta žrtvovanja Rudolfa Steinera, koji se sastojao u predaji [pravim vođama evolucije svijeta]” (*znači li to da vođe prethodnog stupnja nisu pravi i nisu mogli primiti žrtvu?*) “duhovnih snaga koje je on bio u stanju steći u njegovom eterskom tijelu na putu njegova individualnog razvoja, i odricanje od svakog osobnog unaprjeđivanja koje je moglo biti stečeno kroz te snage” (ibid., str. 104 [str. 118]).

U tranziciji do treće žrtve Prokofiev zaboravlja ne samo drugu, već također i prvu. Može li se uopće govoriti o “osobnoj prednosti iz nečijih vlastitih

postignuća” s obzirom na osobu koja je već žrtvovala njeno ‘Ja’? U kakvom stanju uma Prokofiev zapisuje ovakva otkrivenja? Da li je zamislivo da je žrtvovao “sve plodove njegova individualnog razvoja”, uključujući racionalno mišljenje, logiku i, konačno, njegovu svijest? *Koji od “stalno-mijenjajućih utjecaja” uzrokuje da stalno zaboravlja ono što je upravo napisao?*

Očito je da ni Rudolf Steiner, kako učimo od Prokofieva, kroz sljedeću fazu u njegovu životu nije živio nezavisno, jer je sada **kroz** njega radio Mihael. Kao posljedica toga, antropozofije je, još jednom, potpuno izmijenila njen “potpis”. Inicijalno je bila inspirirana od sedamnaest Učitelja čovječanstva, zatim joj je pridružena Natan duša i ostatak svjetskih sila, koje se konačno opet povlače. U njegovoj kasnijoj knjižici “Ciklus godine i sedam liberalnih umjetnosti” (VII), Prokofiev antropozofiju definira ovako: “Antropozofija je dar Mihaela čovječanstvu preko posredovanja Rudolfa Steinera” (str. 9). To bi značilo da je onim Učiteljima i ostatku svjetskih sila “uručen otkaz”. Ako bi i Mihael također otišao, onda nitko ne bi ostao osim našeg autora, koji je kroz posredovanje Rudolfa Steinera dar antropozofije dao čovječanstvu. On nas vodi do ovog gorkog zaključka.

Na zadnjem stupnju njegova puta žrtvovanja Rudolf Steiner ostvaruje božićno zasjedanje i time njegovu karmu ujedinjuje s onom od antropozofskog društva. U kasnijoj knjizi Prokofiev sređuje, kao što smo vidjeli u § 5, da napravi karikaturu i od prirode ove žrtve također. Ali on je već u svom radu izvukao potpuno pogrešnu sliku božićnog zasjedanja, i radeći to potpuno krivo prezentirao načelo moderne inicijacije, Bez sumnje to je od početka cilj onih kozmičkih bića koja su govorila i radila **kroz Prokofieva**.

Na kraju ovog poglavlja željeli bi uvjeriti one koji nastavljaju (u duhu omiljenog izraza Prokofieva “unatoč svemu ovome”) tražiti stvarno zrno (kao kokoš u poslovi) u njegovoj “teoriji” inkorporacije, da mi ne dovodimo u pitanje mogućnost inkorporacije duhovnih bića, i njihov rad kroz ljudska bića inkarnirana na Zemlji. Naš je zadatak ovdje drugačiji: to je pokazati da je način na koji se Prokofiev bavi s enormno teškom temom, gdje se može, lakše nego bilo gdje, pobrkati dar Boga s palačinkom, nedopustiv. Produbljeno razumijevanje pojave individualnog ‘Ja’ (ponavljamo: *to razumijevanje kod Prokofieva potpuno nedostaje*) prvi je i najvažniji uvjet za svakog tko želi prepoznati razliku između medija i posvećenika, ili čak obične, ali samouvjerene osobnosti; i razlike između nesvjesne inkorporacije i one u koju se ušlo svjesno od pojedinca. Također i u mnogim drugim pitanjima, postoji potreba razjašnjavanja. Inače se riskira doći u situaciju gdje je netko sam “inkorporiran” – tko zna od koga?

7.2. Božićno zasjedanje - pogled iz zemlje iza ogledala

U poglavlju 5 njegove prve knjige Prokofiev kaže: „Sada, blizu 60 godina nakon [tog odlučujućeg] događaja (Božićno zasjedanje), možemo iznutra doživjeti da je taj događaj zaista neprolazan; da se stvarni čin inicijacije [modernih vremena odigrao. U tom činu inicijacije nisu samo najdublje misterije kršćanskog puta inicijacije postale manifestirane, već su se odigrale u dušama onih 700-800 članova antropozofskog društva koji su bili prisutni]. Jer ono što se dogodilo tom prilikom je stvarna mistična činjenica, činjenica da je od tada postojao moderni put inicijacije za ljudska bića” (koji do tada nije postojao — Rudolf Steiner nije dovoljno moderan), „koji vodi direktno u hram **novih kršćanskih misterija**” (I, str. 215-217 [str. 242-243]).

Dakle prema Prokofievu, na božićnom zasjedanju izvršena je nova kolektivna kršćanska inicijacija ... (Čak i pod sovjetskim režimom osoba je **individualno** primana u Partiju.) Ali Prokofiev uvijek djeluje kao onaj koji donosi obnovu. I u pravu je, jer prije nije bilo nikakve kršćanske kolektivne inicijacije. 1912 Rudolf Steiner je rekao: „Ni jedna duša nije u istom položaju kao i druga. Stoga ... put u nadčulne svjetove je, za svaku dušu, individualan” (30.8.1912, GA 138). On još nije znao ono što naš autor danas zna.

U poglavlju 7 Prokofiev nam daje neke bitne detalje. Učimo kakvo je bilo stanje svijesti 700-800 ljudskih bića, učesnika zasjedanja, kada je iznad njihovih glava izvršen ovaj mistični čin; također učimo o njihovu stanju svijesti prije i nakon zasjedanja. Prokofiev to karakterizira ovako: „Od paljevine prvog Goetheanuma [opća] svijest članova društva je u značajnom stupnju bila prigušena ... Ali kada je antropozofsko društvo propustilo da spasi ‘Kuću riječi’ preko budnosti i unutarnje aktivnosti, nije se moglo, nakon požara, oporaviti od tog [strašnog] udara ... Stvarni unutarnji uzrok nazadovanja bila je činjenica da su članovi uranjali u sve dublji san ... sve do trenutka ... kada je on (Rudolf Steiner) donio odluku [da prenese kroz božićno zasjedanje] ... u potpunoj izolaciji ... Ali čak ni božićno zasjedanje [koje je tada slijedilo] nije u dovoljnoj mjeri moglo zaustaviti proces padanja u san ... Jer buđenje koje je bilo nužno nije se dogodilo, unatoč grandioznoj aktivnosti Rudolfa Steinera nakon božićnog zasjedanja” (I, str. 353-354 [str. 389-390]).

Tako izgleda da su prije, za vrijeme i poslije božićnog zasjedanja antropozofi **spavali**. I da spavaju sve do danas — Prokofiev o tome govori na str. 355 [str. 391]. I — postoji li mogućnost da se u tome vara? Može sebi dopustiti da piše ovakve stvari, i nitko ne primjećuje; mnogi su čak entuzijastični kada ih čitaju, što njegova popularnost dovoljno pokazuje. Antropozofi su uronjeni u duboki san i čak nisu ni u položaju da primijete kako ih ismijava — ali možda i on također spava, i piše njegove knjige „u njegovu spavanju”.

Zdrav razum ne može direktno dokučiti zapanjujuću prirodu onog što je ovdje počinjeno. Samo zamislimo: U uglednoj antropozofskoj izdavačkoj kući pojavljuje se temeljno djelo, napisano ne od strane klevetnika ili oponenta

Rudolfa Steinera, već od nekog tko je postao jedna od vodećih figura antropozofskog pokreta. U tom djelu, koje sadrži nebrojene reference na Rudolfa Steinera, bezbrojne citate koji bi trebali odobriti stajalište autora, svijetu je u cjelini ispričana duhovna misija Rudolfa Steinera, antropozofskog pokreta i društva. Ispunjenje te misije — tako piše autor — doseglo je svoj klimaks na božićnom zasjedanju gdje se odvalo utemeljenje novih misterija. Njihova središnja jezgra je moderna kršćanska ružokrižarska inicijacija, koja prema riječima Rudolfa Steinera pripada u osnovna načela civilizacije. To je smjer u kojem bi novoformirano Opće antropozofsko društvo trebalo raditi. Do te nove inicijacije, koja je izvršena kao „pravi mistični čin” od Rudolfa Steinera na božićnom zasjedanju, došlo je kroz snažan utjecaj izvršen (uz pomoć sedam inicijacijskih ritmova Meditacije kamena temeljca) simultano na sve prisutne, bez sudjelovanja njihove vlastite svijesti. — Dakle oni ne znaju što im se događa, pošto su oni u stanju spavanja! Na ovaj način oni svi zajedno — u spavanju — prolaze pokraj Velikog čuvara praga i prelaze prag do duhovnog svijeta!

Sada to usporedimo s riječima Rudolfa Steinera: „Znanost inicijacije isključivo i u svakom slučaju se obraća pojedinom ljudskom biću. Čak i kada govori grupi ljudi zapravo se još uvijek obraća pojedinom ljudskom biću. Ne može se predstavljati pravu znanost inicijacije na način na koji se na ljudska bića radilo u ranija vremena. Katolička crkva, na primjer, prenijela je taj pristup u sadašnje vrijeme; ne samo Katolička crkva, već i određene direktive Partije koriste istu metodu još i danas. Radilo se na takav način da se, ako se smijem tako izraziti, upotrebljavala masovna psiha; apelira se na ono što nešto ulijeva u zajednicu ljudskih bića na određeni, mogao bih reći, hipnotički način. Znate da je, u pravilu, ako samo primijenite pravo sredstvo, lakše prenijeti stvari skupu ljudi nego svakom pojedincu kome bih se željeli obratiti ... Takva sredstva, koja su visoko efikasna, ne mogu se koristiti od strane prave mudrosti inicijacije ... Ona mora govoriti na takav način da se obraća svakom pojedinom ljudskom biću i apelira na moć uvjeravanja svakog pojedinog ljudskog bića” (17.1.1920, GA 196). Rudolf Steiner govori upravo suprotno od onog što drži autor.

Već u Prokofievu prvom djelu, metoda masovnog sugestivnog utjecaja je lažno pripisana Rudolfu Steineru (čime nije spomenuta prava metoda znanosti duha), i esencijalni karakter božićnog zasjedanja je predstavljen kao seansa kolektivne „inicijacije”. Na ovaj način autor (ili duh koji radi kroz njega) je pokušao legalizirati takvu proceduru u antropozofskim krugovima da bi je mogao sam nekažnjeno primijeniti kasnijeg datuma. O tome ćemo govoriti u § 8.

U međuvremenu ova knjiga postaje vrsta antropozofskog klasika, i igra esencijalnu ulogu u oblikovanju pogleda na svijet članova Društva. Autor dalje s nepogrešivom konzistencijom razvija teze iznijete u njoj. I većina se antropozofa slaže s onim što on piše i govori, prihvaća to bez rezerve. Time on postaje glasnik i prorok vječno „živućeg božićnog zasjedanja”, koje je sam

smislio. Knjiga je u prodaji i svatko može o antropozofiji prosuditi na osnovu izobličene slike koju sadrži, koja transformira najdublju prirodu modernog puta inicijacije u Bog zna što.

Zašto je to primijećeno od veoma malo ljudi? I zašto čak i oni šute — gotovo bez iznimke? To nije stvar cjepidlačenja, već najgrublje izobličenje temeljnih istina znanosti duha. — Odgovor bi mogao biti veoma jednostavan: izobličenje je toliko sramno veliko da je teško povjerovati da postoji. Ono otupljuje svijest i juri pored nje u divljem metežu. I intelektualni, osjetljivi i racionalno misleći ljudi Zapada „zatvaraju uši”, umjesto da steknu temeljitije znanje o antropozofiji.

U opisanoj pojavi kao dodatak možemo vidjeti jednu od nečasnih metoda ovog autora Sergeja O. Prokofieva ili, radije, njegova inspiratora (ništa nas ne može spriječiti da vjerujemo da, unatoč svemu, on spava). Sebi se otvoreno suprotstavlja, na grub način, bez pokazivanja kakvog stida. Tako u poglavlju 5 knjige o kojoj se radi, on priča o zajedničkom, ali ipak **svjesnom**, prelasku Praga (I, str. 255). Zatim u poglavlju 7 detaljno opisuje „spavanje” antropozofa, ali ništa ne kaže o inicijaciji. Između poglavlja 5 i 7 poglavlje je 6, koje se bavi sasvim drugim stvarima. Nakon što je možda čitatelj „zadrijemao” tijekom poglavlja 6, on prelazi na poglavlje 7 i potpuno zaboravlja što je bilo u poglavlju 5. Tako postaje sve lakše da sadržaj kao talog uroni u podsvijest. Ako bi sada netko skrenuo pažnju Prokofieva na sve netočne stvari koje je napisao, on bi odmah citirao pasus gdje je sve opisano točno - s obzirom na isto pitanje.

Na ovaj način rade određeni duhovi da zbune autora. To ne znači da on nema slabe točke. „Netočne” stvari koje kaže tvore, kao što smo pokušali pokazati, unificirani i u biti jasan pogled na svijet s nekršćanskom tendencijom. To je dovoljno da poništi legitimnu silu ispravnih gledanja koji su također sadržana unutar njega.

7.3. Utrka za budućnost - "Rasa koja dolazi"

Sada bismo željeli raspraviti daljnji aspekt Prokofieva koncepta božićnog zasjedanja. To je njegova na prvi pogled budalasta teorija o formiranju nove, mihaelske, rase od članova antropozofskog društva. Ali i ovdje također imamo posla s pokušajem, dalekosežnim po posljedicama, izobličenja onog što znamo kao mihaelski impuls za naše vrijeme i smještanje toga u službu elitističkog grupnog egoizma.

Znamo da impulsi Duha-vremena imaju univerzalne ljudske osobine. Oni su valjani za svakog tko živi u dotičnom vremenskom periodu, bez obzira pripada li on/ona ovoj ili onoj grupi ljudskih bića. Upravo u tom univerzalnom ljudskom smislu Rudolf Steiner govori o „rasno-oblikujućim impulsima” Mihaela; i svatko tko ima unutarnji odnos s impulsima Duha-vremena može sudjelovati u „zajednici mihaelita”.

Ova priopćenja Rudolfa Steinera u vezi djela Duha-vremena, od Prokofieva su korištena u restriktivnom smislu kada kaže: „Rasno-oblikujući impulsi Mihaela, koji su do tada radili samo iz nadčulnog svijeta u antropozofski pokret, od tada su mogli strujati u antropozofsko društvo, dolje u fizička tijela njegovih članova. S time je položen temelj, prave zajednice Mihaela na Zemlji. Govoriti o ovome u zemaljskom smislu nije bilo moguće prije božićnog zasjedanja (premda je novi Duh-vremena bio aktivan od 1879). Dakle od božićnog zasjedanja imamo zajednicu Mihaela na fizičkom planu, koja je različita od svih ostalih sadašnjih i prošlih zajednica. To je zajednica koja čini ne samo duhovno, već duhovno-fizičko jedinstvo, i koja će se u budućnosti sve više razvijati ... do točke gdje će ‘rasna’-obilježja postati izvana vidljiva. U tom smislu je božićno zasjedanje pravi portal pojavljivanja Mihael-rase u svijetu” [I, str. 378-379] (cf. str. 343-344).

U drugom pasusu Prokofiev entuzijastički objavljuje: „tu je skrivena tajna novih mihaelskih misterija, tajna koja je povezana s pojavljivanjem nove rase mihaelita!” I dalje: „Jer bi trebali biti potpuno svjesni okultne stvarnosti koja stoji iza riječi: ‘Na Zemlji će nastati nova rasa!’” (ibid., str. 346, 347 [str. 381]).

Pokušajmo „postati svjesni” „okultne stvarnosti” iza mitoloških slika Prokofieva. Iznad svega smo pogođeni jednom stvari: toj „novoj rasi”, toj „zajednici Mihaela” mogu pripadati jedino oni, koji su članovi Općeg antropozofskog društva. A na str. 346 [str. 381] Prokofiev kaže da se na Božićnom zasjedanju, po prvi puta u razvoju Zemlje, samo Biće antropozofije, njegova središnja ezoterijska jezgra, njegovo ‘Ja’, manifestiralo; da je to stvarno rođeno na Zasjedanju, kao „grupno-‘Ja’ nove zajednice mihaelita”. Ovo grupno-‘Ja’ je formiralo duhovni temelj koji ujedinjuje sve (članove), i moglo je raditi kao potpuno „novi rasno formirajući princip upravo dolje u fizičkom tijelu svakog pojedinog antropozofa”. I zatim dolazi definicija koja kaže da je to grupno-‘Ja’ sami Duh-vremena Mihael. (Ovdje se više nećemo baviti apsurdnošću teorije prema kojoj se, tijekom Božićnog zasjedanja, Mihael manifestirao „po prvi puta u ljudskom razvoju” i prije tog Zasjedanja antropozofija nije imala središnju ezoterijsku jezgru. U § 3.3. to smo već raspravljali; ono što nas zanima sada to je buduća **rasa**.) U fusnoti u poglavlju 7 [str. 522] on dodaje da je impuls Božićnog zasjedanja — kako ga je on okarakterizirao — „temeljni kršćanski impuls našeg vremena”.

A na strani 454 čitamo slijedeće: „U tom smislu, strujeći tako iz dubokog nerazumijevanja u odnosu na Božićno zasjedanje, i otuda na **središnju jezgru antropozofije kao cjeline** (naglasila I.G.; prije je rekao, da je ta ‘središnja jezgra’ Duh-vremena Mihael), karakterističan je stav onih ljudi, koji su više ili manje intenzivno uključeni u antropozofiju, ali na kraju se ipak ne pridruže Općem antropozofskom društvu.” Iz ovoga zaključujemo: Bilo tko, tko se nije pridružio Općem antropozofskom društvu uopće nije povezan (jer nedostaje dublje razumijevanje) sa središnjom jezgrom antropozofije kao cjeline, a time ni s vodećim Duhom-vremena i njegovom zajednicom; taj odnos

također nedostaje i s „temeljnim kršćanskim impulsom našeg vremena”, pošto on proizlazi od Božićnog zasjedanja. Takvi ljudi također nemaju odnos s njihovim **vremenom**, pošto Duh-vremena ograničava njegovu aktivnost isključivo na antropozofsko društvo. Ali čemu tada njihovo življenje? Jedino za što bi mogli možda biti korisni je da onečiste nebesa!

Ali tkogod se pridruži antropozofskom društvu direktno pripada „izabranom narodu”, „rasi budućnosti”, i njegovom Maniju koji na „svoju ruku” okuplja sa cijelog globusa. Međutim, radeći tako, riskira pripisivanje sebi mihaelskog impulsa, kroz korištenje staromodnih, lažnih sredstava — igra na ljudsku taštinu i pripadanje elitističkoj grupi.

Ideja je zaista popularna, ali nije nova. Davno je postojao, kao što znamo, izabrani narod Izraela (što nije bilo „rasa”). Njihov zadatak pripreme tijela Krista je bio izvršen. Ali kada se Krist, Bog individualnog ‘Ja’, pojavio, taj narod ga nije mogao primiti, jer je grupno-‘Ja’ prevladalo. Narod Izraela je bio zadnji legitimni „izabrani narod”. **Od Misterija na Golgoti jedino pojedinci su legitimno izabrani.**

Impulsi koji su postali zastarjeli zahvaćeni su od nazadnih duhova i rade na stvaranju „izabranih” naroda, sekta i zajednica. Tako se pojavio, na primjer, Narod Crkve. U pozadini je na djelu ista ideja, jedino primijenjena na Crkvu. To je: izvan Crkve, nisu kršćani. Tamo je: izvan Općeg antropozofskog društva — nema shvaćanja impulsa božićnog zasjedanja, koji je temeljni kršćanski impuls našeg vremena. Gdje je tu razlika? Jezuiti žele stvoriti izabrani narod pomoću kolektivne sugestije. Principi su: grupna svijest i bezuvjetna pokornost vrhovnom autoritetu — u ovom slučaju Papi.

Jedan drugi primjer je posebno poznat građanima bivšeg Sovjetskog saveza: „Sovjetski narod — nova povijesna zajednica koja ranije nikada nije postojala”. Tu je korištena ista tehnika — sugestija, grupna-svijest, bezuvjetna podložnost ideologiji.

I konačno se pojavljuje i naš ideolog. Živeći kratko vrijeme u Sovjetskom savezu, mogao je apsorbirati dovoljno emanacija kreatora nove sovjetske „rase”, one povijesne zajednice koja je stopljena s uniformnom ideologijom koja vrijedi za sve. Da li je to ono odakle dolazi njegova slično-zvučuća nova i prethodno nepostojeća „zajednica Mihaela”? Ali u kojem smislu je ona „mihaelska”?

Svatko upoznat s antropozofijom znade da, prema Rudolfu Steineru, u ovom dobu Mihaela od odlučujuće važnosti nisu grupe ljudskih bića, već ljudski pojedinci (25.12.1919, GA 195), pošto Mihael bdi je, u najužem smislu, nad individualnom slobodom ljudskog bića. Kako on može biti grupno-‘Ja’ zajednice kakvu je opisao Prokofiev, zajednice koja, s prigušenom ‘Ja’-sviješću, prelazi Prag duhovnog svijeta u stanju spavanja i kao grupa? Rođenje grupnog-‘Ja’ u takvoj zajednici je katastrofalan događaj. Ono samo može pasti kao plijen

nazadnog duha. Iz toga izvire oblast bespomoćnosti i smrti, o kojoj Prokofiev govori „en passant” u njegovoj knjizi „Okultni značaj opraštanja”. I potpuna je obmana željeti naći analogiju između njegove „zajednice” i one od kristova apostola. Jer „Krist je takvo Biće koje nikada ne zaposjeda grupe, koje nikada ne postaje uključeno u grupe bilo koje vrste,” kaže Rudolf Steiner. „Krist je Biće koje ne poznaje nikakve grupe, koje poznaje jedino pojedince; i onaj tko vjeruje da se bilo kakva veza može uspostaviti unutar grupe uz pomoć Krista, krivo razumije Krist-Biće. Jer duh može uskrsnuti samo u pojedinom ljudskom individualitetu. Duh može uskrsnuti jedino ako je mogućnost razvoja dana ljudskim jedinkama” (28.3.1921, GA 203). Iz tog razloga čovječanstvo budućnosti će, prema Rudolfu Steineru, biti izgrađeno na prirodi individualnog ‘Ja’ (a ne zajednice s grupnom svijesću).

Prokofiev je revidirao povijest Božićnog zasjedanja (sovjetski ideolozi su također stalno revidirali povijest u skladu s „trenutnim potrebama”), i dok tobože predstavlja njene impulse, on stvara rasnu grupu. Njene značajke nisu upečatljive po njihovoj originalnosti, i lako su prepoznatljive pažljivom promatraču. One su: masovno uranjanje u san, pripadanje grupnoj svijesti, i slijepa servilnost prema određenim „impulsima obnove”.

7.4. Metamorfoza Prokofieva: antropozofija - teozofija - teologija - ideologija

Inicijalno je Prokofiev dao godinu 1902 kao vrijeme kada je antropozofija najprije nastala. Zatim, kao što smo vidjeli u § 7.1., to mijenja u 1907. Na kraju je i to prerano, i tako on objavljuje da se „središnja ezoterijska jezgra antropozofije” u njenom zemaljskom razvoju manifestirala po prvi puta na Božićnom zasjedanju (cf. § 7.3.), i „nakon božićnog zasjedanja ... **sve** postaje drugačije u antropozofskom pokretu i društvu” (cf. § 1.2.). Stoga je antropozofija započela s Božićnim zasjedanjem, i „prorok” o njenoj „pravoj prirodi” o tome izvještava od izvan Praga (cf. § 1.2.) ... itd. Jednom kada je na ovaj način našao povijesnu osnovu za svoje namjere i objavio njegov „novi tip” impulsa Božićnog zasjedanja, on konačno počinje, s enormnom energijom, njegovoj bezazlenoj, uspavanoj publici servirati novu „antropozofiju” koju možemo opisati jedino kao pseudo-antropozofiju.

Sada, ne može se falsificirati cijela znanost a potpuno neprimijećeno. Istina također može stajati na svom vlastitom temelju. Ali u svakoj znanosti objekt i metoda su povezani uzajamnom zavisnošću. Poštivanje metode štiti znanost od pogrešnih tvrdnji i distorzije. Iz tog razloga ukidanje metode leži u žarišnoj točki svih falsifikacija; međutim, mora biti ukinuta, ne u djelomičnom, već u apsolutnom smislu: ne smije se dopustiti da itko više i pomisli na nju; čak i sjećanje na nju mora biti izbrisano iz svijesti svih koji sada žive. Samo ne spominjanje metode za ovu svrhu nije dovoljno, niti je dovoljno antropozofiju razdvojiti još više od vremena kada je metodu razradio Rudolf Steiner. To su samo polovične mjere. Treba postići da je potpuno jasno da je metoda

beskorisna, štoviše, bezvrijedna. Ali da nitko ne bi primijetio bilo kakav „prekršaj” ili protestirao, treba djelovati na osjećaje ljudi, tako da je sve prihvaćeno bez pitanja.

To je naposljetku bila namjera Prokofieva u njegovoj knjizi „Okultni značaj opraštanja” a također i barem dva predavanja održana u Moskvi 19 siječnja 1995 i na Miholje iste godine. Da bi djelovao na osjećaje „masa” koristio je prokušanu metodu: špekulacije o biografiji Rudolfa Steinera i sentimentalni, sažalijevajući govor o njegovoj žrtvi. Prokofiev u tu svrhu mora nekako proširiti „put” žrtvovanja Rudolfa Steinera, dosežući natrag u vrijeme njegova filozofskog i goetheanskog rada koji čini osnovu za elaboriranje duhovno-znanstvene metode; i mora ih proglasiti kao, takoreći, „nultu-žrtvu” pošto je ranije opisao susret Rudolfa Steinera s Kristom u sferi intuicije kao „prvu” žrtvu.

U knjizi „Okultni značaj opraštanja” Prokofiev nam uopće ne govori ništa u vezi goetheanizma i njegove temeljne važnosti za ispunjenje kulturalnih zadataka naše epohe, niti o razvoju duhovno-znanstvene metode i najdubljoj prirodi čovjekove spoznaje itd. U vezi ovog zadnjeg pitanja on usmjerava pažnju jedino na aspekt od sekundarnog značaja: vrstu pritužbe Rudolfa Steinera o K. J. Schröeru, koji nije proučavao Goetheove prirodoznanstvene spise, **posljedica čega je da je zadatak uređivanja tih djela** pao na Rudolfa Steinera, koji ga je zatim preuzeo. I iz toga zaključuje da je iz tog razloga Rudolf Steiner morao na mnogo godina odgoditi ispunjenje njegove vlastite misije (V, str. 151 [str. 122]).

Koliko je mnogo godina, ili sedmogodišnjih perioda to trajalo — o tome Prokofiev ne kaže ništa; to nas ne bi trebalo zanimati. Ono što znamo je da je Rudolf Steiner bio zaokupljen radovima Goethea između 1884 i 1887, i da je taj rad s Goetheovim pogledom na svijet postao polazna točka za razvoj njegove teorije znanja. U tom je periodu napisao sljedeća djela: „Kratki pregled teorije znanja iz goetheanskog pogleda na svijet” (1886), „Istina i znanje” (1892), „Filozofija slobode” (1894), niz važnih članaka u obranu Haeckela, o individualizmu u filozofiji itd. — spisi koji zaista polažu temelj duhovno-znanstvene metode. Ali Prokofiev tvrdoglavo insistira na njegovu stajalištu da oni nemaju direktne veze sa „stvarnom misijom” Rudolfa Steinera. A ako je to tako, onda ih ne treba spominjati! — Tako Prokofiev uklanja glavnu prepreku na putu njegove „obnovljene” antropozofije, i iz tog razloga žrtvuje „središnju jezgru” puta spoznaje Rudolfa Steinera.

Na predavanju Rudolf Steiner koristi slijedeću sliku da bi okarakterizirao razliku između antropozofije i teozofije s jedne strane, i konvencionalne znanosti s druge. Teozofija kaže on, stoji takoreći na visokom planinskom vrhu i dok zuri u nebeske visine, ne može od tuda steći znanje o konkretnoj čovjekovoj stvarnosti dolje ispod. Znanost, nasuprot tome, stoji na podnožju planine, može vidjeti mnoge konkretne pojedinosti, ali ne može se uzdići do duhovnog, dok ostaje zaglavljena u dubinama. Antropozofija, s druge strane,

stoji na sredini kosine i održava ravnotežu između to dvoje, pošto može podići svoj pogled u duhovne visine a također ga usmjeriti na konkretan praktični život ljudskih bića. Na taj način antropozofija dolazi do znanja o njegovoj pravoj prirodi. Rudolf Steiner karakterizira antropozofiju također i na druge načine. On kaže, na primjer: „Pod antropozofijom podrazumijevam aktivnost znanstvenog istraživanja u duhovnom svijetu” (GA 35, str. 66), ili: „Antropozofija, to je; mudrost koja se javlja kada se ljudsko biće nađe u njegovom višem ja” (11.7.1910, GA 198).

Prokofiev antropozofiju uvijek definira samo na jedan način: kao „mudrost Duha-svetog u vezi čovjeka (Mensch)” ili kao „božansku mudrost o čovjeku (Mensch)” ; nikada kao mudrost koju može steći samo ljudsko biće. Ali njegovo stajalište je, kao što smo vidjeli, uvijek najuzvišenije i najduhovnije, dok u isto vrijeme ostaje slijep prema svemu ljudskom i zemaljskom. Netko bi bio sklon vjerovati da radi s teozofijom. Ali to nije slučaj; on još manje ima saznanja o tome što se događa „dolje” .

Podcjenjivanje današnjih problema, kakvo pokazuje Prokofiev, potpuno je strano antropozofiji. U Općem antropozofskom društvu on pokušava konsolidirati njegovu mitsku sliku „Božićnog zasjedanja”, sliku koja, u njenom osnovnom sadržaju, nema odnos sa sadašnjom ili budućom stvarnosti, ili onoj od prošlosti. Povijesno šesta kulturalna epoha stoji za njega u samom središtu, premda ako bi ovisilo o njemu možda se nikada ne bi ostvarila. Simptomatično je da je sadržaj njegove knjige o Rusiji podijeljen na daleku prošlost i — iznad svega — još dalju budućnost. Nekoliko trivijalnih opaski o današnjoj situaciji može se naći u pogovoru. On to komentira ovako: „S obzirom na opći sadržaj ove knjige čitatelja može iznenaditi da ništa nije rečeno o nedavnim događajima u Istočnoj Europi koji su u cijelom svijetu pobudili veliki interes. Ali to je povezano sa stvarnim ciljem koji se želi postići u tom djelu: razmatrati pred okom čitatelja, i sa antropozofijom kao našom polaznom točkom, najvažnije perspektive koje se javljaju iz ... razvoja Istočne Europe i ... njene najviše zadatke i duhovne ciljeve” (IV, str. 10-11).

Kako je moguće da netko uspije u takvom poduhvatu: predstaviti „više zadatke i duhovne ciljeve” bez da uzme u obzir sadašnje probleme u njihovom stvarnom razvoju? Kakav je neprirodan pristup stvarnima nužan da bi nekog vodio da kaže da, zbog antropozofskog pogleda na situaciju, pitanje sadašnjosti mora biti potpuno ostavljeno po strani!

Rudolf Steiner je rekao: „Da, to je ono što je pulsiralo našim duhovno-znanstvenim pokretom od samog početka: nije to trebao biti još jedan sektaški pokret, već su naše težnje bile da se zaista uzmu u obzir impulsi našeg vremena, i svega što je, u svim mogućim smjerovima, važno i bitno za današnje čovječanstvo. To je bio naš cilj, sve više. A ipak je najteža stvar doći do toga da ljudi danas razumiju, iz jednostavnog razloga jer, stalno — ne u slučaju svakog, već jedino u slučaju mnogih — prevladava stav da u onom što zovu antropozofija ne žele ništa više nego malo bolju nedjeljnu propovijed da

zadovolje potrebu za vlastitim privatnim prosvjećivanjem, ali koje drže daleko od svih ozbiljnih stvari” (25.10.1918, GA 185).

Reduciranje antropozofije na nedjeljnu propovijed čini jednu od aktivnosti Prokofieva kao učitelja, koja u isto vrijeme može izgledati bezopasna u svijetlu njenih drugih „sastojaka”.

U pogledu toga imaginacija blagdana Mihaela koju donosi Prokofiev u njegovoj knjižici „Ciklus godine i 7 slobodnih umjetnosti” je simptomatična. Tu on preporučuje da treba zamisliti Mihaela kako stoji na „kozmičkom oltaru” slaveći „svjetsku liturgiju”. Zatim nastavlja: „Rezultat ovog rituala žrtvovanja je da se kozmička inteligencija spušta na Zemlju da bi bila primljena od individualnih ljudskih bića. Antropozofija je, na Zemlji, slika tog procesa” (VII, str. 8). Izumljena imaginacija Prokofieva ne sadrži ništa više od ambicije autora. Ali ona predstavlja destruktivni potencijal za duhovno-znanstvenu spoznaju.

U njegovoj autobiografiji „Moj put do Knjige” Prokofiev opisuje koliko je duboke utiske primio iz predavanja Rudolfa Steinera u Arnheimu. Odmah se osjećao kao jedan od onih koji su stajali do Mihaela u njegovoj nadčulnoj školi, i od tada je slijedio spuštanje kozmičke inteligencije na Zemlju. To je bilo u 15-om stoljeću. Očigledno, od kada je pisao njegovu knjižicu o Ciklusu godine zaboravio je na taj događaj, jer kako bi inače s krajnjom sigurnošću mogao objaviti da se događaj nije dogodio davno - t.j. kada je nastala antropozofija, što je bilo, dakle transformirana inteligencija, „poklonjena kao dar” od Mihaela? Sada, slučaj je upravo suprotno. Antropozofija uči da se inteligencija koja je postala zemaljska uzdiže, pomoću napora individualne spoznaje, u nadčulno — t.j. vraća Mihaelu. Samo s ovom imaginacijom, Prokofiev uspijeva u bacanju lažnog svijetla na bitne osobine razvoja 5-e post-atlantske epohe. (Da li to radi nesvjesno?) Ili je **obvezan** predstaviti antropozofiju kao dar inspiriran odozgo, i stoga nas poziva da je doživimo kao „dar Mihaela čovječanstvu preko posredovanja Rudolfa Steinera”, kao „projekciju kozmičkih zakona u ljudske duše”, kao „sliku (Abbild) duhovne arhitektonike cijelog kozmosa”, kao „sveobuhvatni misaoni kozmos” koji se pred nama pojavljuje „od prvobitnih početaka”, itd. ? On uporno objavljuje da je kozmička inteligencija bila upravljana od Mihaela sve do današnjih dana: „Ako dokučimo puni značaj te inteligencije upravljane od Mihaela, kozmos koji nas okružuje možemo doživjeti kao veličanstveni hram ...“ A antropozofija je slika tog hrama, itd. Usporedimo to sa slijedećim riječima Rudolfa Steinera: U vrijeme Aleksandra upravljanje finalnom fazom nebeske kozmičke inteligencije pripadalo je vladavini Mihaela. Počevši u osmom stoljeću Mihael i njegovi sljedbenici su vidjeli ... kako su u zemaljskoj oblasti... zrake inteligentnog života dosegule njihovu destinaciju; znali su: dolje će se inteligencija dalje razvijati!” (19.7.1924, GA 240).

Glavna tendencija Prokofieva sastoji se u eliminiranju svake individualne kreativnosti i individualne spoznajne aktivnosti iz antropozofije, i u

transformaciji toga u Božju kuću u kojoj su prisutni crkvenjaci. — „Hram je izgrađen iz kreativnih svjetskih misli devet božanskih hijerarhija” (VII, str.8). On je završen, nepomičan, savršen. To više nije teozofija, ovdje imamo posla s teologijom, i njen hram nije više hram čovječanstva o kojem je govorila teozofija.

Stalno iznova Prokofiev kruži oko te kapelice koju je podigao u čast znanosti duha koju je „odbacio”, i pjeva hvalospjeve o njenoj „arhitekturi”. U nemogućnosti da se održi unutar sfere Sofije, ograničava se na „logiju”, ali tu također ne nalazimo ništa osim praznih fraza.

Do sada smo se bavili jedino slabim točkama Prokofieva. Postoji li, osim toga, bilo što ispravno u njegovim radovima? Naravno da postoji. Treba prosijati ono što nije netočno a u isto vrijeme nije citat. Ne bi mnogo ostalo; samo nekoliko iznimno dobro poznatih stvari izražene površnim izrazima i sloganima kao: „Samo antropozofija je u položaju da dađe odgovor na goruća pitanja sadašnjice”, ili: Božićno zasjedanje „je blistav i neprolazan arhetip duhovnog razvoja” [V, str. 7-8].

Prokofiev voli govoriti u svečanim i uzvišenim izrazima o onom što je uzvišeno, duhovno, božansko; ali to ne prožima s kognitivnom aktivnošću. Preuzima citate Rudolfa Steinera kao da su dogme, ili „Ding an sich” (Kantovska stvar-u-sebi), i iz njih konstruira, kao iz građevinskih cigli koje spaja zajedno uz pomoć jedne odgovarajuće riječi, u apstraktnu građevinu njegova izvanrednog „Hrama”. S riječima se može manipulirati „ad infinitum” — dok se sve kombinacije ne istroše — a nije ih nestašica. Ali najgora stvar je kada Prokofiev počinje **doživljavati** njegove konstrukcije. Jer onda se pojavljuju fraze s kvakama. — Nema sumnje da će sljedbenici i obožavatelji Prokofieva osporiti sve što smo ovdje kazali. Moglo bi se preporučiti da svakog dana provedu deset minuta komunicirajući bez upotrebe fraza s kvakama. Možda bi to pomoglo.

8. poglavlje: Antropozofija ili jezuitizam

Zadnjih godina Prokofiev je specijalizirao kritiziranje Valentina Tomberga (1901-1973). Tomberg je u početku bio entuzijastičan sljedbenik Rudolfa Steinera, ali ubrzo se postavio kao nezavisni duhovni istraživač. Njegova je namjera bila „oživjeti” antropozofski pokret preko sila određene ezoterijske struje, koje se on sam osjećao kao predstavnik; tvrdio je da stoji u direktnoj vezi s njenim originalnim izvorom. Međutim, godine 1940 se distancirao od antropozofije i od tada nadalje bio je član Rimske katoličke crkve, prethodno u više prigoda objavljujući da je bio učenik osnivača jezuitskog reda, Ignacija od Loyole.

U njegovoj aktivnosti Tomberg je bio otvoreniji i time izloženiji nego Prokofiev: on je kritizirao Dornach umjesto da ga veliča, a također je tvrdio da njegov ezoterijski impuls ima vlastiti izvor; to dakle nije bio impuls Božićnog zasjedanja. Ali unatoč naizgled nekompatibilnim osobinama oni su u jednom pogledu veoma slični, naime u želji, pod izgovorom da donesu novi život, da u antropozofiju insinuiraju novi sadržaj.

Esencijalna osobina jezuitskih težnji u naše vrijeme je od Rudolfa Steinera okarakterizirana kao bitka protiv duše svijesti; i upravo na tom osnovu Prokofiev kritizira Tomberga. U poglavlju 2 njegove knjige „Slučaj Tomberg” (IX), koje nosi naslov „Bitka protiv duše svijesti” on citira sljedeću izjavu Tomberga: „Pošto je razvoj duše svijesti podbacio, čovjekovo ‘Ja’ mora s jedne strane biti podržano s dušom intelekta ili dušom osjećaja, a sa druge od Duha-samog. Drugim riječima, ‘diktatura duhovnog svijeta’ voditi će čovječanstvo” (IV, str. 52). To je, naravno, loša prosudba (Tomberg je bio ishitren u njegovim zaključcima; premda je stvarnost u to vrijeme, uključujući onu u antropozofskom društvu, dala dovoljno razloga za pesimizam). No što, dakle, čini Prokofiev? Zar on ne kaže istu stvar? — Ne, ne direktno. U svim prilikama on zagovara „prava” duše svijesti. Ali kakav je njegov stvarni stav prema njoj? Prisjetimo se što kaže u „Okultnom značaju opraštanja” (vidi paragraf 4.3.) o potpunom prevladavanju nižeg ‘Ja’ (za njega je to potpuno razvijeno individualno ‘Ja’, otkrivajući sebe u duši svijesti) od Duha-samog, i kako ljudsko biće na koje Duh-sam želi umetnuti njegovu volju, u njegovoj svijesti — slijedimo Prokofieva — nije u stanju prijeći granice iskustva unutar duše intelekta. Ili njegov pogled na evoluciju, pri čemu je cilj iz epohe duše intelekta prijeći direktno na prag 6-e epohe, bez čekanja na završetak razvoja duše svijesti (cf. paragraf 2.3.). — Zapravo naše cijelo proučavanje je donijelo na svijetlo zbirku različitih manifestacija bitke protiv duše svijesti, koja je danas prakticirana kroz Prokofieva, ali ovaj puta pod krinkom antropozofije.

U njegovoj knjizi o Tombergu, Prokofiev citira pasus iz predgovora njegovim „Antropozofskim refleksijama na Stari zavjet”, gdje Tomberg priznaje da „...duguje Rudolfu Steineru **sve** što je mogao steći kao znanje”, da,.. kao što je zrak koji se udiše teško odvojiti od vanjskog svijeta, tako je autoru teško podvući liniju između rezultata njegova vlastitog rada i priopćenja Rudolfa

Steinera". Prokofiev računa ovo priznanje Tomberga kao banalno i, u tom slučaju kao, neprikladnu opasku: „... u [stvarnom životu] svako ljudsko biće može [veoma brzo razlikovati zrak koji udiše i zrak koji izdiše]" (IX, str. 106 [str. 101]).

A kako je u tom pogledu s Prokofievim? Zar on Rudolfa Steinera izvana ne časti glasnim i entuzijastičkim govorima, tako da je netko sklon vjerovati da i on također, kao i Tomberg, duguje sve njegovo znanje Rudolfu Steineru? A u isto vrijeme u njegovim radovima razvija, kao što smo vidjeli, teorije koje nemaju ničeg zajedničkog s istraživanjima Rudolfa Steinera, osim terminologije. A u obradi ih tako preplavljuje fusnotama i citatima da nipošto nije slučaj da će svaka osoba praviti razliku između onog što je posuđeno od Steinera i što je Prokofiev sam smislio. Možda i on također, kao i Tomberg, nalazi da je to svoje teško razlikovati.

U vezi s izjavom Tomberga koju smo gore citirali, Marija Steiner je napisala slijedeće: „Gospodin Tomberg u njegovoj prvoj publikaciji kaže da želi jednom zauvijek razjasniti da sve duguje Rudolfu Steineru ... (cf. gore). Ali kakav je rezultat toga? U Tombergovu radu sve je izgrađeno na temeljima mudrosti Dr. Steinera; to mu daje čvrstu osnovu koja mu omogućuje da uvijek ostavi dubok utisak, i gdje to nekome odgovara — ili gdje je netko tako vođen od nepoznatih sila — onda savija stvari, daje im drugi smjer, i nitko više ne može reći gdje se zaustavlja fond mudrosti Dr. Steinera a Tombergova nova inspiracija započinje. Da li je to iskreni način bavljenja stvarima? Da li je to pošteno prema Dr. Steineru?" (Marija Steiner, „Pisma i dokumenti" Dornach 1981, str. 327). Ova pitanja se također mogu postaviti Prokofievu.

Tomberg ide toliko daleko da otvoreno brani Katoličku crkvu. Da li je zamislivo da Prokofiev pokušava postati „Otac" nove „Crkve", koja je osnovana na Božićnom zasjedanju kao „Opće antropozofsko društvo"? To Društvo se priprema radi ispunjenja onoga što ono zove „Impuls božićnog zasjedanja", da vječno ostane u rigidnoj, nepokretnoj formi, izvan koje prava antropozofija ne može više postojati (cf. paragraf 7.3.), baš kao što je rečeno da izvan Katoličke crkve ne može biti pravog kršćanstva. Rudolf Steiner je rekao: „Pristup primijenjen od Rima je bio takav da on ukazuje: Sve što je povezano s Kristom, sve to je bio sadržaj jedinstvenog otkrivenja na početku naše ere, i to otkrivenje je uručeno Crkvi; Crkva ima zadatak to otkrivenje nastaviti izvana" (2.11.1919, GA 185). — Prokofiev ukaz je kako slijedi: Antropozofske misterije su rezultat jednog čina: osnivanja Općeg antropozofskog društva (na Božićnom zasjedanju 1923), od tog događaja može imati pristup impulsu božićnog zasjedanja kao „najvažnijem kršćanskom impulsu našeg vremena", „impulsu Novih misterija", samo onaj tko je član ovog „Općeg antropozofskog društva" (cf. I, Napomena 147, 149 [179, 182] u poglavlju 3; i na.pr. napomena 76 [97] u poglavlju 7).

Rimska crkva stoji nepomično na (Petru) Stijeni; crkva Prokofieva bi stajala na jednako nepomičnom Kamenu temeljcu (novi Gral), koji će biti pretvoren u

fetiš, ali čiju esencijalnu prirodu on možda još uvijek ne shvaća. On nastupa kao posjednik nepogrešivog znanja o najdubljim misterijima duhovnog kozmosa, koji iz visina gleda dolje na događaje u griješnom zemaljskom svijetu; on je intimno upoznat s namjerama vodećih moći svijeta; on razotkriva skrivene putove velikih posvećenika i karmičke tajne povijesti nacija; on nam u povjerenju i gotovo beskrajno objašnjava dublje značenje Svetog pisma i riječi Rudolfa Steinera; omogućuje nam da prepoznamo tko je pravi antropozof, mihaelit i kršćanin ... Za koju ulogu se on priprema? S njegovim mnogostranim žarom on čak i jezuite baca u sjenu.

Marija Steiner govorila je, opet u vezi s Tombergom, o obvezi „preuzetoj od učenika Razreda ... da ne pripada drugoj ezoterijskoj struji, a ako želi prakticirati drugu formu ezoterije, to mora izvan Razreda i ovome više ne može pripadati” (Marija Steiner, *ibid.*, str. 321- 322). Ali naše pitanje je: Zar članovi Visoke škole **nisu primijetili** da je Prokofiev uključen u sasvim različitu formu ezoterije? — Zašto nije osnovao svoju vlastitu školu i podučavao u svoje vlastito ime, a ne u ono od antropozofije Rudolfa Steinera?

Prokofiev bazira njegovu apologiju za Opće antropozofsko društvo, „Crkvu” božićne zaklade, na činjenici da su na Božićnom zasjedanju, antropozofski pokret i antropozofsko društvo postali jedinstvena cjelina. Tu činjenicu on uzdiže do dogme, bez da kaže kakvo joj značenje pripisuje. Ali to bi trebalo biti razjašnjeno, posebno ako se na tome temelji nečija aktivnost. Rudolf Steiner je dao, u vezi toga, brojne naznake koje bi trebalo temeljito protumačiti i to sa mnogo strana, i ni u kojem slučaju ne bi trebale biti transformirane u slogane.

S izrazom „Antropozofski pokret”, Prokofiev nudi rigidnu i beživotnu apstrakciju! Što bi trebali shvatiti pod opći duhovni pokret? To je objekt u duhovnom svijetu koji može biti smješten bilo gdje, nasumice? — Nikako ne. Jer to je stalno protočan, samoobnovljivi život, tkanje i nastajanje, čiji sastavni dio čini razvoj svijesti članova tog pokreta. Rudolf Steiner je tražio formu u kojoj bi se antropozofski pokret mogao inkarnirati na Zemlji. Na predavanju 11.11.1904 Rudolf Steiner je okarakterizirao recipročni odnos između života i forme, što nam može dati predodžbu o nužnoj osobini koju ta forma mora imati. „Kako život postaje forma?” — pita on. „Tako da nalazi otpor; kroz činjenicu da se ne manifestira odmah sva u **jednom** obliku. Samo promislite kako život u biljci — ljiljanu, na primjer — žuri od forme do forme. Život ljiljana je izgradio ljiljan-formu ... Kada je ta forma dosegla svoju završenost život prevladava formu, prelazi u sjeme, da se kasnije ponovno rodi kao isti život u novoj formi. Na taj način, život napreduje od forme do forme. Sam život je bez forme, i sam po sebi ne može doći do vidljivog izražaja ... To što se pojavljuje u ograničenoj formi, to je zbog suženja ovog univerzalno protočnog životnog elementa” (GA 93).

Dakle forma je prepreka postavljena na put života; kada je dosegla kompletnost ona se kristalizira i počinje dominirati, stvrđjavati, okoštavati — tada život napušta formu, s posljedicom da obnova više nije moguća. Život

metamorfozira formu biljke od izdanka do stabljike do listova, zatim do cvijeta, do sjemena, itd. Rudolf Steiner je tražio formu u kojoj bi protječući, stalno promjenjivi duhovni život mogao naći svoj izražaj. U isto vrijeme želio je izbjeći odvajanje pokreta od društva. Iz tog razloga forma društva trebala je biti dinamična i mobilna, sposobna za metamorfozu, ostati fluidna, nikada ne prestati prilagođavati se životu. Arhetip za takvu formu treba tražiti u biljnom carstvu, ne u onom od minerala.

Tako Stih kamena temeljca, koji govori o životu koji se razmotava u antropozofskom društvu, nikako ne bi trebao biti stijena (mineral), ili objekt kao što je sveti kalež. Antropozofsko društvo koje želi biti jedno s pokretom, ne može se oslanjati na nepokretnoj „stijeni”. Prokofievi neumorni naponi da kristalizira formu društva, da je učini vječnom, uspjeti će jedino u tjeranju pokreta vani. Ali sveto mjesto nikada nije nenaseljeno — biti će ispunjeno drugim sadržajem. To je ono što se dogodilo s kršćanskom crkvom kada je u nju utisnuta „vječno-trajna” forma, a živa struja kršćanskog života je time istjerana. Antropozofija je u opasnosti da pretrpi istu sudbine. Ako je se napravi „Crkvom”, institucionalizira, onda će biti transformirana s jedne strane u egzoternu, crkvoliku antropozofiju, a s druge strane u pravu, ezoterijsku antropozofiju predstavljanu od „heretika”. Oni će, u skladu s diktiranjem (negativnog) Zeitgeista, biti izbačeni i proganjani od „crkvenih” antropozofa. — Zaista, povijest se ponavlja; maske su nove, izvođači su isti! Upravo to su jezuiti bili u stanju napraviti sa slobodnim zidarstvom, kada su njegove okoštale forme uveli strani element, modificirane „više stupnjeve”. A sada je na redu antropozofsko društvo — njegovu formu treba umrtviti a zatim ispuniti drugim sadržajem; biti će dobra bilo koja vrsta pseudo ezoterije, umotana u antropozofske koncepte.

Vratimo se ponovno prvoj knjizi Prokofieva. U njoj su sadržane, u formi embrija, gotovo sve teme koje je kasnije potpunije elaborirao. Gledana tako, ta knjiga može biti smatrana kao vrsta manifesta, programa, u kojoj autor s značajnom iskrenošću obznanjuje što namjerava napraviti u antropozofskom društvu. Učiteljski ton odzvanja čitatelju sa svake stranice; može se pojaviti utisak da se kroz njega direktno otkriva duhovni svijet, i da je sa tog izvora antropozofima poslana nova poruka. Rigidna forma društva je idealno pogodna za Prokofieva da u nju ulije **novi** sadržaj. Njegov „program” je cijenjen od većine antropozofa — i tragedija uzima svoj kurs. Gdje leži tajna uspjeha njegova „poduhvata”? Zar nitko nije pogođen čudnom osobinom njegove knjige, čiji stilski izraz podsjeća na „remek-djela” partijske ideologije, ali koja je iz tog razloga neumjesna u duhovnoj, kao i u svakoj drugoj, znanosti. I kako je moguće da nitko nije postavio pitanje: S kakvim pravom i kakvim opravdanjem autor čitatelju daje instrukcije? Zašto to ne pobuđuje sumnju? — Da li je Prokofiev stvarno u pravu kada napominje da antropozofi još uvijek spavaju?

Skloni smo to pripisati **sugestivnom utjecaju**, pošto nadahnuti tekstovi posjeduju posebnu snagu. Naš je zadatak bio slijediti tragove njegova izvora

inspiracije i razotkriti strategiju tog izvora koji čini sve što može da zatamni i zbuni. Može učiniti da autor ne može naći izlaz iz ne posebno teške situacije, ili, kao što se kaže u Rusiji, „izgubi se između tri jele”. Ali dok tka svoje impulse ostavlja sasvim jasne otiske ne samo u sadržaju, već čak i u općem tijeku i stilu teksta — stilu koji začarava, i paralizira svijest preko bezbrojnih ponavljanja i monotonih rečenica. Ponekad se protežu pola stranice, sastoje se primarno od klauzula podređenih jedna drugoj, i od tablica sadržaja cijelih navedenih poglavlja ponekad sažetih u jednu izjavu. Samouvjereni, uzvišen i svečani ton, podižući se ponekad do ekstaze, onaj je obično pridružen objavama himni; ova knjiga zapravo nije štivo — ona treba biti otpjevana. Čitatelj je prenesen u posebnu, snoliku, svijest drugog svijeta — ako ne padne u san, time riskirajući da iznutra slijedi osobiti ritam teksta. To stanje uma pobuđuje zadovoljstvo, očaravanje, entuzijazam, podiže nas iznad zemaljskog plana, i ulijeva nam osjećaj našeg vlastitog elitnog statusa i posebnog poziva. Može mu se stalno poželjeti vraćati.

S druge strane iznenađenje je siromaštvo nivoa misli. Može se pojaviti utisak da je ovakva knjiga bila napisana samo da unutar nje sakrije nadute forme nekih od učenja koja smo analizirali, koja su antropozofiji strana. U svrhu maskiranja korištena je zbrka citata. Ako bi se mogla ukloniti sva lažna učenja i citati, ostale bi jedino povezujuće rečenice, ponavljanja — i slogani ili pozivi na akciju, s njihovom sugestivnom snagom. U paragrafu 4.4. citirali smo takav ratni poklič iz prve knjige (I, str. 137). Kako predivno i opojno zvuči, ispunjavajući nas entuzijazmom! Za razumijevanje on ostaje lišen značenja, ali što je veći zaglupljujući učinak, jači je utjecaj na osjećaje i sferu volje. Svako ime i koncept koji se pojavi u toj konfuziji povezan je s nakupljanjem mentalnih slika (Vorstellungen) i sažet je s velikom jezgrovitosti. Cijela stvar je okultni otrov „najviše kvalitete” — narkotik za ‘Ja’- svijest.

Na ovaj su način ispunjene stotine stranica, unaprijeđene citatima i meditacijama Rudolfa Steinera kao pečatom mirnoće.

Jezuiti žele upotrijebiti Isusa da blokiraju put do Krista. U tu je svrhu u treningu novaka (mladih redovnika) primijenjena posebno pripremljena imaginacija Isusa kao zapovjednika i Kralja. Te posebne i, kako Rudolf Steiner kaže, zasićene (saftig) imaginacije jačaju volju učenika i, u skladu s zakonom polariteta, potiskuju mišljenje. Umjesto onih misaonih formi koje su od njihove škole bile primljene kao nasljeđe skolastike i koje bi, u slučaju da su razvijane, vodile do znanosti duha, učenicima je — kaže Rudolf Steiner — „davana dogma, koja ne dopušta da se dogodi ništa, razvoj čega bi uzrokovao da se pojavi u duši” (22.8.1920, GA 199). Jezuitski učenici su osjećali da je Isus, njihov General, bio usred njih, da su oni bili njegovi ratnici. Neka je sram bilo koga tko je dezertirao!

Rudolf Steiner kaže da je volja ljudskog bića koje se stavi u službu bilo koje stvari tako bezuvjetno, bez razmišljanja, i s odgovarajućom odanošću,

enormno ojačana. Takva volja može djelovati direktno na volju drugog ljudskog bića (cf. 21.8.1924, GA 240 i 4.10.1911, GA 131).

Slično načinu na koji jezuiti stvaraju specifičnu, novu Isus sliku da služi njihovoj svrsi, Prokofiev stvara novu sliku Božićnog zasjedanja. On objavljuje budući „... istinski blagdan Duhova za antropozofe kada je impuls Božićnog zasjedanja shvaćen, prihvaćen i doveden do realizacije” (I, str. 355). Tako on nama sada objavljuje njegovo skriveno biće i predstavlja ga kao čin sugestivne masovne inicijacije. Sebično i u isto vrijeme s fanatizmom Prokofiev sebe smješta u službu te nove stvarnosti od njega propagirane, i kod njegovih čitatelja za nju pokušava pobuditi entuzijazam: „Stoga je naš zadatak danas težiti sve boljem razumijevanju (u njegovu vlastitom smislu) Božićnog zasjedanja ... i aktivnom primanju njegova impulsa ... kao izvora živih i djelotvornih nadčulnih snaga, samo uz čiju ćemo pomoć moći ispuniti onaj uzvišeni zadatak koji je dodijeljen nama antropozofima u suvremenom svijetu” (ibid., str. 391).

Krist je rekao: „I evo, ja sam s vama do svršetka svijeta” (Matej 28, 20). Zar ove riječi ne vrijede za nas kao antropozofe, jer smo mi takva posebno izabrana zajednica? Ako je vjerovati Prokofievu, Krist nam ne bi mogao pomoći, jer On nije „izvor istinskih, živih nadčulnih snaga”.

Baš kao što su se jezuiti borili protiv živog, nadčulnog Krista preko lika njihova „Isusa, našeg generala”, tako Prokofiev izbacuje živog Krista iz života antropozofa, zamjenjujući Ga s onim što on zove „impuls Božićnog zasjedanja”, i zataškava Ga u kristologiji preko stalnog naglašavanja Natan-duše.

Antropozofi bi se trebali — prema Prokofievu — koncentrirati, s nepopustljivom voljom, na pripremnom radu (ovo je, također, sovjetski ideološki cliché) prema razumijevanju Božićnog zasjedanja i primanju (Aufnahme; — također „prihvaćena” fraza) njegova impulsa. I baš kao što dobro izvježbani jezuitski ratnik uzvikuje u njegovu entuzijazmu: „Isus, naš kralj i general, među nama je!” Ili komunisti na njihovim mitinzima: „Lenjin je živio, Lenjin živi, Lenjin će živjeti!” ili „Lenjin (Staljin) je sa nama!”, tako Prokofiev ekstatično kliče: „Božićno zasjedanje živi! Ono je ovdje! Među nama je i djeluje . . .” (ibid., str. 297). Kao i: „Božićno zasjedanje je među nama! Trebali bi stremiti svim našim snagama u napredovanju do mjesta gdje postoji kao neugasiva stvarnost!” (ibid., str. 356). Jezuiti bi se s pravom mogli žaliti na nas: Tko mislimo da su oni, zapravo? Sva ova negodovanja sigurno se mogu primijeniti jedino na šamane!

Ali možemo li u ovom beskrajnom deklaratornom bjesnilu pronaći onaj konzistentni napor mišljenja koji sebi ne dopušta da bude pod utjecajem uzburkanih osjećaja ili instinkta, gdje izvorna duhovno znanstvena spoznaja vodi do **razumijevanja** Božićnog zasjedanja i prodiranja u koncept Kamena temeljca? Kod Prokofieva se to ne može naći. On može ponuditi samo dogme

ispražnjene od esencijalnog sadržaja. U nemilosrdnoj struji svijesti (ili radije podsvijesti) izgleda kao da Prokofiev pjeva; on udružuje materijal koji nije razumio, od Rudolfa Steinera, lomi ga u odvojene riječi i kombinacije riječi, i iz njih konstruira njegove dogme i slogane; oni se provlače neopaženo, jer su lišene značenja, kroz naša osjetila, i kao grumenčići olova padaju u oblast naše volje, jedva dotičući osjećaje. Još uvijek nakon toliko mnogo godina on širi uporno i s nepokolebljivom voljom, u brošurama, knjigama, na predavanjima, potpuno jednaku sliku o Božićnom zasjedanju, ne pridonoseći bilo čime njenom razumijevanju.

Rudolf Steiner kaže: „U kulturalnom razvoju zadnjih stoljeća teško da postoji veći kontrast nego što je između jezuitizma i ružokrižarstva, jer u jezuitizmu nije sadržano ništa što ružokrižari vide kao najviši ideal ...; jer ružokrižarstvo je uvijek željelo potisnuti čak i najmanji utjecaj od onog što se može nazvati jezuitski element” (5.10.1911, GA 131). Ta fundamentalna opozicija nalazi izraz u razlici između dva puta inicijacije: „Inicijacija ružokrižara je bila duhovna inicijacija. Stoga nikada nije bila inicijacija volje; jer volja ljudskog bića je bila poštovana kao nešto sveto u najdubljem dijelu duše ... Nije bilo dopušteno da se dogodi bilo kakav utjecaj na element volje, jer jezuitski put uvijek cilja da direktno utječe na volju, uvijek želi volju zgrabiti direktno” (5.10.1911, ibid.) A zainteresirani čitatelj nije malo iznenađen kada nađe da Prokofiev govori o „modernoj inicijaciji volje, novoj ružokrižarskoj inicijaciji” (I, str. 303). I to je napisano od nekoga tko nikada ne govori o „običnim”, već uvijek samo o „pravim” ružokrižarima, moderna varijacija za koju on bez sumnje tvrdi da joj sam pripada. Ako se uzme ono što je do sada rečeno, da bi se osvijetlila ova nečuvena izjava, tada je objašnjenje jednostavno vidjeti. Ako bi ga netko u vezi ovoga „potapšao po ramenu”, vjerojatno bi se opravdao da je mislio na unošenje volje u mišljenje, itd. (Ili možda ne bi mogao naći izgovor.) Međutim, mi ne pokušavamo izlagati njegova opravdanja, već istražiti duh njegova rada u njegovoj ukupnosti, i razotkriti metode iza njegovih falsifikata.

Tu također spada njegova nevjerojatna tvrdnja u vezi prvog dijela Meditacije kamena temeljca. Preko nekoliko stranica, ustrajno, ali bez pretendiranja da dublje ispita temu, on ponavlja ono što je ranije pročitao kod Rudolfa Steinera u vezi s ružokrižarskom inicijacijom, i naravno govori o radu na „Kamenu mudrosti”, itd. Konačno svečano objavljuje: „Dakle prvi dio Meditacije kamena temeljca sadrži u novom obliku i najtajniji ideal težnji ružokrižara, i cijelu esenciju njihova puta inicijacije ..., gdje je transformacija čovjekova fizičkog tijela u novo uskrsnulo tijelo preko *pounutrašnja* snage Krist-impuls glavni cilj i kruna cijelog puta inicijacije” (I, str. 307 [str. 340]).

Ovdje će simpatizer Prokofieva pronaći dovoljno materijala u njegovu obranu. Neka to napravi, ako tako želi. Mi, međutim, osjećamo određenu tugu u to ime, a ne više nego smatramo potrebnim. Najprije moramo predložiti jednostavnu analogiju. Kada je dijete u prvom razredu podučavano elementarnim vještinama čitanja i pisanja, netko će, naravno, između i drugih stvari, uzimati u obzir njegovu budućnost: On/ona će jednog dana moći čitati i

pisati dobro, studirati osnovne elemente raznih grana znanja, napustiti školu, možda upisati studij više matematike. U svijetlu svega ovoga, možemo li tvrditi da je esencijalni faktor u procesu učenja tog djeteta ovladavanje višom matematikom?

Na početku zadnjeg poglavlja ukazali smo na zapanjujuću činjenicu da je Prokofiev iz misterioznog, nedokučivog razloga, pokušao njegov duhovni razvoj opisati od kraja unatrag, a također njegov pristup preporučio i drugim ljudima. I tako je on stajao na početku tog puta koji je, zahvaljujući ovoj enigmatičnoj tendenciji, u isto vrijeme i njegov zaključak, i odlučio svijetu pružiti znanje o „esencijalnoj jezgri ružokrižarske inicijacije”. Sada bilo tko, tko danas, u inat nužnosti vremena, želi tu inicijaciju umotati u guste oblake magle i tragatelju ulaz učiniti nedostupan — kao što je bio običaj u starijim vremenima — za to će Prokofievu biti veoma zahvalan. — Zašto dakle? Pokušajmo, počinjući upravo od početka, naći našu orijentaciju.

Po našem viđenju, netko tko kreće opisati „esenciju” (Wesen), ili zaista „cijelu esenciju” određenog puta inicijacije, najprije treba poznavati osnove, elementarna načela, bez kojih korak dalje nije moguć. Ružokrižari ne počinju od kraja, već od onog što je dano u sadašnjoj stvarnosti; s nivoom razvoja osobe koja se poduhvatila ezoterijskog rada. Na tom putu vodilo se strogo računa o faktoru vremena, o prirodnim zakonima, i o nizu stupnjeva razvoja. Put se sastoji od stupnjeva koji se u pravilu provode dosljedno, a ponekad i usporedo jedan s drugim, ali nikada u skokovima preko više stupnjeva, a nikako ne unatrag. Naravno, može se reći da cijeli taj put predstavlja rad napravljen na uskrslom tijelu, i također je točno da svatko tko se uhvati proučavanja duhovne znanosti je, zahvaljujući samo tome, već započeo rad u tom smjeru.

Ali naglasili bismo da to nije ono na što Prokofiev misli. On njegovo učenje u vezi inicijacije volje povezuje s prvim dijelom Meditacije kamena temeljca, koji govori o sferi Oca, o svjetskoj volji; predstavljeno mikrokozmički, na nivou tjelesne organizacije, do sustava metabolizma-udova; i, s obzirom na put inicijacije, do elaboriranja višeg duhovnog člana — Atme. Navod Prokofieva u tom kontekstu je ovo: Esencijalni faktor ružokrižarskog puta inicijacije je njegov sedmi, t.j. finalni, stupanj (u našem evolucijskom ciklusu). Sada, zar to nije apsurd?

Za koga dakle Prokofiev piše njegovu knjigu? — Možda za učitelje, koji su postignuli Buddhi-stupanj? Nadamo se da nam naši čitatelji neće prigovoriti za nedostatak respekta za Prokofieva ako kažemo da ljudska bića tako uzvišenog ranga ne trebaju njegovo učenje. Stoga bi se vratili na Zemlju, ljudskim bićima naše vlastite vrste, koja su manje napredna i moraju ispuniti elementarne životne zadatke — ali također i jezuitizmu. Što, dakle, slijedeća gesta znači? U vezi s prvim dijelom Meditacije kamena temeljca, živeći ovdje i sada, i — što je također važno — unutar specifičnog konteksta u djelu našeg autora, on izjavljuje da je ružokrižarska inicijacija moderna inicijacija volje, i objavljuje da

je želi — Bože sačuvaj! — staviti u praksu. To bi značilo da na putu okultnog učenja netko apelira na najviše nesvjestan dio ljudskog bića; ukratko, da bi se osposobljavala volja (naravno on kaže — inicirala). Na ovom mjestu sada se sjetimo što Prokofiev kaže u „Okultnom značaju oprastanja” o radu (takozvanog) višeg ‘Ja’ ljudskog bića na (opet takozvanom) nižem ‘Ja’ drugog, sve dolje do njegovih „karmičkih temelja” — t.j. do sfere volje (cf. paragraf 4.3.). To je ono u čemu sudjeluju mentori jezuita.

Ovdje nas imaginarni branitelji Prokofieva mogu posramiti s pitanjem: „Zar ne znate što Rudolf Steiner kaže o značaju volje u modernoj inicijaciji, vježbe volje, itd.? (cf. n.pr. 12.2.1922, GA 210). Da možda nije proturječio sam sebi?” — Upravo je to ono što bi netko mogao pretpostaviti, kada čita radove Prokofieva s njihovim nemogućim tezama. Pokušajmo iznijeti daljnju razliku, da bi detaljnije pojasnili situaciju „odboru za obranu”.

Što mislimo govoreći, na primjer, da je u mišljene penetrirala volja? Uzmimo bilo koje riječi Rudolfa Steinera koje su namijenjene meditaciji, kao što su „Istina živi u svijetlu”. Pretpostavlja se da učenik isključi sve druge misli iz njegove svijesti, i u dodijeljenom vremenu se koncentrira samo na ovu rečenicu. Treba li ponavljati ovih nekoliko riječi u mislima, zamisliti nešto u isto vrijeme, ili isto tako raditi nešto drugo? Rudolf Steiner nije ovu vježbu ponudio „na tanjuru”, jer netko treba sam postati aktivan. Neki ljudi očajavaju, odustaju, jer ne mogu zadovoljiti prvi uvjet — koji općenito ispada težak, naime, da se ne misli ni na što drugo. Tko god ne odustane unatoč neuspjehu, samo u tome pokazuje snagu volje.

Kroz ljudsku svijest stalno teče struja misli, i ‘Ja’ nehotice pušta da bude vođeno u ovom ili onom smjeru. Dok se to odvija, ljudsko biće može reći — „Ja mislim”. Zapravo bi trebalo reći — „nešto misli kroz mene”. Ovdje je nužan napor volje: Iz ‘Ja’ toj struji razbacanih misli i misaonih asocijacija ljudsko biće kaže — „Ne!”. To znači dolaženje do zaustavljanja u struji koja je do tada nosila nekog sa sobom, i zadržavanje sebe na čvrstom unutarnjem temelju; ta čvrstina je nečije ‘Ja’. Ono jača i ono **samo počinje producirati potrebne misli**. Ono nije više promatrač, već kreator njegova mišljenja. Svaki trenutak takve meditacije dokazuje da je to čin stvaranja misli, polazeći od ‘Ja’, i da je u isto vrijeme čin produktivne volje. U tome netko može razumjeti riječi Rudolfa Steinera u smislu da su misao i volja, u konačnici, isto. Takvo mišljenje-volja je u najvišem stupnju svjesna aktivnost ‘Ja’.

Sada, postoji još jedan aspekt volje — onaj koji živi u instinktima, u tami podsvijesti, u metabolizmu. Iza toga tka aktivnost uzvišenih duhovnih bića čiji rad ostaje izvan dosega čovjekove svijesti. Kada netko vrši aktivnost s njegovim udovima, oni su pokrenuti odgovarajućim mišićima, preko pojave određenih metaboličkih procesa kojih ljudsko biće ostaje nesvjesno. Tu se odvija na jedva promotrivoj granici između razrijeđenog materijalnog svijeta i toplinskog etera, velika misterija alkemije materijalnih i duhovnih supstanci koje znanost naziva „nestanak materije”, onaj proces izgaranja sumpora koji se odvija i u

dubinama Zemlje i u unutarnjoj oblasti mikro strukture fizičkog tijela. Taj proces je spomenut od Prokofieva u njegovu razmišljanju o „inicijaciji volje”, ali on ga naziva, potpuno u duhu svoje naklonosti, „neposredna žrtvena predaja visokim bogovima (kojima?), samožrtvovanje na oltaru svijeta” (I, str. 379).

Koju „volju”, dakle, Prokofiev želi inicirati? — Onu koja je kontrolirana samo od Duhovnog-čovjeka koji je postigao sedmi stupanj, i „istinski živi”, u smislu prvog dijela Meditacije kamena temeljca? „Kada ljudsko biće na jedan dan može ovladati snagama njihova vlastita fizičkog tijela — o kojima materijalisti govore kao o silama prirode — tada bi ono postalo Bog” — kaže Rudolf Steiner (5.6.1905, GA 93).

Jadno ljudsko biće koje postane plijen iskušenju predstavljenom danas od Prokofieva, a koje je stoljećima usađivalo u slabe i prijašnje nezrele duše nadu postizanja, jednostavnim metodama uz pomoć raznih dubioznih trikova, besmrtnost tijela (čak i oni koji su u ranija vremena voljeli sebe nazivati „ružokrižari”). Zemlja riskira da na ovaj način bude pretvorena u utočište za čudovišta! Ali svijet je — hvala svemogućem Bogu — stvoren iz mudrosti i povoda. U njega je ugrađen (a također i u ezoterijske vježbe) (koristeći programski izraz) „sigurnosni” sustav. Tako mi vidimo, umjesto zastrašujućih čudovišta, jedino čudne, uzburkane sjenke koje lutaju nad Zemljom, koje su odavno zaboravile kako se ljudsko biće može smijati; slijedeći njihovu podsvijest, žele potpuno osjetiti zadnje ostatke onog sjaja u dubinama njihova metabolizma, starih strasti koje još nisu proživljene.

Cijena koju treba platiti za nepravodobno upaljenje volje je gašenje individualne svijesti. Naša knjiga opisuje, uistinu, „vječno vraćanje na isto”. Ili ne bi morao, u konačnici, „svaki put voditi u Rim”?

No, sada romantičnu vezu koju je Prokofiev sklopio s jezuitizmom želimo dovesti do konačnog zaključka. (Ima izreka, da dvoje ljubavnika jedno od drugog mogu skriti jedino njihovu ljubav.) Sasvim osobita pojava, koja ima direktan utjecaj na našu temu, je aktivnost Prokofieva kao predavača. Ljudi na njegova predavanja hrle u velikom broju. Ako u auditoriju nema dovoljno sjedala, oni stoje okupljeni u predvorju po dva sata, da slušaju. — Što je to što ljude na ovaj način privlači? Kako to da su spremni, u takvim uvjetima, žrtvovati njihovo vrijeme i energiju? Ako netko propituje o sadržaju predavanja, gotovo uvijek dobije isti odgovor: „Ništa posebno”, „uobičajeno”, ili: „isto što kaže u knjigama”. Ali postoji zajednički element koji odzvanja kao stalno ponavljani refren kroz sve te odgovore: „Bilo ga je tako predivno čuti da govori. Šteta da niste došli.”

Dakle: bilo je divno (schön)! Naravno, gledano s artističkog stajališta, predavanja Prokofieva su estetski fenomen. Ono što pogrešne i dubiozne prirode izražava na tim predavanjima prolazi neopaženo; samo povremeno se njegovi slušatelji prisjete takvih stvari nakon dužeg perioda vremena (kada se

probude), ali u svakom slučaju tek kada ih se na njih podsjeti. Tada su ljudi zapanjeni kada shvate da takve stvari mogu potpuno izbjeći njihovoj svjesnoj budnosti.

Jednom prilikom kada se povukla rasprava o Prokofievim greškama, imali smo priliku čuti kako jedna od slušateljica iskreno priznaje da je primijetila neke od njih, ali da je to nije zabrinulo, jer je bila „oduševljena predavačem”. Nakon jednog predavanja publika je ostala tiha oko jednu minutu, kao nakon arije otpjevane od nadarenog pjevača; nakon toga oklijevajući pljesak jednog slušatelja, nije prihvaćen od govornika; jedna je osoba tu ganuta do suza, druga se penje gore do predavača da izrazi osobnu zahvalnost ... I sve se to događa nakon predavanja u kojem nitko nije dobio „ništa posebno” uz pomoć znanja. Što se, dakle, odvijalo?

Naravno u takvom ozračju nema govora o pitanju sadržaja. A čak i ako bi netko postavio pitanje svejedno, to je tretirano kao poseban slučaj (tako da se ostali ne probude). Ali ako bi nezavisni napor misli počeo odmah nakon predavanja, sva „čarolija” bi nestala, zdrava rasprava bi mogla početi. Ali to nije dopušteno! Sadržaj mora biti primljen u najdublje oblasti duše u obliku u kojem je dan, i otuda se izliti u volju. Nakon predavanja svijest ne smije biti probuđena, jer „doživljaj” mora neko vrijeme vibrirati u astralnom tijelu. S pitanjima i komentarima se bavi tek kada je publika raspršena. Tek tada će govornik i nekolicina onih nesretnih pojedinaca koji postavljaju pitanja jer pate od nesanice, ući u konverzaciju.

Gledajući na aktivnost Prokofieva kao cjelinu, najistaknutiji faktor je njegova govornička sposobnost. (Kada je ova autorica po prvi puta srela osobu koja je uključena u antropozofiju, i pitala koje osobe igraju vodeću ulogu u pokretu, spomenuto je dvoje ljudi, jedno od njih je bio Prokofiev. Na pitanje: tko je bio taj Prokofiev? — antropozof je odgovorio: „O, kakav glas ima! I drži predavanja bez ikakvog zastajkivanja!” Ali više se informacija nije imalo.) Ova autorica zna da Prokofiev također ima slušatelje koji nemaju pojma o antropozofiji, ali uživaju u njegovom načinu govora. Također je izvanredno da prisustvuju njegovim predavanjima nesmanjenim oduševljenjem, ali ne pokazuju interes za antropozofiju kao takvu.

Netko bi mogao pitati: Što je to loše u umjetnosti retorike — briljantno održana predavanja koja imaju uzvišen utjecaj na dušu? Ništa, naravno, jedino što ona nisu održavana u dvorani antropozofskog društva. Jer na slušanje ovakvih predavanja može se gledati kao na formu ezoterijske prakse (čiji prvi korak je „proučavanje” — zašto bi ih inače bilo nužno održavati unutar antropozofskog društva?).

Od krucijalne je važnosti da ona nemaju prava biti nazvana „antropozofska”, jer je antropozofskom govorniku dopušteno da se obraća samo budnoj ‘Ja’-svijesti i nezavisnom mišljenju njegovih slušatelja; predavanja trebaju

sadržavati bogatstvo duhovno-znanstvenog sadržaja i osigurati hranu za razumijevanje — takve vrste da stvori, preko medija znanja, topli odjek u srcu.

Od toga nema traga u predavanjima Prokofieva; umjesto toga nalazimo mnogo toga izvučenog iz onog „arsenala” koji je — prema Rudolfu Steineru — posebno karakterističan za jezuite. On nam govori da jezuiti preko posebnih metoda stječu kolosalnu moć izgovorene riječi. Njihovi govornici znaju kako graditi obraćanje tako da djeluje na slušatelja: „Sve školovanje dano od jezuitizma cilja da jezuitu dade moć da uredi njegove riječi, da oblikuje način njegova govora, na takav način da ono što on prezentira ili čini, potajno jezdi, moglo bi se reći, u astralne impulse ljudskog bića” (9.5.1916, GA 167; cf. također 4.4.1916, ibid.). Iz tog razloga u njihovim predavanjima nije sadržano „ništa posebnog” sa gledišta znanja.

A ako Prokofiev vjeruje da je esencijalna osobina Božićnog zasjedanja sugestivna masovna inicijacija, onda on radi — po vlastitom svjedočenju — konzistentno u njihovu duhu.

U fenomenu Prokofieva nalazimo i druge usporedbe s jezuitizmom. Već je napomenuto da prenaplašavanje (Überspannung) Isus principa — kako to zove Rudolf Steiner — kod Prokofieva odgovara prenaplašavanju Natan-duše — s jedinom razlikom da je prvo zemaljsko a ono od Prokofieva nebesko ljudsko biće; ali u oba slučaja ljudsko biće je u prvom planu, a Krist mora odstupiti u pozadinu. Kako je izrazito surov kontrast između, s jedne strane, nižeg, griješnog ‘Ja’ čovjeka (opterećenog svakakvim porocima), kako je oslikano od Prokofieva u njegovoj knjizi o opraštanju, i sve-opraštajućeg, besprijekornog višeg ‘Ja’, u formi anđela koji ljudsko biće iskupljuje tako da preuzima kontrolu njegove volje (ili jedino živuće, nebeske Nahan-duše), s druge strane; sve to odgovara onoj disciplini volje, koja je njegovana u jezuitskim školama. Tamo na prvom stupnju učenik razvija sliku ljudskog bića palog u grijeh, koje se okrenulo od Boga, i sada mora čekati strašnu kaznu; a na drugom stupnju, onu od milostivog Boga koji iskupljuje čovjeka (cf. 5.10.1911, GA 131).

U novostima za članove tjednika „Das Goetheanum” (Br. 4 od 20.4.1997), Prokofiev je objavio, kao nastavak „optužbi” protiv sljedbenika Tomberga koje je započeo u prvom izdanju knjige „Slučaj Tomberg”, članak u kojem ih optužuje da su pokušali ukazati na sličnost između ružokrižarskog i jezuitskog puta inicijacije. Ta „bitka za istinu” izgleda kao čudno nerazumijevanje sa strane Prokofieva, kada sasvim otvoreno izjavljuje da je ružokrižarska inicijacija, inicijacija volje. Time je ta dva puta prikazao ne samo kao povezana, već identična. Ali Prokofiev podriva put školovanja ne samo riječima, jer manipulira njegove čitatelje i slušatelje zanosnim plodovima njegove atavističke vidovitosti i putem sugestivnih metoda, on podriva i uništava taj put školovanja sasvim konkretno.

Ali čak i u drugoj točki njegove optužbe protiv sljedbenika Tomberga, naime da oni namjeravaju skrenuti povratak Krista u eterskom na jezuitski put, on

mora ići protiv sebe. Što drugo inače radi, kada cijelu pažnju njegove publike usmjerava prema takozvanom impulsu Božićnog zasjedanja i objavljuje da je to impuls novih kršćanskih misterija? I kao najviši cilj i najviši ideal tih misterija on u žarište smješta njegovo „nebesko ljudsko biće”, Natan-dušu.

Sljedbenici Tomberga simpatiziraju jezuitizam. Prokofiev ga kritizira, ali ga prikriveno iza te kritike prakticira sa sve većim žarom i učinkom. Ali riječi Evanđelja u njihovoj mudrosti objavljuju: Prepoznati ćete ih po plodovima njihovim (Matej 7, 20).

Ovaj slučaj je karakteriziran na posebno živopisan način sa slijedećim riječima Marije Steiner: „Na najrazličitijim točkama periferije uvijek je bilo medijumskih osobnosti koje mogu ponuditi minorne demonstracije vidovitosti i koje su u startu impresionirale čak i istaknute članove. Većina je njih nje govala želju doći u Domach i, kao emisari Učitelja ili ‘od Istoka’, spasiti Goetheanum. Dok se konačno sav sjaj izgrađen na medijumskim sposobnostima nije raspršio u magli i maglovitosti i oči većine ljudi su bile otvorene. Ali to je proizvelo strašne cvjetove i donijelo plodove koji nalikuju na smrtonosno velebilje. A možda je ono što je u najdubljem i krajnjem smislu urodilo poteškoćama u Društvu bitka s onim elementima koji stalno iznova pokušavaju probiti strogost i čistoću duhovno znanstvene metode rada Dr. Steinera, i odvesti Društvo na put psihičkog senzacionalizma. U ‘slobodnom društvu’ oni su podlegli toj opasnosti, krajnji dokaz za to je još aktivni slučaj Benthien („Vidovnjakinja” koja je, s njenim mističnim izjavama u vezi inkarnacija, igrala veliku ulogu u određenim krugovima u Društvu u 1920-im i 1930-im .), koji predstavlja vrhunac takve štete. Do toga je došlo jer su mladi ljudi primili nezdravi savjet. Ali vrata su uvijek otvorena za svaku opasnost, čim se taština i ambicija udruže s nekontroliranim psihičkim snagama” (Marija Steiner, *ibid.*, str. 326-327).

Zaključak

Što je još ostalo za reći u zaključku? - Sve u svemu, ne mnogo. Dragi antropozofski prijatelji, antropozofski orijentirane dame i gospodo, nije pitanje o tome da li knjiga S.O.Prokofjeva sadrži istinu ili zabludu. U njegovim knjigama (knjigama Prokofjeva, prim. prev.) sadržane su duboke zablude, lažne ideje i ogromna masa slavenskog otpada. To ne samo što ne popularizira, ne razvija ideje Rudolfa Steinera, nego čak iskrivljuje, profanira i gradi ogromnu opoziciju učenju antropozofije. Zbog toga je svim sljedbenicima i vatrenim poklonicima Prokofieva, knjige Rudolfa Steinera nužno iznijeti na potkrovlje ili u podrum i ostaviti ih tamo u sigurne sanduke. Prije ili poslije, njih očekuje ozbiljna duševna drama. Kriza će izbiti u trenutku kada shvate da je "učenje" Sergeja Prokofieva nespojivo sa učenjem Rudolfa Steinera. Prokofiev - to je jednostavno klasičan primjer pogrešnog shvaćanja okultnog puta, uzrokovano osobnim ambicijama i drugim sličnim pobudama. Prokofiev se takoreći približio svim greškama i narušavanjima zdravog okultnog razvoja, na koje je tako mnogo upozoravao Rudolf Steiner. Ukoliko se želi ostati antropozofom, može se jedino biti nepomirljiv protivnik Prokofieva. Knjige, slične ovoj, ili gospodina Vimbauera, ne bi bilo potrebe pisati, da je već poslije izlaska prvog rada Prokofieva, iz antropozofske jezgre došla zakonita kritika koja bi stvari postavila na svoje mjesto. Ali, to se nije dogodilo. Naprotiv, pojavio se bum, smutnja i tendencija grupne samoodrživosti. I sada mi riskiramo, da bilo koji čovjek iz vanjskog svijeta (izvan antropozofskog pokreta, prim. prev.), proniknuvši jednom u ono što je proisteklo, slegne ramenima i kaže: neko strano Udruženje i komični članovi su ga zaposjeli! Takvu smo mi predstavu o antropozofskom radu stvorili kod vanjskog svijeta. Ipak, nešto bi se moglo i popraviti. Radi zdrave promjene u Antropozofskom društvu i Antropozofskom pokretu, potrebno je jasno i otvoreno priznati: da, bilo je grešaka, upali smo u veliko iskušenje, ali smo smogli snage da to shvatimo. I neka naše pogreške posluže kao osvješćenje potomcima. Što se tiče Istoka i Zapada, karakter njihovih kulturnih prožimanja okarakterizirao je Rudolf Steiner. Na Istoku je potrebno da se "upali" ono što se "formira na Zapadu". A ukoliko na Zapadu bude "plamtjelo" ono što se "formira" na Istoku, kultura će loše proći. Duševnu toplinu, vatru duše potrebno je raspaliti na Istoku, da bi duh bio darivan. Ali osnaživanje misaonih formi, filigranska obrada mišljenja - to je potrebno naučiti na Zapadu, kada on, razumije se, bude na visini zadatka, a ne kada upadne u kolektivno bezumlje.

Postskriptum autorice.

Mogu predvidjeti da će mnogi čitatelji naći da je ono što govorim „previše grubo”. Nije „grubo”, već pošteno! Bilo bi blagotvorno ako bi ljudima iskrenost i otvorenost bili manje neukusni! Istinoljubivost je ispred ljubaznosti!

Ako antropozofija sada živi u "podzemlju socijalnog života" onda je Irini pripala sudbina da bude u najdubljem sloju. Premda sustavno potiskivana od starozavjetnih protivnika, njena je duhovna vatra izbila na površinu i okrijepila mnoge ljudske duše. Neke uspavane duše su trgnute iz sna, kod nekih je početna nevjerica pretvorena u iskreno traganje, nekima je značila iscjeljenje a neke su je prigrlile kao ljubljenu sestru. Mnoge su pak ostale i dalje uspavane i prepuštene nagonima, odbijajući čak i na trenutak promisliti o tome što je to slobodno ljudsko biće. Jer, ovo je prije svega knjiga o slobodi, knjiga o "Ja jesam". Knjiga je također pravi biser za one koji su krenuli, nezaobilaznim, često burnim, neophodnim putem introspekcije. Taj teško prohodan put, jedini je mogući put prema kultiviranju nagona i filozofiji slobode. Ne zaboravimo na prvi savjet koji je uvijek davan učeniku: "upoznaj sebe". Da li će "službena antropozofija" imati snagu pogledati sebe nije na nama da proričemo niti da o tome sudimo. Na nama je da aktivno razmišljamo o činjenicama, stvarnost ne prekrivamo velom fantazije, a Dornach ćemo cijeniti po plodovima koje daje. Oni sada imaju gorak okus nesvjesnog koji ima tendenciju da se širi što je moguće više. Sada zaista izgleda, kao što je kazala Ita Wegman, da su sve stare forme za antropozofiju uništene. Antropozofija je sada na Zemlji i svaki čovjek može biti forma a oni koji to jesu naći će jedni druge i stvoriti duhovno jedinstvo.

Prevoditelj

Dodatak

Osvrt Hellmuta Finsterlina na prvu knjigu objavljenu od Prokofieva — „Rudolf Steiner i osnivanje novih misterija”, Stuttgart 1982.

Iz „Erde und Kosmos” Br. 2/1983:

U ovom broju nema prostora za više od spominjanja ove knjige, tako ćemo odgoditi detaljniji osvrt do izdanja Br. 3. Ali željeli bi reći da pohvale kojima je autor obasipan sa svih strana nisu opravdane, osim ukoliko netko nije voljan staviti znanje o književnosti i duljinu teksta iznad njenog stvarnog kognitivnog sadržaja. To je upozorenje koje želimo dali, jednako kao i što bismo priznali postignuće 28-godišnjeg Rusa. Prokofiev, unuk čuvenog kompozitora, postavio je sebi, iz punog entuzijazma njegove mlade, slavenske duše, zadatak koji nije mogao ispuniti: naime, da opiše genezu i sadržaj modernih misterija, u odnosu na sedam godišnje periode u životu Rudolfa Steinera.

Iz njegova znanja o sedam godišnjim ritmovima opisanim od Rudolfa Steinera, mogao je sam shvatiti da od trećeg do četvrtog sedam godišnjeg perioda nije moguće ostvariti nešto što, osobi koja je sazrela kroz teška životna iskušenja, mora izgledati jedva ostvarivo ili sasvim neostvarivo: da toliko duboko dokuči život kao što je onaj od velikog Učitelja, i čak - što je još ambicioznije — misterijsku prirodu antropozofije. Gdje bi čovjek koji je postao mudar držao opreznu distancu — Goethe je, na primjer, preferirao ostaviti kao fragment rad za koji se njegove snage nisu činile adekvatne — mladi olujni konjanik strmoglavo se baca u mnoge pogreške, zabune i nagađanja.

Tako je, na primjer, 1925-e Rudolf Steiner našao da Božićno zasjedanje nije uspjelo (sei „nicht angekommen”). Međutim, ne i Prokofiev. To zasjedanje ne može ne uspjeti, tako on vjeruje. Naravno ne; ali stići na Zemlju („auf Erden ankommen”) nešto je sasvim različito. „Visoka škola za duhovnu znanost” treba ne samo sekcije, već tri razreda, od kojih bi se drugi sastojao od 36 posvećenika, dok bi se treći sastojao od 12. Gdje su razredi, i gdje su posvećenici? Da li je Božićno zasjedanje stvarno „uspjelo”? Detaljnije u slijedećem izdanju.

Izdanje Br. 3/1983:

„Trebamo samo kontemplirati lijepi opseg duhovne mudrosti koja je došla u svijet zahvaljujući zemaljskoj aktivnosti Rudolfa Steinera. Gdje možemo naći išta slično u cjelokupnoj vanjskoj povijesti razvoja čovječanstva? ‘Samo na estetskom nivou prizor ovog pogleda na svijet koji obuhvaća duh i materiju je nešto ogromno. Netko može imati nekakvo znanje o duhovnoj povijesti čovječanstva i postaviti pitanje: Kada je čovječanstvo ikada doživjelo nešto

ovakvo? Aristotel, Toma Akvinski — ovdje je još više ...‘ (F. Rittelmeyer, Stuttgart 1980. „Moji susreti s Rudolfom Steinerom”).

Ove riječi Rittelmeyera označavaju mjesto zauzeto od Rudolfa Steinera u duhovnom i kulturalnom životu zapadnog čovječanstva. Sva fundamentalna očekivanja zapadnog čovječanstva, problemi vezani uz individualno ‘Ja’, sloboda volje, priroda mišljenja, znanosti, umjetnosti, religije — sva ta pitanja nalazimo zblížena u Rudolfu Steineru kao sveobuhvatnom središtu, i otuda zrače u svijet u šest tisuća predavanja, desetke knjiga i eseja. Cjelokupna slika duhovnog života čovječanstva stoji pred nama. Po prvi puta dolazi u svijet, i mi moramo pitati: Otkuda je mogla doći, ako ne od onih koji uistinu vode i ostvaruju ovaj duhovni život čovječanstva i daju mu smjer? Ne možemo u potpunosti iznutra gledati na sebe kao na antropozofe ako nismo u sasvim shvatili da kada je, na primjer, Rudolf Steiner u njegovim predavanjima govorio o Bodhisattvi, Bodhisattva je tamo bio pored njega; kada je govorio o Christianu Rosenkreuzu (sic), Maniju, Skitianosu, Zaratustri, Budi, svi ti veliki učitelji čovječanstva su stajali pred njegovim duhovnim pogledom, i blagoslivljali njegovu službu za njih i za čovječanstvo, otkrivajući mu svoje biće. To je duhovna stvarnost koju svaki antropozof apsolutno mora prepoznati. Ali iz toga slijedi velika odgovornost koju nose oni koji nastavljaju rad Rudolfa Steinera na Zemlji. Odgovornost s v a k o g antropozofa koju on/ona neposredno nosi pred duhovnim svijetom, a iznad svega pred onim uzvišenim bićima koja su, preko njihovog velikog predstavnika, poslala na Zemlju novo duhovno otkrivenje. Sudbina tog otkrivenja je sada neopozivo vezana sa sudbinom čovječanstva kao cjeline.

Tu možda nekako opširnu i, po liniji misli, ne uvijek sasvim logičnu („pitanja” nalazimo združena u Steinerovu radu) karakterizaciju duha poznatog nam pod imenom Rudolf Steiner, može se lako zamisliti kao da zauzima središnje mjesto u knjizi koja se bavi „Osnivanjem novih misterija”. Netko to može gledati kao uvod, ili kao rezultat istraživanja. Napisana je od Prokofieva i može se naći u njegovoj knjizi, ali samo „enpassant” kao napomena 40 u trećem poglavlju. Izgleda mi da njeno takvo smještanje, govori glasnije od mnogo riječi, i da se netko treba upitati da li je autor zaista shvatio ono što piše. Da li bi ovo moglo biti ponovno izranjanje stvari koje je prethodno apsorbirao s velikim žarom? — On je veoma dobro upućen u antropozofsku literaturu. Da li je to ništa više od prelijevanja njegovih vlastitih posebnosti, u obliku špekulacija, konstrukcija koje su gotovo same uobličene u njegovoj duši, kao iz prepunjenog izvora čiji tok je trebao biti zaustavljen, da bi se spriječilo poplavljanje? Nema sumnje da je ono što Prokofiev tamo kaže istina. Da li je on u stanju biti pravedan prema toj istini, pokazati će samo sadržaj knjige.

Zadatak poduzet od autora koji je u to vrijeme bio u dobi od 27-28, opis osnivanja novih misterija — misterija 20-og stoljeća — viđeno u odnosu prema sedam godišnjim periodima života Rudolfa Steinera, impresivan je! Nada da bi to djelo moglo biti izvršeno opravdana je jedino uz uvjet da je sam autor

prodru u te misterije. To bi značilo da je stekao barem stupanj šegrta na putu inicijacije. Napredno djelo koje je utemeljeno samo po sebi, još uvijek se na toj osnovi ne bi pojavilo, ali mogla bi biti predstavljena gledišta koja bi potaknula čitatelja da daljnje proučavanje, a izvora grešaka bi bilo manje nego u slučaju nekog tko je samo čitao i proučavao.

Ako netko ozbiljno uzima sedam godišnje periode razvoja, tada se mora upitati — kada je upravo završio četvrti sedam godišnji period — u kojoj mjeri mu je otvorena mogućnost da shvati misterije. Autor bi zasigurno morao znati nešto o tim životnim fazama ako uzima u razmatranje one od Rudolfa Steinera.

Sam Rudolf Steiner, krajnje nadaren kakav je bio, bez dvojbe nije smatrao da je u položaju sa sadržajem misterija izaći u javnost prije 40-e godine. Prvi njegov rad koji pokazuje u tom smjeru pojavio se 1902. Njegov naslov je bio „Kršćanstvo kao mistična činjenica i misterije davnine”, umjereni naslov u odnosu na onaj izabran od ovog autora. Je li Prokofiev uspio u njegovu cilju? Mi mislimo da nije. Naše razloge za to bi željeli dati uz pomoć nekoliko primjera.

Pričljivost — prepreka

Ono što se susreće — što se dalje napreduje u tekstu, to više postaje neugodan osjećaj da je nečiji um „skuhan” i gurnut u smjer misli koje vode daleko od stvarnosti umjesto prema njoj — je ekstremna rječitost. Svaki antropozof koji je korak po korak utirao njegov put znanja, radeći od početka i na pravilan način, zna da na ranom stupnju dolazi u fazu „odbjeglog jezika”. Znamo dobro tu pojavu, koju mnoga osoba, čak iako je stara i osijedjela, nje nikada prerasla, premda ‘brbljavi’ period ne bi trebao biti više od kratke prijelazne faze. Antropozofu početniku se — onom tko je upravo započeo njegov antropozofski put razvoja — može jedino savjetovati da motri tu početnu fazu s posebnom pažnjom, i obuzda je energično koliko je to moguće.

Prokofiev ne poznaje takvu odmjerenost. Očito nije našao učitelja koji će ga uvjeriti da obrati pažnju na tu pojavu, koja je već opisana od Rudolfa Steinera u njegovim temeljnim spisima na temu unutaršnjeg razvoja. Ova slabost autora na posebno se nesretan način pokazuje kada on govori o makrokozmičkoj molitvi u vezi s polaganjem kamena temeljca Goetheanuma 1913, i o predavanjima održanim od Rudolfa Steinera kasnije o Petom evanđelju. To se proteže preko mnogo stranica, i događa se nešto što se nikada ne bi trebalo napraviti jednoj od najdubljih riječi misterija: autor je potpuno ‘raspravlja do iznemoglosti’. Čitatelj gubi iz vida tekst, i na njegovo mjesto mora uzeti jedan razvučeni govor za drugim. Na taj način čitatelja se vuče od supstance umjesto prema njoj, što bi autor zapravo želio učiniti.

Kada se tijekom njegovih napora i vježbi duhovni učenik približi Pragu, odjekuje mu upozorenje da bi trebao izbjeći nepromišljeno korištenje riječi.

Svaka nesmotrena riječ, svaka riječ previše — i svaka premalo također — formira se u ozbiljnu prepreku. Elokventna osoba je ugrožena u iznimno visokom stupnju! Ona briše, takoreći, jednim verbalnim izljevom, sve što su joj naponi mogli donijeti putem vrline. Postoji ljudi koji govore užasno mnogo da uništavaju ne samo ono što su stekli do sada, već također i dobre predispozicije koje su donijeli u ovaj život kao rezultat ranijih zemaljskih života. Posljedica toga je, kao što se može pretpostaviti, da učenik ne samo da ne napreduje, već zapravo nazaduje! U takvom slučaju je često teško, ako ne i nemoguće, retrogradni razvoj transformirati u napredak tijekom ovog života. A za osobu o kojoj se radi, kada jednom toga postane svjesna, to nije samo tužno, već zaista tragično!

Čitatelju knjiga koji se upušta u široke rasprave o najdubljim misterijima čovječanstva treba dati ovo nedvosmisleno upozorenje. Takve spise bez štete može apsorbirati jedino ako to radi koristeći budne, pojačane snage svjesnosti!

Simptomatično je da autor povremeno uključuje opaske koje bi trebale biti kritika drugih, i nisu netočne same po sebi, ali koje zapravo vrijede za njega. Takve stvari se pojavljuju iz podsvjesnog, i one su sasvim sposobne za samokritiku. Na str. 118 on kaže da antropozofske institucije kćeri nisu samo urodile 'predivnim plodovima', već su također u svom skutu donijele i poteškoće. „One se, međutim, pojavljuju ... iznad svega jer mnogi antropozofi koji antropozofske impulse s entuzijazmom nose u važna područja života i aktivnosti, nisu prepoznali, dugujući to nedovoljnoj pripremi, pravu prirodu antropozofije. Nisu razumjeli da je od početka antropozofija imala duboki ezoterijski karakter, kojeg još ima i uvijek će ga zadržati u budućnosti ... ” Kako istinito! Jedino je pitanje: kolika je dubina osobe koja prosuđuje te dubine? Ezoterizam je isto kao i okultno učenje. Ono ne dopušta, čak i u dobu kada misterije postaju javne, da se govori o i oko njih više nego što je apsolutno nužno. Koliko je to nužno, to ezoterik, okultist, mora točno znati. Ako to ne zna točno, tada mora obuzdati jezik. U toj sferi je daleko bolje ne reći ništa nego reći nešto netočno.

Da li je Rudolf Steiner žrtvovao njegova četiri tjelesna ovoja?

1. Žrtvovanje 'Ja'

Prvi se dio knjige bavi „Misterijem životnog puta Rudolfa Steinera”. Tu autor iznosi tezu da je, između svoje 35-e i 42-e godine Rudolf Steiner žrtvovao njegovo 'Ja', zatim u slijedećem sedmogodišnjem periodu svoje astralno tijelo, zatim svoje etersko tijelo, a od svoje 56-e godine do vlastite smrti fizičko tijelo. Slabost ovakve linije razmišljanja lako je pokazati. Steiner je započeo, kao što znamo, njegovo podučavanje kao antropozof nakon prekretnice stoljeća. Prema Prokofievu, kratko nakon toga, to uopće nije više bio on sam koji je radio, već biće kojem je žrtvovao njegovo 'Ja'. Nešto što se podudara s time događa se najkasnije 1910, kada je astralno tijelo došlo u posjed Bodhisattve, koji će steći

rang Bude nakon što protekne tri milenija. Jedinstvenost Steinera je nestala. Biće kojem je, prema Prokofievu, žrtvovao njegovo etersko tijelo trebalo bi ga, ako se uzme precizno, značajno ojačati. Dok je žrtvovanje fizičkog tijela moglo jedino stvoriti prepreku za razvoj antropozofskog društva (tako se ispostavilo). Ne može se ne promisliti na baba-jagu koja se sastoji od četiri lutke, koje su jedna za drugom „žrtvovane” dok sve četiri nisu otišle. Izgleda da netko tako zamišlja da su četiri tjelesna ovoja duše i duha „čovjek”, i pitanje što se dogodilo individualnosti Rudolfa Steinera postaje umotano u neizvjesnost.

Ne želimo jednostavno odbaciti ovu ideju, ali pokušati ćemo dati preciznije razloge zašto je „žrtvovanje” tjelesnih ovoja kako je ovdje opisano, bili oni od Rudolfa Steinera ili bilo koje druge osobnosti, prilično nemoguća koncepcija.

‘Ja’, tako Prokofiev tvrdi, bilo je žrtvovano od Steinera u smislu riječi Sv. Pavla, kao čin slijeđenja koraka — ne naravno „imitacija” (Prokofiev) — Krista. Sada, ova predaja sebe pred višim, pravim ‘Ja’, kao „svjetskim-ja”, nije nešto što bi ljudsko biće koje je napredovalo u svom razvoju do odgovarajuće nivoa moglo ili trebalo izvršiti na permanentnoj osnovi. Postoje određena djela koja se, ako će se zaista uspjeti, moraju odigrati s predajom nečijeg vlastitog ‘Ja’ — n.pr. žrtva svećenika na oltaru, medicinski tretman bolesnog, također i rad s biodinamičkim preparatima, kao što sam često opisivao.

Situacija je ponešto različita u slučaju kognitivnih procesa, koji počivaju — u smislu kojeg je tom izrazu dao Steiner — na intuiciji. Arhetip takvog procesa je Goetheovo postajanje svjesnim o „Ur” (arhetipskoj) — biljci. Do goetheovskog čina spoznaje dolazi se kroz proces čime sam poznavatelj postaje biće koje želi upoznati. Ako je to, na primjer, biljka, onda će poznavatelj sam postati biljka, ali bez prepuštanja njegove vlastite samosvijesti. On je mora održavati, inače proces za njega nema smisla. Biljka ima svijest koja nalikuje onoj od našeg dubokog sna. Poznavatelj mora postati biljka, ali u isto vrijeme održavajući svoju budnu svijest. Kao poznavatelj ja još uvijek moram moći stajati iznad moje biljne prirode i promatrati moje novo (i privremeno) biće.

Ako sada, međutim, krećem rezultat mog kognitivnog čina učiniti spremnim za tiskanje na papir ili za isporuku govorom, tada to ne mogu bez mog uobičajenog, nižeg ‘Ja’, jer samo ono može rukovati papirom, pisaćim strojem, i baratati s pravopisom, interpunkcijom, sintaksom itc. Ne može biti govora o „žrtvovanju” mog instrumenta, mog svakodnevnog ‘Ja’ — već prije o „izgubiti sebe s ciljem da bi se opet pronašao”. Rudolf Steiner je za nas neosporno bio izvanredan primjer toga, i u njegovim spisima o unutaršnjem razvoju opisao je kako se učenik sam može uspeti do stupnja „gubljenja sebe” u „nalaženju sebe”. Sada iznositi kao očiglednu činjenicu da je Rudolf Steiner žrtvovao „svoje zemaljsko ‘Ja’ Kristu”, „tako da bi On mogao govoriti iz njegova fizičkog ovoja”, i opisati to kao nešto sasvim izuzetno što je posebno i jedinstveno osobina Rudolfa Steinera — to je, ako se dublje uđe u čovjekovo stremljenje za znanjem u ružokrižarskom smislu, više omalovažavanje nego poštivanje duha

Rudolfa Steinera, posebno kada se to događa u ekskluzivnom (niz ponuđenih radova) „Poticaju za antropozofski rad”.

2. Žrtvovanje astralnog tijela?

Na str. 78 Prokofiev sumira njegovo gledanje na drugu žrtvu Rudolfa Steinera na ovaj način: „Rudolf Steiner je kao posvećenik žrtvovao svoje astralno tijelo, stavljajući ga na raspolaganje uzvišenom duhovnom biću, Bodhisattvi, koje je od tada nadalje govorilo kroz njega. To djelo je drugi stupanj žrtvovanja Rudolfa Steinera. To se dogodilo između 1906 i 1907, oko sredine sedmog sedmogodišnjeg perioda, što stoji pod znakom snaga Duha-samog. S tim događajem je autobiografija „Put mojeg života” također došla do svog pravog zaključka. Jer riječ „mojeg” sada može biti primijenjena od Rudolfa Steinera ne samo na njega kao zemaljsko ljudsko biće, već također i na kozmičko biće koje je radilo kroz njega.” Dodana ovoj nemogućoj izjavi je napomena koju smo koristili kao naš uvodni citat.

Najprije, što je „zemaljsko astralno tijelo”? Astralno tijelo nikada nije „zemaljsko”, osim ukoliko bi kao kontrast tome postojala takva stvar kao što je „nebesko astralno tijelo”. Ne želimo biti cjepidlake, već samo bliže pogledati samu neadekvatnu koncepciju.

Wimbauer smješta ulazak Bodhisattve u 36-u godinu, a sada Prokofiev isti događaj smješta u 46-u godinu; dok Steiner kaže da se takva stvar događa — ako uopće — između 30 i 33-e godine. Ali što je šest ili deset godina za mladog autora? — Ništa u velikom univerzumu ... Ali što se zaista događa nije jasno ni autoru niti recenzentima koji ga hvale. Pokušati ću objasniti.

Postoje također i bezbrojne druge, ali jedna pomoć u orijentaciji može se naći u kratkom sažetku Steinera o temi o tri izvorna stupnja masonske inicijacije (Berlin, 4.4.1916, u „Sadašnjost i prošlost u čovjekovu duhu”, predavanje 4; GA 167). Za bilo koju vrstu inicijacije postojali su određeni stupnjevi, ovdje nazvani Učenik, Šegrt, Majstor. Treći stupanj, kojeg bi zasigurno pripisali Rudolfu Steineru, razlikuje se od dva niža stupnja kroz činjenicu da tko god ga je postigao može dragovoljno bilo kada napustiti njegovo fizičko-etersko tijelo, može se uspeti u više svjetove dok u potpunosti održava njegovu samosvjesnost, i kasnije se može vlastitom voljom vratiti u fizičko-eterski ovaj. Dakle stečena je veoma uzvišena sposobnost. Ako bi takvom posvećeniku bilo nužno postići dogovor s, recimo, Bodhisattvom koji će se uzdići na nivo Maitreya Bude kroz vrijeme od 3000 godina tada mu on ne treba, u tu svrhu, „žrtvovati” svoje astralno tijelo, već će ga sresti u višim svjetovima. „Konferencije” slobodnih duhova se odvijaju — i to se događa kontinuirano — u višim svjetovima. Bez njih, ništa se uopće ne bi dogodilo na Zemlji.

U ovoj prilici ne bi trebalo proći nespomenuto da je amaterizam u okultnim stvarima iznjedrio najjadnije plodove u antropozofkim krugovima kroz

desetljeća. Veterana mora pogoditi kao posebno smiješno kada je nepogrešivo napravljena tvrdnja od osobe o kojoj se radi da ona sve zna mnogo bolje.

Dakle u kakvom odnosu duh Rudolfa Steinera stoji prema ovom Bodhisattvi? U njegovoj napomeni na str. 134 (Br. 136 na str. 420), referirajući na kasnije vrijeme, Prokofiev kaže slijedeće: „U to vrijeme Rudolf Steiner se u njegovu individualnom razvoju digao na stupanj inicijacije, koji je također postignut, premda u formi koja je odgovarala tom vremenu, od Christiana Rosenkreutz (sic) u 15-om stoljeću, i koji je kasnije opisan na slikovit način u knjizi ‘Alkemijsko vjenčanje Christiana Rosenkreutz godine 1459’.”

Uzredno, ime Rosenkreutz se piše sa „tz”. Ali tko je i kada rekao našem dobrom Prokofievu kada je i kako Rudolf Steiner završio njegove stupnjeve inicijacije? Može li se takva stvar oprostiti kao brzopletost mladosti? Tko je ovdje pogriješio? — Mladić ili njegovi učitelji? Ali nisam samo iz tog razloga citirao pasus. Jer Prokofiev nastavlja: „To također baca svjetlo na slijedeću imaginaciju danu od Rudolfa Steinera kada je, nakon Božićnog zasjedanja, bio upitan o odnosu između antropozofske i ružokrižarske struje: S lijeve strane stoji Christian Rosenkreutz s plavom štolom, a s desna Rudolf Steiner s crvenom; u o v o j imaginaciji stoje jedan pored drugog” (naglasio S.O.P.).

Prokofiev nam ne kaže odakle mu to. To je opisano od E. Kirchner-Bockholta u „Zadatak za čovječanstvo od Rudolfa Steinera i Ite Wegman”, Domach 1976, u poglavlju pod naslovom „Misija Rudolfa Steinera”. Tema o kojoj se raspravlja je inicijacijska mantra. Ona nastavlja: „Za drugi dio stiha Rudolf Steiner je bio rekao da se treba zamisliti kako se napreduje prema oltaru noseći bijelo ruho: s lijeve strane ispred oltara stoji Christian Rosenkreutz s plavom štolom, a s desne Rudolf Steiner s crvenom štolom. Ovaj oltar mora biti zamišljen u duhovnom svijetu. Drugom prigodom Rudolf Steiner je rekao da u duhovnom svijetu dvoje stoje jedan do drugog noseći te štole.’

Molim primijetite: Prokofiev kaže, „ u o v o j imaginaciji oni stoje jedan do drugog”. Zašto je neznatno izmijenio izjavu da se jedva primijeti? — Jer se inače ne uklapa u njegovu shemu! To bi trebalo biti istinito samo za j e d n u, za o v u imaginaciju. Kako stvari zapravo stoje, dakle?

U pogledu toga nikako nepogrešivi Hermann Keimeyer je daleko superiorniji od njegovih rivala H. Wimbauera, i sada S. Prokofieva. On je dugo vremena bio svjestan da, prema njihovom stupnju inicijacije, t.j. njihovu hijerarhijskom položaju Christian Rosenkreutz i Rudolf Steiner stoje na istom nivou. Ali na kojem nivou stoje ti uzvišeni duhovi? To možemo dokučiti barem osjećajem kada učimo iz predavanja iz Neuchâtelâ iz 1912 (GA 130) „Misija Christiana Rosenkreutz, njen karakter i zadatak”, da je Christian Rosenkreutz onaj tko dodjeljuje Budi — koji se uzdigao na rang Bude u 6-om stoljeću pr.Kr. — sasvim određeni zadatak. Iz ovoga slijedi da Rosenkreutz hijerarhijski stoji na višem nivou od velikog Bude. Neka se ova činjenica u nas utisne u njenom punom značaju! Tada će se dobiti osjećaj o ideji Prokofieva kao nemogućoj. Da

li duh koji se inkarnirao u Rudolfu Steineru zaista treba žrtvovati njegovo astralno tijelo Bodhisattvi koji će rang Bude postići tek kroz 3000 godina, samo da bi učestvovao u njegovoj inspiraciji?

Jednom kada se netko probudio, potvrde toga može naći na mnogim mjestima u Steinerovim predavanjima — n.pr. također u „Istok u svjetlosti Zapada” (predavanje 9, GA 113) — pretpostavljajući, odnosno, da se potrudio čitati točno, zaista sasvim točno, i ostavio se loše navike da želi pročitati što je moguće više što brže, čak i po cijenu iznimno važne „ljubavi za detalje”. Netko je sasvim lako mogao imati ideju da se Buda pojavljuje kao član Lože od 12 Bodhisattvai, dok zapravo rang Bodhisattve predstavlja stupanj prije onog od Bude. Bavljenje ovakvim pitanjima, koja u početku izgledaju kao nedosljednosti, može učenika koji stremi napraviti tragateljem za znanjem.

3. Žrtvovanje eterskog tijela?

Preko ne manje od 25 stranica (81-106) Prokofiev pokušava uvjeriti čitatelja da prizna da je, od 1913, Rudolf Steiner žrtvovao njegovo etersko tijelo biću kojeg se može zvati „drugi Adam”. Ovdje je, toliko mnogo najviših misterija dovedeno dolje na nivo nižeg razumijevanja i onog što se može ponuditi u tom vidokrugu, da radije u to ne bi dalje išao. Na početku sam naglasio da Prokofievu nedostaje osjećaj za duhovnu mjeru kada govori o misterijima Petog evanđelja.

To pretpostavljeno žrtvovanje Rudolfa Steinera je zatim odmah dovedeno u vezu s izgradnjom prvog Goetheanuma. Nitko neće dovesti u pitanje da tu zaista treba govoriti o besprimjernoj žrtvi od strane Rudolfa Steinera, ali to nije shvaćeno ako je netko svodi na predaju životnog tijela Rudolfa Steinera, predaju koja bi, da je to stvarno bila žrtva eterskog tijela, vodila do trenutne smrti osobe o kojoj se radi, osim ako tu žrtvu ne shvaćamo kao silazak tog neporočnog ‘Ja’ u ovo etersko tijelo. Ali onda bi posljedica toga bila da bi se o duhu samog Rudolfa Steinera moglo govoriti u veoma ograničenom smislu.

Logička posljedica za Prokofieva je „da je Rudolf Steiner morao predati snage njegova eterskog tijela za formiranje duhovnog ovoja oko brda u Dornachu — ovoja kakav je u drevna vremena okruživao sve prave misterijske centre — i koji je služilo kao vozilo za one uzvišene duhovne impulse koji su željeli sići na to mjesto, tako da je moglo postati središte duhovnog života za zapadno čovječanstvo. ” Ta „misteriozna veza između građevine i graditelja/arhitekta (Baumeister) ” je, kao što ćemo vidjeti, za njega jamstvo da je Dornach bio, jest, i u dalekoj budućnosti će nastaviti biti, misterijski centar. Što se tamo konkretno događa? Prokofiev je možda formirao finu sliku za sebe. Nije primio utisak ovoga kada je došao u Dornach po prvi puta u zimu 1982/3 i upoznao građevinu i ljude koji su živjeli unutra i nastanjivali je i ispunjavali njihovom duhovnom supstancom.

4. Žrtvovanje fizičkog tijela?

S obzirom na žrtvovanje fizičkog tijela Rudolfa Steinera, dan je dojam da tu imamo sasvim prirodan i pravilan proces koji se dogodio povezan s prethodnim žrtvovanjima tjelesnih ovoja usporedo s sedmogodišnjim periodima. Steiner je sam dao mig na tu žrtvu kada je održao Božićno zasjedanje, ujedinjujući pogreške, zablude i nepodesnosti članova s njegovom vlastitom karmom (str. 133). Pitanje da li nakon tog božićnog zasjedanja, nakon polaganja tog Kamena temeljca u s r c e svakog pojedinog člana, iskra nije trebala biti zapaljena, tako da preuzimanje na sebe karme Društva ni na koji način nije trebalo voditi do destrukcije fizičkog tijela Rudolfa Steinera, nije uopće postavljeno. Za Prokofieva sve je u savršenom redu: Steinerovo žrtvovanje, Domach kao misterijski centar, i ljudska bića koja čine članstvo Društva. Oni, međutim, koji dvoje da ono što danas živi u Goetheanumu može opravdano biti nazvano misterijski centar 20-og stoljeća su, prema Prokofievu, antropozofi koji svjesno ili nesvjesno promoviraju impulse moći koji žele spriječiti Rudolfa Steinera od ispunjavanja njegova zadatka. Da 28-godišnjak može doći do takvog mišljenja shvatljivo je. Da ljudi koji su ostarjeli i osijedjeli kao antropozofi mogu to smatrati ispravno, manje je shvatljivo.

Ustav Slobodne visoke škole duhovne znanosti kako je razradio Rudolf Steiner predviđa sekcije i tri razreda. Postojanje i rad tih razreda zavisi od barem 48 posvećenika drugog i trećeg stupnja (stupnjevi Šegrta i Majstora) koji su u stanju potpuno razviti njihovu aktivnost. S tom činjenicom na umu trebalo bi proučavati „Zadnje obraćanje” Rudolfa Steinera 28 rujna 1924, ne samo s razumijevanjem, već s otvaranjem organa spoznaje. Ne može biti ni govora o aktivnosti posvećenika u Dornahu, jer članovi Prvog razreda — a druga dva razreda ne postoje — zavise o tome da netko čita razredne tekstove Rudolfa Steinera; drugim riječima netko čita što je Rudolf Steiner rekao u razrednim lekcijama održanim u prošlosti. Vođa živog prvog razreda trebao bi — što je sigurno lako za razumjeti - imati sposobnost djelovati kao „Nositelj Riječi” u toj mjeri da mu inspiracije za održavanje njegove razredne lekcije dođu u pravom trenutku, i da ih on može prevesti u govor.

Očito je da se ne može prigovarati osobi jer, premda je to njen zadatak, ne može držati razredne lekcije. Prigovoriti se ipak mora kategorički kada, unatoč ovoj činjenici koja se ne može zaobići niti držati tajnom, se tvrdi da Dornach treba biti priznat kao prava „Visoka škola za duhovnu znanost” — institucija koja kao učitelje mora imati posvećnike. Ako je Dornach opisan na taj način, tada netko krivo interpretira činjenice. Pravnici to zovu djelovanje „pod lažnim izlikama”.

Prokofiev opisuje „četiri žrtve” Steinera kao da su to činjenice, u obliku u kojem ih on vidi. Radeći to zaboravlja da netko ne može smisliti činjenice, ne može ih se izmisliti. Činjenice trebaju biti opažene. Počevši od opažanja, može ih se opisati. Dakle Prokofiev je također kriv za krivo iznošenje činjenica. A u tom procesu on potpuno gubi Rudolfa Steinera - koji je središnja tema knjige.

Više ga ne priznaje kao individualnost, besmrtni duh, entelehiju, koji je, od 1861 do 1925, rastvorio u osobnosti Rudolfa Steinera zemaljsku egzistenciju, i unutar toga određenu, krajnje zapanjujuću i jedinstvenu aktivnost, već „u njemu” vidi druga bića koja su koristila ovoje Rudolfa Steinera da bi sama bila aktivna, čime su i Rudolf Steiner i ta bića viđena u pogrešnom svijetlu. A za to autor prima pohvale od antropozofa, koji zasigurno ne bi željeli da je takav slučaj.

Dopustite mu da skrenem pažnju na još jednu simptomatičnu primjedbu koja može ukazati na jedan od razloga zašto je Prokofiev tako zapeo u njegovu gledištu. Na str. 119 kaže se: „Bilo je nužno povezati se s antropozofijom ne samo kao s kulturalno-duhovnom strujom, već u sebe primiti čisto ezoterijsku struju. Međutim, to se nije nužno dogodilo u svakom pojedinom slučaju u to vrijeme” (t.j. oko godine 1919 — H.F.).

Izgleda mi da je ovdje, kao "en passant", formulirana temeljna greška. Prokofiev gleda na antropozofiju kao također i kulturalno-duhovnu struju, ali zapravo kao čisto ezoterijsku struju — dakle, kao struju, koja potpuno ostaje unutar svijeta ideja, i ne želi ga napustiti. Interes za čulno-pojavnost za njega je ravan pogrešci. Za njega je antropozofija definirana kao antiteza materijalizma — ona je stoga spiritualizam. Ali antropozofija to nije, već, „ezoterijski govoreći”, ona je makrokozmičko biće koje duhovno povezuje s fizičkim svijetom. Antropozofija tka između materijalizma i spiritualizma; ona je srednje i posredujuće biće. Ona stoga dolazi do izraza već prije Rudolfa Steinera u Goetheovu načinu gledanja na prirodu, u njegovoj „moći prosudbe u promatranju”; naime, u procesu uzdizanja od čulne-pojavnosti, što je sve što mu je dostupno na početku, do esencije iza pojavnosti.

Pošto je Steiner već kod Goethea našao ključ za razvoj antropozofije mogao je krenuti od njega. Ljudi su tako skloni Weimarske godine opisivati gotovo kao izgubljene godine, u kojima je samo proveo ono što K. J. Schroer nije mogao izvršiti — nešto, dakle, što je prije odgodilo nego unaprijedilo Steinerovu vlastitu aktivnost. Ali svejedno bi trebalo shvatiti da je u Weimaru Rudolf Steiner napravio krucijalni korak u njegovu vlastitom razvoju, da je zapravo tamo položio osnovu za sam njegov budući stvaralački rad.

Tkogod, počevši kao Goethe od pojave, napreduje do znanja o „Ur” (arhetipskoj) pojavi — počinje od jednog čulno-opazivog objekta i gradi svoj put naprijed do njenog fundamentalnog zakona. Ako u tome uspije on je već u duhovnom svijetu - naime, u onom od duhovnih arhetipova.

Ali tko god vjeruje da je fizički, čulno-opazivi svijet, ekskluzivno svijet pojavnosti — a to je ono što spiritualist vjeruje, baš kao što materijalist vjeruje da postoji jedino svijet materije — ne dolazi do antropozofije, već gubi, barem u našem dobu, tlo pod nogama. Dolazi Luciferu.

24 prosinca 1923 Rudolf Steiner je formulirao prvi paragraf „Statuta” ovako: „Antropozofsko društvo treba biti udruženje ljudskih bića koja žele kultivirati duševni život individualno i u ljudskoj zajednici na osnovu pravog znanja o duhovnom svijetu.”

Vidimo, ako pažljivo čitamo, da se ovdje obraćamo duševnom elementu ljudskog bića t.j. njegovoj srednjoj oblasti, koji se na ovoj Zemlji pojavljuje u tijelu koje niče od Zemlje i u društvu vlastitih drugova, kao biće koje pravi most do duha. Antropozofija jednako stoji u sredini između filozofije i okultizma kao što stoji između antropologije i pneumatozofije. Rudolf Steiner je često to opisivao, n.pr. u „Zagonetkama duše”, u „Antropozofija — fragment iz godine 1910”, u „Čovjek u svijetlu okultizma, teozofije i filozofije”; ali u najširem i najdubljem smislu u Stihu kamena temeljca božićnog zasjedanja 1923/24.

Ne može biti sumnje o činjenici da tko god teži za znanjem mora zanemariti ono što mu se sviđa ili ne sviđa, radije se mora stalno pitati: kako ovo, kako ono, biće govori? Što je prava stvarnost? Ono što netko uopće ne voli može također biti istinito. Očigledno, nema sumnje. Ali teško da itko to slijedi u praksi. Duhovni učenik mora biti suočen s veoma određenim istinama koje su posebno teške za probaviti. Nema zaobilaznog puta, inače ne može postati duhovni učenik. Dok god to nije općenito prepoznato među antropozofima, apsolutno nema mogućnosti za naše interveniranje u neposredne događaje na Zemlji, tako da možemo raditi dobro; a to bi značilo da doista donosimo pomoć umjesto samo govora — pomoć koja bi koristila čovječanstvu koje stoji na rubu bezdana, ne znajući kamo se okrenuti.